

Türkiyeli Göçmen
Kadınlar Avrupa
Konferansı
6-8 Haziran 1985
Amsterdam

Sosini

Yükselti!



‘SESİNİ YÜKSELT!’

**Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı
Raporları ve Öneriler**

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

**Yayımlayan: Konferans Girişim Komitesi
adına HTKB
Ekim 1986, Amsterdam**

İçindekiler

5 Önsöz

7 Hedy d'Ancona'nın açış konuşması

9 Maviye Karaman'ın açış konuşması

Çalışma grupları

12 1 Yasal haklar ve hükümet politikaları

13 · Açış Bildirisi – Annette Grooth

22 · Çalışma Grubu Raporu

25 2 Irkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı

26 · Açış Bildirisi – Vera Ebels – Dolanova

28 · Çalışma Grubu Raporu

30 3 Eğitim

31 · Açış Bildirisi – Tove Skutnabb – Kangas

Pirkko Leporanta – Morley

32 · Çalışma Grubu Raporu

36 4 İstihdam

37 · Açış Bildirisi – Suzanne Stiver Lee

39 · Çalışma Grubu Raporu

42 5 Sağlık

43 · Açış Bildirisi – Gretty M. Mirdal

46 · Çalışma Grubu Raporu

49 · Ek Rapor: "Bir Göçmenin İç Dünyası" – B. Kristine Andersson

52 6 Kültür

53 · Açış Bildirisi – Deniz Kandiyoti

54 · Çalışma Grubu Raporu

58 · Ek Rapor: "Dışardaki'nin Yabancılaşması" – Çiğdem Kağıtçıbaşı

61 7 Örgütlenme

62 · Açış Bildirisi – Nur Erkılıç

65 · Çalışma Grubu Raporu

- 67 8 Genç kızlar
68 · Çalışma Grubu Raporu
71 · Ek Rapor: "FAC'deki Türkiyeli Genç Kızlar"
- 73 Konferans sonuç raporu ve öneriler / Türkiye Hükümeti'nden istemler
- 81 Beria Onger'in kapanış konuşması
- 83 Konferansa katılanlara ilişkin genel bilgiler
- 84 Kimi Avrupa ülkelerinde göçmen kadınların durumu
85 • Federal Almanya
91 • Hollanda
94 • Fransa
95 • İsveç
97 • Danimarka
98 • Norveç
- 99 Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı'ndan, Nairobi Dünya Kadınlar Konferansı'na...

Konferans açış
oturumundan bir görüntü



Konferansın yapıldığı
Amsterdam Vrij
Üniversitesi



Hedy d'Ancona
Marijke de Jong Brink
Maviye Karaman
Özden Kutluer – Yalım
Yasemin Tümer

Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı

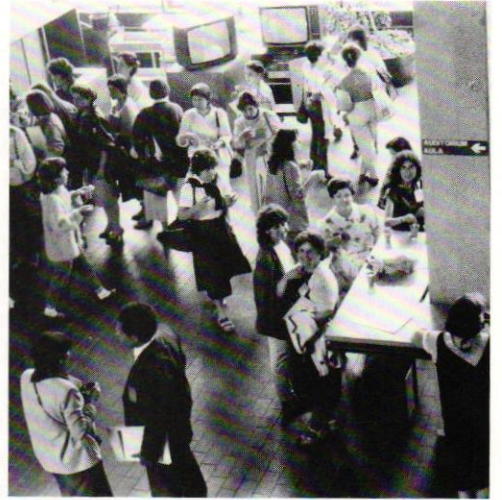
Konferans Girişim Komitesi

Elinizdeki kitapçık; 6 – 8 Haziran 1985'de Amsterdam'da gerçekleştirilen 'Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı'nda yapılan çalışmaların, alınan kararların, varılan sonuçların bir derlemesidir. Olanaklarımız, konferansımıza sunulan bildiri ve araştırmaların tümünü verebilmemizi engelledi. Özetlerle yetinmek zorunda kaldık. Ancak, çalışma gruplarında ve kapanış oturumunda belirlediğimiz öneri, istem ve kararlarımızı olduğu gibi aldık.

Konferansta oybirliği ile aldığımız kararlardan biri de, böyle bir kitapçığın yayınlanmasıydı. Bunda amaç; Avrupa çapında ilk kez gerçekleştirilen bu buluşmanın belgelenmesi, yanısıra da Türkiyeli göçmen işçilerin bulunduğu her ülkede aldığımız kararları yaşama geçirme uğraşında elimizde bir kılavuz bulunmasıdır.

Göçmen işçiler, üstelik de göçmen kadınlar olarak sorunlarımızın ne denli çok olduğunu biliyoruz. Bunları ince bir kitapçıkla sınırlandırabilmek olanaklı değil. Böyle bir konferansta

Konferansımıza katılan
delegeler kayıt sırasında

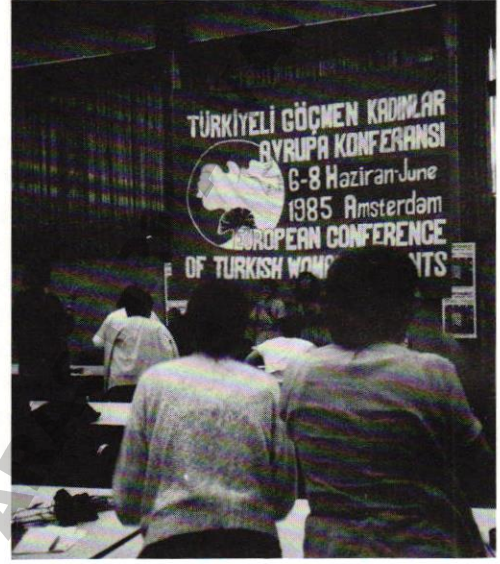
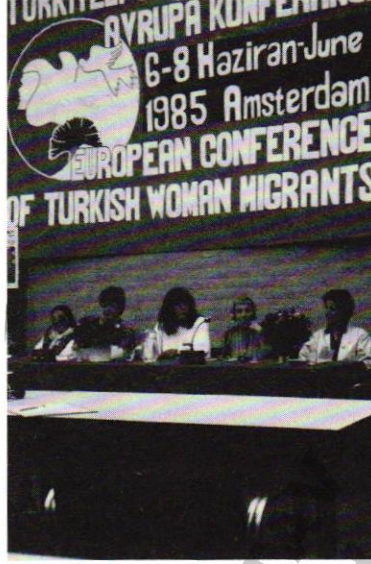


ilk kez biraraya gelmemiz de yetmedi. Bunu biliyoruz. Amsterdam Konferansı'mız (ve bu kitapçığımızı) yalnızca bir başlangıç.

Çeşitli Avrupa ülkelerinden delege, konuk ya da uzman olarak bir araya gelen bizler, birbirimizi tanıma, sorunlarımızı, karşılaştığımız olayları birbirimize aktarmada o üç günün ne kadar az geldiğini – sevinerek – gördük. Konferans süresince, 'böyle konferansların hep yapılabilmesi' dileğimizi sık sık yineledik. Ve bu dileğimizi konferans kapanış oturumunda karar altına aldık;

konferansa katılanlar olarak bu bilgi ve deneyim alış-verişinin çok yararlı olduğu görüşünde birleştik. Yaşadığımız ülkelerdeki hükümet politikalarının temelde aynı olduğunu; bu nedenle de ortak savaşım vermemiz gerektiğini vurguladık. Ve bundan sonra birbirimizi eylemlerimizden haberdar etmeye, uygun ve olanaklı olan her durumda ortak ya da paralel eylemler yürütmeye, bu tür konferansları düzenli olarak yinelemeye karar verdik.

Kapanış oturumundan görüntüler



Amacımız; bundan sonra yapacağımız konferanslarda yalnızca olanları yinelemek değil, belirlenen sorunlarımız için verdiğimiz uğraşlarımızı, buradan çıkan deneyimlerimizi, kazanımlarımızı birbirimize aktararak güç kazanmak, 'sesimizi daha da yükseltmek' olmalıdır.

Bu inançla, bir dahaki konferansımızda buluşmak umudu ve özlemiyle...

Önsözümüzü bitirmeden önce, konferansımızın gerçekleştirilmesinde bizlere yardım ve desteğini esirgemeyen kişi ve kuruluşları anmak isteriz. Salonlarını bize açan Amsterdam Vrije Üniversitesi yetkililerine; parasal yardımlarından ötürü Sosyal İşler Bakanlığı'na, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve NOVİB'e; konferans sırasında konuk ve delegelerimize sunduğu bot gezisi ile ev sahipliğinin güzel örneğini veren Amsterdam belediye başkanına; parasal kaynaklarımızın yönetimini üstlenen NCB'ye, ayrıca konferans boyunca bize her türlü sıcak desteğini veren kişi ve kuruluşlara yürekten teşekkür ederiz.

Avrupa Parlamentosu
üyesi, Hollanda'nın ilk
Kadın Eşitliği Devlet
Sekreteri

Bayan Başkan, Sevgili Dostlar,

Konferans Girişim Komitesi'nin buradan sizlere seslenmemi istemesi benim için büyük bir onurdur. Adaletsizliğin doğal sayıldığı bir toplum kabul etmiyorum. Kadınların karar mekanizmalarında söz sahibi olmamaları, erkeklere ekonomik, toplumsal ve duygusal olarak bağımlı olmaları ve ikinci sınıf vatandaş olmaları doğal kabul edilmektedir.

Kadın hareketi yalnızca, toplumda kendisine tanımlanan bu konumu analiz etmekle kalmamış, daha da önemlisi; bu konunun "doğal" nitelendirilmesine karşı çıkmıştır. Böylece kadın hareketinin sonul hedefi, iktidarın kadınla erkek arasında eşit paylaşılmasıdır. Bu bizim isteğimizdir, ancak bu nasıl elde edilir? Karar mekanizmalarının içinde yer almadığımız sürece dünyayı nasıl değiştirebiliriz? Bu sorunun çözümlerinden biri, örgütlenip kendi toplumlarımızı oluşturmaktır. Böylelikle, hiç değilse sorunlarımızı görünebilir kılarız.

Bu, sorunların politik alanda gündeme gelmesinin ilk adımı olabilir. Sizin, burada ilk Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı'nda biraraya gelmeniz, bu tür çalışmaların başarılı bir göstergesidir. Konferansın strateji ve belgisi ise olağanüstü güzel ve anlamlıdır: Sesinizi Yükseltin!

Sesinizi yükseltin ki, sorunlarınızı duysunlar. Sizlerin hem bir kadın, hem de bir göçmen olarak katlanmak zorunda kaldığınız ikili ayırım gerçeğinden kaynaklanan somut sorunlarınız... Bir sorun ki, bugüne değin ne bir bütün olarak toplum ne de devlet tarafından tanınmamıştır. Fakat bu bilgi eksikliği, bu tanıma yetersizliği bir raslantı değildir. Bu yapısalıdır. Devletin ideolojisi şudur; insanların özel çevrelerine karışmamak ve kadınların doğrudan denetimini erkeklerin eline bırakmak. Bu nedenle göçmen kadının konumu yıkıma daha da açıktır.

Türkiyeli göçmen işçi nüfusunun hemen hemen yarısı kadındır. Ve onlar yarım milyonu aşan sayılarıyla, Avrupa'daki tüm göçmen kadın kitlesinin en büyük grubunu oluşturmaktadır. Sayılar daha da artacaktır; çünkü yoksulluğun dışlaştırılmasına koşut olarak göçmenlik sürecinde de bir dışlaşma görülmektedir. Bu göç genellikle özgür bir seçimin sonucu değildir. Bu kadınlar ya yoksulluktan ya da baskıcı hükümet yönetimlerinden kaçmaktadırlar. Göçtükleri ülkelerde ise yalnızlaşmaya ve yabancılaşmaya itilmekte, yetersiz eğitim, işsizlik ya da düşük ödenekli, en yorucu işlerde istihdam edilmekle yüz yüze gelmektedirler. Bu sorunların yanı sıra bu yeni toplumlarda

tırmanan ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve düşmanlıkla çevrelenmişlerdir. İkinci neslin durumu ise daha parlak değildir. Genç kızlar eski ülkeleriyle, bu yeni ülke değerleri arasındaki çelişkilerin sıkıntı ve baskısı altındadırlar. Tüm bu sorunların çözümü için yapılacak hiç birşey yok mu? Elbette var. Avrupa Parlamentosu'nun Araştırma ve Eylem Programı'nda AET içinde kadınların 1980 – 1984 yılları arasındaki durumları değerlendirilirken göçmen kadınların sorunlarına özel bir dikkat gösterilmiş ve komisyona, göçmen kadınlarının durumunun düzeltilmesi doğrultusunda 14 madde sunulmuştur. Sosyal Komite ve Kadınlar Komitesi'nin bir üyesi olarak bu eylem programının sonuçlarının oluşturulması için bir soruşturma hazırlıyorum. Bu çalışmanın sonuna, sizlerin konferansta yapacağınız araştırmaların sonuçlarını koyacağım.

Çeşitli ülkelerden gelen sizlerin buradaki varlığı, artık sesinize kulak tıkanamayacağını açıkça göstermektedir. Ben bu konferansın yalnızca bir başlangıç olduğu inancındayım: Uluslararası bir bağlantı mekanizmasının kurulması, kendi kurumlaşmanız için bir başlangıç. Çünkü kendi deneyimimden de biliyorum ki, kadınlar bir kez seslerini yükselttiler mi bir daha susturulamazlar. Hepinize iyi, yaratıcı ve verimli bir konferans dilerim.

Hollanda Türkiyeli Kadınlar
Birliği (HTKB) Genel
Başkanı

Değerli delege arkadaşlar, konuklar,

Girişim Komitesi ve Hollanda'daki Türkiyeli kadınlar adına sizleri selamlarım. Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı'nın ilk kez Hollanda'da toplanıyor olmasından kıvanç duyuyoruz.

Bizlere pek sık sorulan bir soruyu yanıtlamak isterim. Neden böyle bir konferans? Neden bu yıl?

Kadın Onyılı'nı değerlendireceğimiz, önümüzdeki on yıllar için perspektiflerimizi çizeceğimiz Nairobi forumuna Türkiyeli göçmen kadınların etkin katılımını sağlamak amacı, kuşkusuz böylesi bir konferansın bu yıl toplanmasında önemli bir etken oldu. Konferansımızın, Türkiyeli göçmen kadınların sesini dünya kadınlarının Nairobi forumunda en etkili bir biçimde duyurmasını sağlayacağına inanıyoruz. Bu, konferansımıza katılan ya da çeşitli nedenlerle katılamayan Türkiyeli göçmen kadınların gösterdiği ilgi ve kararlılıkla daha şimdiden kanıtlanmıştır.

Bu konferans biz Hollanda'daki Türkiyeli kadınlar için özel bir anlam taşıyor. Kadın Onyılı'nın başladığı yıl, yani 1975'de Hollanda'daki Türkiyeli kadınlar HTKB'yi kurmuştu. Kadın Onyılı'nın noktalandığı bu yılda HTKB on yaşını doldurdu. On yıllık çalışmalarımızı ve deneyimimizi diğer ülkelerden gelen siz seçkin delegeler ve uzmanlarla birlikte değerlendirerek bu yıldönümünü en yararlı ve anlamlı olarak kutlamış olacağız.

Kuşkusuz bu konferansın toplanmasını hem gerekli hem olanaklı kılan asıl neden Türkiyeli göçmen kadınların her gün biraz daha artan katmerli sorunları ve onların buna örgütlü çözüm bulma arayışlarının artmış olmasıdır.

Türkiyeli göçmen kadınların örgütlenme girişim ve deneyimlerinin 10 – 15 yıllık geçmişi vardır. Kuşkusuz Türkiyeli göçmen kadınların örgütlülük ve sosyal – politik yaşama örgütlü katılım düzeyleri henüz çok yetersizdir. Yine de böylesi bir konferansı gerekli ve olanaklı kılacak zenginlikte ve çeşitlilikte bir örgütlenme, bir savaşı deneyimimizin ve birikimimizin olduğu da ortadadır. Bunun en anlamlı kanıtı, bu konferansa gösterilen ilgi ve bugün burada toplanmış olmamızdır. Bu salonda bulunan delegelerin bileşimi, Türkiyeli göçmen kadınların hem işçi, hem göçmen, hem kadın olarak çok katlı sorunlarının çözümü için yine çok yönlü örgütlenmeye yöneldiklerini gösteriyor. İçimizde Türkiyeli göçmen kadın örgütlerinin temsilcileri var. Yabancı kadın merkezlerindeki, semt evlerindeki Türkiyeli göçmen kadın çalışma gruplarını ya da göçmen işçi örgütlerinin kadın kollarını temsil eden arkadaşlarımız var. Sendika temsilcisi Türkiyeli

göçmen kadın delegeler var. Artık ikinci kuşaktan genç kızlarımızın da bulundukları ülkelerin demokratik kadın hareketi içinde yer almaya başladığını gözlemleyebiliriz.

Değerli delege arkadaşlar,

Bu konferans Türkiyeli göçmen kadınların sorunlarının ele alındığı ilk uluslararası toplantı değildir. Ama, Türkiyeli kadınların, tartışma konusu bir nesne olarak değil, bizzat kendilerinin düzenlediği ve söz sahibi olduğu ilk uluslararası toplantıdır. Kuşkusuz bu konferansa Türkiyeli ve öteki uluslardan gelen araştırmacı ve bilim kadınları da katılıyor. Bundan kıvanç duyuyoruz. Ama bu konferansta gerçek karar ve söz sahibi, biz; Türkiyeli göçmen hareketinin siz seçkin temsilcileri olacağız, olmalıyız. Burada her birimiz yalnız kendi görüş ve istemlerimizi değil, buraya gelemeyen, katılamayan Türkiyeli göçmen kadınların istem ve görüşlerini de temsil ediyoruz. Konferansımızı gerek geldiğimiz kentler ve ülkeler çapında, gerekse Avrupa çapında Türkiyeli göçmen kadın örgütlenmeleri arasında eşgüdüm, iş – güç birliği sağlamak ve geliştirmek üzere değerlendirebiliriz ve değerlendirmeliyiz. Üç gün boyunca tartışacak, öğrenecek, kararlar alacak ve dağılacaktır. Konferans bitecek, ama bir bakıma işimiz yeni başlayacak. Burada alınan kararları önce Türkiyeli göçmen kadınlara ve onların üyesi bulundukları tüm örgütlere duyurmalıyız. Benimsemelerini ve sahip çıkmalarını sağlamalıyız. Yaşadığımız ve çalıştığımız Batı Avrupa ülkeleri ve Türkiye hükümetlerine, politik partilerine konferansta saptayacağımız istemleri iletmeli ve bunları elde etmek için savaşıma kararlı olduğumuzu göstermeliyiz. Kısacası konferansımızın sesini yükseltmeliyiz.

Girişim komitemiz konferansımızın sesini Nairobi forumunda duyurmak için gerekli girişimleri yapmıştır. Hollanda'dan konferansımızı temsilen bir delegasyon, sonuç belgelerimiz ve konferansımızın video filmiyle birlikte Nairobi'ye gidecektir. Nairobi'de bu amaçla bir çalışma grubu gerçekleştirmek üzere de girişimde bulunulmuştur ve gerçekleştirilecektir. Girişim komitesi ve konferans yönetimi konferans sonuçlarını Avrupa Konseyi ve Ortak Pazar gibi Avrupa çapında örgüt ve kurumlara iletmelidir.

Değerli arkadaşlar,

Son olarak bu konferansın gerçekleşmesi için tüm Türkiyeli göçmen kadın arkadaşlara, bize omuz veren, çalışmalarımızda yardımcı olan Hollandalı ve diğer ülkelerden kadın arkadaşlara ve konferansımızın gerçekleştirilmesine olanak sağlayan tüm Hollanda kurumlarına hepiniz adına teşekkür etmek isterim.

Bugün örgütlenme hakları için savaşım verme olanakları

elinden alınan, Türkiye kadınlarının örgütlenmesi için, barış ve demokrasi için, zindanda, sürgünde, en zor koşullarda ülkemizde savaşım veren kadınlarımızı yine hepiniz adına selamlarım.

Konferansımız başarılı, sesimiz güçlü olsun.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

**Yasal Haklar ve Hükümet Politikaları
Çalışma Grubu**

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Evangelische Studenten
Gemeinde,
Federal Almanya

Konuşmamda göçmenlerin yasal konumuyla birlikte, çoğu kez kadınlara karşı ayrımcı olan aile birleşmesine ilişkin varolan kurallar üstünde duracağım.

Federal Almanya'daki göç yasalarıyla başlayacağım, çünkü bu ülkedeki göç kısıtlamaları özellikle çarpıcıdır ve Avrupa düzeyinde de oldukça olumsuz bir rol oynamaktadır. Hollanda'da çoğu kez, bugün Almanya'da olanın yarın burada da olacağı söylenir. Bunu şöyle bir örnekle kanıtlayabiliriz: 1980 yılında Alman makamlarının Türk vatandaşları için vize koyma kararından kısa bir süre sonra, Hollanda ve Belçika hükümetleri bunu izlediler. Aynı şey Belçika'da yetişkin başına 50.000 Belçika Frankı (yaklaşık 2.500 DM), çocuk başına 25.000 Belçika Frankı prim verilerek geri dönüşü özendirme önlemlerinde de görülebilir. Bu önlemin alınmasına Alman yasasının 1983 kısmında yürürlüğe girmesinden sonra geçen yılın başında karar verildi. Fransa'da da Citroen şirketi gönüllü olarak dönecek herkese 60.000 Fransız Frankı önerdi. Kısa süre önce yapılan bir araştırma, Fransızların yüzde 70'inin geri dönüş primleri aracılığıyla göçmen sayısını azaltmaktan yana olduğunu gösterdi.

Alman politikacıların yeni, daha kısıtlayıcı yasalar çıkarmadan önce Avrupa'da seyahat ederek, meslektaşlarıyla onların desteğini almak üzere bu konuları çeşitli politik düzeylerde tartıştıkları bilinmektedir.

1983 Şubatı'ndan bu yana resmi Alman göç politikasının hedefleri;

- uzun süre FAC'de yaşamış olan göçmelerin entegrasyonu,
- yeni göçün sınırlandırılması ve
- dönme isteğinin artırılmasıdır.

Alman makamları için entegrasyon, göçmenlerin düzgün Almanca konuşabilmesi, çocuklarının Alman okullarına gitmesi ve uygun evlerde yaşamaları anlamında, asimilasyon demektir.

Entegrasyonun tek önkoşulunun, göçmenlere oy hakkı gibi politik hakların verilmesi olduğunu birçok politikacı anlamamış görünmektedir.

Yeni göçün kısıtlanması olan ikinci amacın gerçekleştirilmesi çok daha kolaydır. FAC, 16 yaşından büyük çocukların Almanya'da yaşayan anne – babalarıyla biraraya gelmek üzere Alman topraklarına girmesine izin verilmediği tek ülkedir. Aile birleşmesinin önkoşulu, ilgili göçmen işçinin bir işe ve gelecekte de çalışabilme perspektifine ve uygun bir konuta sahip olması ile Almanya'da en az bir yıl yaşadığını kanıtlamasıdır. Aile bireyleri için kalma izni gelişlerinin 'amacına', yani aile birleşmesine

bağıdır. Değişik eyaletlere göre farklı olmak üzere, ilk üç ile beş yılda eşlerin kalma izinleri koşulludur ve böylece oturma izinlerini korumak için birlikte yaşamak zorundadırlar. Eğer bir göçmen işçi eşini terkeder ya da başka bir yere göç etmeye karar verirse, kadına çoğunlukla FAC'de kalma izni verilmemektedir; çünkü artık giriş izninin 'amacı' ortadan kalkmıştır. Almanya'da ancak üç ile beş yıl yaşadktan sonra göçmen işçinin eşi kendi bağımsız oturma izni için başvurabilir. Bu kendisine, mali olarak güvenlikte olduğunu, yani bir çalışma izni ve bir işi olduğunu kanıtlaması durumunda verilir. Bugün AET ülkesi vatandaşı olmayanlar için çalışma izni almak hemen hemen olanaksızdır; çünkü böylesi bir iznin verilmesi iç işgücü pazarının durumuna ve gelişmesine bağlıdır. Bunun yanı sıra, çalışma izni yasasının bir paragrafı, mevcut bir iş için çalışma izninin ancak işveren bu işçinin işsiz bir Alman vatandaşı ya da bir AET vatandaşı bulunmaması durumunda verilmesini istemektedir. Çalışma izni olmayan kadınlar böylece çifte bir ayırma uğramaktadırlar. Çalışma izni olmamasından dolayı bağımsız oturma hakkı için başvuramazlar ve bu nedenle de tümüyle kocalarının yasal konumuna bağımlıdırlar. Eğer işsiz kalır ve oturma iznini uzatamazsa hem kendisi hem de tüm ailesi ülkeyi terketmek zorundadır. Bu, göçmenlerin ekonomik yararlılıklarına göre ölçüldüklerini açıkça göstermektedir. Eğer verimsiz olur, işsiz kalır ve böylece ekonomik yararlılıklarını yitirirlerse, atılmaktadırlar. Öteki Batı Avrupa ülkeleri gibi Alman yasaları da işsiz kalsalar da göçmenlerin Almanya'da kalabilmeleri için yalnızca tek bir yasal statü tanımaktadır: Bu da yerleşme hakkıdır. Göçmenler yerleşme hakkı için, Almanya'da yasal olarak en az sekiz yıl kaldıkları, süresiz geçerliliği olan ve her işveren için geçerli olan 'özel' çalışma iznine sahip oldukları, uygun konutları olduklarını kanıtlayabildikleri ve çocuklarının Alman okullarına devam etmesi durumunda başvurabilirler. Kimi eyaletlerde yerleşme izni alabilmek için göçmenler, güç Almanca dil sınavlarından geçmek zorundadırlar. Gerek yerleşme hakkının önkoşulları, gerekse birçok göçmenin, üç ayrı türdeki oturma izni statüleri hakkında yetersiz bilgisi olmasından ötürü 4.5 milyon göçmenden geçen yıl yalnız 90 bininin yerleşme izninin olması şaşırtıcı değildir. Göçmen işçilerin ve ailelerinin konumunu iyileştirmek için Yeşiller Partisi geçen yıl 'Yerleşim Yasası' diye adlandırılan bir yasa taslağı hazırladı. Şimdi bu taslak politik komisyonlarda tartışılacak. Şimdiki tutucu hükümetimiz görevde olduğu sürece bu yasanın kabul edilme olasılığının olduğuna inanmıyoruz. Gerçekte, taslak esas olarak şimdi yürürlükte olandan çok daha kısıtlayıcı yeni bir göçmen yasasının geliştirilmesine ilişkin olarak kamuoyunda süren tartışmalara bir alternatif olarak hazırlanmıştır. Birçok Alman (ve sanırım bu öteki ülkelerin yerel halklarının büyük çoğunluğu için de geçerlidir.) yabancıların göç – ülkelerinde hangi koşullarda yaşamak zorunda olduklarını bilmemektedirler. Sonuç olarak taslak, göçmenlerin politik hakları üstüne tartışmayı hızlandırmak amacıyla da hazırlanmıştır. Taslak,

en geç 1990'a kadar ulusal düzeyde oy verme hakkının getirilmesini önermektedir. Bonn'daki parlamento seçimlerine katılmanın önkoşulu, yerel düzeyde oy hakkıdır. Buna ancak eyaletler karar verebilir. Yeşiller Partisi'nin ve Sosyal Demokrat Parti'nin yönettiği kimi belediyelerin göçmenlere bu hakkı tanımak istedikleri Hessen eyaletinde yerel düzeyde oy hakkı tanınması yoğun biçimde tartışılmaktadır.

Yerleşme izni kadınlar için bağımsız kalma hakkını da içerdüğinden, taslağın kimi ana paragraflarını okuyorum.

(2) Yerleşme izni,

- 1 8 yıl süresince yasal olarak ikamet eden yabancılara (madde 2),
- 2 Yasanın geçerli olduğu alanda 5 yıldır yasal olarak ve gelir elde edici biçimde çalışan yabancılara,
- 3 Yerleşme hakkına sahip kişilerin aile üyelerine (madde 4) verilir.

(3) Bu yasayla tanımlanan aile üyeleri,

- 1 21 yaşından küçük çocuklar, torunlar, vb. ile eşler,
- 2 Kendilerine yerleşme hakkı olan bir kişi ya da bir Alman tarafından bakılan ebeveyn, vb. yaşlı akrabalar ve çocuk, torun, vb.

(2) Yerleşme hakkı olan kişiler yurt dışına çıkarılamaz.

(4) Yerleşme hakkına sahip yabancılar, Yabancılar Yasası hükümlerine bağımlı olmayacaklardır.

(1) Yerleşme hakkına sahip kişiler Alman vatandaşlarına uygulanan kurallar uyarınca serbest ya da ücretli olarak çalışabilirler. Bir çalışma iznine gereksinimleri yoktur.

(2) Eğer herhangi bir mesleğin yürütülmesi yasalarla Almanlarla sınırlandırılmışsa, yerleşme hakkına sahip kişiler de bu sınırın içine girebileceklerdir.

(2) Birinci paragrafta tanımlanan geri dönen ya da başka yere göçen göçmenlerden, Federal Cumhuriyet'i terketmelerinden sonraki beş yıl içinde yasanın uygulanma alanına geri dönmek isteyenler olursa, ülkeye girme ve yeniden yerleşme hakkına sahip olacaklardır.

(2) Alman Parlamentosu'na oy verme ve seçilebilme hakkını sadece Almanlarla kısıtlayan madde 31.12.1989 tarihinde sona erecektir.

Buna benzer göçmen işçiler için 'Avrupa'da Yerleşme Hakkı' adını taşıyan bir tasarı da Avrupa'daki Göçmen İşçiler Kiliseler Komitesi'nce hazırlanmıştır. Bu, Avrupa ülkelerindeki çeşitli kiliselerin temsilcilerinin göçmen sorunlarını tartıştığı ve durumlarının nasıl iyileştirilebileceği konusunda önerilerin yapıldığı bir kilise örgütüdür. Bunun çeşitli ülkelerde hangi komisyonlarda tartışıldığını ve Kiliseler Komitesi'nin tartışmayı nasıl yönlendirdiğini bilmiyorum.

Böylesi bir yerleşme iznini şimdiye dek gerçekleştiren tek ülke İsveç'tir. İsveç'in göç yasaları Batı Avrupa'nın en liberal yasalarıdır.

Göçmen işçiler İsveç'te en az bir yıl yaşadıkdan sonra

yerleşme izni için başvurabilirler. Bu, İsveç'te bir yıldan çok yaşamış ve vasileri gerekli oturma ve çalışma iznine sahip 16 yaşındaki kişiler için de geçerlidir. Eşleriyle yeniden birleşmek üzere İsveç'e gelen yabancılar oturma hakları için ilişkilerinin durumuna bağlı olduğu iki yıllık bir deneme süresine zorlanabilirler. Pratikte, göçmen statüsü konusundaki gecikmeli karar, yabancı eşe (en kısa altı ay olmak üzere) bir dizi kısa süreli oturma izni verilmesi anlamına gelmektedir.

Bu uygulama, kadınları, özellikle de kültür ve dinin boşanmış kadınlara karşı olumsuz bir ayırım yapma eğiliminde olduğu Avrupa dışı ülkeler kadınlarını zor duruma düşürdüğü için, şiddetle eleştirilmiştir. Bugün genel uygulama; her davayı inceleme ve insancıl nedenlerin gerektirdiği durumlarda yabancı eşe İsveç'te yaşamayı sürdürmesine izin verme doğrultusundadır. Aile birleşmesi için yeterli konut ya da başvuru yapanın gelecek aile üyelerine bakabilme yeteneği gibi kimi biçimsel koşullar vardır, ancak uygulamada bu istemler aile birleşmesine karar vermede büyük bir rol oynamazlar. Gerçekten de İsveç makamları 1968'de benimsenen göçle ilgili temel ilkeleri uygulamaktadırlar. Buna göre, 'yasal çalışma ve oturma iznine sahip yabancıların eşleri ve evli olmayan bakmakla yükümlü oldukları kişilere önceden yabancıların onlara bakma yeteneğinin saptanmasına gerek olmadan oturma izni verilecektir.' Liberal göçmen yasalarının kökleri, İsveç parlamentosu'nda 1975 yılında oy birliğiyle benimsenen İsveç'in göçmen azınlıkları için yönlendirici ilkelerde yatmaktadır. Bunlar şöyledir:

Eşitlik

Eşitlik ilkesi genel nüfusa aynı olanak, hak ve görevleri sağlamak için tüm grupların kendi anadillerini korumak ve geliştirmek ve kendi kültürlerini uygulamakta eşit olanağa sahip olması anlamına gelmektedir. Bunun sonucu olarak, göçmen ve azınlıklar politikası, İsveç toplumunun tümü için geçerli karşılıklı çıkarlar çerçevesinde, dilsel azınlıklara kendi dilsel ve kültürel benliklerini gerçekleştirme olanağı sağlamaya çalışmalıdır.

Seçme Özgürlüğü

Seçme özgürlüğü ilkesi, dilsel azınlıkların üyelerinin ne ölçüde bir İsveç kültürel benliği özümseyecekleri ya da ne ölçüde kendi asli kimliklerini koruyup geliştirecekleri konusunda kendilerinin seçme yapabilmesi demektir. Göçmenlerin kendi ülkeleriyle olan ilişkilerine yardım edilmesi göçmenlerin İsveç'te kalma ya da geri dönüp kendi ülkesine asimile olma kararlarını da kolaylaştıracaktır.

İşbirliği

Bu ilke, bir yanda göçmen ve azınlık grupları arasında, öte yanda ise bunlarla çoğunluk nüfus arasında karşılıklı ve kapsamlı bir işbirliği içermektedir. Bu ilke göçmenler ve

yerli halk arasında karşılıklı hoşgörü ve dayanışmayı içermektedir. Bu yönlendirici ilkenin gerçekleştirilmesi, göçmenlerin İsveç politik yaşamında etkin bir rol oynayabilmek için daha büyük olanaklara sahip olmalarını kendi kültürel etkinliklerini örgütlemek için onlara daha geniş olanaklar sağlanmasını ve göçten doğan olumlu kültürel yararları daha büyük ilgi gösterilmesini de getirmektedir.

Bu ana çizgilerin gerçekleştirilmesinin önkoşulu, göçmenlere İsveç toplumunda yasal eşitlik sağlayan göç yasalarıdır. Ve İsveç bu anlayışa uygun olarak yeterli yasalar kabul etmiştir.

1976 Göçmenlerin temel özgürlükleri ve hakları İsveç Anayasası'na dahil edildi. Etnik, dinsel ve dinsel azınlıkların kendi kültürel ve dinsel yaşamlarını koruma ve geliştirme hakları hükümet kararnamesiyle pekiştirildi. Göçmenler için belediye düzeyinde oy verme ve seçilme hakkı yürürlüğe girdi.

Anadil Eğitimi Yasası yürürlüğe girdi. Okul öncesi düzeyde anadil eğitimi için belediyelere devlet yardımı sağlandı.

Suç işlediği nedeniyle bir yabancıyı yurt dışına çıkarabilmek için, yetkililer 'suçlu'nun İsveç'te kalma süresini, aile durumunu ve yaşama koşullarını dikkate almak zorundadırlar. Yerleşme hakkı olan göçmenler ve İsveç'te en az üç yıl yaşamış olan yabancılar ancak 'olağanüstü' nedenlerle yurtdışı edilebilirler.

Bu liberal göç politikasına ve onun yasal sonuçlarına karşın, göçmenler hala kimi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Ama öteki Avrupa ülkelerinden farklı olarak İsveç makamları bu sorunları çözmeye çalışmakta ve kamuoyunda ekonomik ve sosyal sorunlar nedeniyle yabancı nüfusun suçlanamayacağını vurgulamaktadırlar. Bunun çok önemli bir nokta olduğunu sanıyorum. Alman, Belçikalı ya da Fransız politikacılar sözde 'tahammül sınırına' ulaşıldığından ya da yabancı nüfusun neden olduğu yüksek sosyal ve ekonomik 'yük'ten söz ettikleri ve dolaylı olarak toplumdaki kimi sorunlardan dolayı onları suçladıkları sürece göçmenlere karşı yaygın ırkçılığı ve düşmanlığı beslemektedirler. Öte yandan yerel halk kendi düşmanca ve ayırımçı tutumlarını haklı çıkarmak için politikacıların sözlerini yinelemektedirler. Eğer bu makamlar yabancı nüfusun, toplumun entegre bir parçası durumuna gelmesini gerçekten istiyorlarsa o zaman onları – göçmenlerden değil kimi başka faktörlerden kaynaklanan – ekonomik ve sosyal sorunlarda 'günah keçisi' gibi göstermekten vazgeçmelidirler.

Bu kapsamda bir başka önemli nokta yerli halk arasında artan ırkçılığın, daha sıkı göç kuralları getirmek için bir neden olmasıdır. Yabancılar karşı artan düşmanlığın ancak yeni göç yasalarıyla durdurulabileceği bahanesiyle ve yerli nüfusu hoşnut edebilmek için, yetkililer, gitgide daha çok kısıtlama getirmekte ve böylece onların ırkçılığını haklı çıkarmaktadır.

Bunun iyi bir örneği İngiltere'deki göç kısıtlamalarıdır. Gazetelerin, gece yarısı sandallarla sahillere gelerek

İngiltere'yi işgal eden Asyalı 'sürüler' hakkında haberler yazdığı 1970'li yıllarda, Asyalılar birçok korku öyküsünün konusu oluyorlar ve onlara karşı ırkçılık ve ayrımcılık ciddi biçimde artıyordu. İngiliz Hükümeti'nin bu 'sürülere' karşı birşey yapmakta olduğunu kanıtlamak için, 1978 yılında 'yasa dışı ülkeye giren' tanımı yasal olarak yeniden belirlendi. 1978 yılına dek 'yasa dışı ülkeye giren' kısaca muhaceret kontrolünden geçmemiş, yani koşullu ya da koşulsuz İngiltere'ye giriş izni verilmemiş kişi anlamına geliyordu. Ancak 1978'den bu yana tanım değiştirildi ve daha önce İngiltere'de 'yerleşmiş' olan çok sayıda insan kendilerini yasa dışı olarak yeniden sınıflandırılmış buldu.

Yasa dışı göçmenler, örneğin yıllar önce yasal olmayan biçimlerde ülkeye girip 1974 yılında yasa dışı göçmenlere çıkarılan afla durumlarının normalleştiğini sanan ama çoğu kez durumun böyle olmadığı kişilerdir. "Süreyi aşırıanlar" diye adlandırılanlar da, belki kendileri bile böyle olduğunu farketmeseler de, yasadışı göçmenlerdir. İngiltere'de herhangi bir iş değiştirmenin İstihdam Dairesi'nce onaylanması gerekmektedir. Aksi halde kişiye yasal işlem uygulanacak ve daha çok kalmasına izin verilmeyecektir. İşverenin yabancı işçiye İstihdam Dairesi'nden izin aldığı konusunda yalan söylemesi de olanaklıdır ve bu göçmen işçinin kontrol edemeyeceği bir durumdur.

'Süreyi aşırıanlardan' kimileri evraksız çalışmakta ve işverenlerce aşırı sömürülmekte, aynı zamanda sürekli olarak da İçişleri Bakanlığı'na yakalanma korkusuyla yaşamaktadır. Eğer yakalanırsa, işçinin İngiltere'de oturma hakkına sahip eşi ve çocukları bile olsa sınır dışı edileceği hemen hemen kesindir. Yasa dışı göçmenlerin hiç bir yasal hakkı yoktur. Formel temyiz sistemini kullanamazlar, ancak bir milletvekili aracılığıyla İçişleri Bakanlığı'na başvurabilirler. İngiltere'de herkesten farklı olarak onlar, mahkemeye çıkarılmadan belirsiz bir süre hapiste de tutulabilirler.

Ancak 'petriyal' olan kişiler hiçbir zaman İngiltere'den dışarı çıkarılamazlar. Onların İngiltere'de yaşama ve hareket etme konusunda mutlak hakları vardır. 'Petriyal' kavramı İngiltere'deki göçmenler için temel bir kavramdır ve yasal konumlarını büyük ölçüde etkilemektedir.

Petriyaller,

- (1) İngiltere'de doğmuş kişiler,
- (2) 1973 yılından önce İngiltere'ye yerleşmiş İngiliz Uluslar Topluluğu vatandaşları,
- (3) Ya kayıtla (İngiliz Uluslar Topluluğu vatandaşları İngiltere'de beş yıl yasal ikametden sonra İngiliz vatandaşı olarak kaydedilirler) ya da vatandaşlığa geçme (yabancılar da aynı süre yasal ikametden sonra bunu yapabilirler) yoluyla İngiliz vatandaşı olanlar,
- (4) Anne, babası ya da büyük anne babası İngiltere'de doğmuş olan İngiliz Uluslar Topluluğu vatandaşlarıdır.

Bu temel maddedir. Çünkü Petriyal'liğin özü göçmenin ya da olası

göçmenin İngiltere ve İngiliz kültürüyle yakın bir ilişkisi, bir bağı, özdeşleşmesi olmasında yatmaktadır.

İngiliz bir aileden ya da soydan gelen kişilerin İngiliz değerlerini ve kültürünü benimsediklerinden hareket edilmektedir. Onlar Hindistan ya da Batı Hint Adaları'ndan gelen kişilerin sayıldığı gibi 'yabancı' değillerdir.

İngiltere'deki göçmenlerin aile birleşmesi hakları da yasal konumları kadar güvencesizdir. AET dışı ülkelerden İngiltere'ye yerleşmiş ya da çalışma izni olan erkekler eş ve 18 yaşın altındaki çocuklarını aile birleşmesi amacıyla, ancak onlara uygun konut varsa ve yaşam harcamalarını karşılayacak mali kaynaklar sağlanmışsa, yanlarına getirebilirler. Bir erkek, karısını, ancak muhaceret memurlarını söz konusu kadının karısı olduğuna ikna edebilirse İngiltere'ye getirebilir. Bunun gerçek bir evlilik olduğuna yetkilileri ikna edebilmesi için göçmenin sayısız idari baraj aşması gereklidir. Böylesi engellerin birisi muhaceret memurlarının İngiltere'deki kocayı ve Hindistan ya da diğer yasa dışı ülkedeki karısını evlilikleri ve birlikte yaşamalarının bir dizi önemli ya da önemsiz ayrıntısı hakkında sorgulamadan geçirmesidir. Sorular arasında, düğüne kimlerin geldiği, evlerinin nasıl olduğu, uzak akrabalarının kimler olduğu ya da eşyayı nereye depoladıklarını ya da kaç keçiye sahip oldukları gibi konular da bulunabilir. Eğer uzun süredir birbirinden çok uzakta yaşayan iki kişinin yanıtlarında farklılık olursa muhaceret memuru ilişkinin gerçek olduğunu kabul etmeyi reddedebilir ve kadına ülkeye girme izni vermeyebilir. Bu birçok başvurunun büyük ölçüde gecikmesine ve sonuç olarak da birçok çiftin hiçbir zaman İngiltere'de yaşayamamalarına yol açmaktadır. Temyiz hakkı vardır, ancak bu işlem İngiltere'de yürümekte ve göçmenin ülkesinden kanıtlar çoğu kez muhaceret makamlarından gelmektedir. Kadının çoğu kez bir düşmanca ortam içinde, çevirmen aracılığıyla ve bürokratik üstten – bakış içinde sorgulanmasından ötürü sık sık yanlışlar yapıldığı kanıtlanmasında karşın, kadının doğrudan konuşma ve açıklama yapma hakkı yoktur.

Evliliğin gerçek olduğunun kanıtına ek olarak aile birleşmesi için başvuran kişi ailesini yeterli biçimde geçindirebileceğini de kanıtlamalıdır.

İngiltere'de yaşayan göçmen kadınların kocaları ancak bunun formel bir evlilik olmadığını, yani kocanın İngiltere'ye giriş için evlenmediklerini kanıtlayabilirse eşlerinin yanına gelebilirler. Evliliklerinin gerçek olup olmadığı polis tarafından da araştırılmaktadır; buna çiftin nerede yattığını görmek için sabaha karşı ev baskınları da dahildir.

İngiltere'de yalnız yaşayan bir ebeveyn ancak eşi ölmüşse ya da kendisinin 'tek' sorumlu olduğunu kanıtlayabilirse çocuğunu yanına alabilir. Bu, kadınların 1950 ve 1960'larda küçük çocuklarını kendi annelerinin yanına bırakarak çalışmaya geldikleri Batı Hint Adaları topluluğunu özellikle etkilemiştir. Daha sonra (ev bulup mali olanaklar olunca) çocuklarını aldirmek

istediklerinde, çocuğun tüm harcamalarını kendilerinin yaptığını, onunla ilgili tüm kararları verdiklerini ve yetişmelerini mektupla kontrol ettiklerini kanıtlamak zorunda kaldılar. Batı Hint Adaları'nda, Nijerya, Gana, Latin Amerika ve Filipinler'den birçok kadın 'tek sorumlu' olduklarına ilişkin inanılmayacak kadar zor koşulları kanıtlayamadıkları için ya İngiltere'yi terkettiler ya da çocuklarını yitirdiler. Dağılmış ailelerin sayısı kimi toplulukların sürekli mirasıdır.

İngiltere'de yerleşmiş ana babalar (1973 öncesinde İngiliz Uluslar Topluluğu vatandaşları hariç) ilişkilerini ve yaş sınırlarına uymanın yanı sıra çocuklarına bakabilecek durumda olduklarını da kanıtlamak durumundadır. Bu yasa gene birçok göçmenin karşılaştığı konut sorunundan ve gittikçe yükselen işsizlikten etkilenen göçmenlere ağır bir darbe olmaktadır. Bazen onlar uygun bir konut buluncaya kadar çocuk 18 yaşını geçmekte ve ülkeye girmesi zaten olanaksızlaşmaktadır. Yaş kistası başvuru tarihinde değil giriş tarihinde uygulanmaktadır. İngiltere'nin ırkçı göç yasaları üzerine söylenecek oldukça fazla şey vardır, ama bunları sanırım biz bu çalışma grubunda birlikte tartışacağız.

Bir göçmen İngiliz, göç politikasını şöyle tanımlıyor: 'Ya onları buradan uzakta tut, ya da onlar için işleri alabildiğine zorlaştır.' Belçika'nın göç politikası oldukça liberaldi, ama son yıllarda giderek büyük komşusu Federal Almanya'ninkini izlemeye başladı; geçen mart ayında Belçika, aile birleşmesi çerçevesinde ülkeye gelen çocukların yaşını 21'den 18'e indiren bir yasa benimsedi. Bu yasa aynı zamanda 'ikinci kuşak' diye adlandırılanların eşlerinin ülkeye otomatik giriş izni alma olanağını da kaldırdı. Almanya'da olduğu gibi; diğer eş Belçika'da en az 8 yıl yaşamışsa ve evliliğini bir yıldır sürdürmesi koşuluyla giriş izni alabilmektedir. 'Normal' aile birleşmesinin önkoşulu, öteki aile üyelerinin başvuru yapanın Belçika'ya geldiği yıl gelmeleridir.

Belçika hala işsiz göçmenlerin oturma izinlerini uzatılabildikleri tek ülkedir. Bu izin bir yıl için verilmekte ve genellikle bir yıl daha uzatılmaktadır. Belçika'da beş yıl kaldıktan sonra göçmen, yerleşme izni için başvurabilir. Bu iznin önkoşulu; süresiz ve her işveren için geçerli olan A çalışma iznine sahip olmak ve Belçika Nüfus İdaresi'ne kaydolmaktır. Altı Brüksel Belediyesi, 'eğer yerli olmayan nüfustaki fazla bir artış ilgili belediyenin çıkarına karşı görülüyorsa' AET ülkesi vatandaşı olmayan kişilerin kaydını yasal olarak reddedebileceğinden sözdebiliyorsa, AET dışı ülkelerden göçmenlerin böyle bir kaydı sağlamaları çok zor, hatta olanaksızdır. Bir kişinin kaydolmaması 'varolmaması' demek olduğundan hiçbir sosyal ve tıbbi yardımdan yararlanamaz. Bir olayda, bu altı belediyeden birinde yasal biçimde ikamet eden bir Faslı ile evli bir Faslı kadın geçen yıl bu komünde kaydedilmesi reddedildiği ve kocasının yasal olarak tıbbi yardım alma hakkı olmasına karşın, bu kendisine sağlanamadığı için çocuğunu düşürmüştür. Kimi Brüksel belediyelerinde Türk vatandaşları oturma izni alabilmek için eskisine göre çok daha

yüksek ücretler ödemek zorundadır. (Bu uygulama ise imzalanmış anlaşmaya uygun değildir ve Avrupa Konseyi Komisyonu şimdi bir ihlal işlemi başlatmanın olanaklarını araştırmaktadır.) Bu arada şunu da belirtmek gerekir, Belçika'da 10 yıl yaşayan bir göçmene oturma izni verilmesi reddedilemez.

Aynı şey Hollanda için de geçerlidir. Bir göçmen Hollanda'da en az beş yıl yaşadktan sonra sürekli oturma izni için başvurabilir. Uygulamada Hollanda makamları çoğu kez bu oturma izni verilmesini uydurma nedenlerle reddetmektedirler. Ben kendim de Hollanda'da bir yıldan sonra oturma iznimin uzatılması için başvurmak zorunda kaldığımda, aynı durumla karşılaştım. O zaman artık bir AET ülkesi vatandaşı olduğum için beş yıllık oturma izni hakkım olduğunu biliyordum. Polise gidip mavi AET ikamet kartını istediğimde reddettiler. Kendileriyle bir saat tartıştıktan sonra – tüm AET kurallarını sıraladım – genç bir polis memuru ötekine şunu söyledi: 'Böylesi bir kadınla on yıldır evli olmayı düşünebiliyor musun!' Sonunda iznimi yalnızca kişisel nedenlerden ötürü, yani çok keyfi bir biçimde reddettikleri ortaya çıktı. Bu deney aynı zamanda yabancı bir ülkede o ülkenin dilini anlamanın gerekliliğini de göstermektedir. Sanırım Hollandacası o kadar iyi olmayan bir Türk kadını tek kelime bile anlamazdı. Çünkü bu iki polis aynı zamanda çok da hızlı konuşuyorlardı. En sonunda bir avukat Göçmen Dairesi'ne bir mektup yazdıktan sonra oturma iznimi alabildim.

Göçmenlerin yaşamını belirleyen göçmen yasa ve genelgelerinin ana sorunlarından birinin de muhaceret memurlarının geniş yetkilere sahip olması olduğu iyi bilinmektedir. Bir genelgeyi son derece geniş ve bonkör ölçüde ya da düşmanca ve ayırıcı biçimde yorumlama yetkileri olmakta ve böylece çoğu kez ilgili göçmenin geleceği üstüne kararlar vermektedirler. Süresi bitmiş bir iznin uzatılması muhaceret memurunun o günkü havasına ya da göçmenin görünüşüne bağlı olabilir. Benim deneyimim göç yasalarının son derece iyi bilinmesi gerektiğini gösteriyor. Eğer ilgili makamlardan olumsuz yanıt alınır, göçmenler, hakları için hukuksal yollara başvurmak zorundadır.

Batı Avrupa'daki göçmenler böylesi belirsiz ve insan haklarını çiğneyen yasalar altında yaşadıkça yabancı nüfusun entegrasyonu düşünülemez. Daha da ötesi entegrasyon tartışmaları, ancak ekonomik yararlılık görüşlerini gizlemeye hizmet edebilir. Bu görüşler göçmen işçinin iş pazarı politikalarına göre ayarlanacak bir faktör durumunda kalmasına yol açmaktadır. İşte AET ülkelerinin göçmen politikası budur.

Çalışma grubu 37 delege ve konuğun katılımıyla toplandı. Açış bildirisini Annethe Grooth sundu. Katılanların büyük çoğunluğu söz alarak, tartışmaların canlı ve verimli geçmesine katkıda bulundular, somut öneriler geliştirdiler.

Grupta öncelikle Batı Avrupa ülkelerinde göçmenlere ve özellikle de kadın göçmenlere yönelik ayırımcı uygulamalara değinildi. Göçmen kadınlar için bugün iki yasal statü vardır: 1) Kendisi göçmen işçi olarak gelen kadın; genel göçmen yasalarına bağımlıdır. 2) Aile birleşmesi çerçevesinde gelen kadın ve çocuklar; kocanın statüsüne bağımlıdır. Bu, büyük çoğunluğu eşleriyle birleşmek üzere göç eden Türkiyeli göçmen kadınlar için büyük sorunlar yaratmaktadır. Oturma ve çalışma izinleri, 1 ile 5 yıl süresince kocalarına bağımlı olmaktadır. Kocası yurtdışı edilen kadın da ülkeden çıkarılmaktadır. Öte yandan, bütün bu süre içinde kadın kötü davranışlarla karşılaşsa, dayak yese, birlikte yaşam artık çekilmez duruma gelse bile kocasından ayrılamamaktadır. Bu konuya ilişkin olarak, çalışma grubunda, çeşitli ülkelerden örnekler verildi. Aynı şekilde, koca kesin dönüş yapma kararı verdiğinde karısı ve çocukları da onun kararına uymak zorundadırlar. Bu, genç kızları özellikle etkileyen bir uygulamadır. Federal Almanya'daki bir uygulama da, Türkiye'den birisiyle evlenen göçmenin eşini yanına getirmesi için bir yıl beklemek zorunda olmasıdır. Almanya'da çiftler arasında boşanma nedeni sayılan bu süre boyunca ayrı kalmak birçok genç çift için sayısız zorluklar yaratmaktadır.

Göçmen işçilerin, İsveç, Danimarka, Hollanda gibi kimi ülkelerde yerel düzeyde seçimlere katılma hakkı olmakla birlikte, yaşadıkları hiçbir ülkede ulusal düzeyde seçme ve seçilme hakları yoktur. Göçmenleri yaşadıkları ülkenin politik yaşamının dışında bırakan bu uygulama demokrasinin en temel ilkesine aykırıdır. Göçmen işçileri insan değil, sadece kendilerine ekonomik yarar sağlayan bir nesne olarak gören hükümetler, ekonomik krizin derinleşmesine koşut olarak göçmen yasalarına yeni, daha kısıtlayıcı hükümler getirmektedirler. Öte yandan bu yasalar ve onlara ek olarak durmadan yenileri çıkarılan genelgeler ise, son derece belirsiz ve yoruma açıktır. Bu da uygulamada keyfiliklere yol açmakta, bir göçmenin yazgısı bir polis ya da göçmen bürosu memurunun o andaki havasına göre belirlenebilmektedir. Bu yasa ve genelgeler, göçmenlerin kendi anadillerine çevrilmemekte, hatta hukukçuların bile içinden zor çıkabildiği bir karmaşa içinde bulunmaktadır. Avrupa çapında benimsenmiş, Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi, Avrupa Göçmen Hakları Konvansiyonu Eylem

Programı gibi belgeler ulusal hükümetlerce dikkate alınmamaktadır.

Birçok Batı Avrupa örgütüne üye olmasına karşın Türkiye vatandaşlarına vize uygulanması Türkiyeli göçmenler için büyük bir sorundur. Bu, Türkiye'den aile birleşmesi için gelecek aile bireylerini ve Batı Avrupa ülkeleri arasında çeşitli nedenlerle seyahat etmek isteyenleri etkilemektedir. Örneğin bu uygulamadan ötürü konferansımıza katılamayan Türkiyeli göçmen kadınlar olduğunu biliyoruz.

Türkiye Hükümeti'nin göçmen işçilere yönelik politikası ise, yalnızca ilgisizlik düzeyinde kalmamakta, tam tersine göçmen işçilerin zararına çalışmaktadır. Türk konsolosluklarında göçmen işçiler horlanmakta, işlerinin yapılmasında kendilerine büyük zorluklar çıkarılmaktadır. Türkiye'de bir baskı rejiminin yürürlükte olması bu politikaların daha da gericileşmesine yol açmıştır. Örneğin, demokratik örgütlerde çalışan Türkiyeli göçmenler pasaportlarının ellerinden alınma tehdidi altındadırlar. Bu, göçmen kadınların kendi hakları için örgütlenmesinin önünde ciddi bir engeldir. Türkiye Hükümeti aynı zamanda göçmenlerin yaşadıkları ülke hükümetleriyle, onların, emeklilik, prim, vb. haklarını zedeleyici anlaşmalar yapmaktadır.

Çalışma grubumuzun bu alandaki istemleri:

- 1 Göçmenlere, kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın bulunduğu ülkelerin yurttaşlarıyla eşit haklar verilmeli ve bu hakların kullanılması için gerekli olanaklar yaratılmalıdır.
- 2 Göçmenleri geri dönüşe zorlayan hükümet politikalarına derhal son verilmelidir.
- 3 Göçmenlere yaşadıkları ülkelerde seçme-seçilme hakkı tanınmalı, göçmenler kendileriyle ilgili kararlarda söz sahibi olmalıdır.
- 4 Aile birleşmesi çerçevesinde gelen kadınlara derhal oturma ve çalışma izni verilmeli, onların kocalarına bağımlı yasal statüsüne son verilmelidir.
- 5 Göçmen kadınlar yerli kadınlar gibi sosyal yardımlardan eşit koşullarda yararlanmalıdır. Sosyal yardım almadan ötürü göçmen kadınların sınırdışı edilmeleri durdurulmalıdır.
- 6 Evlenme durumunda eşler, bekleme süresi olmaksızın birleştirilmelidir.
- 7 Ekonomik krizin suçunu göçmenlere yükleyen, ırkçılığı körükleyen gerici politikalara son verilmelidir.
- 8 Yabancılarla yönelik yasalar, varolan uluslararası belgelere uygun olarak göçmenlerin yararına değiştirilmelidir. Yasalardaki göçmenlerle ilgili belirsizlikler kaldırılmalı, keyfi uygulamalar sona erdirilmelidir.
- 9 Avrupa düzeyinde göçmen kadınların statüsünü inceleyecek ve bu konuda öneriler geliştirecek bir hukukçular komisyonu kurulmalıdır.
- 10 İkamet güvence altına alınmalı, olağanüstü durumlar dışında sınırdışı edilme durdurulmalıdır.

- 11 Türkiye Hükümeti Türkiyeli göçmenlerin haklarını savunmalı, bu amaçla göçmenler yararına ikili anlaşmalar yapmalıdır. Böylesi anlaşmalarda göçmen kadınların özellikle öne çıkan sorunlarına ağırlık verilmelidir.
- 12 Türkiye Hükümeti göçmenleri bir döviz makinası olarak görmekten vazgeçmelidir. Bu kapsamda, Türkiyeli kadınları da etkileyen bedelli askerlik adı altında göçmen gençlerden büyük meblağlarda para sızdırılmasına son verilmeli, göçmen gençlerin askerlik yükümlülüğü olmamalıdır.
- 13 Türk konsoloslukları göçmen işçilerin çıkarlarını gözetecek bir anlayışla çalıştırılmalıdır.
- 14 Türkiye Hükümeti'nin, haklarını savunmak için örgütlenen göçmenlere yaptığı baskı ve tehditlere derhal son verilmelidir.
- 15 Göçmen kadınlar yasal hakları konusunda anadillerinde yeterli olarak bilgilendirilmelidir.
- 16 Kadın-erkek Türkiyeli göçmenlere vize uygulamasına son verilmelidir.
- 17 Göçmen politikalarını etkileyen varolan her tür kurumda göçmen kadınların yeterli temsili sağlanmalıdır.

Göçmen kadınlar bu istemlerini elde etmek için tüm konularda daha çok bilgilenmeli, yaşadıkları ülkenin dilini öğrenmeli ve en önemlisi örgütlenerek savaşım vermelidirler. Bu savaşımında, yaşadıkları ülkelerin kadın, sendikal, barış hareketleri ve demokratik güçleriyle birlikte hareket etmelidirler.

**İrkçilik, Ayırimcılık ve Yabancı Düşmanlığı
Çalışma Grubu**

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Faşizm

Anne Frank Stichting,
Hollanda

Biz, faşizm terimini, 20'li ve 30'lu yıllarda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ortaya çıkan faşist hareketlerin ideolojisine dayanan hareketler ve rejimler için kullanıyoruz. Mussolini'nin faşizmi, Salazar'ın Portekiz'i, Franko'nun İspanya'sı ve Hitler'in soykırımcı Nasyonal Sosyalizmi gibi hareket ve rejimler faşizmin tipleridir. Faşizm faşist rejimlerin yenilgisiyle yok olmadı. İdeolojisi, eğilimleri ve uygulamaları bireyler ve gruplarla yaşatıldı. Ve bir yandan daha geniş bir etki ve güç alanını yeniden yaratma olanakları araştırılırken öte yandan yürütülen propaganda ve daha genç olan yandaşların sosyalizasyonu ile yaygınlaştırıldı. Uzun bir belirsizlik döneminden sonra yeniden su yüzüne çıkan bu hareketler, sıklıkla 'neo-faşist' ve 'neo-nazi' olarak adlandırılmaktadır.

Fakat bu çağdaş faşist hareketler, bir yandan geniş kitleleri kendilerine çekmek için uğraşırken, öte yandan da geçmişle tarihsel ideolojik ve kişisel bağlarını da sürdürürler. Propagandalarında faşist ve nazi ideolojilerini gizlememelerine karşın, kendilerini faşist ve nazi davranışı izleniminden kurtarmak için çabalarlar. Bu açıklamalar ışığında 'neo' sıfatı gereksiz olmakla kalmayıp olayın üstünü örtbas etmede kullanılmaktadır.

Bu ideolojiler yalnızca düşünce silsilesi olarak değil, beklentilerinin gerçekleşmesini sağlayacak politik ve toplumsal projeleri içeren eylem programları olarak da görülmelidir.

Uzun yıllar, gizli birimler ve çalışma ağları biçiminde örgütlenen faşist hareketler, kendilerini geniş gruplara, etkin birliklere, para-militer terörist çetelere ve politik partilere ve baskı gruplarına dönüştürdüler. Faşist hareketlerin çalışma dokuları şunlardan oluşur:

- 1 Irkçılığı ve milliyetçiliği kaynaştırma.
- 2 Evrensel bir gizlilik 'mitos'u yaratıp yayarak, bunu, politik gerçekliğin özü olarak kabul ettirme.
- 3 Özgürlük, seçimli demokrasi ve uygarlığın önünü kapatıp yok etmeye çalışma.
- 4 Totaliter kontrolü kurumlaştırma.
- 5 Kaba kuvvet, zorbalık ve sindirme yöntemlerini uygulama.

Bu çalışmalar tek başına ele alındığında, faşistlere özgü değildir. Bu maddelerin birlikte ele alınıp sistematik uygulanması durumunda bir grup ya da hareket 'faşist' tanımını alır. Şimdi bu maddeleri tek tek inceleyelim.

Her ırkçı ya da milliyetçi faşist değildir. Fakat faşizm ırkçılıktan ve milliyetçilikten ayrı düşünülemez. Ulusun ya da ırkın birliğini bozan herşey tehlikelidir ve yok edilmelidir. Parti içi kendi

kadrolarına yönelik yayınlarında görüşlerini daha açık ve somut getirirler. Bazen burada ırkçı, azınlıklara karşı kin ve kaba kuvvete yönelik propaganda gözlenebilmektedir. 'Britanya Britanyalıların', 'Fransa Fransızların', 'Hollanda Hollandalıların', 'Avrupa Avrupalıların', 'Hristiyan ulusların birliği ve kaynaşması için' gibi sloganlar ve ırkçı doktrinler sadece göçmen azınlıklar için değil, bu tartışmaların sürdüğü tüm ülkelerde yaşayan etnik ve dinsel azınlıklar için de tehlike oluşturmaktadır.

İrk düşmanlığı propagandası cinayetler de dahil olmak üzere kurumların yarattığı kampanyalarla gerçekleşmektedir. Örneğin, tüm kültürel, sosyal, ekonomik ve ahlaksal sorunlardan göçmen grupların sorumlu tutulması ya da tek tek kişilerin durumlarından tüm bir göçmen kitlesini suçlama gibi. İrkçi kışkırtmalar, azınlıkları toplumdan yalıtılma amacı gütmektedir. Bu durum onlara yönelik saldırıları kolaylaştırmakta, böylece daha geniş bir sosyal ve politik muhalefetle karşılaşmayı önlemektedir.

Nefret propagandası ve ırkçı terör yalnızca azınlıklara yönelmemiştir. Bu aynı zamanda azınlık kurbanlarını koruyan kurum, kişi ve yasalara da yöneliktir. Bu, insan haklarıyla kaba gücün karşı karşıya geldiği durumlarda, demokratik güçlerin terör taktikleri karşısında etkisiz kalmasını getiriyor. Onları edilgen bir konumda bırakıyor. Kurumlar, nefret propagandası ırkçı terör ilişkisinin yapısıdır.

Azınlıkların hakları, belli bir gruba duyulan sempati nedeni ile değil, evrensel eşitlik hakları ve çağdaş özgürlükler temelinde savunulmalıdır.

53 Delege ve konuğun katıldığı çalışma grubu, Vera Ebels Dolanova'nın açış bildirisi ile başladı. Bildiri, faşizmin kaynağına ve yabancı düşmanlığının arkasındaki güçlere değinilmemiş olması nedeniyle kısaca eleştirildi. Avrupa'da artan işsizlik ile yabancı düşmanlığı arasındaki bağlantıya işaret edildi ve hükümetlerce yabancı düşmanlığının yasalarla kurumlaştırılarak yaygınlaştırılmasına ve dolayısıyla işsizliğin suçunun yabancı işçilerin sırtına yüklenilmesine değinildi.

Yabancı düşmanlığının Neo-Nazilerce açıkça yürütüldüğü, yerel yönetimlerin bu uygulamalara karşı kayıtsız kaldığı ve uyarılara karşın önlem almadığı, bu saldırganların ellerini kollarını sallayarak serbestçe dolaştıkları örneklerle belirtildi. Türkiyelilerin evlerine ve sosyal-politik olarak örgütlendikleri yerlere yapılan fiziksel saldırılar, kundaklama girişimleri, tehdit mektupları ve bunlara karşı Türkiyelilerin tüm antifaşist, demokrat kişi ve kuruluşları yanlarına alarak yürüttükleri protesto eylemleri de örneklerle anlatıldı.

İrkçiliğin, bu günlük yaşamdaki görünümünün altında yapısal nedenler yatmaktadır. Bunlar, göçmenleri yerli nüfustan ayıran yasa maddeleri ve uygulamalarla politikacıların ve kitle iletişim araçlarının ırkçılığı kışkırtan tutum ve davranışlarıdır.

Faşist ideoloji ve tutumlara karşı yasalarda varolan maddelerin bile uygulanmadığı vurgulandı ve bunların uygulanmasının yanısıra bugün ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını yasaklayacak yeni bir yasaya gereksinim olduğu ana bir istem olarak belirlendi. Göçmen işçilerin bulunduğu tüm Avrupa ülkelerindeki yasaların gözden geçirilip, eşitlik ilkesi temelinde düzeltilmesi de istemler arasında yer aldı.

Yaşadığımız ve çalıştığımız ülkelerdeki ayrımcı, baskıcı uygulamaların yanısıra, Türkiye'deki gerici güçler, özellikle basın yayın ve dinsel kurumlarca Türk şovenizmi kışkırtılmaktadır. Bu durumdan en çok da genç kız ve kadınlarımız etkilenmektedir. Bu, onları daha çok toplumdan kopartmakta, yalnızlığa itmekte ve genç kızların eğitim şansını ortadan kaldırmaktadır.

Yabancı düşmanlığına karşı savaşımımız, ülkelerin somut koşullarına göre değişik biçimler almakla birlikte, genelinde tüm antifaşist ve demokrasi güçleriyle birlikte barış, kadın hakları, sendikal haklar ve demokrasi savaşımından ayrı düşünülmemelidir.

Çalışma grubumuz tüm bu konu ile ilgili istemlerimizi şu biçimde sıraladı:

- 1 Politikacıların, ırkçılığa ve faşist saldırganlığa elverişli ortam

yaratan tutum ve açıklamalarına, ayırıcı hükümet politikalarına ve yayınlara son verilmeli.

- 2 Irkçılığa ve ayırmıcılığa karşı açık ve ayrıntılı yasalar getirilmeli.
- 3 Politikacıların açıklamalarında ve kitle iletişim araçlarında göçmenlerin işsizliğin ve diğer sosyal sorunların sorumlusu olarak, Türkiyeli kadınların da sürekli zavallı, beceriksiz ve geri olarak gösterilmesine son verilmeli, göçmenlerin yaşadıkları ülkelerin gelişmesine katkılarının ve kültürlerin karşılıklı etkileşiminin taraflar için olumlu yönleri bilince çıkarılmalı.
- 4 Türkiyeli göçmenlerin kültürlerini yaşadıkları kamuoyuna tanıtmak, özellikle Türkiyeli kadınlara yönelik önyargıları kaldırmak amacıyla kendilerine kitle iletişim araçlarında olanaklar sağlanmalı.
- 5 Okullarda yerli çocukların da Türkiye hakkında daha geniş bilgi edinmesi sağlanmalıdır. Eğitim sistemindeki ırkçı, şoven, halklar arasında düşmanlığı kışkırtıcı tüm yayınlar ayıklanmalı.
- 6 Irkçılığa , ayırmıcılığa ve yabancı düşmanlığına karşı göçmen kadınların da katkısıyla stratejiler geliştirmek için Avrupa çapında bir platform oluşturulmalıdır.

Eğitim Çalışma Grubu

TÜRKİYE SOSYAL
TÜSTAV
TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Göçmen Kadınlar ve Eğitim

Göçmen ve anadil eğitimi
uzmanları, Danimarka

Göçmen kadın ve çocuklar geldikleri ülkede kimi güçlüklerle karşılaştıklarında, bunlar o ülke toplumunun temsilcilerince göçmenlerin kendi kusurlarından doğan sorunlar olarak tanımlanıyor. Onlara göre; göçmen kadın ve çocuğun geldikleri ülkede gerekli olan pek çok şey konusunda eksiklikleri vardır. Göçmen kadının (ve çocuğunun) anadili ve kültürü gibi öğeler ya hiç belirtilmemekte ya da entegrasyona engel olarak görülen bu değerlerden göçmenlerin kurtulmaları gerektiği savunulmaktadır. Göçmen kadın ancak belli eksikliklerini giderirse güçlüklerden kurtulur; kurtuluş yolu da eğitimidir.

Biz, yukarıdaki görüşü savunanların çare olarak önerdikleri eğitim ölçülerinin çoğunun, göçmenlerin güçsüz konumunun yeniden yaratılması ve onları kusurlu (eksikli) olduklarına inandıracak gibi ikili bir amaç taşıdığını göstereceğiz. Seçenekleri tartışacağız. Biz biliyoruz ki, göçmen kadınları bulundukları ülkenin bireyleriyle eşit konuma getirmeyi amaçlıyor görünen eğitimsel ölçüler -beklenildiği gibi- başarılı olamamıştır. Bize daha iyi işler vermedikleri gibi, iyi evler de sunmamışlar, ırkçılıkla karşı karşıya kaldığımızda, bize destek de olmamışlardır. Çocuklarımıza okullarda "başarılı" olamadıkları için şans da tanımamışlardır. Eğitim ölçüleri, göçmenlerin güçsüz konumunu pekiştirmiştir. Okullarda göçmen çocuklara verilen eğitim, onları bulundukları ülkede en kötü ve pis işlerde ucuz işgücü olarak kullanmaya yönelik olmuştur. Başka ülkelerdeki örgütlenmemiş işçilerin düşük ücretlerle yaptığı emek yoğun işi elde etmek için bu ülkelere sermaye ihraç edenler, çamaşırcılıklarını, taşımacılıklarını, çöpçülüklerini yaşlı ve hasta insanlarını ihraç edemediklerinden göçmen kadın ve çocukları bu işleri yaptırmak üzere eğitiyorlar. Aynı zamanda bizler, öncelikle kadınlar birer kriz tamponu olarak işlev görmek durumuyla karşı karşıya getiriliyoruz. Biz aynı zamanda krizin en güç baskılarıyla, en büyük işsizlikle ve kısıntılarla yüzyüze geliyor, bulunduğumuz ülke toplumunun en alt sınıflarını krizin ağır yükünden korumaya çalışan yine bizler oluyoruz. Böylece eğitim de, işsizlik olduğunda çok perişan düşmeyelim ve "çok devrimci" olmayalım diye bize karşı bir tedavi olarak uygulanıyor.

Bizim dilimiz ve kültürümüz, bilgimiz ve yeteneklerimiz bulunduğumuz toplumdaki gibi aynı ölçüde gerçek değerlerdir. Bu tanınmalıdır. Biz kusurlu köleler değiliz. Ve bu rolü hiçbir zaman oynamayacağımızı belirtiriz. "Yardım" istemiyoruz; adalet ve eşitlik istiyoruz.

Çalışma grubumuza 49 delege ve konuk katıldı. Açılış bildirgesini T. Skutnabb – Kangas ve P. Leporata – Morley sundular. Çalışma grubunun ele aldığı konuların çok yönlü ve herbirinin tek tek seminer konusu olabilecek genişlikte olması ve bu konuda ülkelerde ön çalışmaların yetersizliği, konunun yeterince ve ayrıntılı bir biçimde ele alınmasını engelledi. Örneğin ana ve çocuk sağlığı eğitimi konusuna değinilemedi.

Ayrıca, Türkiyeli göçmenlerin bulunduğu değişik ülkelerde eğitime yönelik farklı uygulamaların ve bunlardan doğan farklı sorunların bulunduğu, bu ülkelerden gelen uzman ve delegelerin farklı yaklaşımları olduğu saptandı. Örneğin FAC'da bulunan Türkiyeli göçmenlerin dil bilmemelerinin ikamet hakkını engellediği, oysa dil bilmeye dayalı bir ikamet hakkı diye bir uygulamanın diğer ülkelerde olmadığı görüldü. Öte yandan, örneğin İsveç'teki Finlandiyalı göçmen çocukların eğitimi konusunda yapılan çalışma ve uygulamaların diğer ülkelerdeki Türkiyeli göçmen çocukların eğitiminde her yönüyle geçerli olamayacağı belirtildi. Grubumuza sunulan ana tebliğde göçmen kadınların ve çocukların karşılaştıkları zorlukların göç ettikleri ülkelerde yanlış tanımlandığına değinildi. Bu ülkelerde farklı yaklaşımlarla da olsa tüm dikkatler göçmenlerin "kusurlu olmaları" varsayımı üzerine odaklanmaktadır. Göç edilen ülkelerin hükümetleri, çoğu zaman, göçmen kadınların ve çocukların eğitimi sorununu ele alırken, onların anadillerini ve kültürlerini engel olarak görmek gibi ırkçı bir tutum içine giriyorlar. Oysa Türkiyeli göçmenlerin kendi anadillerini ve kültürlerini iyi bilmeleri, tanımaları, bulundukları ülkenin dilini öğrenmelerini, kültürünü tanımalarını ve eğitimde başarılı olmalarını sağlayacak bir önkoşuldur.

Batı Avrupa hükümetleri Türkiyeli göçmenlerin ve çocuklarının Avrupa'daki eğitim, öğrenim olanaklarından eşit olarak yararlanmaları için ek önlemler almak, ek fonlar ayırmak zorundadırlar. Öte yandan göçmen kadınların ve çocukların öğrenim ve eğitiminin her durumda ve tümüyle anadilinde yapılmasını savunan yaklaşımlar da vardır. Oysa göçmen kadınlar ve çocukları için eğitim ve öğrenimin hangi dilde yapıldığından çok, onların çıkarlarını, gelişmesini gözetecek, eğitimin üst basamaklarına çıkmada ve iş pazarında fırsat eşitliğini sağlayacak bir içerik ve biçimde yapılması önemlidir.

Çalışma grubunda bu alandaki başlıca sorunlar şöyle belirlendi:

- Göçmen çocukların kreş ve anaokullarında anadili eğitimi

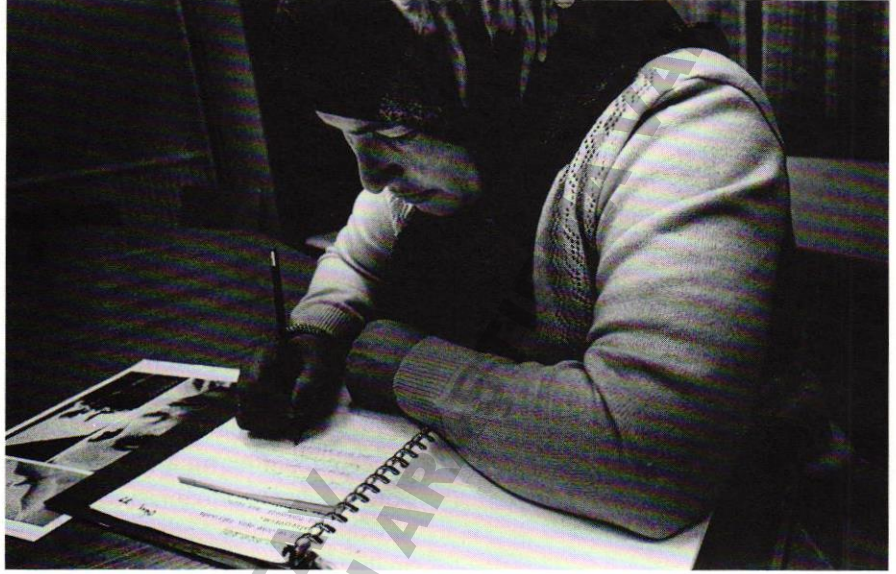
görmemeleri ya da bunun düzeyinin yetersiz olması. Genel olarak eğitim sisteminin iki dilin ve kültürün de yeterli düzeyde öğrenilmesini sağlamaktan uzak olması.

- Batı Avrupa ülkelerine gelen Türkiyeli göçmen kadın ve erkeklere, hükümetlerce yeterli dil eğitimi olanaklarının sağlanmaması ve dil bilmemeleri gerekçe gösterilerek işe alınmada, mesleki eğitim görmekte ve FAC özelinde ikamet hakkı almada zorluk çıkarılması.
- Kadınların çocuk bakımı ve ev işleri gibi yükümlülüklerinin onların dil eğitimini engellemesi, ev kadınları için mahallelerde oturdukları yerlere yakın kursların ve ucuz kreşlerin olmaması. Çalışan kadınlar için ise, iş saatleri içinde, işyerlerinde dil eğitimi olanağı bulunmaması.
- Dil eğitiminin önemi ve bunun bir hak olduğu konusunda göçmen kadınların yeterince bilgilendirilmemesi, bunun sistemli ve örgütlü bir biçimde ele alınmaması.
- Dil eğitimi veren kuruluşların eğitime yanaşımının, göçmen kadınların gereksinimine ve beklentilerine yanıt vermemesi. Özellikle göçmen kadın ve çocukların dil eğitimi konusunda, yetiştirilmiş iki dili de bilen eğitimcilerin, gerekli ders araç ve gereçlerinin bulunmaması.
- Göçmen kadınların meslek eğitimi doğrultusunda hiçbir somut çalışma olmaması sonucu, onların hergün daha çok sayıda işsiz kalmaya ve en kötü niteliksiz işlerde çalışmaya mahkum edilmesi.
- Göçmen çocukların özellikle de kızların temel eğitimde, meslek eğitiminde ve yüksek eğitim basamaklarına çıkmakta ek zorluk ve engellemelerle karşı karşıya olması. Anne-babaların eğitimin önemi ve eğitim olanakları konusunda yeterince bilgilendirilmemiş ve eğitilmemiş olmasının bu durumu daha da ağırlaştırması. Genç kızların geleneksel kadın meslekleri olan, dikiş, berberlik gibi dallarda mesleki eğitim görmeleri, buna bir bakıma özendirilmeleri, hatta dolaylı zorlanmaları.
- Göçmen işçilerin yaşadıkları ülkelerin ekonomisine küçümsenmeyecek ölçüde katkıda bulunmalarına ve vergilerini ödemelerine karşın, onların eğitimi için yeterli fonların ayrılmaması. Bu yetersiz fonların bile, silahlanma harcamalarının artışına koşut olarak sürekli azaltılması.
- Göçmen kadınların genç kızların dil ve meslek eğitimi konusunda bulunulan ülkenin ilerici güçleriyle, bilim adamlarıyla, sendikalarla ve eğitim kurumlarıyla yeterince işbirliği yapılmaması.

Çalışma grubumuzda bu ana sorunlara bağlı olarak aşağıdaki istemler saptandı:

- 1 Bulduğumuz ülke hükümetlerinin kendi yerli halkı için sağladığı her türlü eğitim hak ve olanaklarının biz göçmenler için de sağlanması. Göçmen kadınların dil sorunu, eğitim düzeylerinin düşüklüğü, göçmen çocukların dil ve diğer ek sorunları dikkate alınarak onların eşit eğitim hak ve

olanaklarından gerçekten yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla göçmen kadınlar ve çocukları için özel eğitim olanaklarının geliştirilmesi. Özellikle hem anadil, hem de bulunduğu ülkenin dilini öğrenmek için tüm maddi olanakların , yetkin ve yeterli görevlilerin, gerekli ders araç-gereçlerinin sağlanması ve bunların uygulanmasında göçmenlerin söz ve denetleme hakkının olması.



- 2 Okul öncesi çağından yetişkin eğitimine kadar her iki dil ve kültürün öğrenilmesini sağlayacak eğitim olanaklarının yaratılması ve iki dilde uzman öğretmenlerin yetiştirilmesi.
- 3 Tüm çalışan göçmenlere iş saatleri içinde işyerlerinde, işsiz olanlara işçi bulma kurumlarınca uygun yerlerde, ev kadınlarına evlere yakın, çocukların bakım ve eğitim sorunları çözümlenerek dil ve mesleki eğitim kurslarının yapılması.
- 4 Kadın göçmenlerin meslek eğitiminin çağdaş teknolojiye uygun, çağdaş bir içerik taşıması, bu eğitimin sağlanması için gerekli fonların ayrılması.
- 5 Her ülkede bulunan çeşitli uluslardan gelen göçmen kadınların birarada değil, ayrı ayrı dil eğitimi görmelerinin sağlanması.
- 6 Genç kızların çağdaş teknolojik gelişmelere uyumlu meslek eğitimine yönelmelerinin ve yüksek öğrenimin önemi ve olanakları konusunda hem kendilerinin hem de ailelerinin kendi anadillerinde yazılı ya da sözlü olarak bilgilendirilmesi ve bu konuda ülke hükümetlerinin yeterli yatırım yapmalarının sağlanması. Bu amaçla ek burslar ve okullarda özel kontenjanlar ayrılması.
- 7 Eğitim programlarının her türlü ayırıcı, ırkçı, şoven, milliyetçi, savaş kışkırtıcı ve değişik uluslar arasındaki düşmanlıkları körükleyici nitelikten arındırılması.

Göçmenlerin ulusal kültürünü ilerici, hümanist, demokrat öğeleriyle tanıtan eğitim yapılması. Bu amaçla içinde yaşanılan toplumun ilerici güçleri, bilim adamları, sendikaları ve eğitim kurumlarıyla örgütlü işbirliğinin sağlanması. Ve yine ayrı ülkelerden gelen göçmenlerin demokratik kuruluşları arasında ortak sorunlara yönelik işbirliğinin güçlendirilmesi.

- 8 Batı Avrupa ülkelerinde silahlanmaya ayrılan harcamaların azaltılarak bu paraların yerli halkın ve göçmenlerin eğitimine aktarılması.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

İstihdam Çalışma Grubu

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Türkiyeli Göçmen Kadınlar ve Ücretli Emek: Batı Almanya, Hollanda, İsveç, İngiltere ve Norveç'teki Türkiyeli Göçmen Kadınların İstihdamına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Oslo Üniversitesi,
Eğitimsel Araştırma
Enstitüsü, Norveç

Türkiyeli göçmenler Batı Avrupa'daki göçmen işçilerin en geniş kesimini oluşturuyor. Sayıları 2 – 5 milyon arasındadır. Bu sayının yarım milyondan çoğunu 15 yaşın üzerindeki Türkiyeli kadınlar oluşturuyor. Türkiyeli göçmen kadınlar, Avrupa çevresinden gelen göçmen gruplarının ve Batı Avrupa'nın gelişmiş sanayi ülkelerine göç eden Üçüncü Dünya göçmenlerinin çoğunun durumuna bir gösterge oluyor.

Çalışma ve göç üzerine yazılmış toplumsal bilim literatürünün çoğunda yoğunluklu olarak göçmen erkekler ve emek gücü üzerinde durulmuştur (Morokvasic, 1981). Bu tür çalışmalar 'iş'in dar bir tanımı üzerinde geliştirilmiştir: İş ödenmiş çalışmanın eşdeğeri olarak alınmış bu da sonuçta Batı ekonomi kuramında iş kavramının yaygınlaştırılmasına bağlı olmuştur. Göçmen kadının ve onun çalışmasının, ya da genel olarak kadınların çalışmalarının incelenmesi bu dar tanım içine kapatılmamalıdır. Göçmen işçilerin yeni bir topluma geçişinin ve kadınların çalışmasının anlaşılmasında daha geniş bir kavramın gerektiği açıktır. Kadınların bugün de, ailenin üretim işlevlerinin çoğundan birinci derecede sorumlu olması (ki bu ödenmemiş emek biçimindedir) onların erkeklerle aynı ölçüde ödenmiş emek gücü içine girmelerine engel olmaktadır. O halde kadının ücretli emeğiyle ücretsiz emeği arasındaki uçurumun arasına köprü kurmak kavramsal olarak gereklidir (Acker, 1980). 'İş' kavramı hem üretme hem de üreme (reproductive) görevlerinin ikisini de kapsamalıdır. Böylece, kadın emeğinin biçimleri aile ile iş pazarı çatışmasındaki bir seri düzenlemeler olarak görülebilir.

Türkiyeli kadınların Batı Avrupa'daki emek gücüne katılımı nedir? İş hiyerarşisindeki yeri nedir? Çalışma koşulları nedir? Ve son olarak, onların istihdamı, özgür bıraktıracı bir güç olarak rol oynuyor mu?

'Yalıtılmış göçmen kadın' tipi görüşü yaygın bir önyargıdır. Göçmen kadın ailede bağımsızca varlığını belli eden bir kişi yerine 'kocasının edilgen eşi' olarak tanımlanmaktadır. Araştırma sonuçları bu önverileri doğrulamaktadır. Sonuç, göçmen kadının büyük ölçüde iş pazarına bağlı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Göçmen Türkiyeli kadınların istihdam hızı, Türkiye'deki kızkardeşlerinden çok daha yüksektir. Ayrıca bu kadınların istihdam oranı tüm Akdeniz ve Üçüncü Dünya ülkeleri göçmen gruplarında görüldüğü gibi, bulundukları ülkenin toplam kadın nüfus oranının istihdamından daha yüksektir.

Bu kadınların istihdam düzeyleri göç ülkesi kadınlarından kesin bir farklılık göstermektedir. Bunun nedeni, kısıtlı mesleksel nitelik ve

dil sorunudur. Türkiyeli göçmen kadınlar ve eşleri ve birçok az gelişmiş sanayi ülkesi göçmenleri, kırsal proletaryanın bir parçası olmuşlardır. Neredeyse orantısız olarak 'kadın işleri' alanına yoğunlaştırılmışlar, kalifiye olmayan, yorucu, yıpratıcı, düşük ücretli ve sosyal güvencesi olmayan işlerde istihdam edilmişlerdir. Bu durum genel iş pazarında yeni bir ayrı katman oluşturmuştur. İstihdam edilmiş Türkiyeli kadın, göç ülkesinin kendi kadınları gibi

"Göçmen kadın kalifiye olmayan, yorucu, yıpratıcı, düşük ücretli ve sosyal güvencesi olmayan işlerde istihdam edilir..."



'üretim' ve 'üretken' görevlerin her ikisini de yapmaktadır. Ancak onun yabancı olması nedeniyle bu yük artmaktadır. Kalifiye Türkiyeli göçmen kadınlar ise, özel sorunlar ve iş bulmada son derece bunalıcı durumlarla karşılaşmaktadırlar. Eğitimleriyle orantılı iş bulma olanakları çok güçtür. Birçokları iş pazarında eğitim düzeylerini kabul ettirmenin kurumsal zorluklarıyla karşılaşmakta ve çoğu kez düzeylerinin pek altındaki işlerde istihdam edilmiş oldukları görülmektedir.

Çalışma grubu 23 delege ve konunun katılımıyla toplandı. Çalışma grubunun açış bildirisini Suzanne Stiver Lie sundu. Daha sonra deney aktarımına ve tartışmalara geçildi.

Çalışmak kadın-erkek herkes için haklıdır. Türkiyeli göçmen kadınların bulundukları ülkelerdeki çalışma oranları, Türkiye'deki kadınların çalışma oranlarına göre yüksek düzeydedir. Ancak bu oran yerli kadınların çalışma oranlarıyla karşılaştırıldığında, büyük bir farkla düşük olduğu görülmektedir. Avrupa ülkelerinin çoğunda, göçmen işçi kadınlar el becerisi, eğitimi gerektirmeyen ağır ve sıkıcı işlerde çalışmaktadırlar. Türkiyeli göçmen kadınların genellikle kadın işleri sayılan hafif işler, büro işleri gibi işlerin yanısıra kol emeği gerektiren işlerde de çalıştıkları ve iş güvenliklerinin olmadığı belirtildi.

Çalışma süreleri uzundur. Kaçak işlerde özellikle kadın işçiler çalıştırılmakta ve bu işlerde hiçbir sosyal güvenlik sağlanmamaktadır. En küçük bir şikayet hakkı bile yoktur. Göçmen kadınlar arasındaki sendikalaşma oranı çeşitli ülkelere göre farklılıklar göstermekle birlikte genellikle düşüktür. Sendikalar da bu konuda duyarsızdırlar. Ayrıca işverenler de işyerlerinde sendikalaşmayı engelleyici tutum içindedirler.

Kadınların çalışmalarını kolaylaştıracak çocuk yuvaları, kreşler yaşadıkları tüm ülkelerde yetersizdir ve ücretleri yüksektir. Ayrıca buralara başvurduklarında uzun süre beklemeleri gerekmektedir. Bunların yanısıra göçmen ailelerin çocukları, kreş ve yuvalara kabulde ayrımcılıkla da karşılaşmaktadırlar.

Göçmen kadınlar eğitimsizlikleri nedeniyle çok ağır işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bulunulan ülkelerde kadınlara işyerlerinde eğitim olanakları sağlama ve yeni iş olanakları yaratacak biçimde geliştirmeleri doğrultusunda bir çalışma yapılmamakta, genelde, Türkiyeli kadınlar işten atılmamak için en zor koşulları kabul etmek zorunda kalmaktadırlar.

Neki, Türkiyeli kadınlar arasında işsizlik oranı çok yüksektir. İlk önce işten atılanlar onlar oluyorlar, aynı zamanda en zor iş bulanlar da onlar. Türkiyeli göçmen kadınlar arasında, yerli nüfusa göre işsizlik oranının yüksek olmasında; a) büyük bir çoğunluğu nun niteliksiz işçi olması, b) kriz dolayısıyla hızla iflas eden küçük işyerlerinde çalışmaları, c) ırkçı ve ayrımcı tutumlar, rol oynamaktadır. Vergi kaçakçılığı için sahte iflaslar düzenleniyor. Bu ekonomik krizi daha da derinmiş gibi gösterip işten çıkarılmaları hakkı gösterecek bir biçimde kullanılmak isteniyor. Göçmenler, özellikle de göçmen kadınlar, işten ilk çıkarılanları oluşturuyor. Ekonomik krizin nedeni göçmen işçiler gibi

gösterilerek geri gönderme politikaları geliştiriliyor. Bu amaçla yapılan resmi önerilerde, çalışan kadınların durumu hiçbir şekilde dikkate alınmıyor. Onlar hep eşlerine bağlı bir statü içinde ele alınıyorlar. Göçmen kadınların gönüllülük temelinde belli bir yaştan sonra erken emekli olabilmelerinin olanaklı kılınması da tartışmalar arasında yer aldı. Ancak bunun kadın erkek arasında ayrıcalık getireceği ve işverenlerce kötüye kullanılacağı yolunda karşıt görüşler getirildi. Ancak çoğunluk, kadın-erkek arasında ayrımcı davranışlara yol açmayacak biçimde bir düzenlemeyle, yapılacak uygulamanın yararlı olabileceği görüşünde birleşti.

Genç kızların eğitimlerini yarım bırakarak 15 – 16 yaşlarında kaçak işlerde çalışmaları hemen hemen tüm Avrupa ülkeleri için geçerlidir. Bu durum, gerek ailelerin yönelimi, gerekse eğitim sisteminde göçmen gençlerin yükselmesinin zorluğu nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Eğitim zorunluluğu yasası yabancı genç kızlar için dinsel ve kültürel nedenlere dayandırılarak gözardı ediliyor ve uygulanmıyor.

Çalışma grubumuzun bu alandaki istemleri şöyle belirlendi:

- 1 Haftalık çalışma saatlerinin kısaltılması, böylece daha çok iş olanağının yaratılması,
- 2 Silahlanmaya harcanan paraların, yeni iş olanakları, göçmen kadınlara meslek eğitimi olanakları sağlamak amacıyla kullanılması,
- 3 Teknolojinin insanları işsiz bırakmak için değil, insanların yararına kullanılması,
- 4 İkinci kuşağın ana-babaları gibi ucuz iş gücü olarak görülmekten vazgeçilmesi, ikinci kuşağın iş ve eğitim sorunlarının çözülerek iş yaşamında eşit şanslar tanınması,
- 5 İşyerlerinde ve iş saatlerinde dil ve meslek geliştirme kursları açılması,
- 6 İşe alınmada ayrımcılığa son verilmesi,
- 7 İşyerlerindeki sağlık denetiminin artırılması, uzun çalışma saatlerinin kısaltılması,
- 8 Sendikalara üye olmayı engelleyici tutumların kaldırılması, sendikaların göçmen kadınları örgütlemek için etkin çaba harcaması ve kadınların bu konularda aydınlatılması, göçmen kadınların sendika yapısında etkin görev almasını engelleyen, kısıtlayan yönetmeliklerin kaldırılması,
- 9 Türkiyeli göçmen kadınlara, onların geri bırakılmışlıklarını giderecek, eşit koşullarda çalışmalarını sağlayacak özel olanaklar sağlanması,
- 10 Eşit işe eşit ücret verilmesi, bu konuda özellikle göçmen kadınların çifte sömürsüne son verilmesi,
- 11 Sosyal güvenliğin herkese eşit uygulanması, hastalık ve gebelik nedeniyle çıkışlara son verilmesi. Gebelik izinlerinin yasalardaki gibi uygulanması ve bu konuda Avrupa ülkelerindeki farklı yasaların çalışan kadınlardan yana uyarlanması ve bu yasaları uygularken göçmen kadınlara ayrımcı davranılmaması,

- 12 İkinci kuşak genç kızlara, eğitimde ayrıcalıklı yaklaşımların kaldırılması. Bu genç kızlara meslek kursları açılarak iş olanaklarının yaratılması ve iş yaşamında eşit koşullarda yer almalarının sağlanması,
- 13 Türkiyeli göçmen kadınların, AET ülkelerinde, bu ülkelerin vatandaşları gibi serbest dolaşım hakkından yararlanmalarının sağlanması.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Sağlık Çalışma Grubu

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Türkiyeli Göçmen Kadınların Fiziksel, Psikolojik ve Toplumsal Sorunları

Kopenhag Üniversitesi
Klinik Psikolojisi Enstitüsü,
Danimarka

İnsanların çoğu kafalarında göç olayını köksüzlük, özlem ve üzüntü ile birleştirirler. Herhalde bu nedenledir ki, göçmenler arasında ruh hastalıkları oranının yüksek olduğu kanısı çok yaygındır. Ruh bilimi tarihinde, vatan özleminin ruhsal dengesizliklere yol açabileceği eski Yunan düşünürlerince belirlenmişti. Daha sonra 1670 tarihinde İsviçreli hekim Hoferus, 'vatan özlemi' -yani nostalji'yi- Avrupa psikiyatrisine belli bir ruh hastalığı olarak yerleştirdi. Ne var ki, nostalji çok geniş bir kavramdır. Hem geriye dönüşü, hem şimdiki durumdan kaçışı, hem özlemi hem de gelecek korkusunu içerir. Bu nedenle nostalji kavramı göçmenlerin ruhsal sorunlarına yeter derecede açıklık getirmemektedir. Konumuzu daha etraflıca aydınlatmak için iki soruya değinmek istiyorum:

- 1 Göçmenlerin diğer halk kitlelerine oranla, bedensel ve ruhsal olarak daha sağlıklı olduğu söylenebilir mi?
- 2 Göçmen kadınların sağlık durumunu etkileyen fiziksel, ruhsal ve toplumsal faktörlerin başlıcaları nelerdir?

Göçmenler arasında değişik uluslardan ve etnik gruplardan ve değişik nedenlerle ülkelerinden ayrılmış, değişik sosyo ekonomik sınıfların üyesi gruplar vardır. Bu yüzden göçmenlerden genel olarak söz etmek olanaksızdır. Bu nedenle psikiyatri literatüründe bu konuda birbirinin karşısı sonuçlara rastlamak olanaklıdır.

Hastalık, özellikle akıl hastalıkları, tıpkı göçmen kavramı gibi tanımlanması zor bir kavramdır. Batı dünyasında bedensel ve ruhsal hastalıklar kesinlikle birbirlerinde ayrılmıştır. Beden ile ruh arasındaki ilişkilerin kabul edilmesine karşın, yine de insanlara rahatsızlandıkları anda ya akıl ya da beden hastasıymış gibi tanı konur ve ona göre tedavi görürler. Oysa ruhsal sorunlar fiziksel rahatsızlıklara yol açabilir ve yine ilk bakışta psikolojik sorunlarla hiçbir ilişkisi olmayan fiziksel organik bir hastalık kişiyi psikolojik yönden sonsuz etkileyebilir.

Göçmenlerin arasında hastalık oranı sorusunu yanıtlarken diğer bir sorun da hastanın görüşüyle hekimin görüşü arasındaki anlaşmazlıktır.

Hastanın statüsü ne denli yüksek, doktorla hasta arasındaki sosyal konum ne denli birbirine yakınsa, hastanın yakınmaları da o denli ciddiye alınır. Buna karşın doktorla hasta arasındaki kültürel fark büyük, hastanın sosyal statüsü düşükse, ciddiye alınmama oranı yüksektir.

Nitekim kimi araştırmacılar 'mamma-mia syndrome' ya da 'Akdenizliler hastalığı' gibi aşığılayıcı tanımlar kullanmakla

göçmenlerin fiziksel yakınmalarını ne denli ciddiye almadıklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Göçmen kadınların sağlığını etkileyen faktörler nelerdir?

- 1 Fiziksel faktörler
- 2 Psikolojik faktörler
- 3 Toplumsal faktörler

Fiziksel faktörler

Birinci kuşak göçmen kadınların fiziksel sorunları, Türkiye'deki kırsal bölgelerde yaşayan kadınların sorunları ile karşılaştırılabilir. Bunların başında, çok sayıda gebelik, doğum, düşük, bakım yokluğu ya da yetersizliği ve yine yetersiz beslenme gelir.

Doğumlarını Avrupa'da yapmakta olan bu göçmen kadınların Avrupalı kadınlara oranla gebelik ve doğum komplikasyonları daha yüksek, Türkiye'deki kadınlara göre ise daha düşüktür.

Fiziksel faktörler arasında iş kazalarından da söz etmek gerekir. Araştırmamızda gördüğümüz sırt ve omuz ağrılarıyla deri hastalıklarının büyük bir kısmı bu nedenlerden ileri gelmektedir.

Psikolojik faktörler

İnsan doğduğu ve yetiştiği çevrede kime, ne zaman hangi durumlarda ve nasıl selam verileceğini kendiliğinden öğrenir. Bu konuda çok düşünmeden gerekeni yapar. Nasıl ki, araba sürerken sürücü vites değiştirdiğinin, gaza bastığının farkında değilse, insanlar arası ilişkileri de çok fazla enerji harcamadan yürütür. Yabancı ülkede ise bu o kadar kolay değildir. Bir gülümsemenin, bir selamın anlamını kavramak bilmece çözmek gibi olur. Normal olarak davranış biçimimiz karşımızdakilerden beklediğimiz tepkiye göre düzenlenmiştir. Yabancı bir ülkede bu beklentiler birden geçersiz olur, insan karşısındakinden ne bekleyeceğini bilmez ve bu bir 'stress' durumu yaratır. Stress İngilizce "gerginlik" demektir. İnsan kendini gergin ya da tehlikede hissettiğinde tüm vücudu bu tehlikeyi atlarmaya hazırlanır. Kaslar kasılır, kan akımı hızlanır, yürek atışları artar, adrenalin ve kortizon miktarı çoğalır, sanki vücut kaçmaya ya da çarpışmaya hazırlanmış gibi hareket etmeye başlar. Ne var ki çoğu zaman karşılaştığımız sorunlar, kaçmak ya da çarpışmakla giderilebilecek gibi değildir. Beden bunları uygun bir biçimde karşılayamadığı sürece iç organlarımız yıpranır ve hastalıklara yol açılır. Örneğin hızlı kan akışı ve kalp atışı yüksek tansiyona, adrenalin ve kortizon yükselmesi şeker ve arterioskleroz gibi hastalıklara yol açar. Bir kişi çevresindeki olayları ne kadar açıklıkla kavrar, durumunu ne kadar iyi kontrol edebilirse stress'in yaratacağı riskler de o kadar az olur. Oysa okumasını yazmasını bilmeyen, dili konuşamayan, toplumu tanımayan bir insan kendini, aslında tehlikeli olmayan durumlarda bile baskı altında hissedecektir ve bu onda sık sık stress reaksiyonları yaratacaktır. Gençler anne- babalarına oranla, yaşadıkları çevreyi daha iyi tanırlar ve günlük sorunları çözebilmekte bir bakıma daha yeteneklidirler. Onların psikolojik

sorunları bilgisizlikten ya da sözünü ettiğimiz 'yönsüzlük'ten çok kimlik sorunlarından ileri gelmektedir. İkinci kuşak kızlarının sorunu sadece bağdaştırılması çok zor olan iki kültüre uyum sağlayamamak değildir. Aynı zamanda göçmenlere karşı olumsuz davranışlı bir çevrede göçmen kimliğine sahip olmanın yarattığı sorunlardır.

Toplumsal faktörler

Elimizdeki kısa zamanda, sağlığı etkileyen toplumsal ve kültürel faktörlerin tümünü gözden geçirmek olanaksızdır. Bunların başlıcaları olarak;

- 1 Karı-koca arasındaki uzun bir ayrılıktan sonra kadın ve çocukları için artık yabancı sayılabilecek bir adamla yaşamak,
- 2 Yeni ülkede karşılaştığı ırkçılık ve ayrımcılık,
- 3 Cinsiyet, rollerinden söz etmek gerekmektedir.

42 Delege ve konuğun katıldığı grup çalışmasının açış bildirisini Gretty M. Mirdal sundu. Kendi yaptığı araştırmalarda, Türkiyeli göçmen kadınların yüzde 92'sinin kendilerini hasta hissettiğini saptadığını belirterek, sonuçlar üzerinde durdu. Bu sonuçları ortaya çıkaran faktörleri üç bölümde açıkladı: fiziksel, psikolojik ve toplumsal.

Birinci kuşak göçmen kadınların kimi fiziksel sorunları Türkiye'de kırsal bölgelerde yaşayan kadınların sorunları ile karşılaştırılabilir. Bunların başında çok sayıda gebelik, doğum ve düşük, bakım yokluğu ya da yetersizliği ve yetersiz beslenme gelmektedir. Doğumlarını Avrupa'da yapmakta olan göçmen kadınların, Avrupalı kadınlara oranla doğum komplikasyonları daha yüksek, Türkiye'deki kadınlara göre daha düşüktür. Bunun yanı sıra yalnızlık ve yabancılik çekmelerinden ötürü, göçmen kadınlar doğum sonrasında depresyon (bunalım) geçirebilmektedir.

Psikolojik faktörlerde, birinci ve ikinci kuşak arasındaki farklılıklar belirtildi; birinci kuşakta geldikleri yörelerdeki geçerli kuralların yeni toplum içerisinde geçersiz olması nedeniyle, stress, bunalım ve denge bozukluklarının görüldüğü; ikinci kuşakta ise, kişilik bulma sorunlarının ön plana çıktığı üzerinde duruldu.

Toplumsal faktörlerde, başlıca uzun süreli ayrılıklar sonrasında karı- koca arasındaki yabancılaşma, ırkçılık ve ayrımcılık politikası ve cinsiyet rolleri gibi nedenlerin varolduğu belirlendi.

Mirdal'ın konuşmasında sonra çeşitli ülkelerden gelen delegelerin konuşmalarından şöyle ortak bir sonuca varıldı: Türkiyeli göçmen kadınların büyük ölçüde sağlık sorunları ve bozuklukları vardır. Nedenlerini ise şöyle sıralayabiliriz:

- Göçmen kadınların yaşadıkları ülkelerde yasal hakları çok kısıtlanmıştır.
- İşyerlerinde güvenceleri yoktur, baskı artmaktadır.
- İşyerlerinin koşulları sağlığa zarar vericidir ve göçmen kadınlar ağır işlerde çalıştırılmaktadır. Bunun sonucu olarak da sık sık, süregen hastalıklara ve iş kazalarına rastlanmaktadır.
- Konut sorunları (yetersiz, sağlıksız konutlar gibi) Türkiyeli göçmen kadınlar üzerinde olumsuz etki göstermektedir.
- Sosyal köken olarak genellikle kırsal kesimden gelen, eğitim düzeyleri düşük Türkiyeli göçmen kadınlar yeni ülke toplumuyla uyum sağlamakta güçlüklerle karşılaşmaktadırlar.

- Göçmenlerin sosyal hizmetlerden yararlandırılmamaları ve sürekli kısıtlamalardan göçmen kadınlar olumsuz etkilenmektedir.
- Sosyal-yasal hakları kısıtlanmış, politik katılma hakkı olmayan kesim içinde yeralan Türkiyeli genç kızların topluma ayak uydurma isteği karşısında aileleri ile çelişkiye girmeleri onları bunalıma, ruhsal dengesizliklere ve intihara itmektedir.

Çok sayıda delege ve konuğun tartışmaya katıldığı öneriler bölümünde sorunun sınıfsal bir temele dayandığı vurgulanarak, istemlerimizin Türkiye'deki emekçi kadınlara da yönelik olması dile getirildi.

Bu tartışmalar ışığında istemlerimizi şöyle sıraladık:

- 1 Bulundukları ülkelerdeki sosyal konumları göçmen kadınların sağlığını etkilemektedir. Bu nedenle göçmenlerin sosyal konumlarının iyileştirilmesi için özel fonlar artırılmalıdır. Silahlanma harcamalarında küçük bir kısıtlama bile bu alanda büyük olanaklar sağlayacaktır.
- 2 Sosyal konutların dağıtımında göçmenlere yönelik ayrımlar kaldırılmalı, kiraları ucuzlatılmalı, sayıları artırılmalı, yetersiz sağlıksız konutlar onarılmalıdır.
- 3 Türkiyeli göçmen emekçi kadın ve genç kızlara sağlık konusuyla ilgili olarak eğitim olanakları sağlanmalıdır.
- 4 Göçmen kadınlar ruh sağlığı açısından kendi yurttaşlarıyla ilişkide olmayı birbirine yakın oturmayı yeğleyebilirler. Göçmenleri belirli semtlerde yoğun oturmaya götüren bu gereksinmenin karşılanması, ancak bu semtlerin yoksullaşması ve bakımsızlaşmasının önüne geçilmesi için gerekli önlemlerin alınması gereklidir.
- 5 Türkiyeli kadın sağlık elemanlarının sayısının artırılması için gerekli önlemler alınmalı, yerli sağlık elemanları ise göçmen kadınlarla ilgili özel eğitimden geçirilmelidir.
- 6 Göçmen kadınlar, sağlık kurumlarında hastalıkları ve tedavi yöntemleri konusunda ayrıntılı olarak bilgilendirilmeli, bilgileri ve onayları olmadan, kısırlaştırma, vb. uygulamaların yapılması kesinlikle engellenmelidir.
- 7 Doğum kontrolü, rahim ve göğüs kanseri vb. konularında kadınlara Türkçe enformasyon ve materyal sağlanmalıdır. İlaç prospektüsleri Türkçe de olmalıdır.
- 8 Kadın göçmenlere sağlık kurumlarında kadın çevirmen sağlanmalıdır.
- 9 Kadınlara kendi aralarında etkinlik gösterebilecekleri olanaklar hazırlanmalıdır.
- 10 Kitle iletişim araçları aracılığıyla göçmenlerin kendi dillerinde yeterli yayın yapılmalı, Türkiyeli kadınlara yönelik programlar artırılmalıdır.
- 11 İşyerlerinde göçmen kadınlara işçi sağlığı ve güvenliği konusunda kendi dillerinde bilgi verilmelidir.

- 12 Göçmen kadınların özellikle kötü koşullara sahip işlerde çalıştırılmaları engellenmelidir.
- 13 İşverenlerin göçmen kadınlara işyeri sağlık kurallarını uygulamakta yeterli titizliği göstermediği dikkate alınarak bu alanda özel denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Bir Göçmenin İç Dünyası

Göçmen psikolojisi
uzmanı, İsveç

Bir göçmenin yaşı, cinsiyeti, göç nedeni, üyesi olduğu toplumsal sınıf, eğitimi ve kültürel geçmişi ne olursa olsun, ülkede kalma süresi ne kadar olursa olsun göçmenlik durumundan dolayı, onun iç dünyasında birtakım değişiklikler olur.

- Kişinin iç dünyasındaki değişiklikler bilinçli ya da bilinçaltı, dışa vurmuş ya da gizli olabilir.
- Ruhsal durumdaki değişiklik, yaşanmış bir olaydan ya da tümüyle kuruntudan kaynaklanabilir.
- Ruhsal durumdaki değişiklik kişide değişik düzeyde bunalım ve acı çekmeye neden olabilir. Bu, nevroz ve psikoz durumlarına yol açabilir.
- Ruhsal bunalımlar kişinin ailesine, çocuklarına geçebilir.

Bir göçmende oluşabilecek bu duyguları aşağıdaki biçimde sıralayabiliriz:

Yabancılık duygusu

Tüm göçmenler, göç ettikleri ülkede birer yabancıdırlar. Göçmenin dünyasındaki herşey -iklim, çevre, kültür, dil- değişiktir. Kişinin dış dünyasında çok somut olan bu yabancılık durumu onun iç dünyasına da yansır. Kendi iç dünyasına da yabancı olur, birşeye bir yere ait olmama duygusu taşır. Yabancılık duygusunun ortaya çıkışı, süresi, kişinin yeni ülkede kaldığı süreye değil, yeni ülkede ailesi ile birlikte nasıl karşılandığına, buradaki sosyal konumuna bağlıdır.

Yalnızlık duygusu

Yalnızlık duygusu, kişinin bilinçli ya da bilinçdışı geride bıraktığı yakınlarının yokluğu ve onları bırakmasından ötürü kendisini suçlu hissetmesinden kaynaklanır. Bu zaman zaman çöken yalnızlık duygusu, üzüntülü bir anda olduğu kadar sevinçli bir anda da duyulabilir.

Boşluk duygusu

Göçmen kişi zaman zaman, bilinçli ya da bilinçsizce geçmişte bıraktığı şeylerin yokluğunu hisseder. Örneğin İsveç'te yaşayan bir göçmen kadının psikoz derecesinde hastalanmasından sonra onun, ülkesindeki ormanı özlediği ve İsveç'e baharın gelmesi ile bu duygunun derinleştiği ortaya çıktı. Tedavi sonunda kadının neyin yokluğunu hissettiğinin farkına varılmasıyla bunalım hafifledi ve yeniden ailesine, işine döndü.

Özlem duygusu

Göçmen bilinçdışı olarak, kişileri, doğayı, burada olmayan orada olan herşeyi özler. Özlem, kimi zaman göçmenin kişiliğinin bir parçası durumuna gelir.

Kişilik sorunu

Kişinin kendi ülkesindeki kişiliğiyle yeni ülkedeki kişiliği çatışır. Ben neyim? duygusu içinde dönüp durur. Zaman zaman pişmanlık duyguları içinde bocalar. İki ayrı kültürün kişinin benliğinde çatışması, göçmenini çocuklarının giderek toplumun bir parçası olması ile derinleşir.

Köksüzlük

Göçmen zaman zaman birşeye ait olmama duygusu içinde bocalar. İçinde yaşayıp kök saldığı toplumdan ve onun verdiği güvenden yoksundur.

Anavatandaki değer yargılarının aşağılanması

Göçmen eski toplumunda doğal ve önemli olan yargıların yeni toplumda anlamsızlaştığını görür. Yeni topluma kök salabilmek için, eski toplumun değer yargılarını aşağılamaya başlar. İki toplumun değer yargıları arasında yaptığı kıyaslama, göçmenin iç dünyasında ve aile yaşamında çelişiklere neden olur.

Aşağılık duygusu

Göçmen kendi dilinin, yaşayış biçiminin, çalışma yaşamındaki ve serbest zamanındaki alışkanlıklarının çevreyle ilişki biçiminin 'eskisi gibi anlam taşımadığını' ve 'aynı değerde sayılmadığını' farkeder. Kendini yetersiz ve yeteneksiz hissetmeye başlar. Dil yetersizliği bu duyguyu güçlendirir. Kişi, önceki yaşamında bu duyguyu belki de çok kısa bir süre için hissetmiştir. Ama bu ülkede sık sık yaşar.

Anadilinin aşağılanması

Dil, kişiliği, kişinin kendine verdiği değeri ve duyduğu güveni etkileyen bir duygudur. Göçmen yeni topluma uyum gösterebilmek için yepyeni bir dil öğrenmek zorundadır. Anadilini aşağılanmasının birçok nedeni vardır.

- 1 Anadili artık eskisi gibi kullanılır değildir.
- 2 Yeni dili öğrenmek uzun zaman isteyen, zor bir iştir.
- 3 Göçmen, yeni dili öğrenmiş bile olsa, duygularını, soyut kavramları, bu dilde anlatmakta güçlük çeker.
- 4 Orta yaşlı göçmenler de yeni dili telaffuz zorluğu çeker. Tüm bunlar kimilerinde kendi anadiline sırt çevirme ile sonuçlanır.

Kuşkuculuk

Yeni bir ülkede, yeni bir toplum içinde sık sık bilinmeyenle karşı karşıya gelen göçmende kuşku duyguları yoğunlaşır. Kuşkuculuk

bir davranış biçimi olmaya başladığında tehlikelidir. Giderek nevroz ve psikoz durumlarına yol açar.

Suçluluk duygusu

Göçmen yeni ülkeye geldiğinde geride bıraktığı kişiler ve değerler karşısında suçluluk duygusuna kapılır. Ya da yeni yaşamında mutlu olması gerektiği halde olmadığı için suçluluk duygusu altındadır.

Kırgınlık

Zaman geçmesine karşın bir türlü geri dönüşü gerçekleştiremeyen göçmen kırılır. Çoğu zaman çevresindeki insanları, ailesini, dostlarını kırar, mutsuz eder.

Önyargı

Yeni ülkenin doğal bir parçası olamayan göçmen, ülke ve topluma karşı olumsuz duygu ve davranışlar içine girer. Önyargılı davranır.

Yeni topluma uyum

Burada uyumdan anlaşılan; göçmenin, yeni toplumun içine ne derece girdiği, onun ne ölçüde bir parçası olduğudur. Bu sürecin birçok aşaması vardır. İlk aşamada, yeni ülkedeki 'bilinmeyen' ile eski ülkedeki 'geride kalan' arasındaki çelişkileri çözmek zorundadır. Göçmen 'bilinmeyen' karşısında ikilem içindedir. Oysa 'geride kalan ve bilinen' onun için zor durumlarda sığındığı bir olgudur. İkinci aşamada, 'bilinmeyen' çözülür, 'yeniye' dönüşür. Şimdi sorun 'yeni' ile 'eski' arasında bir denge sorunudur. Göçmen bu aşamada 'yeni' olanı kuşku ile inceler. Yeni ile eski arasında gidip gelirken son derece duyarlıdır. İnsan ilişkilerinde tedirgindir. Üçüncü aşama ise, göçmen için geriye bakıştır. Bu aşamada göçmen, eskiden getirdiği değer yargılarını, alışkanlıklarını yeniden gözden geçirir. Ve 'yeni'de karşılaştığı değişik değer yargıları, davranışları kıyaslar. Burada yapılan bu kez 'eskiyi' süzgeçten geçirme, kabul etme ya da yadsımadır. Böylece çeşitli aşamalarda hem eskiyi hem de yeniye süzerek, yeni içinde kendine bir yer edinir. Bu aşamaları başarı ile sonuçlandığında uyum sağlamıştır.

Göçmenin özgeçmişi

Kişinin çocukluğundaki yaşantısı onun ileri yaşlarda içine düştüğü çelişkili durumları nasıl çözeceğini etkiler. Değişik ekonomik ve sosyal gruplardan gelen kişiler sorunlarını değişik biçimlerde çözerler.

Kültür alışma Grubu

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAşTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Boğaziçi Üniversitesi
öğretim üyesi, Türkiye

Göçmenlik sürecinin kavranılmasında önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve yakın zamanlarda göçmen kadınlar bu geniş kapsamlı süreç içinde katmerli ayırımla yüzyüze olan kesim olarak yerlerini almışlardır; göçmen olarak, emekçi olarak ve kadın olarak. Fakat Göçmenlerin "uyumu" adı altında ele alınan tüm konular arasında kültür ve kültür değişimi son derece belirsiz ve çeşitli çelişkilerle dolu bir alan olarak kalmıştır. Örneğin, yabancı yaşam ve emek karşılığının kadın bilinciyle çatışması, onların toplum ve evin içindeki yaşamlarıyla bağlantıları, kişiliklerini algılamaları ve beklentilerini inceleme noktası, oldukça belirsiz fakat şiddetle tartışılan bir alandır, konudur.

Göçmen ailenin tartışılması: Çeşitli çalışmalar Türkiyeli ailenin Türkiye'de çeşitli değişimler geçirdiğini göstermektedir; özellikle eski ve yeni kuşaklar arası ilişkilere değin. Kuşaklar arası "kültür boşluğu" vardır, ama bu açıkça yabancı bir kültür içinde değişik boyut ve anlamlara bürünmektedir. Bunun en önemli farklı yanı şudur: Türkiye'deki sosyal kurumların pek azı aile yaşamına karışır ya da kontrolü altında tutar. Oysa göçmenlik yaşamında birçok toplumun refahı ile ilgili kuruluşlar – ki bunlar vatandaşlarının hakları ve refahları üzerine çalışmaktadır- akrabalık ilişkilerine karışmakta ve bundan önce tartışmasız hegemonyasını kurmuş ataerkil ailenin otoritesini sarsmaktadır. Bu kurumlar kadın ve çocuklar gibi açık ve katı geleneksel otorite altında bulunan kişilerin direkt koruyucuları durumuna gelebilmektedirler.

Çalışma grubu 40 delege ile toplandı. Deniz Kandiyoti'nin açış bildirisini izleyen tartışmalarda şu görüşlere yer verildi.

Kültür, toplumsal yaşamın temel yanlarından biridir. Bir başka deyişle, ortaklaşa yaratılan ve paylaşılan bir bilinçtir. Bu bilincin tarihsel ve toplumsal bir içeriği vardır. Ortaklaşa değerler, düşünce ve davranış biçimleri, normlar kültürel birliğin önemli öğeleridir. Kültürün ulusal ve bölgesel olduğu gibi, evrensel ve sınıfsal karakteri de vardır. Kültür, bir ulusun, bir bölge halkının veya bir bireyin kendini tanıma ve tanımlama aracı olarak önem kazanır. Birçok konuşmacı her sınıflı toplumda egemen sınıfların kültüründen ve emekçi sınıfların kültür öğelerinin varlığından söz etmenin olanaklı olduğunu belirtti. Bazı konuşmacılar buna katılmadı.

İletişim aracı olan dil, bilgi edinmek, bilgi aktarmak, karşılıklı anlaşabilmek, düşünce alışverişinde bulunmak için kullandığımız en önemli araçtır. Kısacası düşünsel ve kültürel yaşam ve gelişmenin en önemli aracıdır. Kişiliğin oluşmasında en önemli yapıtaşı ve kültürün benimsenmesinin ve geliştirilmesinin başlıca aracı yine dildir. Anadilini iyi bilmek, bu dilde düşünce ve duygularını anlatabilmek her insanın en önemli gereksinimi ve doğal hakkıdır. Kültür ve dil tekdüze ve durağan değildir. Kültürün gelişimi ve değişimi sosyo-ekonomik değişim ve gelişmelere, farklı kültürler arasındaki alışverişe bağlıdır.

Batı Avrupa'da yaşayan Türkiyeli göçmen kadınların kültürü ortak özelliklerin yanı sıra farklı bölgesel, ulusal ve etnik özellikler göstermektedir. Göçmen kadınların kültürel sorunları ikili bir yön taşımaktadır. Göçmen kadınların kendi kültürlerinden kaynaklanan sorunları ve içinde yaşadıkları yeni kültüre ilişkin sorunları.

Göçmen işçilerin kültürel sorunlarına ilişkin araştırmalar, başka alanlardaki sorunları konu alan araştırmalardan çok sonra başlamıştır. Bunun nedeni, kültür olgusunun karmaşıklığı ve göç olgusunun geçici bir olay olarak görülmesiyle ilgilidir.

Göçmenlerin kültürel sorunları üzerine yapılan araştırmalar sadece göçmen kültürünü ele almakta, ancak geldikleri ve şimdi yaşamlarını sürdürdükleri ülkelerdeki kültürel değişim ve gelişim üzerindeki etkisi dikkate alınmadan yapılmaktadır. Bu nedenle eksiktir. Batı Avrupalı araştırmacılar Türkiyelilerin geçici olduğu düşüncesinden hareket ederek göçmenlerin ulusal kültürünün bulundukları ülke kültürü üzerindeki olumlu etkisini ve Türkiyelilerin kendi kültürlerini geliştirmek gereksinimini görmezlikten gelmektedirler. Bu yaklaşım yanlıştır. Göçmenler

yaşadıkları ülkelerde kendi ve göç ettikleri ülke kültürünün karşılıklı etkileşimi altında, bir alt kültür grubu oluşturmaktadırlar. Türkiyeli göçmen kadınlar ve özellikle ikinci kuşakta hızlı kültürel değişimler gözlemlenmektedir.

Gerek Türkiye'nin gerekse göç edilen ülkenin egemen güçleri kendi çıkarlarına uygun bir kültürü egemen kılmak için çaba göstermektedirler. Göçmenlerin ulusal kültürü

"Ülkesinde köyünde üretime etkin katılan kadın, göç ettiği Batı Avrupa ülkesinde 'getto'lara, evin dört duvarı arasına hapsedilir..."



egzotik, folklorik, turistik bir olgu olarak tanıtılmakta, ele alınmaktadır. Türkiyeli göçmen kadınların insancıl, iyimserlik dolu dayanışmadan yana olan renkli kültür öğelerinin karşısına bireyci, kadereci, yalın bir anlayış çıkarılmaktadır. Dinsel ve şoven milliyetçi motifler bu amaç için sık sık başvurulan bir araçtır. Üretimle, dayanışmayla, imeceyle dolu türkülerimizi, sevdâyla, özlemle yüklü şarkılarımızı, direnişle, umutla, özveriyle örülü öykülerimizi unutturmak istemektedirler. Tüm bunların karşısına veremli, karasevda şarkılarını, zengin oğlan-fakir kız film ve fotoromanlarını, mucize zenginlikleri, bireysel kurtuluşları, şiddeti konu alan, tüketimi özendiren öyküleri piyasaya sürmektedirler. Şoven milliyetçi, gerici dinsel ve kozmopolit öğelerle örülü yoz bir kültürel ortamda sorunların gerçek nedenleri ve çözüm yolları gözlerden gizlenmek istenmektedir. Edebiyat, müzik ve güzel sanatların pek çok kolunda göçmenler, insancıl, demokrat, ilerici olan herşeyden, kendi ülkelerinde olduğundan çok daha uzak tutulmaktadırlar.

Bu durum özellikle kırsal kesimden gelen kadınlar için geçerlidir. Ülkesinde, köyünde üretime etkin olarak katılarak, büyük aile ve köy kolektifi içinde sürüp giden yaşamı, göç ettiği Batı Avrupa ülkelerinde gettolara, evin dört duvarı arasına hapsedilmektedir. Gettolaşma, kültürel gelişmeyi ve olumlu kültürel etkileşimi engelleyerek, getto kültürü denen bir olayı ortaya çıkarmaktadır.

Gelenek ve görenekleri bambaşka, insan ilişkileri kendi kültürüne göre düzenlenmiş bir ülkede özellikle kadınlarımız kendilerini çok yabancı buluyorlar. Çok farklı bir kültürel ortam içinde yaşamak zorunda kalan göçmenler, yabancı ve bilinmeyen herşeye karşı olduğu gibi belli bir ürkeklikle savunma psikozuna giriyorlar. Kendi içine kapanmayı, kendi kültürel benliğini yitirmemenin, yozlaşmanın yolu olarak görüyor. Özellikle koca ve babaların baskısı ve etkisiyle göçmen kadın ve genç kızlar ulusal kültürün en tutucu ve en geriye dönük yanlarının belirlediği bir yaşama mahkum ediliyorlar. Göç ettikleri toplumdaki pornografi salgını, alkol, uyuşturucu madde alışkanlıkları göçmenlerde bilinçli bir karşı çıkış yerine kör tepkilere yol açıyor. Ahlak normlarını, dini inançlarını, kültürünü korumak adına özellikle genç kızlar hem kendi hem göç ettikleri ülkenin ilerici, demokrat, hümanist kültür öğelerinden yararlanabilecekleri etkinliklerden uzak tutuluyorlar. Buna tepki olarak, kendi ülkelerinin kültürünü tümüyle reddetme ve bulundukları ülkenin yoz kültür kalıplarına kör bir hayranlık, yine ikinci kuşak genç kızlar arasında sık rastlanan bir olgudur. Bugün Batı Avrupa'da din sömürüsü aracı olarak da kullanılan kuran kursları genç kızlar için neredeyse bilimsel eğitimin yerini alıyor. Bugün pekçok göçmen kadın yeni karşılaştığı gelişmiş sanayi toplumu kültürünün aile ve kadın-erkek ilişkilerini de kapsayan daha ileri, demokrat yönlerinden yararlanmak yerine bunları olumsuzlamaya mahkum ediliyor. Kültürün evrenselliği ve kültürlerarası etkileşimin her iki kültürü zenginleştici etkisi onun bir özelliğidir. Göçmen kadınların ve özellikle de ikinci kuşaktan olanların, her iki kültürü yeterli düzeyde tanıyıp, içinde yaşadıkları toplumun ve kendi ulusal kültürlerinin ilerici, demokrat, hümanist kültür öğelerini birleştiren bir alt kültürün yaratıcıları, taşıyıcıları olmalarını sağlamakta göçmen örgütlerine, demokratik kuruluşlara önemli görevler düşmektedir. Bilinçli bir kültür politikasıyla göçmen kadınlara yönelik kültürel etkinlikler geliştirilip yetkinleştirilmelidir.

Bu alandaki istem ve önerilerimiz:

- 1 Kitle iletişim araçlarında göçmenlerin kendi dillerinde yeterli düzeyde kültürel yayın yapılmalı ve bu yayınların sayısı artırılmalıdır.
- 2 Türkiyeli göçmenlerin kültürünü yaşadıkları ülkenin kamuoyuna tanıtmak, özellikle de Türkiyeli kadınlara yönelik önyargıları kaldırmak amacıyla kitle iletişim araçlarında olanaklar sağlanmalıdır.
- 3 Göçmen işçilerin yerleştikleri ülkelerde getirdiği kültür kalıpları ciddi bir biçimde incelenmelidir. Bu incelemede dildeki değişimler, aile yapısı, akrabalık, komşuluk ilişkilerinde değişimler, tüketim normları ve beğeniler dikkate alınmalıdır.
- 4 Göçmen kadınlar araştırmalarının "denek"i değil bizzat araştırmacı rolünde olmalıdır. Araştırmaların içeriğinin

belirlenmesinde ve yürütülmesinde göçmen kadınları ve örgütleri söz sahibi olmalıdır.

- 5 Araştırmalarda yeni katılma yöntemleri denenmeli ve bilinçlenmeye etkili olabilecek biçimde yürütülmelidir,
- 6 Türkiye’de çıkan ilerici, hümanist ve barış yanlısı kitap, dergi, film gibi kültürel araçların göçmenlerin yaşadıkları ülkeye getirilmesi ve bunlardan kadınların yararlanması sağlanmalıdır. Göçmenlerin yaşadıkları ülkelerde çıkan ve onların gelişmelerinde olumlu katkı sağlayacak öykü, roman, bilimsel kitaplar, film ve benzerleri kendi anadillerine çevrilmelidir.
- 7 Göçmen kadınlara yönelik olarak kitle iletişim araçlarındaki yayınların, devlet tarafından finanse edilen göçmen kadınlara yönelik tüm kültürel ve eğitim projelerinin içeriğinin ve fonların belirlenmesine ve denetimine göçmen kadınlar örgütlü olarak katılmalıdır.
- 8 Genç kızların her iki kültürü de tanıması ve uyum sağlayabilmesi için onlara danışmanlık ve olanak sağlayacak kültür merkezleri açılmalı ve buralarda özel olarak yetiştirilmiş iki dili ve kültürü iyi bilen uzmanlar görev yapmalıdır.
- 9 Göçmen örgütleri ve göçmenlerin örgütlendiği öteki örgütler hem bulundukları ülkenin hem de Türk ve Kürt halkının kültürünü ilerici, hümanist ve demokrat öğeleri ile tanıtıcı çalışmalar yapmalıdır.

Dışardaki'nin Yabancılaşması

Boğaziçi Üniversitesi
Öğretim Üyesi, Türkiye

Avrupa'ya İşçi Göçü: İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın sosyal ve ekonomik gelişmesinin son 30 yılda üzerinde dayandığı en önemli güç, göçmen işçi göçü olmuştur. 1973 enerji krizinden sonra Batı Avrupa hükümetlerinin göçmen işçi alımında koyduğu kısıtlamalardan sonra, tüm Batı Avrupa'da yaşayan göçmen işçi sayısı 11.5 milyon olarak saptanmıştır.

Göçün arka cephesi: Göçün arkasındaki temel itici nedenler; gönderen ülkeler açısından aşırı işsizlik, yoksulluk ve yavaş sanayileşme idi. (Örneğin Türkiyeli işçiler arasında yapılan bir araştırmaya göre, göç eden işçilerin yüzde 75 – 81 arası daha iyi ücrete sahip olmak için göç etmişlerdir. Bu olgu işçi gönderen ülkeler açısından döviz kıtlığına da çare olmaktadır.) Alıcı ülke açısından ise göç, planlanmış üretim hızını yükseltmek, ücretleri düşük ya da en azından aynı düzeyde tutmak, fiyatları düşürmek ve ihracaat yoluyla sermaye birikimini artırmaktı. Sonuçta en ağır işleri yapmaya hazır, talepçi olmayan, örgütsüz ve kriz durumunda dağıtılabilecek (geri gönderilebilecek) bu işgücü yerli işçileri de sosyal merdivende bir üste doğru iten yeni bir sosyal sınıf oluşturdu.

Göçün göçmen ailesi üzerindeki etkisi: Göçmen ailesi her iki ülke açısından da marjinal konumdadır. Göçmen ailelerin bulundukları ülkelerde kalım süreleri uzamıştır. 1969 yılında erkeklerin yüzde 26'sı ve kadınların yüzde 13'ü yedi yıldan daha uzun bir süredir Almanya'da bulunmaktadır. Göçmen ailesinin zaman, yer ve parasal gereksinimleri açısından kendi ülkesi ile olan yoğun ilişkisi, yapısal itibarsızlığını ve bölünmesini getirmektedir. Aile düzenlemeleri, cinsiyet rollerinin değişimine, kadın emeğinin kullanımına, artan bağımsızlığına, tüketim eğilimine ve sonuçta iç çatışmalara ve streslere yol açmaktadır. Bu bir anlamda, geleneksel kırsal yaşam biçiminden hızla endüstriyel bir topluma geçişin sorunlarını yansıtmaktadır. Dil sorunu ile birleşen bu psikoloji, kimi araştırmacılarca "Misafir İşçi Sendromu" olarak tanımlanmaktadır.

Benzer araştırmalar iki kültür arasında kalan ikinci kuşağı ise "Çift Dilli Cahiller" olarak tanımlamaktadır. Geleneksel toplumun değer yargılarını taşıyan ev ve aile çevresi ile egemen Batı toplumunun değer yargıları arasındaki çatışma, özellikle kadın-erkek ilişkilerinde, disiplin arayışlarında, bağımsızlık, itaat etme ve kendine güven vb. konularda ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar eğitim yetersizliği ile de birleşince göçmen çocuğu için prestiji düşük, nitelsiz işgücü olmaktan başka seçenek kalmamaktadır.

Dışardakinin yabancılaşması: Gerek kırsal kesimden kente,

gerekse uluslararası göç, milyonlarca insanı köksüzleştirmekte ve onları "dışarıdakiler" durumuna getiren bir mekanizma yaratmaktadır. ABD'li sosyolog Berry, 1982'de dört tip akültürasyon, kültürel etkileşim (bir kültürün diğerinden etkilenmesi) süreci tanımladı: Asimilasyon, entegrasyon, reddetme ve köksüzleştirme. İlk ikisi ev sahibi ülkenin kültürünün göçmence kabul edilmesi ve egemen toplumla olumlu ilişkileri içermektedir. Entegrasyonda orijinal (geleneksel) kültür korunmaktadır, Asimilasyonda ise yok olmaktadır. Reddetme ve köksüzleştirmede ise egemen toplumla olumlu ilişkiler söz konusu değildir. Reddetmede, göçmenin kendi orijinal kültürü kalırken, köksüzleştirmede, göçmenin kendine özgü kültürü de kalmamaktadır. Bu kavramsal çerçevede "reddetme" birinci kuşak misafir işçinin, "köksüzleştirme" de ikinci kuşağın konumuna uymaktadır. İkinci kuşak kültür olarak da yoksullaştığı için "evi-yurdu" yoktur ya da yabancılaşmaktadır.

Yabancılaşma durumuna etki yapan faktörler:Çeşitli etmenler yukarıdaki durumu olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Ev sahibi ülke ile ilişki derecesi, davranışlar, kişisel özellikler, ev sahibi ülke hakkında ön bilgi, dil ve din özellikleri gibi. Çok kültürlü ev sahibi ülkelerde uyum sağlamak daha kolayken, tek kültürlü Avrupa toplumunda egemen kültürün dışındaki öteki kültürler ikincil ya da daha düşük olarak değerlendirilmektedir. Bir başka nokta da iki kültürün birbirine benzerliği ya da benzemezliğidir. (Bu bölümde yazar kültürel faktörler açısından Türkiye'de kırsal kesimden kente göçle, yabancı ülkelere göçü karşılaştırarak birincisinde göçün statü kaybı, yabancılaşma açısından farklı sonuçlar verdiğini, reddetme ve köksüzleşme durumlarının kırsal göç olayında ortaya çıkmadığını ileri sürmektedir.)

Yakınlık (akrabalık) aile-toplumsal kültürü: Üçüncü Dünya ülkeleri ve Türkiye'de aile yapısı ve bireylerin bağımsızlığı ve birbirlerinden ayrılığı yerine birbirine bağımlılık ve yakınlık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yakın bağlar sadece maddi bağlar biçiminde değil, aynı zamanda duygusal açıdan da yüklü bağlardır. Örneğin Türkiye'de yaşlılar çocuklarının yanında kalmakta, onların yaşlılar evine gönderilmesi aile için utanç olarak kabul edilmektedir. Metropol merkezlerde yapılan araştırmalara göre, üniversite mezunları arasında kadınların yüzde 64'ü ve erkeklerin yüzde 68'i haftada en az iki kez aileleri ile ilişkilerini sürdürmektedirler.

Yakınlık duygusu ve bir gruba ait olma bilinci, aileye bağlılık bu kökünden koparılmış insanlarda yabancılık ve güçsüzlük duygusuna karşı güçlü bir dayanak oluşturmaktadır. Ne ki göçmenler için varolan yasalar, ailelerin birleşmesi, seyahat kısıtlaması ve maddi zorluğu, bu ailenin yapısını ve sürekliliğini zorlamaktadır. Bu anlamda dışarıdaki göçmen işçi, kırsal göçmenden daha zayıf konumda olup bu mekanizmayı yeterince kullanamamaktadır. Onun yerine geleneksel kimlikler, dini, ulusal öğeler ve gayri resmi topluluklar eliyle yabancılaşmaya karşı

mekanizmalar oluşturmaktadır. Bu durum ev sahibi ülke kültürü açısından göçmen işçiyi daha yabancı kılarken, geleneksel kültürden ve kimlikten yoksun ikinci kuşağa yardımcı olamamaktadır.

Sonuç

Göçmen topluluklarının daha iyi entegrasyonu için ve özellikle ikinci kuşağa yönelik çok yönlü kültürel değişimleri öngören destek çalışma ağları oluşturulmalıdır. Çoğulcu kültürel değişim her iki kültür arasında bir denge sağlayacaktır. İkinci kuşak için sağlıklı bir eğitim politikası, onları kültürel yoksulluğa değil, kültürel yönden zenginleştirmeye, her iki kültür mirasını da almaya, birini ya da ötekini reddetmeye yol açmayacaktır. Şu görülmelidir ki, göç eden ailelerin büyük bir bölümü burada kalacaktır. Onlar artık Avrupa'nın geçici değil kalıcı ve geleceğin Avrupası'nın çoğulcu toplumunu oluşturanlar arasında olacaklardır. Onlar bu toplumun bir parçası olmalıdırlar, yabancılaştırılmış "dışarıdakiler" değil.

Örgütlenme Çalışma Grubu

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Göçmen Kadınlar ve Örgütlenme

Münih İşçi Derneği Genel
Başkanı, F. Almanya

Örgütlenme sorunu kanımca iki bölümde ele alınabilir. Birinci ve asıl üzerinde tartışılması gereken; içinde bulunduğumuz ortamı, amaç ve görevlerimizi ve bunlara yaklaşım ilkelerimizi saptamak olmalıdır. İkinci bölüm ise; sağlıklı biçimde saptanan bu ilkelerin uygulanış biçimleridir ki, bu her birimizin kendi koşul ve olanaklarımıza göre yaratıcı bir yaklaşımla ele alınması gereken bir olgudur. Dikkatinizi çekmek istediğim ana noktalar şunlardır:

- 1 Avrupa'da sayıları 600 bine ulaşan Türkiyeli genç kız ve göçmen kadınlar, çalıştıkları ve yaşadıkları ülkenin toplumsal yaşamının bir parçası durumundadırlar. Bulundukları ülkede olup bitenler onları doğrudan etkilemektedir.
- 2 Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadınlar, Türkiye halkının, Türkiye işçi sınıfının, barış ve demokrasi güçlerinin, yaşamını yurtdışında sürdürmek zorunda bırakılmış bir parçasıdır. Çok yönlü bağlarla Türkiye ile ilişkileri canlı ve sıcaktır. Bu nedenle Türkiye'de olup bitenlere kayıtsız kalmamakta, Türkiye'deki gelişmelerden etkilenmektedirler.
- 3 Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadınların ayrıca, işçi, göçmen ve kadın olmaktan doğan kendilerine özgü sorunları vardır.

Örgütlenme birbirleriyle sıkı bağı olan bu üç olgunun birbirini tamamlayan bir çalışma anlayışı ilkesiyle ele alındığı zaman amaca yönelik görevlerini başarabilir. Bu görevlerden herhangi birini dışlamak olanaklı değildir. Göçmen kadınların saydığımız bu üç yönlü sorunlarını aşabilmeleri ancak onların seslerini yükseltmelerine bağlıdır. Toplumsal ve politik yaşama etkin katılımlarına karar verme süreçlerinde yer almalarına bağlıdır. Bu hedefe nasıl ve hangi temel noktalardan hareketle ulaşılacaktır? Türkiyeli göçmen kadınların örgütlenme potansiyelleri vardır. Ve bu potansiyel özellikle son yıllarda giderek yükselmektedir. Türkiye kadın hareketi zengin deneyimlerle doludur. Bu deneyim yurtiçi ve yurtdışında uzun yıllar sürdürülen savaşım sonucu birikmiştir.

Öte yandan savaş tehlikesi, silahlanma amacıyla ziyan edilen milyarlar değerindeki fonlar, göçmen kadınları özel olarak da etkiliyor. Konut yardımları, çocuk parası, analık yardımı ve benzeri sosyal yardımlarda yapılan kısıtlamalar, Avrupa ülkelerinin savaş kışkırtıcı politikalarına bağlı olarak, artan ırkçı şoven baskılar, göçmen kadınların durumunu daha da zorlaştırıyor. Elbette bunlar Türkiye'nin uyguladığı savaş

yanlısı baskıcı politikalarından bağımsız düşünülemez. durum göçmen kadınların da barış savaşımına ve dolayısıyla eylemlerine katılımlarını artırıyor.

Çoğu Avrupa ülkesi hükümetlerinin silahlanmayı hızlandırma politikaları, sistemin doğası gereği milyonlarca insanı da işsizliğe itmekte, açılabilir yeni işyerlerine ayrılacak milyarlar, atom silahları sanayiine akıtılmaktadır. Bugün

Anayurda özlem, günlük yaşamın bir parçası



milyonlarca işsiz büyük bölümünü kadınlar oluşturuyor. Genç kızlara tanınan eğitim olanakları oldukça kısır ve yetersizdir. Yabancı, özellikle Türkiyeli genç kız ve kadınların bu uygulamalardan en çok etkilenen kesim oldukları da açıktır. Bu nesnel olumsuzlukların yanında, ülkemizin ve içinde yaşadığımız ülkelerin kadınlara yönelik politikaları da toplumsal konumumuzu saptırıcı nitelikte geliyor. Genç kız ve kadınlarımızın çalışmalarının bir lüks olarak gösterilmesinin, çoğunluğunun aile ve ocak başına geri gönderilmesinin, büyük bir bölümünün job-sheering yöntemiyle her türlü sosyal haklardan yoksun bırakılarak yarım günlük işlere itilmesinin, ev kadınlarının ise eve iş olarak saat ya da parça başı ücretlerle çalıştırılmalarının kadın politikasının ve daha çok sömürünün temelini oluşturduğunu görmekteyiz.

Yığınsal ve sürekli işsizlik, sosyal haklardan sürekli kesintiler, satın alma gücünün giderek düşmesi karşısında Federal Almanya'da birlik sendikası DGB'nin ve öteki ülkelerdeki benzer konfederasyonların kazanılmış haklarımızın korunması, yeni işyerleri açılması için yürüttüğü savaşıma çalışan tüm kadınlarımızın ve genç kızlarımızın, bu sendikalarda örgütlenerek, etkin görev alarak katılması gerekmektedir. Türkiyeli göçmen kadınların sendikalılık oranı kimi Avrupa ülkelerinde oldukça düşüktür. Göçmen işçi kadın ve genç kızların bu oranı yükseltmek yönünde önlerine koymaları gereken görevler oldukça yoğundur. Birlik sendikalarımızın daha da güçlendirilmesi, eşit işe eşit ücret

alınması, çalışan kadınların sosyal haklarının daha da geliştirilmesi, işyerlerinin korunması ve yenilerinin açılması, işsizlikten yabancıların sorumlu tutulmasına ve bu alanda yükseltelen yabancı düşmanlığına karşı sendikal alandaki görevlerin yerine getirilmesi de örgütlenme alanında ön sıralara almamız gereken görevlerdir. Türkiyeli işçi, emekçi, ev kadını ve genç kızlarla daha yığinsal ilişkilerimizin hızla gelişmesi, ancak somut sorunlar ve istemler için



"Göçmen kadınlarımız, barış savaşımında örgütlü olarak yer almalıdırlar"



yapacağımız pratik değeri olan çalışmalara bağlıdır. Bu, zor ve çetin bir görevdir. Yaratıcılık; sabır; gelenek ve göreneklere, politik görüş ve dinsel inançlara karşı anlayışlı ve duyarlı olmayı getiriyor. Eğer biz böyle çalışmazsak, hiç kimse bize, 'birkaç cümle parlak sözle' örgütlenmeye hazır bir kadın ve genç kız potansiyeli oluşturamayacaktır. Daha güçlü bir kadın hareketini sabırlı, zorlu, dahası çileli bir savaşım ile bizler birlikte yaratacağız. Bunu başarabiliriz. Başarmalıyız.

Çalışma grubuna 26 kişi katıldı. Katılanlar Federal Almanya'nın çeşitli kentlerinden, Belçika, Danimarka, Fransa, İsveç, Hollanda, İngiltere ve İsviçre'dendi. Ayrıca Avustralya Türkiyeli İlerici Kadınlar Derneği'nin gönderdiği 'Kadınlarımız ve Avustralya' adlı yazı okundu.

Çalışma grubumuzun açış bildirisini Münih'ten (FAC) katılan Nur Erkılıç sundu. Konuşmacı çalışma grubunun üstlendiği görevi şöyle tanımladı: 'Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadınların örgütlenmesiyle ilgili çalışma grubunun üstlendiği görev, öteki çalışma gruplarında geniş olarak irdelenen sorunların çözümü için verilecek savaşımın daha yaygın ve bir üst aşamaya yükselmesine katkıda bulunmak için çok yönlüdür'.

Türkiyeli göçmen kadınlar, bulundukları ülke ve Türkiye toplumunun bir parçasıdır. Yaşadıkları ülkenin işçi ve emekçileriyle aynı sorunlara sahiptirler ve çıkarları ortaktır. Onların ayrıca, işçi, göçmen ve kadın olmaktan dolayı kendilerine özgü sorunları da vardır.

Tartışmalarda dile getirilen deneyimler, yukarıda belirtilen noktaların göçmen kadınların örgütlenmesinde gözardı edilemeyecek önemli noktalar olduğunu ortaya çıkardı.

Yapılan tartışmalardan şu sonuçlar elde edildi:

- Göçmen kadınların örgütlenmesinde ilk adım ev ziyaretleridir. Bu biçimsel kişisel ilişkileri sıcak tutmaktır. Ancak bu ziyaretlerin sürekli ve düzenli olması gereklidir.
- Kadınların sorunlarının çözümünde yardımcı olmak, onlarla sıcak bir ilişki geliştirmede ve karşılıklı güveni sağlamada önemli bir etkidir.
- Göçmen ailelerin çocuklarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalar, ailelerin ilgisini çekmektedir. Böylelikle göçmen kadınlarla da daha sağlıklı bir ilişki kurulabilmektedir.
- Göçmen kadınların eşleriyle kurulabilecek sağlıklı bir ilişki kadınları çalışmalara çekmede önemli bir etkidir.

Yukarıda işaret edilen çalışmalar sonucunda göçmen kadının daha örgütlü bir yapı içinde çalışmasının olanakları doğmaktadır. Bu örgütler ülkelere ve bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Göçmen kadınların örgütlenme biçimleri; işçi dernekleri, işçi derneklerindeki kadın kolları çalışma grupları ve kadın dernekleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu örgütlenme biçimini ülkenin ya da bölgenin yerel, somut koşulları belirlemektedir. Bu örgütlerde çalışmaya gelen göçmen kadınlar giderek barış ve eşit sosyal haklar için savaşıma katılmakta, sendikalarda, barış hareketlerinde görev almaktadırlar. Böylelikle göçmen kadınlar,

bulundukları ülkenin işçi ve emekçileriyle, barış güçleriyle birlikte savaşmalarının bilincine ulaşmaktadırlar.

Çalışma grubumuzda belirlenen istemlerimiz:

- 1 Daha çok sayıda kadının örgütlü savaşıma çekilmesi ve örgütlülüğünün artırılması için kendilerine her türlü olanak ve desteğin sağlanması,
- 2 Göçmen kadınların bulundukları ülkelerde karar alma süreçlerine daha aktif katılımını sağlayacak mekanizmaların yaratılması ve bunun için toplumsal örgütlerin bileşiminde kadın üyelerin sayısının ve etkinliğinin artırılması için çaba harcanması,
- 3 Göçmen kadınların örgütlenmesinde,
 - Sendika kadın kollarının, işçi örgütlerinin, işçi örgütleri kadın kollarının, kadın derneklerinin ve öteki kadın gruplarının,
 - Varolan Türkiyeli örgütlerin,
 - Bulunulan yerdeki o ülkenin kadın örgütlerinin ortak bir çalışmanın içine girilmesi.
- 4 Göçmen kadınların barış hareketinde daha etkin yer almalarını sağlayıcı bir çalışmanın yürütülmesi ve bu konuda yerli-yabancı örgütlerle eylem birliğinin sağlanması,
- 5 Sendikalarda göçmen kadınların sorunlarıyla özel olarak ilgilenmelerini sağlayıcı, göçmen kadınlarla ilgili özel kadın kollarının oluşturulması yönünde çaba harcanması. Göçmen kadınların sendikalarında daha çok sayıda örgütlenmeleri ve etkinliklerini arttırıcı bir çalışmanın yürütülmesi,
- 6 Göçmen kadınların örgütlenmelerinin önünde engel oluşturan, onların ekonomik-sosyal haklarını olumsuz yönde etkileyen hükümetlerarası anlaşmalara son verilmesi, göçmen işçiler arasında yürütülen onları örgütsüz bırakmaya yönelik propaganda ve eylemlere son verilmesi, bu konuda gerek bulunulan ülkenin hükümetinin gerekse Türkiye hükümetinin istemlerimiz doğrultusunda gerekeni yapmaları,
- 7 Göçmen kadınlar arasında sürdürülen örgütlenme çalışmalarında bedelli askerlik konusunun da özel olarak ele alınması ve bedelin indirilmesi istemine göçmen kadınların da sahip çıkmasını sağlayıcı bir çalışma yapılması,
- 8 Hükümetlerin göçmen kadın örgütlerine ve yapılan çalışmalara maddi olanak ayırması konusunda zorlanması,
- 9 Göçmen kadınların örgütlenmesine ilişkin deneyimlerin aktarılması, bilgi alışverişi için bir haberleşme ağının yaratılması,
- 10 Konferansın olağanüstü yararlı olduğu, bu nedenle bir kerede bırakılmayıp yinelenmesi ve konferans belgelerinin bir broşür durumuna getirilmesi.

Genç Kızlar Çalışma Grubu

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Bizler Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen Türkiyeli genç kızlar olarak konferans içinde, 20 arkadaşımızın katılımıyla bir toplantı düzenledik. Sorunlarımızı tartıştık, deney alış verişinde bulunduk. Sorunlarımızın çözümü için öneriler geliştirdik ve geleceğe yönelik istemlerimizi belirledik.

Her ne kadar genelde göçmenler ve göçmen kadınlar için geçerli olanlar bizler için geçerli ise de, genç kızların kendilerine, içinde bulundukları koşullara özgü sorunları ve istemleri vardır. Bu yılın Gençlik Yılı olması nedeniyle bu tartışmaların daha da önemli olduğunu düşünüyoruz. Sorunlarımızın çözümünde ileri bir adım olmasını diliyoruz.

İçinde bulundukları aile ortamı ve yapısı genç kızlara bazı gelenek ve göreneklere bağlılığı benimsetmektedir. Ancak genç kızlar birinci kuşağın kendi ülkelerinde edindikleri doğal gelişme ve çevre içinde büyümemişlerdir. Birinci kuşağın sahip olduğu bu rahatlık ve doğallık onların benliklerinin sağlam oluşmasını sağlamaktadır.

Göçmen gençler özellikle göçmenlikte doğmuş ya da küçük yaşta yabancı bir ülkeye gelmiş olanlar bu doğal gelişmeden geçmekten yoksun kalmışlardır. Yoksun kalmanın yanı sıra, aile çevrelerinde ve yaşadıkları toplum içinde çeşitli çelişkiler arasında büyümüşlerdir. Bunun sonucunda çift yönlü bir kişilik oluşmuştur. Özellikle genç kızlar, evde uysal ve sakin, adetlere bağlı bir görünüm, dışarıda ise yaşlılarıyla çevresindeki toplumsal yaşama uyum sağlama çabaları arasında kendi kişiliklerini oluşturmada güçlük çekmektedirler.

Bu durum genç kızların okullarda, semtlerde gerekli uyumu sağlamalarında güçlükler ve aynı zamanda evde sürekli huzursuzluklar yaratmaktadır. Öte yandan topluma ayak uydurma isteği ve aileleriyle çelişkiye girmeleri onları bunalıma, ruhsal dengesizliğe ve ailelerini terketmeye, hatta intihara itmektedir. Gençlerin sorunlarının çözülmesi titizlikle ele alınmalı, onları geldikleri ülke ve yaşadıkları ülke arasında kesin bir seçme yapmaya itmeden, gelecekte toplumda yerlerini sağlıklı bir biçimde almalarına yardımcı olunmalıdır.

Bu çerçevede konferansa katılan genç kızlar olarak, istemlerimizi şöyle saptadık:

- 1 İkinci kuşağın dil sorunlarının çözülmesi için, anadili eğitimi dersleri düzenli kılınmalıdır. Yer yer görülen seçmeli ders uygulamasına son verilmelidir. Anadil dersleri öteki

- derslerle eşdeğerde tutulmalı, anadilde destek dersler gerçekleştirilmelidir.
- 2 Okul süresince genç kızlar için, fiziksel ve ruhsal olduğu gibi çeşitli konularda anadilde yol gösterici uzmanlar belediyelere, okullara yerleştirilmeli ve genç kızların sorunlarını çözmede yardımcı olmalıdırlar.
 - 3 Yerel eğitim yeniden gözden geçirilmeli, göçmenlerin durumu gözönünde bulundurulacak biçimde yenileştirilmeli ve bizim kültürümüzü tanıttacak kısımlar da ders programlarına alınmalıdır.
 - 4 Okul, genç kızlara cinsel eğitim konusunda yardımcı olmalı, ayrıca ailelerimize gençlerin cinsel eğitimi konusunun önemi ve gerekliliği anlatılmalı ve aydınlatıcı bilgiler verilmelidir.
 - 5 Din eğitimi camide kuran kursu biçiminde değil, okullarda uygarca yapılmalıdır.
 - 6 Bizlere eğitimde fırsat eşitliği tanınmalı, istediğimiz mesleğe yönelik eğitim görmemizi engelleyen tutum ve kurallara son verilmelidir.
 - 7 İkinci kuşağın ana-babaları gibi ucuz işgücü olarak görülmesinden vazgeçilmeli ve genç kızların yalnızca terzi, berberlik gibi niteliği olmayan geleneksel sayılan kadın meslekleri dışında özgürce öteki meslek gruplarından seçim yapabilmeleri sağlanmalıdır.
 - 8 Genç kızların meslek eğitimi ve yüksek öğrenim konularında hem kendileri hem de aileleri, anadillerinde yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmelidir. Bu konuda ülke hükümetleri yeterli yatırımları yapmalıdırlar.
 - 9 Bizler, yaşadığımız sorunların içinde en güncellerinden biri olan, bedelli askerlik sorununa çözüm istiyoruz. Çoğu nişanlı ya da yeni evli olan bizleri yakından ilgilendiren bu sorun için, uygulama yeniden gözden geçirilmelidir. Evlilik ve aile birleşmesi çerçevesinde yaşadığımız sorunlar ivedilikle çözümlenmelidir.
 - 10 Geri dönüş konusunda genç kızlar kendi özgür seçimlerini yapabilmelidirler.
 - 11 Genç kızlar bulundukları topluma uyabilmek için kimi girişimlerde bulunuyorlar. Buna bir örnek olarak evden kaçma olaylarını gösterebiliriz. Sonuçta kimi şeylerden utanarak evlerine dönemiyorlar. Aynı zamanda içinde bulundukları topluma da tam uyamadıkları için, çoğu kez kötü yollara itiliyorlar. Gençlerin bu konularda eğitilmesi gereklidir. Gençlere bu konularda yardımcı olacak, onların kültürlerini bilen danışma merkezleri oluşturulmalıdır.
 - 12 Türkiyeli göçmen kadınlar arasında psikolojik sorunlar incelendiğinde, birinci ve ikinci kuşak arasında farklılıklar gözükmemektedir. İkinci kuşağın ana sorunu kişilik bulma sorunudur. Bu konuda genç kızlara yardımcı olunmalı, geldiği ülke ve bulunduğu ülke arasında uyum sağlayabilmesi ve kişiliğini geliştirebilmesinin koşulları yaratılmalıdır.

Bu toplantı nedeniyle biraraya gelen bizler, Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli genç kızlar adına, gençlerin bu birlikteliklerini önemli görüyoruz. Gençler biraraya gelip sorunlarını tartışabildikleri oranda çözümlerine ulaşabileceklerdir. Bizler, toplantı sonucunda oluşturduğumuz istemlerimizin, bu yılın Gençlik Yılı olması nedeniyle, en geniş kesimlere ulaşmasını istiyoruz. Gençlik Yılı'nda sorunlarımızın çözümü yolunda somut adımlar atılmasını bekliyoruz. Bu nedenle hükümetlere, gençlik sorunlarıyla ilgili kurum ve çalışma gruplarına sesleniyoruz. Gençlik Yılı nedeniyle yapılan tüm çalışmaları destekler Gençlik Yılı'nı kutlamak için Temmuz ayında Moskova'da toplanacak olan 1985 Moskova Gençlik Festivali'ne dayanışma ve başarı dileklerimizi iletiriz.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA
TÜSTAV

Federal Almanya'da Genç Kızlar

Genç Kızlar Çalışma Grubu'na FAC'den katılan bir delegenin sunduğu raporu aynen veriyoruz.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde yaşayan genç kızların, yerli ve öteki uluslardan yaşlılarına oranla kültür ayrılığı gelenek ve göreneklerine bağlılıkları nedeniyle Alman toplumuna uyum zorlukları vardır. Türkiyeli ailelerin büyük bir bölümünün kırsal kesimden gelmeleri, genel eğitim düzeylerinin düşüklüğü bunda önemli bir rol oynuyor. Federal Almanya'ya 17 ya da 18 yaşından küçük yaşlarda gelen ve burada okula ya da meslek hazırlık kurslarına giden genç kızlar, Federal Almanya toplumuna uyum sağlamada ailelerine göre daha iyi konumdadırlar. Boş vakitlerini değerlendirmek için gençlerin bulunduğu eğlence yerlerine gitme gereksinimi duymaktadırlar. Aile yapısıyla toplumsal yaşam arasındaki bu çelişki, genç kızların çift yönlü bir karakter yapısının oluşmasına neden olmaktadır; evde uysal ve sakin, adetlere bağlı bir görünüm, dışarıda ise, yaşlılarıyla toplumsal yaşama uyum sağlama çabası birlikte yürümektedir. Bunun başarılmadığı ve toplumsal yaşamın aile yapısıyla çelişkinin arttığı durumlarda ise aile bağları kopmaktadır.

Genç kızların aile içinde, Türkiye koşullarına göre yetiştirilmek istenmesi, genç kızların okul çevresinde horlanmasına neden olmakta, toplumsal yaşama aykırı görünümlelerinden dolayı genç kızlar ya evde sürekli bir huzursuzluğa katlanmak ya da evlerini terketmekle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, daha büyük yaşta erkek kardeşlerin bulunduğu ailelerde, aile baskısının yanısıra kardeş baskısının da artmasına neden olmaktadır. Kimi durumlarda bu intihar girişimlerine kadar varmaktadır.

Eğitime izin verilen kimi genç kızlarımız ise, berberlik, terzi gibi alanları, gerek aile istemi, gerekse kapitalist toplumun sunduğu olanaklar nedeniyle seçmekle sınırlanmaktadır. Bir başka sorun da, önemli bir kesimin daha küçük yaşta çevreyi ve dünyayı tanımadan biran önce evlenmeye zorlanmasıdır. Buna Federal Almanya'daki yasalar da yardımcı oluyor. Yaşları 18'e gelen genç kızların eğitimi sürdürmeme durumunda Federal Almanya'yı terketmeye zorlanmaları, genç yaşta evlenerek geri dönüşü durdurmak istemeleri, erken evliliğe neden oluyor. Tüm bunlara karşın okuma ya da iş bulma olanaklarına kavuşan genç kızlar ise, yaşama daha gerçekçi bakabiliyor, sorunlara karşı daha direngen olabiliyorlar. Federal Almanya'nın geri dönüş yardım primiyle geri dönüşe özendirme politikası uygulaması sırasında, yalnızlığın tüm olumsuzluklarını bile bile, baskı altında kalacağı Türkiye'ye dönmek istemeyen gençlerin sayısı hiçde az değildir.

Bunlar söylenildiği gibi kolay gerçekleşen olgular değildir.

Hem aileyi hem de genç kızları huzursuz etmektedir. Aileleriyle birlikte Türkiye'ye dönmek durumunda olan ve bu konuda kesin karar vermiş genç kızlarla yakından ilgilenmek, onlara yardımcı olmak biz, örgütlü genç kızlar ve kadınların görevi olmaktadır. Kimi yardımcı kurumların bulunmasına karşılık, yeterli sayıda olmayan bu olanaklara karşı genç kızların ileri sürdükleri istemler vardır. Onlar yerli ya da yabancı genç kızların buluşabilecekleri yerler olması, buralarda sorunlarını tartışarak çözüm yolları bulmaları gibi haklı istemler öne sürüyorlar. Bu olanaklar sağlanamaz, genç kızlara meslek öğrenmeleri ve iş bulmaları konusunda yardımcı olunamazsa, genç kızlarımız kimi kriminal olayların içine itilmek, lümpen bir yaşama sürüklenmek ve toplumsal yaşamın dışına düşmek tehlikeleriyle karşı karşıyadır. Federal Alman Hükümeti'nin uyguladığı ekonomik politika bu soruna çare bulma yönünde değildir. Alman Sendikalar Birliği'nin (DGB) verilerine göre, 1985 yılında 200 bin genç meslek eğitimi olanaklarından yoksundur. Bu durumda yapılması gereken bizce açıktır. Yerli ve yabancı gençliğin ortak sorunları çerçevesinde birlikte hareketi sağlanmadan, sendikalarda, gençlik örgütlerinde örgütlü savaşıma girip, daha güvenceli bir gelecek için savaşımadan sonuç alınmaz.

Bizler bulunduğumuz yerde genç arkadaşlarımızla ilişkilerimizi çok yönlü geliştirmek için, yoğun çaba harcıyoruz. Geride bıraktığımız iki yıl içinde kimi alanlarda somut başarılar elde ettik. Kimi genç erkekler bedelli askerlik girişimi içinde sürekli bir çalışmaya girdiler. Genç kızlar ve erkekler folklor çalışmaları yapıyorlar. Gençlere kendi aralarında toplanıp sorunlarını tartışabilecek olanaklar yaratmaya ve bu tartışmaların örgütlü savaşıma yönelmesi yönünde somut deney ve bilgi aktararak yardımcı oluyoruz. Son iki yılda çok sayıda genç kız ve erkek arkadaşımız oldu. Bizimle birlikte olmaktan son derece sevinçliler. Güvendikleri, kendilerine yol gösteren insanlar buldukları için bize saygıları sonsuz.

Ama biz ulaşabildiklerimizin, ulaşamadıklarımız yanında çok küçük bir bölüm olduğunun bilinciyle çok daha fazla çaba harcamak zorunda olduğumuzu biliyoruz. Yeni yeni aramıza giren genç kız ve erkeklerin bu çok yönlü ve geniş çalışma alanında bize güç katmalarından cesaret alarak, bu alandaki çalışmalarımızda mutsuz olmadığımızı da belirtmek isterim. Sizleri, tüm genç kızları ve erkekleri ortak sorunlarımız için birlikte savaşıma daha geliştirip, güçlendirmek için yoğun çaba harcamaya çağırıyorum.

Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı Sonuç Raporu ve Öneriler

Hollanda'da yaşayan ve çalışan Türkiyeli kadınların girişimi ve öteki Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkiyeli göçmen kadınların katkısıyla, ilk Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı, 6 – 8 Haziran 1985 tarihlerinde Amsterdam'da toplandı.

Avustralya, Belçika, B. Berlin, FAC, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, Norveç ve Türkiye'den 97 delege, 15 uzman, 38 konuk ve gözlemciden oluşan yaklaşık 200 kadın, konferansa katıldı. Katılanlar, B. Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadın örgütlerini ve çalışma gruplarını, sendikaları, politik partileri ve diğer çeşitli ulusal ve uluslararası örgüt ve kurumları temsil ediyorlardı.

Türkiyeli göçmen kadınların sorunları ve bunların çözümüne yönelik öneriler aşağıda belirtilen başlıklar altında, yedi çalışma grubunda ele alındı:

Yasal Haklar ve Hükümet Politikaları

İrkçilik, Ayrımcılık ve Yabancı Düşmanlığı

Eğitim

İstihdam

Sağlık

Kültür

Örgütlenme

Yukarıdaki çalışma gruplarına ek olarak, konferans sırasında göçmen genç kızların sorunlarını ele alan bir toplantı düzenlendi. Çalışma gruplarında çeşitli Batı Avrupa ülkelerindeki göçmen kadınların durumu, sorunları ve deneyimleri karşılaştırıldı, bilgi ve deneyim alışverişi yapıldı. Aşağıdaki sonuçlara varıldı:

- Kadınlar, artık bugün Batı Avrupa'da yaşayan ve çalışan Türkiyeli göçmenlerin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Geçtiğimiz on onbeş yılda kadınlar, Batı Avrupa'daki eşlerinin yanına geldiler; ikinci üçüncü kuşaktan genç kızların eklenmesiyle, sayıları bu dönemde önemli ölçüde arttı. Yalnız sayıları değil, sorunları da bu dönemde, katlanarak arttı.
- Türkiyeli göçmen kadınların sorunlarının önemli bir bölümü, tüm göçmenlerin sorunlarıyla, göç ettikleri ülkenin emekçi halkının ve kadınlarının sorunlarıyla, Türkiye halkının sorunlarıyla ortaktır. Ne var ki, Türkiyeli göçmen kadınlar bu sorunları, göçmen olarak, emekçi olarak ve kadın olarak üç kat sömürü ve baskı altında, çok daha ağırlaşmış olarak yaşamaktadırlar. Onlar yasal olarak bağımlı durumdadırlar,

dil sorunları vardır, eğitim ve öğrenimleri yetersiz düzeydedir, bilgi akışımından ve hizmetlerden yararlanamamaktadırlar. Dahası ataerkil aile yapısı altında ezilmektedirler, gerek özel yaşamlarında gerekse toplumsal yaşamda ikincil durumdadırlar, yalnız ve yalıtılmış bir yaşam sürdürmektedirler.

- Ama daha da önemlisi, durum ve sorunları, toplumdaki marjinal konumları nedeniyle ne ulusal ne de uluslararası yasalarda ve anlaşmalarda gözönüne alınmaktadır. Yasalarla güvenceye alınmış hakları bile uygulanmamakta, tümüyle yaşama geçirilmemektedir.
- Göçmen kadınların sorunları, son yıllarda Batı Avrupa ülkelerinin ve Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz nedeniyle, tırmanan silahlanma yarışı ve harcamaları nedeniyle, daha da ağırlaşmıştır, ağırlaşmaktadır. Bu nedenle, silahlanma yarışına son verilerek, silahlanma harcamalarının azaltılması ve ekonomik krizin yükünün emekçi halkın sırtına bindirilmesinden vazgeçilmesi, Türkiyeli göçmen kadınların sorunlarının çözümü açısından yaşamsal önem taşımaktadır.
- Türkiyeli göçmen kadınların üç katlı sömürü ve baskı altında yaşamasının sorumlusu, göç ettikleri ülkelerdeki ve Türkiye'deki adil olmayan ekonomik ve sosyal yapıdır; gelişmekte olan ülkelerin ucuz işgücü kaynağı olarak talan edilmesine olanak tanıyan, dünyadaki adil olmayan, anti-demokratik ekonomik düzendir.
- Gerek Türkiye, gerekse göç edilen ülkelerin hükümetleri, göçmen kadınların sorunlarına çok az eğilmişlerdir ve eğilmektedirler. Aynı durum büyük ölçüde, Batı Avrupa ülkelerindeki politik partilerin ve sendikaların çoğu için de geçerlidir.
- Türkiyeli göçmen kadınlar, üç katlı sömürü ve baskı altında yaşamlarına karşın, sorunlarının çözümü için örgütlenmekte ve savaşımlar vermekte büyük bir potansiyele sahiptirler. Onlar aynı zamanda, bulundukları ülkelerin demokratik kadın hareketine, sendikal hareketine ve barış hareketine, adil ve demokratik bir toplum için, barış için verilen savaşıma güç katabilirler, onları zenginleştirebilirler.
- Türkiye kadınlarının durumu, sorunları ve savaşımları, B. Avrupa'daki göçmen kadınların sorunlarını ve savaşımlarını büyük ölçüde etkiliyor. Bu nedenle Türkiyeli göçmen kadınlar, Türkiye'deki ekonomik, sosyal ve politik gelişmelere kayıtsız kalamazlar.

Yukarıdaki saptamaların ışığında, konferans, B. Avrupa ülkeleri ve Türkiye hükümetlerine ve uluslararası örgüt ve kurumlara iletilmek üzere aşağıdaki istem ve önerileri saptamıştır. Konferansta ayrıca bu önerilerin, Kadın On Yılı'nın sona ermesi dolayısıyla Birleşmiş Milletler'ce Kenya'nın başkenti Nairobi'de düzenlenen Konferans ve Forumla iletilmesine ve bu amaçla Nairobi Forumu kapsamında bir çalışma grubu düzenlenmesine

karar verildi. Göçmen kadınların sorunlarının Nairobi'de kapsamlı olarak ele alınacağına inanıyoruz. Konferansa katılanlar, böylesi bir bilgi alışverişinin çok yararlı olduğu görüşünde birleştiler. Yaşadıkları çeşitli ülkelerde hükümetlerin politikalarının esas itibarıyla aynı olduğunu bu nedenle de ortak savaşım verilmesi gerektiğini vurguladılar. Buna bağlı olarak, birbirlerini eylemlerinden haberdar etmeye, uygun ve olanaklı her durumda ortak ya da paralel eylemler yürütmeye ve böylesi konferansları düzenli olarak yinelemeye karar verdiler.

Konferansa katılanlar, aşağıdaki istemleri elde etmenin herşeyden önce, göçmen kadınların, işçi, göçmen ve kadın olarak her düzeyde örgütlenmesine ve örgütlü savaşıma bağlı olduğu bilinciyle, Türkiyeli göçmen kadınları örgütlü olarak seslerini yükseltmeye çağırır.

İstem ve Öneriler

- Göçmenlere kadın erkek ayrımı yapılmaksızın, bulunduğu ülkelerin yurttaşlarıyla eşit yasal haklar verilmeli ve bunların kullanılması için gerekli olanaklar yaratılmalıdır. Yasalarda göçmenlerle ilgili belirsizlikler kaldırılmalı ve keyfi uygulamalara son verilmelidir.
- Göçmenlere yaşadıkları ülkelerde, ulusal düzeyde seçme-seçilme hakkı tanınmalıdır. Göçmenler kendileriyle ilgili kararlarda söz sahibi olmalıdırlar. Göçmen politikalarını etkileyen ve belirleyen, varolan her türlü organda ve kurumda göçmen kadınların yeterli sayıda temsili sağlanmalıdır.
- Göçmenleri geri dönüşe zorlayan hükümet politikalarına derhal son verilmelidir. Gönüllü geri dönüş yapanların işçi ve işveren primleri ve hakedilmiş tüm sağlık ve sosyal güvenlik hakları doğrudan kendisine ödenmelidir. Bulundukları ülkelere Türkiye'ye kesin dönüş yapanların tekrar geri gelme hakkı olmalıdır. Bu konu ile ilgili süre sınırlamaları kaldırılmalıdır.
- İkamet güvence altına alınmalıdır, sınır dışı edilme durdurulmalıdır.
- Aile birleşmesi çerçevesinde gelen kadınlara derhal oturma ve çalışma izni verilmeli, göçmen kadınların ve genç kızların kocalarına ve babalarına bağımlı yasal statüsüne son verilmelidir. Evlenme durumunda eşler bekleme süresi olmaksızın birleştirilmelidir. Bu kapsamda, Avrupa düzeyinde göçmen kadınların statüsünü inceleyecek ve öneriler geliştirecek bir hukukçular komisyonu kurulması yararlı olacaktır.
- Göçmen kadınlar yerli kadınlar gibi sosyal yardımlardan eşit koşullarda yararlandırılmalıdır. Sosyal yardım almak zorunda olan göçmen kadınların sınır dışı edilmelerine son verilmelidir.
- Kadın-erkek Türkiyeli göçmenlere vize uygulamasına son verilmelidir. İskandinav, Benelüks, AET ülkeleri

vatandaşlarının yararlandığı çalışma, oturma ve vize serbestliğinden bu anlaşma ülkeleri içinde oturan Türkiyeli göçmenler de yararlanabilmelidir. Bu konuyla ilgili, yasalarda ve uygulamada gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

- Ulusal yasalar ve yönetmelikler, göçmenlerin anadiline çevrilmeli, göçmen kadınlara yasal hakları konusunda anadillerinde yeterli düzeyde ve ücretsiz danışmanlık hizmeti sağlanmalıdır.
- Politikacıların, ırkçılığa ve faşist saldırganlığa elverişli ortam yaratan tutum ve açıklamalarına, ayrımcı hükümet politikalarına ve yayınlarına son verilmelidir.
- Göçmen işçilerin yaşadığı Avrupa ülkelerinde ırkçılığı ve ayrımcılığı suç sayan açık ve kesin yasalar çıkarılmalı, ırkçılık ve ayrımcılığın her türlü yasaklanmalıdır. Ve varolan yasalar bu anlayışa göre yeniden düzenlenmelidir.
- Göçmenlerin idari işlerini görmeleri sırasında sağlık kurumlarında, iş bulma kurumlarında, mesleki örgütlerde karşılaştıkları ayrımcı davranışların önlenmesi için buralarda çalışan personel özel bir eğitimden geçirilmelidir.
- Politikacıların açıklamalarında ve kitle iletişim araçlarında göçmenlerin işsizliğin ve diğer sosyal sorunların sorumlusu olarak gösterilmelerine ve Türkiyeli göçmen kadınların sürekli zavallı, beceriksiz, geri olarak tanıtılmasına son verilmelidir.
- Göçmenlerin yaşadıkları ülkelerin gelişmesine katkıları ve kültürlerinin karşılıklı etkileşiminin taraflar için olumlu yönleri yaygın ve etkin propaganda edilmelidir.
- ırkçılığa, ayrımcılığa ve yabancı düşmanlığına göçmen kadınların da katkısıyla strateji geliştirmek için Avrupa çapında bir platform oluşturulmalıdır.
- Her düzeydeki eğitim ırkçı, şoven, ayrımcı, savaç kışkırtıcı ve uluslar arasındaki düşmanlık yaratıcı içerikten arındırılmalıdır. Bu amaçla içinde yaşanan toplumun demokratik güçleri, bilim adamları, sendikaları ve eğitim kurumlarıyla örgütlü işbirliği sağlanmalıdır.
- Göçmen kadınların eğitim düzeylerinin düşük olduğu dikkate alınarak, onların eğitimde fırsat eşitliğinden gerçekten yararlanabilmeleri amacıyla, göçmen kadınlar için özel eğitim olanakları geliştirilmelidir.
- Tüm çalışan göçmenlere iş saatleri içinde işyerlerinde, işsiz olanlara iş bulma kurumlarınca uygun yerlerde, ev kadınlarına oturduğu yere yakın, çocuklarının bakım ve eğitim sorunlarını çözümleyerek ücretsiz dil ve meslek kursları düzenlenmelidir.
- Göçmen kadınlar için onların durum ve gereksinimlerine uygun yöntemlerle, araç-gereçlerle ve iki dili bilen özel yetiştirilmiş öğretmenlerle yaygın ve etkin dil eğitimi yapılmalıdır.
- Göçmen kadınlara uygulanacak mesleki eğitim, çağdaş teknolojiye uygun bir içerik taşınmalıdır. Göçmen genç kızlar

ve aileleri kendi anadillerinde, böylesi bir eğitimin önemi konusunda bilgilendirilmeli ve özendirilmelidir. Bu amaçla özel fonlar, burslar ve okullarda özel kontenjanlar ayrılmalıdır.

- Okul eğitim sistemi, göçmen çocuklara her iki dili ve kültürü eğitim sistemi içinde yeterli düzeyde öğrenme olanağı verecek biçimde düzenlenmelidir.
- Okul öncesi çağdan yetişkin eğitime kadar, her düzeyde iki dilde öğretmenlerin yetiştirilmesine, özel araç-gereçlerin sağlanmasına özel bir önem verilmelidir. Bu uygulamada göçmen kadın ve erkekler örgütlü olarak söz ve denetleme hakkına sahip olmalıdır.
- Türkiyeli göçmenlerin kültürünü yaşadıkları ülkenin kamuoyuna tanıtmak, özellikle de Türkiyeli kadınlara yönelik önyargıları kaldırmak amacıyla kitle iletişim araçlarında olanaklar sağlanmalıdır.
- Kitle iletişim araçlarında göçmenlerin kendi dillerinde düzenli yayın yapılmalı, bu yayınların sayısı artırılmalı, niteliği geliştirilmelidir.
- Göçmen işçilerin yerleştikleri ülkelerde geliştirdikleri 'yeni' kültür kalıpları ciddi bir biçimde incelenmelidir. Bu incelemede, dildeki değişimler, aile yapısı, akrabalık, komşuluk ilişkilerinde değişimler, tüketim normları ve beğeniler dikkate alınmalıdır. Türkiyeli göçmen işçiler yaşadıkları ülkelerde ayrı ayrı yürütülecek olan bu çalışmaların sonuçlarını Avrupa düzeyinde birleştirebilmesinin olanakları araştırılmalıdır.
- Türkiye'de çıkan ilerici, hümanist ve barış yanlısı, kitap, dergi ve film gibi kültürel araçların göçmenlerin yaşadıkları ülkelere getirilmesi sağlanmalıdır. Göçmenlerin yaşadıkları ülkelerde çıkan ve onların gelişmelerinde olumlu katkı sağlayacak, öykü, roman, bilimsel kitaplar ve filmler anadillerine çevrilmelidir.
- Göçmen kadınlar araştırmaların nesnesi olmaktan çıkarılmalıdır. Araştırmalar, bilinçlenmeye etkin olabilecek biçimde yürütülmelidir.
- Göçmen kadınlara yönelik olarak kitle iletişim araçlarındaki yayınların, tüm kültürel, eğitim ve araştırma projelerinin politika ve içeriğinin belirlenmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde göçmen kadınların örgütlü katılım hakkı olmalıdır.
- Dinsel eğitim camilerde değil, okul sistemi içinde hümanist ve çağdaş bir içerikle, gönüllülük temelinde, öğretmenler tarafından verilmelidir.
- Göçmen kadınların işe alınmasında ve terfide, yasalarda ve uygulamada ayrımcılığa son verilmelidir. Onların özellikle kötü koşullu işlerde çalıştırılmaları engellenmeli, eşit işe eşit ücret almaları sağlanmalıdır. Tüm bunlarla ilgili olarak işyeri ve daha üst düzeyde sendikal denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu mekanizmalar içinde göçmen işçi

- kadınların etkin görev yapmaları sağlanmalıdır.
- Sosyal güvenlik herkese eşit olarak uygulanmalı, hastalık ve gebelik nedeniyle işten çıkartmalara son verilmelidir. Yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında göçmen kadınlara ayırımcı davranılmamalıdır.
 - Göçmen kadınlar arasındaki yaygın işsizlik gözönüne alınarak, ileri teknolojinin insanları işsiz bırakmak için değil, insanlar yararına kullanılması ve örneğin haftalık iş saatlerinin kısaltılmasıyla yeni iş olanaklarının yaratılması sağlanmalıdır.
 - Göçmen kadınların kendi ülkelerinde kazanmış oldukları mesleksel nitelikler, göçtükleri ülkelerde aynen geçerli sayılmalıdır.
 - İş olanakları ve iş bulmayla ilgili her türlü bilgilendirme anadilde ve örgütlü göçmen kadınlarla, ilgili kurumların işbirliği içinde hazırlanmalı ve dağıtılmalıdır.
 - Kaçak olarak çalışmak zorunda kalan göçmen kadınları cezalandırmaktan vazgeçilmeli, onların sosyal güvencesiz ve kaçak olarak daha çok sömürülmelerini engellemek üzere yasal çalışma izni sağlanmalıdır.
 - Çalışma yerlerinde göçmen kadınlara işçi sağlığı ve iş güvenliği kuralları ve yöntemleri üzerine anadillerinde bilgi verilmeli, işverenlerin göçmenlerin çalıştığı işyerlerinde bu kurallara uymada yeterli titizliği göstermediği gözönüne alınarak özel denetim mekanizmaları geliştirilmelidir.
 - Türkiyeli göçmen kadınlara sağlık konusuyla ilgili olarak anadilde eğitim, bilgilendirme ve danışma olanağı sağlanmalıdır. Doğum kontrolü, göğüs ve rahim kanseri gibi konularda anadilde bilgilendirme materyali hazırlanmalıdır. Özellikle çok kullanıldığı saptanan ilaç prospektüslerinde anadilde açıklamalar da yer almalıdır.
 - Göçmen kadınlarla ilgili olarak özel eğitimden geçirilmiş, iki dili de bilen sağlık elemanları yetiştirilmeli ve Türkiyeli kadın sağlık elemanlarının sayısı artırılmalıdır. Sağlık kurumlarında anadilde yeterli derecede çeviri yapabilen çevirmenler bulundurulmalıdır.
 - Göçmen kadınlara sağlık kurumlarında hastalıkları ve tedavi yöntemleri konusunda anadillerinde ayrıntılı bilgi verilmelidir. Göçmen kadınlara bilgileri ve onayları olmadan kısırlaştırma gibi müdahaleler yapılması engellenmelidir.
 - Göçmen kadınların ruh sağlığı açısından kendi aralarında biraraya gelebilecekleri, birlikte etkin olabilecekleri olanaklar yaratılmalıdır.
 - Sosyal konutların dağıtımında göçmenlere yönelik ayrımlar kaldırılmalı, kiralar ucuzlatılmalı, konut sayısı artırılmalıdır. Yetersiz, sağlık koşullarına uygun olmayan konutlar onarılmalıdır. Göçmenlerin yoğun olarak oturdukları semtlerin yoksullaşmasına ve bakımsızlaşmasına izin verilmemeli ve bu konuyla ilgili olarak özel fonlar ayrılmalıdır.

- Daha çok sayıda kadının örgütlü savaşıma çekilmesi ve örgütlülüğün artırılması için göçmen kadınlar ve örgütlerine her türlü olanak ve destek sağlanmalı, varolan destek artırılmalıdır.
- Göçmen kadınların bulundukları ülkelerde karar alma süreçlerine daha etkin katılımını sağlayacak mekanizmalar yaratılmalı ve bunun için toplumsal örgütlerin bileşiminde kadın üyelerin sayısının ve etkinliğinin artırılması için çaba sarfedilmeli, kontenjanlar ayrılmalıdır.
- Göçmen kadınların örgütlenmesinde, sendika kadın kolları, işçi örgütleri, işçi örgütleri kadın kolları, kadın dernekleri ve öteki kadın grupları, varolan Türkiyeli örgütler, bulunulan yerdeki o ülkenin kadın örgütleri, ortak bir çalışmanın içine girmelidirler.
- Göçmen kadınların barış hareketinde daha etkin yer almalarını sağlayıcı bir çalışma yürütülmeli ve bu konuda yerli-yabancı örgütler arasında işbirliği sağlanmalıdır.
- Sendikaların göçmen kadınların sorunlarıyla özel olarak ilgilenmesini sağlayacak, sendika göçmen kadın kollarının oluşturulması yönünde çaba harcanmalıdır. Gerek sendikalarda gerekse kadınların içinde yer aldığı her örgütlenme biçimi içinde, göçmen kadın işçilerin daha çok sayıda örgütlenmelerini ve etkinliklerini arttırmaya yönelik bir çalışma yürütülmelidir.
- Göçmen kadınların örgütlenmelerinin önünde engel oluşturan, onların ekonomik ve sosyal haklarını olumsuz yönde etkileyen hükümetlerarası anlaşmalara son verilmelidir.
- Yaşadıkları ülkelerde göçmen kadınların etkin görev alabilmelerini engelleyen uygulamalara son verilmeli, özellikle sendikal alanda varolan yönetmelikler kaldırılmalıdır.
- Göçmen kadınların yaşadıkları Avrupa ülkelerindeki konumlarının her yönden iyileştirilmesiyle ilgili olarak yükseltilecek yukarıdaki istemlerin gerçekleşmesi için gereken fonlar, bu ülkelerin silahlanma harcamalarının azaltılmasıyla karşılanabilir, karşılanmalıdır.

Türkiye Hükümeti'nden İstemler

- Türkiye Hükümeti, Türkiyeli göçmenlerin haklarını savunmalı, bu amaçla göçmenler yararına ikili anlaşmalar yapmalıdır. Böylesi anlaşmalarda göçmen kadınların sorunlarına özellikle ağırlık verilmelidir. Bu anlaşmaların hazırlanmasında Türkiyeli göçmen işçilerin ve kadınların örgütlerinin görüş ve istemleri temel alınmalıdır.
- Türkiye Hükümeti, göçmen kadın ve erkekleri bir döviz makinası olarak görmekten vazgeçmelidir. Bu kapsamda Türkiyeli kadınları da etkileyen bedelli askerlik adı altında göçmen gençlerden büyük meblağlarda para sızdırmaya son

verilmelidir. Göçmen işçi şirketlerinin holdinglerce yağmalanmasına son verilmeli ve bunlar devletçe desteklenmelidir.

- Türkiye konsoloslukları göçmen işçilerin çıkarlarına hizmet edecek bir anlayışla çalıştırılmalıdır.
- Haklarını savunmak için örgütlenen göçmenlere, Türkiye Hükümeti'nin yaptığı baskı ve tehditlere ve göçmen işçiler arasında yürütülen, onları örgütsüz bırakmaya yönelik propaganda ve eylemlere derhal son verilmelidir.
- Göçmen kadın ve erkekler, Türkiye'ye ihracatçılardan ve müteahhitlerden kat kat daha çok milyarlarca döviz kazandırmıştır. Bu gerçeği gözardı etmeden, ülkelerine geri dönen göçmenlerin özellikle kadınların, genç kızların ve çocukların eğitim sisteminde, ekonomik, toplumsal, kültürel yaşamda etkin yer almalarının önündeki engellerin kaldırılması için Türkiye Hükümeti gerekli önlemleri almalıdır. Bunun için yeterli fonlar ayrılmalıdır. Geri dönen göçmen kadınların yurtdışında geçen yılları para ödenmeksizin emekliliklerine sayılmalıdır.
- Çifte vatandaşlık hakkının kullanılmasında keyfi uygulamalara son verilmelidir.
- Türkiyeli göçmen kadının durumu ve sorunları Türkiye'deki kadınların durumu ve sorunlarıyla sıkıca bağlıdır. Türkiyeli kadınların ekonomik, toplumsal ve politik yaşama etkin katılımının, örgütlenmelerinin önündeki tüm engelleme ve yasaklamalar kaldırılmalıdır. Tersine bunlar çok yönlü desteklenmelidir. Silahlanma harcamaları azaltılmalı, buradan ayrılan fonlar, eğitim, sağlık sorunlarının çözümüne ve yeni işyerleri açılmasına harcanmalıdır. Ekonomik krizin yükünü kadın-erkek emekçilerin sırtına yüklemekten vazgeçilmelidir.

Değerli arkadaşlarım,

Üç gündür göçmenliğimin en güzel günlerini yaşıyorum diyebilirim. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelmiş olan göçmen kadınlar, geleceğimizin daha iyi olması için yoğun çaba harcadılar. Üç gün Türkiyeli göçmen kadınların sorunlarını tartıştık. Onların, eşitlik ve barış için, baskı ve ayrımcılığa karşı nasıl savaşım vermesi gerektiğini konuştuk. Şimdiye kadar bildiklerimize yenilerini kattık. Tüm bu çalışmaların sonuçları gerek çalışma gruplarında gerekse konferans sonuç belgesinde somutlandı. Şimdi hepimizin elinde, varolan çalışmalarımıza daha çok hız verecek bilgiler var.

Konferansımızın başladığı günden üç gün önce, yani 3 Haziran, İlerici Kadınlar Derneği'nin (İKD) 10'uncu kuruluş yıldönümüydü. Türkiye'de kadınlar İlerici Kadınlar Derneği ile birlikte ilk kez yığınsal bir kadın örgütüne sahip oldular. İKD'de örgütlenen onbinlerce kadın, Türkiye kadın hareketine, barış ve demokrasi savaşımına sayısız deneyimler armağan etti. Bu deneyimler ev ziyaretlerinden, mahallelerdeki çalışmalardan yığınsal eylemlere kadar çok çeşitli biçimleri içeriyor.

1980 yılından bu yana Türkiye'deki kadınların durumu daha da ağırlaşmıştır. Bütün demokratik örgütler gibi İKD de kapatılmıştır.

Türkiye'de kadınların içinde bulunduğu olumsuz durum, göçmen kadınlar üzerinde de olumsuz etkilere neden oluyor. Türkiye hükümetlerinin kadınların haklarını gözardı eden, onları geri ve zor durumda bırakan politikası Batı Avrupa hükümetlerinin politikalarında da kendini gösteriyor. Diğer yandan da herşeye karşı savaşımı elden bırakmayan Türkiyeli kadınlar, göçmen kardeşlerini dayanışma çalışmalarında daha da aktifleştiriyorlar. Şimdi binlerce göçmen kadın Türkiye'deki kardeşleriyle dayanışma çalışmalarında yer alıyorlar. Türkiyeli kadınların tutuklu aileleri etrafında yaptığı çalışmalar göçmen kadınların çalışmalarıyla güçleniyor. Hapishanelerdeki ilerici, demokrat kadınlar her zaman göçmen kardeşlerinin dayanışmasını yanıbaşlarında buldular. Birçok Avrupa ülkesinde, yiğit barış savaşçısı, İKD üyesi Reha İsvan'la dayanışma kampanyaları sürüyor. Konferansımızın cıvı cıvı, renkli, duygu yüklü afişini oldukça yakın bir zamanda hapisten çıkan bir İKD'li çizdi. Berin arkadaşımız da hapisteyken yüzlerce göçmen kadın ona en sıcak dayanışmayı gösterdi.

Değerli arkadaşlarım,

Örnekleri çoğaltmak olanaklıdır. Kısacası Türkiyeli kadınlarla, Türkiyeli göçmen kadınlar ayrı ülkelerde yaşamalarına karşın sonuçta ortak savaşımları paylaşmaktadır. Bu savaşımında yer alan kadınlarımızın sayısının daha da artması görevini konferansımız önümüze koydu. Ben, sizlere konferansımızın belgisiyle seslenerek konuşmamı bitirmek istiyorum:

Türkiyeli kadınlar nerede olursak olalım sesimizi yükseltelim!

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Konferansa Katılanlara İlişkin Bilgiler

– Delegelerin geldikleri ülkelere göre dağılımı:

Hollanda	35
Federal Almanya	40
Batı Berlin	3
Fransa	3
Danimarka	2
İngiltere	1
İsveç	1
Norveç	1
Avusturya	1
İsviçre	1
Belçika	1
Avustralya	1

Toplam 90

– Delegelerin ortalama yaşı: 30

– Delegelerin başvuru formundaki istemlerine göre, çalışma grubuna katılma durumları:

İstihdam Çalışma Grubu:	19
Yasal Haklar Çalışma Grubu:	20
Örgütlenme Çalışma Grubu:	22
Kültür Çalışma Grubu:	21
Eğitim Çalışma Grubu:	18
Sağlık Çalışma Grubu:	13
Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı Çalışma Grubu:	14

– Konuklar: Politik partileri ve öteki örgütleri temsilen konferansa, Danimarka, Federal Almanya, Hollanda ve Batı Berlin'den katılan konuk sayısı 35.

– Uzmanlar: Türkiye'den ve öteki ülkelerden konferansa katılan toplam uzman sayısı 14. Bu uzmanların 7'si çalışma gruplarının açış bildirgelerini sundular.

**Kimi Batı Avrupa Ülkelerinde Türkiyeli
Göçmen Kadınların Durumuna İlişkin Genel
Bilgiler**

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Federal Almanya (FAC)

A Genel

1984 verilerine göre, Federal Almanya'da 1 milyon 200 bin Türkiyeli göçmen yaşamaktadır. Bu sayının 393 binini kadınlar oluşturmaktadır. Ülkedeki tüm göçmen kadınların sayısı 1.4 milyon dolayındadır. Türkiyeli göçmen kadınlar bu sayının yüzde 30'u ile birinci sırada gelmektedirler. Sayıları tüm ülkede 544 bini bulan 16 yaşından küçük genç kızların içinde de Türkiyeli genç kızlar en geniş grubu oluşturuyor.

Kadınların çoğu aile birleşmesi ile FAC'a gelmişlerdir. 1973 yılında işçi alımının durdurulmasından sonra Türkiyeli göçmen kadınlar için bu ülkeye çalışmak amacıyla giriş olanağı ortadan kalkmıştır. Federal Almanya'da kadın-erkek tüm yabancıların ortalama kalma sürelerinde artış vardır. 1983 verilerine göre, yabancı işçilerin yüzde 63'ünün ülkede kalış süresi 8 yıl ya da daha çok, yüzde 54'ün ise 10 yıl ya da daha çoktur. Genel olarak göçmen ailelerindeki ortalama çocuk sayısında düşüş vardır. 1974 verilerine göre, Türkiyeli bir ailenin ortalama çocuk sayısı 2.4 iken, bu sayı 1980'de 2.0'ye düşmüştür. Yasal durumlarındaki belirsizlik, güvencesiz yaşam ve belli olmayan bir gelecek kaygısı Türkiyeli göçmen aileleri daha az çocuk yapmaya yöneltmiş ve bu sayı ortalama 2 ile sınırlanmıştır. Federal Almanya'da 1.2 milyon olan yabancı çocuk sayısının 555 binini Türkiyeli çocuklar oluşturuyor. Pek çok aile yaşam güçlüklerinden ötürü memleketlerindeki akrabalarının yanına göndermek zorunda oldukları çocuklarından ayrı yaşamaktadırlar. Federal Almanya'ya Türkiyeli işçi göçü çoğunlukla Doğu Anadolu Bölgesi ve Kars ilinden, İç Anadolu Bölgesi'nden Nevşehir ve Yozgat'tan, Tokat ilinden, Doğu Karadeniz Bölgesi'nden ve İç Batı Anadolu Bölgesi'nden Kütahya ve Uşak illerinden olmuştur.

B Eğitim

Federal Almanya'daki Türkiyeli göçmen kadınların eğitim düzeyi, okuma- yazma oranlarına ilişkin elimizde sayısal veriler yok. Ancak kadınlarımızın çoğunun kırsal kesimlerden geldiği ve bu bölgelerdeki kadınlarımız arasında okuma-yazma oranının ne kadar düşük olduğu hatırlandığında bu konuda büyük bir boşluk olduğu görülebilir. Çoğunun en çok ilkökul diploması alabildiği, birçoğunun ilkökuldan ayrılmış olduğu ve okuma-yazma oranının çok az düzeyde olduğu araştırmalarımız sonunda saptayabildiklerimiz. Ev kadınlarının, temizlik işlerinde çalışan ve okuma yazma bilmeyen kadınların Almanca bilme oranı yok denecek kadar düşüktür.

C İstihdam
Federal Almanya'daki yabancı işsizler:

yıl	1980	1981	1982	1983
Toplam (kadın-erkek)	107.420	168.492	245.710	292.140
İşsizlik oranı (%)	5.0	8.2	11.9	14.9
İşsiz kadınların sayısı	46.323	75.188	98.344	111.322

1983 verilerine göre, Federal Almanya'da sigortalı olarak çalışan kadınların sayısı 519 bin 700. Yani tüm göçmen kadınların yüzde 32.8'i. Aynı oranın 1970'de yüzde 55, 1981'de yüzde 43 olduğunu hatırlarsak çalışan işçi kadın sayısında hızla bir düşüş olduğunu görebiliriz. Yabancı kadınlar arasında en büyük grubu oluşturan Türkiyeli kadınlar, işsizler ordusu içinde yüksek sayıda yer almaktadırlar. Türkiyeli göçmen kadının bu kadar az sayıda çalışıyor olmasının belli başlı nedenleri arasında şunları sıralayabiliriz:

- AET ülkeleri dışından işçi alımının 1973'te durdurulması. Bu tarihten sonra FAC'ne aile berleşmesi nedeniyle gelen kadınların çalışma izni alabilmek için dört yıl bekleme zorunluluğunun olması,
- FAC'de hüküm süren ekonomik kriz ve işsizlik nedeniyle, öncelikle yabancı, dolayısıyla Türkiyeli niteliksiz işçi kadınların işlerini yitirmeleri,
- Kadın ve yabancı olduklarından işe alınmada en son akla gelmeleri,
- Kadınların eğitim düzeylerinin yetersizliği,
- Eşlerinin kadınların çalışmalarına izin vermemeleri,
- Çocukların bakımı ve eğitimi için yeterli anaokulu ve kreşlerin bulunmaması.

Çalışan Türkiyeli kadınların çoğunluğu ise temizlik işleri, tekstil, gıda fabrikalarında metal işkolunda; bir kısmı ise, otellerde istihdam edilmektedirler. Yabancı, dolayısıyla Türkiyeli kadınlar FAC'de tüm çalışanlar arasında en düşük ücret ödenenlerdir. Türkiyeli göçmen kadınların yüzde 71.4'ünün saat ücreti ortalama 10 DM'den azdır. Özellikle özel hizmet sektöründe çalışanların saat ücretleri öteki sektörlerle göre daha da düşüktür.

Ücretlendirme konusunda kadınların yüzde 36.1'i normal, yüzde 27.5'i vardiyalı işlerde çalışıyorlar. Türkiyeli kadınlar arasında akort çalışanların oranı yüzde 42'dir. Türkiyeli kadınlar genellikle tekdüze işlerde çalıştırılmakta, bu da onların öteki çalışanlardan yalıtılmasını işyerlerinde yalnız kalmasını getirmektedir. Ayrıca bu tekdüze ve kötü koşullardaki çalışmalar kadınların ruhsal sağlığını etkilemekte bunalımlara yol açmaktadır. Ayrıca yabancı kadının işsiz kalması, sınırdışı edilmeye dek uzanabilmektedir. Yabancı işçi kadınların ancak yüzde 20'si sendika üyesidir. Sendika üyesi olan Türkiyeli işçi kadınların oranı oldukça düşüktür.

D Konut Sorunu – Gettoların Oluşumu

Türkiyeli göçmen işçilerin eş ve çocuklarını F. Almanya'ya getirmeye başlamaları konut sorununu yakıcı bir biçimde ortaya çıkardı. Aile bireylerinin biraraya gelmesi işçilerin daha büyük evler aramasını zorunlu kıldı. Çok pahalı olduğundan kişi evlerini tutamayan işçilerin önünde tek seçenek sosyal konutlar kaldı. Oysa kentin sosyal konutları, oturulabilecek konutların yüzde 33'ünü oluşturmaktadır. Üstelik bu konutların dağıtımında Almanlara öncelik verilmesi, Türkiyelileri sadece çalıştıkları işletmelerin gösterdiği evlere girmek zorunda bırakmıştır. Bu gelişimin sonucu olarak da, Thyssen, Mennesman, Maden ve Krupp gibi dört büyük işletmenin gösterdiği mahallelere ve aynı caddelerdeki evlere taşınmış bu da gettolaşma oluşumunu getirmiştir. Bu evlerin çoğunluğu 1918 öncesi, bir kısmı da 1918 – 1948 arası yapılmıştır. Bu eski yapıların çoğunluğunun yenilenmesi ya da yıkılıp yeniden yapılması gerekmektedir. Üstelik işyerlerine yakın olan bu yerler (bu ilk bakışta yararlı gözükse de) hava kirliliğinin en yoğun olduğu mahallelerdir. Bu da kadınlar arasında baş ağrıların ve akciğer rahatsızlıklarının artmasının başlıca nedeni olmaktadır.

Evlerin olumsuz konumunun kadınlara getirdiği ek güçlükler ise şöyle sıralanabilir.

- Evlerin küçük olması sürekli derli toplu olmasını gerektirmektedir,
- Evler rutubetli olduğundan sürekli temizlenmesi gerekir.
- Akar sıcak su yoktur. Bulaşık ve yemek için sürekli su ısıtılması gerekmektedir.
- Tuvaletler dışarıdadır. Kadın gece yarısı kalkıp giyinerek çocuğunu tuvalete götürmek zorundadır.
- Çocukların kendilerine ait odaları yoktur. Kocasının vardiyalı çalışma ve gündüz uyuma zorunluluğu nedeniyle çocuğu sürekli olarak sessiz tutmak da kadının görevidir.
- Aile bireyleri özellikle de kadın hiçbir zaman uykusunu tam alamamaktadır.
- Düzensiz ve küçük olan evler, yeni ve iyi mobilya alınmasına olanak tanımadığında, bu, kadında belirli bir ezikliğe neden olmaktadır.

E Yasal Politik Haklar

Çoğu aile birleşmesi nedeniyle gelen Türkiyeli göçmen kadınların, ülkeye gelmeden önce ve geldikten sonra karşılaştığı pek çok sorunlar vardır. Almanya'ya girebilmesi için; eşinin 8 yıldır burada oturuyor olması, çalışır olup iş anlaşmasının sürüyor olması ve eşini yerleştirebileceği bir evinin olması gerekiyor. Bu koşulları tamamlayıp da kocasının yanına gelen kadının oturma izni tümüyle kocasına bağlıdır. Yani kocasından ayrılan kadın, sınırdışı edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Kocası süresiz oturma izni alan kadınlar, hiçbir dilekçe ile başvurmamışlarsa, oturma izinleri en çok iki yıl uzatılır. Ülkeye geldikten sonra kadının çalışma hakkını elde edebilmesi için önce 4 yıl beklemesi gerekir. Oturma hakkı

olan Türkiyelilerin içinde kadınların yaklaşık yüzde 90'ının (kocalarının olduğu halde) oturma izinleri yoktur. F. Almanya'da yaşayan bir çok Türkiyeli kadının, kocası bir iş kazası sonucu ya da başka bir nedenden öldüğünde kadına bağlanan dulluk maaşı için 'bu seni geçindirmeyecek kadar az, üstelik kocanın yanında olma nedenin de kalktı' denilerek oturma izinleri uzatılmamaktadır. Tüm bunlardan anlaşılabilceği gibi Türkiyeli göçmen kadınların hiçbir yasal güvenceleri yoktur, endişe ve korku içinde yaşamlarını sürdürmek zorundadırlar.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Federal Almanya'da Göçmen Kadınlar

Uzman, F. Almanya

Şu anda Batı Almanya'da 1.4 milyon dolayında göçmen kadın bulunmaktadır. Bunun yüzde 30'u (393 bin) Türkiye'den gelmiştir. Ülkedeki tüm göçmen kadınların yaklaşık 1 milyonu evli olup aileleriyle birlikte oturmaktadır. Kayıtlara göre göçmen kadınların yüzde 43'ünün işi vardır.

Göçe Yol Açan Nedenler

B. Almanya'daki göçmen kadınların yarısı, aile birleşmesi nedeniyle buraya gelmiştir. Yine yaklaşık yarısı, 1973 işçi alımını yasaklayan anlaşmadan önce gelmişlerdir. Türkiye'den B. Almanya'ya gelen işçiler genellikle Doğu Anadolu ve onun ili Kars'tan, yanısıra Orta Anadolu'nun Nevşehir, Yozgat ve Tokat illerinden, Doğu Karadeniz ve Orta – Batı Anadolu'nun Kütahya ve Uşak illerindendir. Eşleri kent ve kasabadan gelirken, kadınlar doğrudan bu illerin köylerinden gelmiştir. 1973'den önce gelenler için ekonomik neden daha ağır basmıştır.

Yasal Durum

Türkiye'den gelen kadınların, 1980'den sonra vize için başvurmaları zorunlu olmuştur. Bunun yanısıra yaşam için yeterli bir gelir ve uygun bir evin bulunması gibi koşulların yerine getirilmesi de zorunlu kılınmıştır. Ülkeye geldikten sonra kocaya bağımlı olarak bir yıl ya da daha fazla sınırlı oturma izni verilmektedir. Ancak kocaları sınırsız oturma iznine sahip olan kadınlara aynı hak verilmektedir. Aile birleşmesi nedeniyle gelen evli kadın çalışmak için üç yıl beklemek zorundadır. Bu biçimde gelen kadınların, kocalarından ayrılmaları durumunda oturma izinleri uzatılmamaktadır. 1982 yılından sonra aile birleşmesinde, aileye katılacak çocukların yaşı konusunda da belli sınırlamalar getirilmiştir; anne-baba ülkelerinde kalan çocuklarının ancak 16 yaşından küçük olanlarının getirme hakkına sahiptir.

İstihdam

Sanayi dalında çalışan, örneğin demir ve öteki metal fabrikaları, optik, elektronik ve giyim sanayiinde çalışan kadınların durumu daha da kötüleşmektedir. Son yıllarda bu alanda çalışan kadınların sayısında büyük bir düşüş vardır. Öte yandan hizmet sektöründe ise artış vardır (%35). Göçmen kadınlar iş bulabildikleri çok sayıda büro, okul, kantin, pastahane ve Alman Demiryolları'nda temizlik işçiliğinin yanısıra evlerde özel temizlikçi olarak çalışmaktadır. Göçmen kadınların yaklaşık yüzde 20'si sendika üyesidir.

Sağlık

1978 yılında İsviçre’de yapılan bir araştırmaya göre, göçmen kadınların yüzde 70’i başağrısı, mide ağrısı, uykusuzluk, adet düzensizlikleri, dermansızlık ve zayıflama nedeni ile bilinmeyen kimi semptomlardan yakınmaktadır. Çoğu kendilerini ‘sinirli’ olarak tanımlamakta, bunu iklim koşullarına yormakta, kendi memleketlerine gittiklerinde bu yakınmaların kalmadığını söylemektedirler. Türkiyeli göçmen kadınlar arasındaki doğum oranı da düşmektedir. Örneğin 1974’de ailede ortalama çocuk sayısı 4.3 iken bu oran 1980’de 3.6’ya düşmüştür.

Çocuklar

B. Almanya’da 15 yaşın altında 1.2 milyon yabancı çocuk yaşamaktadır. Bunların 555 bini Türkiyelidir. B. Almanya’da doğmuş göçmen çocukların üçte biri, kendi ülkelerine, akrabalarının yanına gönderilmiştir. Almanya’da yaşamakta olan çocuklar ise, hiçbir zaman Almanca konuşamayan anne-baba ve Almanca eğitimi yapan okulu gibi bir ikilemeyle karşı karşıyadır. Bu ikilem, iki ayrı eğitim yapısı ve çocukta büyük çelişkiler doğurmakta ve kendi gerçek durumunun ne olduğu konusunda onda kararsızlık yaratmaktadır. Özellikle Türkiyeli genç kızlar birçok sorunla yüzyüzedir. Ülkelerine varolan kadın yaşamı üzerindeki toplumsal kontrol, aynen Almanya’ya taşınmıştır.

Hollanda

Batı Avrupa ülkelerinde FAC'den sonra Türkiyeli göçmenlerin en yoğun olduğu ikinci ülke Hollanda. Bu ülkedeki tüm Türkiyeli göçmenlerin sayısı 155 bin 300 (1984). Ülkedeki tüm göçmenlerin yüzde 28.1'ini Türkiyeli göçmenler oluşturmaktadır. Türkiyeli göçmen kadın sayısı 40 bin 945. Bu da ilkedeki tüm göçmen kadınların yüzde 29.1'idir.

Göçmen kadınların 9 bin 28'i bekar, 31 bin 917 'si evli ya da evlenip ayrılmış (dul). Türkiye'den Hollanda'ya göç 1964'te iki ülke arasında imzalanan anlaşmadan sonra başladı. Kadınların bu ülkeye gelişi 1970'den sonra ve aile birleşmesi nedeniyle oldu. Buna göre, kadınların büyük çoğunluğunun kocalarından ötürü geldikleri söylenebilir. 1-3 ile 3-5 yıldır Hollanda'da oturan ailelerin sayısı 2900 – 3900 arasında değişiyor. 5-10 ile 10 yıl ya da daha çok kalan aile sayısı 11500 – 18200 arasında değişiyor. Türkiyeli göçmenlerin ortalama kalış süreleri 10 yıl olarak alınabilir. Hollanda'da hemen hemen Türkiye'nin her bölgesinden gelmiş göçmenlere rastlamak olanaklı. Ancak büyük çoğunluğu köy ya da küçük kasabalardan gelenler oluşturuyor. Konya ili, yöre köy ve kasabalarından gelenler çoğunlukta. 0 – 14 yaşları arasındaki Türkiyeli çocukların sayısı ülkedeki tüm Türkiyeli göçmenlerin yüzde 38.4'ünü oluşturuyor.

Aile birleşmesi dışında bir yabancının oturma ve çalışma izni alması olasıdır. Aile birleşmesi nedeniyle Hollanda'ya gelen kadınların sağlaması gereken kimi koşullar vardır. Kocaları süresiz oturma izni olan kadınlar, oturmaya uygun evleri olursa ve çocukları 21 yaşını aşmamışsa Hollanda'ya gelebilirler. Kocalarının işsiz olması durumu etkilemez, yalnızca İş ve İşçi Bulma Kurumu'na kayıtlı olduklarının kanıtlanması yeterlidir. Süresiz oturma izni olmayan erkeklerin eş ve çocuklarını buraya getirebilmeleri için oturmaya uygun evlerinin olması, çalışıyor olması bir yıllık iş garantisinin olması ve aylık gelirin 1470 guldenden az olmaması gerekir. Hollanda Yabancılar Yasası'na göre, aralıksız beş yıl Hollanda'da oturan ve sabıkası olmayanlara süresiz oturma izni (sarı kart) verilmektedir. Bu duruma göre eşlerini getirmek isteyen yabancıların ya 21 yaşına dek beklemeleri ya da yukarıda belirtilen koşulu yerine getirmeleri gerekmektedir. Aile birleşmesi nedeniyle Hollanda'ya gelenlerin evlilik süreleri 3 yıldan önce sona ererse, bu kişiler yurt dışı edilirler. Ayrıca bu durumda olanların evlilik süresinin son bir yılının Hollanda'da geçmesini de sağlamaları gerekir. Bu durumda olan bir kadının sınır dışı edilmemesinin koşulları, onun oturacak bir evinin ve işinin, yani bir gelirin olmasıdır. Oysa bu bir kadın için çok

zordur. Çünkü ev sorununun Hollanda'daki boyutları bilinmektedir. Çalışabilmesi içinse oturma izni olması gerekmektedir. Bu da çocuğu varsa, kadının çalışması adeta olanaksızlaşmaktadır. Bu durumdaki bir kadına ancak 'insancıl nedenlerle' oturma izni verilebilir.

Sınırdışı edilme tehlikesi heran çocuklar için de geçerlidir. Anne- babası ülkesine dönen 21 yaşını doldurmamış olupta 3 yıldan az Hollanda'da kalan gençlerin oturma izni geri alınmaktadır. Göçmenler, adli suçlama durumunda da sınırdışı edilirler.

Hollanda'da yabancıları geri dönüğe zorlayacak bir yasa bulunmamasına karşılık, geri dönüşü özendirici bir yasa yürürlüğe konmak üzere sunulmuştur. Buna göre, 55 yaşında olan ya da en az 6 aydır işsiz olan yabancı ülkesine dönmesine karar verirse, kendisine, bekarsa 700 – 1000 gulden arası, evli ise 1000 – 1500 gulden arası (yaşına göre) ödenek verilecek. Bu uygulama bir yıllık denemeye sunulmuştur. Göçmen kitlesinin büyük çoğunluğu geri dönüşü düşünmemektedir. Göçmen kadınlar, erkeklere göre geri dönüş konusunu daha az düşünmektedirler. Buradaki yaşantılarının kendi ülkelerine göre daha iyi olduğunu, sosyal konularda kendilerini burada daha güvenceli hissettiklerini ileri sürmektedirler. Türkiye'deki politik durum da bu konudaki görüşlere etkili olmaktadır.

Hollanda'daki yabancıların genel seçimlerde seçme ve seçilme hakları yoktur. Ancak ilk kez 1986'da yabancılara belediye meclisi üyelikleri seçiminde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Buna göre 18 yaşını doldurmuş olmak, Hollanda'da yasal olarak en az 5 yıldır kalmış olmak koşulu aranmaktadır.

Hollanda'da yabancıların, sendika, politik partiler ya da öteki örgütlere üye olmalarını kısıtlayan bir yasa yok. Derneklerin politik etkinliklerini etkileyen bir yasa da yok. Ancak bu konuda derneklerin parasal yardım alma güçlüğü bir tür kısıtlama anlamını taşımaktadır.

Hollanda'daki Türkiyeli göçmenlerin yüzde 80'inin kırsal kesimden gelmiş olması, Türkiye'deki okuma-yazma bilmeyen kadınlarının oranının yüzde 55 (bu orana yalnız yazabilip heceleyerek okumayı becerebilenler de okur-yazar sayılarak dahil edilmiştir) olduğu gerçeği hatırlandığında, buradaki Türkiyeli göçmen kadınlar arasındaki okuma-yazma bilmeyenlerin oranının daha da yüksek olduğu kolayca anlaşılabilir. Bu da onların, hem yeni dili (Hollandacayı) öğrenmelerini olanaksızlaştırmakta hem de çevreye uyum sağlama güçlüğü, okula giden çocuklarıyla arasında açılan uçurum gibi bir dizi engellerle karşılaşmasına neden olmaktadır. Çok sorunla büyüyen, her iki topluma yabancı göçmen çocukların eğitiminde ise uygulanan yöntem, çocukların başarısızlıklarıyla sonuçlanmaktadır. Hollanda'daki Türkiyeli göçmen örgütleri, çocuğun bilgilerini sağlamlaştırmasının, geliştirmesinin ve sağlam bir kişilik kazanmasının ancak okullarda verilen anadil eğitimiyle olanaklı olduğunu savunmaktadır.

Ekonomik koşullar Türkiyeli göçmen kadınları da çalışmaya itmektedir. Ancak nitelikli işçi olmamaları nedeniyle, çok düşük

ücretli ve kötü işleri kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. 1981 verilerine göre Hollanda'daki tüm yabancı kadınların yüzde 38'i gıda, tekstil, giyim, elektronik sanayiinde yüzde 20'si otel vb işletmelerde, yüzde 34'ü genel hizmetlerde çalışmaktadır. Türkiyeli çalışan göçmen kadınların çoğunluğunun, temizlik, bulaşıkçılık vb. işlerde istihdam edildiği bilinmektedir. Tüm kötü çalışma koşulları ve düşük ücretlere karşın Türkiyeli göçmen kadınlar arasında çalışma eğilimi artmaktadır. 1976 yılında çalışmak amacıyla İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuran kayıtlı Türkiyeli göçmen kadın sayısı 1638 iken, bu sayı 1983'te 7 bin 54'e fırlamıştır. Gençlerin istihdamı ise gene bir sorundur. İşsizlik oranı genç kızlarla genç erkekler karşılaştırıldığında genç kızların birbuçuk kat oranda daha çok işsiz oldukları görülüyor.

Hollanda'daki Türkiyeli göçmenler, ekonomik coğrafik dağılım olarak endüstri bölgelerinde ve özellikle 4 büyük kentte (Rotterdam, Amsterdam, Den Haag ve Utrecht) yoğunur. Türkiyeli göçmenlerin yüzde 34'ünü barındıran bu dört büyük kentte, Türkiyeliler belirli bölgelerde oturmaktadır. Öyle ki, kimi mahalleler 'Türk mahallesi' olarak adlandırılmaktadır. Ekonomik etmenlerin yanısıra 'toplumsal ve kişisel güvenlik' onları toplu oturmaya itmiştir. Türkiyeli göçmenlerin büyük bir bölümü 1945'ten önce yapılmış ve onarım görmemiş evlerde oturmaktadır. Bu tür konutların hemen tümü kalorifersizdir ve ısıtma sobalarla sağlanmaktadır. Genellikle evlerin tuvaletlerine sonradan eklenen duşlarla yetinilmektedir. Böyle koşullarda yaşayan göçmen kadın, psikolojik rahatsızlıkların yanısıra türlü fizyolojik hastalıklara da yakalanmaktadır. Türkiyeli kadınların örgütlenme düzeyleri oldukça düşüktür. Kadınların sendikalar içinde yoğun örgütlenmedikleri bilinmektedir. Genelde Türkiyeli kadınlar kendi ayrı örgütlerini kurmaktadır. Hollanda'da bugün 13 Türkiyeli kadın derneği vardır. Bu derneklerin 6'sı 1975 yılında kurulan Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliği (HTKB) şubeleridir. Ayrıca ülkenin çeşitli bölgelerinde yabancı kadın merkezleri vardır. Hollanda'da bölgesel düzeydeki örgütleri destekleyecek çalışmalar çok azdır. Ülke çapında ise yabancı örgütlerin işbirliği çerçevesinde, kadın gruplarını destekleyen bir Yabancı Kadınlar Komisyonu vardır.

Fransa

Fransa'da yaşayan Türkiyeli göçmen işçi sayısı 1982 sayımına göre 135049dur. Bu nüfusun 54 binini kadınlar oluşturuyor. 15'ten yukarı yaştaki kadınların sayısı ise 27340. Yine aynı yıl sayımlarına göre çalışan Türkiyeli göçmenlerin toplam sayısı 40780'dir. Bu sayını 36860'ını erkek işçiler oluşturuyor (yüzde 90). Kadın işçilerin sayısı ise 3920 kadar (yüzde 10).

Türkiyeli göçmen kadınların çalışma yaşamına ilişkin rakamlar çalışabilir kadın nüfusunun büyük kısmının üretimden uzak olduğunu gösteriyor. Fakat son yıllarda giderek artan bir olgu da evlerde çalışan kadın işçilerdir. Paris ve çevresinde Türkiyeli kadınlara yaptığımız bir ankette 100 kadında 60'ının evinde kaçak konfeksiyon üretimi yaptığını gördük. Oturum ve çalışma izni olmadıkları için bildirimsiz çalışıyorlar. Buna benzer bir olgu da Güney Fransa'daki Türkiyeli kadınlar arasında yaşanmaktadır. Burada da mevsimlik işçi olarak üzüm bağlarında ve meyve bahçelerinde çalışan kadınların çoğu bildirimsizdir. Toplam kalifiye kadın işçi sayısı 520'dir (yüzde 5).

Günlük çalışma süresi 8 saat olmasına karşın, özellikle konfeksiyonda gerçek saat bunun çok üstündedir (10 – 12 saat). Kadın emeği eşit ücret almamaktadır. Özellikle nitelikli işçi oranı da düşük olduğu için kadınların yüzde 90'ı Türkiyeli erkek işçilerden düşük ücret almaktadır.

Türkiyeli göçmen kadınların eğitimi ile ilgili elimizde veri az. Genelde eğitim düzeyi ve dil bilme oranı çok düşük. Kadınların sendikalılık oranı ve sendikalardaki etkinliği de düşük.

İsveç

İsveç'te 20 bin dolayında Türkiyeli var. Bunların üçte biri Süryani kökenli. Diğerleri Kürt ya da Türk. Türk etnik kökenli 15 – 45 yaş arası nüfus 2 bin dolayında. Tüm Türkiyeli 15 yaş üstü kadın nüfus 6 – 7 bin civarında. Kadınların çoğu aile birleşiminden gelmiş. Gelme olayı 1975 yılına dek en yoğun olarak gerçekleşmiş. Ortalama çocuk sayısı yaşa göre değişiyor. 41 – 45 yaşa ulaşmış kadınlarda ortalama 4.2'ye ulaşıyor. Tüm yaşlar gözönüne alındığında bu oran 1.87'ye düşüyor. İsveç'te Konya Kulu kazasından gelenler çoğunluğu oluşturuyor (yüzde 39).

Kökene göre eğitim durumu şöyle (% olarak):

	Okuma yazmasız	İlkokul	Ortaokul	Daha yüksek
Kulu	77	23	–	–
Diğer köy kasaba	8	46	31	15
Kent	7	33	20	40
Büyük kent	–	7	20	73
Genel	29	26	15	29

Bir başka araştırmada (A. Ülker, Botkyrka Belediyesi'nde Türkler ve Eğitim, 1980) kadınlar arasında eğitim durumu şöyle çıktı: Okuma yazmasız: yüzde 43, ilkokul: yüzde 46, ortaokul: yüzde 7, lise ve daha yüksek: yüzde 4.

Dil bilme oranları (% olarak):

Yaşa göre:	Hiç bilmeyenler	Az biliyor	Konuşuyor
15 – 25 yaş	58	10	11
26 – 35	39	10	52
36 – 45	53	7	40
Geldiği bölgeye göre:			
Kulu	86	–	14
Diğer kırsal kesim	31	13	54
Kent	33	13	53
Büyük kent	20	13	67
Genel	43	10	47

En çok çalışan kesim hizmet kesimi. Bu grupta genelde temizlik, bulaşık (yaklaşık toplam çalışma oranının yüzde 50'si) işlerinde çalışılıyor. Çocuk bakıcılığı, kasiyerlik, ikinci grup iş alanı (yüzde 10 – 12 dolayında olduğu sanılıyor). Sanayide çalışan kadın az (yüzde 10). Eğitim görmüş kadınlar ise genelde öğretmenlik yapıyor. Nitelikli işi öğretmenlik oluşturuyor (yüzde 10 dolayında). Çalışma saatleri; temizlikte çalışanlar için tam gün, (haftada enaz 40 saat) öğretmenlikte ve bulaşıktaki çalışanlar yarım gün çalışıyorlar.

Sendikalaşma oranı tam bilinmiyor, sendikalarda aktif çalışan kadın yok.

İsveç Belediye İşçileri Sendikasının göçmen işçiler arasında yaptığı bir çalışmadan şunlar ortaya çıktı: Sendikaya üye oldukları halde, bunun farkında olmayan kadınların oranı yüzde 85. Kadınların ancak yüzde 7'si sendikalı olduklarını biliyor. Türkiyeli kadınların yüzde 37'sinin bir sendikanın ne yaptığından habersiz oldukları saptandı. Kadınların yüzde 44'ü ücretlerini hangi esasa göre aldıklarını bilmiyorlar. Ayrıca yüzde 67'si işyerinde güvenlik kavramından habersiz.

İsveç'te kadınların çoğunluğunca kullanılmasa da bir kadın derneği var. Yönetimde daha çok aydın kadınların olduğu İsveç – Türk Kadın Derneği'nin üye sayısı 120 dolayında.

Göçmenler yerli halka göre daha çok kira ödüyorlar. Ev satınalma eğilimi pek yok. Konutlar konforlu. İsveç'te standart oturma odası dışında kalan oda sayısının evde insan sayısına eşit olması, yani oda başına bir kişi düşmesi gerekirken bu oran Türkiyeliler arasında iki.

Danimarka

Danimarka'da yaşayan 15 – 64 yaş arası Türkiyeli göçmen kadınların sayısı 4196. Kadınların çoğu aile birleşimi nedeniyle burada bulunuyor. Kendisi işçi olarak gelenlerin sayısı yok denecek kadar az. Burada ortalama bulunma süresi 7 yıl.

Kadınların yarısı okuma yazma bilmiyor. Okuma yazma oranı yüzde 50, hiç bilmeyenler yüzde 30. Günlük gereksinmelerini karşılayacak kadar bilenler yüzde 50 – 60, yüzde 10'u ise yabancılarla dostluk kuracak kadar biliyor.

Nitelikli kadın işçi yok denecek kadar az (%2 – 3). Genelde günde 4 ya da 8 saat çalışıyorlar. İşsizlik oranı son 10 yılda artmış. Yasal olarak ücretler eşit olarak gözüktse de, pratikte kadınlar daha düşük saat ücreti ile çalışıyorlar. Kadın işçiler; sanayi yüzde 30, hizmet yüzde 70 (en çok temizlik) sektöründe çalışıyorlar. Türkiyeli kadın örgütü yok. Son yıllarda göçmen işçi derneklerinde kadın kolları biçiminde çalışma var. Çalışma sistemine göre, işsizlik kasasından para alabilmek için sendikaya üye olmak zorunlu olduğundan çalışanların hepsi sendikalı. Bu nedenle kadınların çoğu Kadın İşçileri Sendikası'nda örgütlü. Ayrıca çalıştıkları alana göre Niteliksiz İşçiler Sendikası, metal tekstil gibi sendikalarda da örgütlü olanlar var, ancak kadınların hiç birisi sendikalarda aktif değil.

Türkiyeli göçmenler toplu bölgelerde oturuyorlar. Türkiyelilerin yüzde 70'inde bir oda birden daha çok kişi tarafından paylaşılıyor. Bu oran Danimarka'da yüzde 6'dır. Danimarkalıların yüzde 53.1'i Türkiyelilerin yüzde 4.6'sı ev sahibidir.

Belediye seçimlerine katılabilirler. Özel olarak kadınlar aleyhine düzenlemeler yok. Ancak göçmenler için şöyle ayrımlar var:

- Meclise seçme ve seçilme hakkı olmaması
- Çalışma izni verilmesinde güçlükler ve ayrımlar
- Sosyal yardım vermek için özel kurallar
- İşsizlik parası vermek için Danimarkaca kurslara gitme zorunluluğu
- Danimarka vatandaşlığı için çıkartılan zorluklar
- Aile birleşmesinde sert kurallar
- Sınırdışı etmek için farklı kurallar

Norveç

1982 verilerine göre, Norveç'deki toplam Türkiyeli kadın göçmen nüfusu 1118. 16 ile 67 arası ise 731. Kadınların evlilik durumları şöyle: Bekar 584, evli 510, dul 24. Kadınların çoğu aile birleşmesinden gelmiş. Genellikle köy kökenliler. Ayrıca üniversite öğrencileri de var. Kadınların genel eğitim düzeyi geri. Norveççe bilme oranı yok denecek kadar az.

En çok çalışılan alanlar temizlik işleri, evde çocuk bakıcılığı, mutfak işleri, bira fabrikası. Yüksek tahsilli olanların yaptıkları işler arasında doktorluk, spikerlik, öğretmenlik var ama her meslek grubunda bir ya da iki kişi. Kadınlar arasında nitelikli işçi az. Çalışma saatleri günde 10, haftada 60 saat. Kimi zaman günde 12, haftada 72 saat oluyor. Ücretler özellikle temizlik işlerinde düşük. Diğer işlerde göreceli olarak biraz daha yüksek.

Norveç'te Türkiyeli kadınların derneği yok. Diğer Türkiyeli derneklere kadınların üye olma oranı düşük. Norveç'teki kadınlar için iki ayrı dernek olan Oslo'daki Foreign Women's Group ve Bersen'deki Immigrant Group'un Türkiyeli kadın üyesi bir iki tane. 1983 seçimlerinden başlayarak Norveç'te oturan yabancılar yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını kazandılar.

Türkiyeli göçmenler, Oslo ve Drammen'de belirli bölgelerde oturuyorlar. Bu genelde, hem evlerin daha ucuz olmasından hem de Türkiyeli kadınların birbirlerine yakın olmak istemelerinden kaynaklanıyor. Bu evler genele göre, koşulları kötü olan yerleşim yerleri. Örneğin Bergen'de 1980 sayımına göre, toplam 35 evin tuvaleti yok, 9 evinde banyosu yok. Kimi evler 1900'den önce yapılmış. Bu istatistiklere göre, Norveçlilerle göçmenlerin konut durumu karşılaştırıldığında en kötü durumda olanların Türkler ve Yugoslavlar olduğu görülüyor. Ev satınalma oranı çok düşük.

Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı'ndan Nairobi Dünya Kadınlar Konferansı'na...

Temmuz 1985. Kenya'nın başkenti Nairobi'deyiz. Kadın Onyılı'nın bitiminde gerçekleştirilen Dünya Kadınlar Konferansı'nda! Birleşmiş Milletler Örgütü'nün düzenlediği ilk kadınlar konferansı bundan tam 10 yıl önce Meksika'da gerçekleştirildi. Hükümetlerarası düzeyde yapılan bu konferansı, 1980 yılında Kopenhag Konferansı izledi. Dünya kadınları hükümetlerarası resmi konferansların yanı sıra, hükümetler dışı örgütlerin katıldığı Forum geleneğini başlattı Danimarka'da. Ve bu gelenek 1985 Nairobi Konferansı'nda da yaşatılıyor. Nairobi'de bir kez daha biraraya gelen dünya kadınları, geçen on yılın değerlendirmesini yapıyorlar.

Kadın On Yılı sona eriyor... Ancak dünya kadınlarının sorunlarına daha bilinçle sarılarak çözüm arama girişimleri pekişiyor. Katılım daha yüksek. Bu canlı kadın kitlesi arasında yer alan Türkiyeli kadınların sayısında da artış var. Kopenhag Forumu'na ülkemizden bir tek kadının katılmasına karşın, bu yıl Nairobi'de bizim dışımızda katılan Türkiyeli kadın öğretim görevlileri, bir bayan gazeteci ve öteki Avrupa ülkelerinden gelen Türkiyeli göçmen kadınlar var. Türkiyeliler içinde, biz göçmen kadınlar çoğunluktayız.

Forum 1985, Eşitlik, Barış, ve Gelişme ana belgeleri altında düzenleniyor. Konferansın bir Afrika ülkesinde düzenlenmiş olması Üçüncü Dünya Ülkeleri'nden kadınların, özellikle Afrikalı kadınların yoğun katılımına olanak veriyor. Meksika Konferansı'ndan bu yana dünya kadınlarının, istihdam, eğitim, sağlık gibi alanlarda daha fazla olanaklara kavuştuğu söylenemez. Ancak savaşımın tüm farklılıklara karşın, daha yoğun sürdürülmesinde, daha kararlı kadınlar var dünyanın her ülkesinde. Yalnızca son on yılın bilançosunu yapmakla kalmayıp 2000 yılına dek sürecektir savaşım biçimlerini de saptamak üzere çaba harcıyorlar. Uluslararası dayanışma ve gerekli 'iletişim ağını' geliştirmek, bu stratejilerin temelini oluşturuyor. Forum 1985'de 15 bin kadın, sayısız çalışma grubu düzenleyerek sorunlarını dile getirip birbirlerinden yararlanmaya çalıştılar. Çağlar boyu politika dışında bırakılmaya çalışılan, emeği ve bedeni sömürü unsuru olmuş kadınlar, Forum 1985'de uygulanan baskılara karşın artık politika dışı kalmama kararlılığını, toplantılarında ve özellikle Forum 85'in kalbini oluşturan Barış Çadırı'nda durmadan, kararlılıkla yinelediler. Daha Forum 85 biterken bu dünya buluşmasının 1990'da yinelenmesi dileği dile getirildi. Ancak daha önemlisi, bu konferansta kazanılan deneyimlerin, önümüzdeki yıllarda kadın hareketine katacağı ivme olsa gerek. Bu ivmeye

göçmen kadın hareketinin de büyük gereksinimi olduğu yadsınmaz. Çeşitli ülkelerde yavaş yavaş gelişmeye başlayan göçmen kadın hareketi, ilk kez Forum 85'de dünya kadın hareketi içinde kendi yerini aldı. Forum 85'e Türkiyeli göçmen kadınlar Avrupa Konferansı'nı temsil eden bizler dışında, göçmen kadın örgütleri olarak İsveç'ten RIFFI, Danimarka'dan INDSAM, Fransa'dan (Collective des

Nairobi Konferansı'na katılan delegelerimiz



Femmes Immigrees), İsviçre'den (Collective des Femmes Immigrees) katıldılar. Bu örgütlerin dışında kişi olarak Nairobi'ye gelen göçmen kadınlar da vardı.

Göçmen kadınların sorunları ise bu grup ve kişilerden başka üç uluslararası örgüt; Dünya Kiliseler Konseyi, Yunanistan'dan KEGME (Akdenizli Kadınlar Etüd Enstitüsü) ve Birleşmiş Milletler Göçmen Kadınları Komitesi tarafından da dile getirildi. Göçmen kadınların sorunlarını ilk kez bir dünya forumunda dile getiriyor olmaları, onları önce uzun uzadıya ortak sorunları dile getirmeye, durumlarını diğer ülkelerden göçmenlerle karşılaştırmaya itti. Tartışmalar,

- uluslararası göçün nedenleri,
- geride kalan kadınların durumu,
- emek ve cinsellik sömürüsü,
- yasal haklar ve yasalar,
- göçmen kadınların özörgütleri,
- dayanışma grupları,
- ırkçılık,
- kültürel benlik,
- eyleme dönük araştırma ve eşitlik,
- yerel, ülkesel ve uluslararası düzeyde iletişim ağı geliştirmek, gibi konuları içermektedir. Göçmen kadınları konu alan toplam 15 çalışma grubu düzenlendi.

Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı'nın temsilcileri

olan bizler, konferans sonuçlarını, 'Sesini Yükselt' adlı İngilizce bir kitapçık ve bir video filmiyle saptayarak Nairobi'ye götürdük. Elimizdeki bu malzemeyi temel alan ve sorunları içeren bir çalışma grubu düzenledik. Tartışmalarda, Batı Almanya, Kuzey Amerika ve İngiltere gibi ülkelerdeki göçmen politikaları ve bu ülkelerdeki göçmen kadınların örgütlenme biçimleri, kısıtlı ve önkoşullu parasal yardımların örgütlenmedeki etkileri dile getirildi. Ülkeler ve gruplar arasındaki farklılıklara karşın, örgütlenme ve göçmen kadınları etkileyen araştırma ve saptanacak politikalarda söz sahibi olma gereksinimi tüm göçmen kadınlarca vurgulandı. Örgütlenme gereksiniminin uluslararası düzeyde de yoğun olarak duyulduğu, konunun ne denli sık gündeme geldiğinden anlaşılmaktaydı. İsveç göçmen kadınlar örgütü RIFFI, Forum 85'e bu konuda geliştirilmiş planlarla geldi; diğer ülkelerden göçmen kadın örgütlerince uluslararası bir örgüt kurmayı, kurulacak örgüte, Birleşmiş Milletler Sosyal Ekonomik Örgütü ECOSOC ve diğer Avrupa kuruluşları nezdinde bir danışmanlık statüsü verilmesini önerdi. Diğer göçmen grupları ise, önce birbirleri ile iletişim bağlarını kuvvetlendirmeye öncelik verdiklerini açıkladılar. Örgütlenme daha sonraya bırakılmalıydı. İletişim ağını geliştirme görevini KEGME üstlendi. Göçmen kadınlar, ortak görüşlerini yaşadıkları ülkelerin resmi konferans delegelerine sundular.

Forum 85'in sonunda, çeşitli ana konularda yapılan çalışma gruplarının sonuçlarını özetleyen konferansın 'Barış, Eşitlik ve Gelişme' belgileri ile tartışılan konuların ilişkilerini vurgulayan kısa bildirgelerin sunulduğu bir kapanış oturumu düzenlendi. Bu toplantıda göçmen kadınlar adına göç olgusunun dünya ekonomik sistemi içindeki yerini, sömürgecilik ve yeni sömürgecilik içinde yer alan çarpık gelişmelerin Üçüncü Dünya'nın özellikle Üçüncü Dünya kadınlarının sırtına yüklenen borçların, gerçek gelişmeyi önlediği ve insanları kendi toplumundan kopup yeni olanaklar aramaya ittiğini vurguladık. Ancak göçmen kadınların bu durumu yalnız saptamakla kalmayıp, değiştirebilmek için gerekli savaşıma aktif katılma kararlılıklarını da dile getirdik.

Forum 85'den tüm dünya kadınlarının daha kararlı ve bilinçli döndüklerinden kuşquamuz yok. Bu bilinç ise, dünya kadınları arasında kardeşliği, dayanışmayı geliştirme yükümlülüğünü taşıyor. Bundan sonraki Dünya Kadınlar Konferansı'nda Türkiyeli göçmen kadınların sesinin daha örgütlü ve gür çıkacağına inanıyoruz.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜSTAV

Konferansta alınan kararlar ışığında yürütülecek çalışmalarda ülkeler arası iletişimi kurmak ve bilgi alış-verişini sağlamak amacıyla aşağıdaki adresle yazışabilirsiniz:

HTKB (Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliği)
Van Musschenbroekstraat 8
1091 GG Amsterdam-HOLLANDA

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Kapak Fotoğrafl: Ine van den Broek

Kapak: Ine van den Broek

Redaksiyon ve Düzeltme: S. Ulusoy

Grafik Düzeni: Vincent Bus

Dizgi ve Baskı: Grafisch bedrijf Ponsen & Looijen / Wageningen

Fotoğraflar: HTKB, J. Banning, B. v. Manen, K. Mulder



TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ
TÜSTAK

TIRMA VAKFI



TÜRKİYELİ GÖÇMEN KADINLAR AVRUPA KONFERANSI TOPLANIYOR

B.Avrupadaki Türkiyeli göçmen kadınların sorunlarını ve bunların çözüm yollarını ele alan ilk Avrupa konferansı 6-8 Haziran tarihleri arasında Amsterdam' da toplanıyor.

"Sesimizi Yükseltelim" belgisi ile toplanacak olan konferansın hazırlık çalışmaları içinde Hollanda İşçi Partisi (PvDA) Avrupa parlamenterleri ve eski Devlet Sekreteri Hedy d' Ancona ' nında bulunduğu 5 kişilik bir girişim komitesince yürütülüyor. Konferans AET ve Hollanda hükümetince destekleniyor.

Girişim komitesince yapılan açıklamaya göre konferansın amacı:

Çeşitli B.Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli göçmen kadın örgütlerinin ve çalışma gruplarının deneyimleri ve bu alanda yapılan bilimsel araştırmalar temelinde Türkiye'li göçmen kadınların sorunlarını ve bunların çözüm yollarını ele almak, varılacak sonuçları "Kadın on yılını" ^{programı} noktalayan Nairobi BM Konferans ve Forumuna iletmek ve ortak bir eylem ^{programı} sapmamaktır. Girişim komitesi üyesi Özden Kutluer, bu konferansın , göçmen kadınların sorunlarını ele alan çeşitli ulusal ve uluslararası toplantılardan farkını ve önemini şöyle dile getiriyor:

"Türkiyeli göçmen kadınlar bu konferansın konusu ve nesnesi değil aktif katılımcısı ve öznesi olacaklardır. Konferans önüne koyduğu amaca ancak böyle ulaşabilir . O yalnızca araştırmacı ve uzmanların tebliğler sunduğu bir seminer değil, Türkiyeli göçmen kadınların temsilcilerinin "sesini yükselttiği" bir forum olmalıdır.Bu nedenle Türkiyeli göçmen kadın örgütlerinin ve çalışma gruplarının en geniş biçimde ve etkin katılımını , sağlamaya büyük önem veriyoruz."

Girişim komitesinin verdiği bilgiye göre,:

40 tanesi FAC ve B.Berlin' de olmak üzere B.Avrupa çapında 50'yi aşkın Türkiyeli göçmen kadın örgütlerine ve çalışma gruplarına çağrı yollanmıştır.Alınan yanıtlara dayanılarak konferansa Türkiyeli göçmen kadın örgütleri ve çalışma gruplarını temsilen 70'den çok temsilcinin katılması beklenmektedir.

Ayrıca içinde Türkiye'den geleceklerinde bulunduğu 30'dan çok Türkiye'li ve yabancı uzmanın ve çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluş temsilcisinin konferansa katılacağı kesinleşmiştir.

Amsterdam Vrije Üniversiteit salonlarında, üç gün sürecek konferansta Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dil kullanılacaktır.

Konferans süresinin 1,5 günü 7 çalışma grubunun çalışmalarına ayrılmıştır.

Çalışma gruplarında İstihdam,Eğitim, Kültürel Sorunlar, Yasal Durum ve Hükümet Politikaları, Sağlık, Örgütlenme, Yabancı Düşmanlığı ve ırkçı-faşist saldırılar gibi göçmen kadınların çalışma, yaşama ve savaşım koşullarını belirleyen çeşitli sorunlar ele alınacaktır.

Konferans girişim komitesinden Yasemin Tümer' in verdiği bilgiye göre, Konferansı temsilen Nairobi BM 'ler forumuna 5 kişilik bir delegasyon gidecek ve sonuçları bizzat iletecektir.

Konferans çalışmaları ve sonuçları biri genel, ikincisi 1985 Gençlik yılı nedeniyle göçmen kızlara ayrılan iki küçük kitapçıkta toplanacaktır. Bu kitapçıklar ,Türkçe ve İngilizce olarak konferanstan hemen sonra basılacaktır.

Konferansla ilgili bir video film , Nairobi BM forumuna katılacak delegasyon tarafından düzenlenecek olan"Türkiyeli Göçmen Kadınların Sorunları ve Örgütlü Söz Hakkı" konulu çalışma - grubunda da kullanılmak üzere

kısa zamanda tamamlanacaktır.

Türkiyeli göçmen kadınlar konferansa nasıl hazırlanıyor?

Bu soruyu , girişim komitesi üyesi ve ev sahibi Hollanda'daki en eski ve etkili Türkiye'li göçmen kadın örgütü HTKB Başkanı Maviye Karaman şöyle yanıtlıyor:

B. Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadın örgütlenmesi on yıllık deneyime ve birikime sahip.Ne varki çok dağınık ve çeşitli göçmen kadın örgütlenmesi ile karşı karşıyayız.Birakalım Avrupa çapında ,ülkeler çapında bile bilgi ve deneyim alışverişi, eşgüdüm, iş ve güç birliği şimdiye kadar sağlanamadı.

Bu nedenle herşeyden önce, konferans ön çalışmalarının, tek tek ülkelerde, şehirlerde çalışma yürüten Türkiyeli göçmen kadın örgütlenmeleri arasında deneyim alışverişine ve işbirliğine katkıda bulunmasına önem veriyoruz.

Biz, Hollanda'nın çeşitli şehirlerinde ,diğer Türkiyeli göçmen kadın örgütlenmeleriyle birlikte toplantılar düzenliyoruz.

Buralarda sorunları, istemleri ve delegeleri birlikte saptamağa çalışıyoruz.

Girişim komitesi olarak diğer ülkelerde bunu önerdik. Bunun hiçte kolay olmadığını biliyoruz,mucize beklemiyoruz.Bu nedenle konferans sırasında , ülkeler itibarıyla Türkiyeli delegeleri biraraya getiren alt toplantılar yapmağı planladık.

Girişim komitesi olarak tek tek ülkelerdeki ve B.Avrupa çapında göçmen kadınların durumlarını, sorunlarını, ve deneyimleriyle ilgili bilgileri toplamak ve delegelerin hazırlıklı gelmelerini teşvik etmek üzere bir soru formu hazırladık.

Örgüt ve çalışma grubu temsilcilerinden bu sorunların yanıtlarınikonferansa yazılı olarak iletmelerini istedik.

Bu kollektif çaba ve uzmanların katkısıyla, konferans sonrasında B.Avrupadaki göçmen kadınların durumu, sorunlarıyla ilgili önemli bir bilgi birikimi sağlayabiliriz."

Türkiyeli göçmen kadınlar Avrupa konferansının ikinci günü akşamı, Vrije Universiteit' in Aula salonunda bir kültür gecesi yapılacaktır.

Delegeler dışındaki izleyicilerede açık olan kültür gecesine ,piyanist Vera Sebastianne eşliğinde Sümeyra Çakır, caz parçalarıyla Özay, tiyatro sanatçısı Meral Taygun ve Hollanda' dan Serein kadınlar dans topluluğu katılacaktır.

TÜRKİYELİ GÖÇMEN KADINLAR AVRUPA KONFERANSI EUROPEAN CONFERENCE of TURKISH MIGRANTS WOMEN

KÜLTÜR GECE
CULTURAL EVENING

TÜRKİYELİ GÖÇMEN KADINLAR AVRUPA KONFERANSI • EUROPEAN CONFERENCE OF TURKISH MIGRANTS WOMEN
(6-8 June 1985 Amsterdam) • BOELELAAN 1105, AMSTERDAM

JUNE 7 HAZİRAN
1985 SAAT 19.00

ADRES: AULA, VRIJE UNIVERSITEIT

Prominent Turkish singer
Turkish jazz singer
Women's dance group
Turkish actress
Piano: Vera Sebastian

SÜMEYRA ÇAKIR
ÖZAY
SEREİN
MERAL TAYGUN

Ünlü Türkiyeli ses sanatçısı
Türk caz şarkıcısı
Kadınlar dans grubu
Tiyatro sanatçısı

ENTERENCE/GİRİŞ fl. 5.-

Zur Situation ausl. Frauen

- Die ausl. Frau ist als Ausländerin, als Angehörige der Arbeiterklasse und als Frau einer dreifachen Diskriminierung ausgesetzt. D.h., jede Diskriminierung von Ausländern und von Frauen trifft sie aufgrund ihrer besonderen Situation als Frau und ihres Status als Ausländerin besonders hart.
- Die sich ständig verschlechternden Regelungen für den Familiennachzug und die neuen Erlasse zerstören die Basis für das Zusammenleben ausl. Familien und erschweren insbesondere die Lage der ausl. Frauen.
Ist der Mann als erster angereist, so ist nicht nur die Arbeitserlaubnis der Ehefrau abhängig von der des Ehemannes; diese Situation drängt sie auch finanziell in die totale Unabhängigkeit. Ist die Ehefrau zuerst in der BRD gewesen, so muss sie mindestens drei Jahre den Lebensunterhalt der ganzen Familie alleine sichern. Als Frau wird sie jedoch besonders niedrig entlohnt und muss um ihren Arbeitsplatz fürchten. Diese Familien bleiben oft unter dem Sozialhilfesatz und hätten Anspruch auf "Sozialhilfe"; sie verzichten aber in der Regel darauf, weil diese einen Ausweisungsgrund darstellt. Eheleute, die im Heimatland leben, dürfen erst ein Jahr nach der Eheschliessung nachreisen, und dies nur dann, wenn der Ehepartner bereits acht Jahre hier lebt, Aufenthalts- und Arbeitserlaubnis besitzt und ein bestehendes Arbeitsverhältnis und eine "angemessene" Wohnung nachweisen kann.
- Die Unsicherheit über den aufenthaltsrechtlichen Status führt innerhalb der ausl. Familien zu einem Entfremdungsprozess zwischen Eltern und Kindern. Die Kinder sollen gleichzeitig für ein späteres Leben in der Heimat ausgebildet werden, da eine erzwungene Rückkehr nicht ausgeschlossen ist. Wenn sie in der Heimat leben, bekommen die Eltern auch weniger Kindergeld. Leben sie hier, entfremden sie sich weitgehend von ihrem kulturellen Kreis, was die Mütter am wenigsten verkraften können, weil sie aufgrund ihrer Bildungsvoraussetzungen am stärksten ihm verhaftet bleiben. Die Entfremdung der Kinder ist für die ausl. Frau

eines der gravierendsten Probleme, hat sie doch die Schwierigkeiten der Emigration auf sich genommen, damit die Kinder "es einmal besser haben".

- Auch die Einführung des Visumszwanges für türkische Staatsangehörige seit Oktober 1980 wirkt sich negativ für ~~türkische~~ Frauen aus der Türkei aus. Bei plötzlichen Krankheiten von Familienangehörigen oder bei Schwangerschaft wurden sie bisher durch Besuch von Verwandeten entlastet.
- Besonders hart trifft die ausl. Frauen ihre gesellschaftliche Isolation. Dies bedeutet keine oder wenige Kontakte zu ihrer deutschen Umgebung zu haben und führt dazu, dass sie ihre Isolation kaum artikulieren, keine Forderungen stellen, keine ausreichenden Informationen über ihre Rechte und Möglichkeiten erhalten können.
- Die eigentliche Ursache für die desolate Situation der ausl. Frauen ist die geltende Unrechtssituation, die die ausl. Familien in Abhängigkeit und Unmündigkeit hält.

Forderungen:

- Abschaffung aller Verordnungen/Erlasse, die die Familienzusammenführung ausl. Familien verhindern.
- Die Aufenthaltserlaubnis ausl. Frauen darf nicht an die ihrer Männer gebunden werden.
- Ausländischen Frauen und Jugendlichen, die im Zuge der Familienzusammenführung einreisen, ist sofort die Arbeitserlaubnis zu erteilen.
- Ausl. Frauen darf die Arbeitserlaubnis bei Arbeitslosigkeit nicht entzogen werden.
- Es sind Sprachkurse unter Berücksichtigung der besonderen Bedingungen ausl. Frauen anzubieten.
- Bei allen Beratungsstellen sind auf die besondere Situation ausl. Frauen und Mädchen eingehend zweisprachige Fachkräfte einzusetzen.
- Verbesserung der Gesundheitsfürsorge ausl. Familien unter Berücksichtigung ihrer benachteiligten Lage (besonders schlechte Arbeits- u. Wohnverhältnisse, unsichere Zukunft..)
- Ausreichende Kindergartenplätze u. qualifizierte zweisprachige Erziehung ausl. Kinder.

GÖÇMEN KADINLAR VE EĞİTİM

Göçmen kadınlar (ve göçmen çocuklar) geldikleri ülkede kimi güçlüklerle karşılaştıklarında, bu güçlükler o ülke toplumunun temsilcilerince göçmenlerin kendi eksikliklerinden doğan sorunlar olarak tanımlanıyor. Göçmen kadın (ve çocuk) geldikleri ülkede gerekli olan kimi şeylerin eksikliğinden yakınmaktadır. Göçmen kadının (ve çocuğunun) sahip bulundukları (örneğin, kendi dili ve kültürü) ya hiç belirtilmemekte ya da bu değerler integresyona engel olarak görülmekte ve onların bunlardan kurtulmaları gerektiği savunulmaktadır. Göçmen kadınların karşılaştıkları güçlüklerin yokedilmesi için, o ülke toplumunca önerilen ölçüler, göçmenlerin eksikliklerinin giderilmesi doğrultusundadır. Bu kurtuluş yolu da eğitimidir. Göçmen kadın (ve çocuk) eksikliklerini giderip geldiği ülkeye uyum sağlayabilmek için telafi edici eğitim almalıdır.

Biz, giriş bölümümüzde, bu eksikliğin giderilmesi temelinde önerilen eğitimsel ölçülerin çoğunun göçmenlerin güçsüz konumunun yeniden yaratılması ve onları eksik oldukları inandırma gibi ikili bir amaç taşıdığını gösterceğiz. Seçenekleri de tartışacağız.

Göçmenlerin karşılaştıkları güçlüklerin nedenini onların kendilerinde bulan kuramların tümü eksiklik temelindeki kuramlardır. Bu kuramlara göre-güçlüklerin nedeni göçmenin kendi eksikliğidir. Bu eksiklik-göçmenin kurtulması gereken bir engel olarak görülmekte ve eğitimin bu engeli aşabileceğine inanılmaktadır. Farklı ülkeler bu eksiklikleri kavramlaştırırken aynı aşamaları izlediler. Bu aşamaları gözden geçirerek, her aşamada ileri sürülen eğitim ölçülerini belirteceğiz. Eksikliği temel alan tüm açıklamalar toplumsal kültürel asimilasyonu içermektedir. Azınlıkları ana toplumda olabildiğince çabuk kültürel olarak asimile olmaları beklenmektedir. Asimilasyonist politika çocuklar üzerinde daha açıkça belirtilmiştir, fakat kadınların da sonunda yapay olarak da olsa geldikleri ülkenin norm ve değerlerini kabul etmeleri beklenmektedir. Tablo 1, farklı aşamaları göstermektedir.

İlk aşamada, göçmen kadının dile ilişkin L2 engelinden (ki bu onun öğrenmesini engellemektedir) yakındığı düşünülmüştür. L2 ikinci ya da yabancı bir dil-bulunduğu ülke dili-dir. Göçmen bulunduğu ülke dilini (L2) yeteri kadar iyi bilmiyor, bu da göçmenin karşılaştığı güçlüklerin nedenini oluş

türüyor.Özellikle göçmen kadın işsiz kaldığında ve yeni bir iş arama durumunda güçlüklerle karşılaştığında-dil eksikliği açıklaması kullanılıyor.Danimarka'da Türkiyeli kadınların hakları olan işsizlik yardımından yararlanmalarında bu dil sorunu ileri sürülerek engellenmeye çalışılıyor ve onlar oturma izinlerinin yeniden değerlendirilmesi gereken sosyal yardıma başvurmaya zorlanmaya çalışılıyorlar. Onların dil bilmediklerinden ötürü iş pazarından da haberleri olmadığından yakınılıyor böylece de işsizlik yardımından yararlanmalara engellenmiş oluyor.Bu durumda işe alma uygulamalarında Danimarka ırkçılığı ve ayrımcılığı tartışılmıyor ya da işsizliğe neden olan faktörler olarak görülüyor, ~~çünkü onların dil engeli nedeniyle Danimarka hakkında eksik bilgiye sahip oldukları söyleyerek eksiklik yine~~ göçmen kadının kendisinde aranıyor Önerilen ölçü ~~çok~~ çoğunluğun (işçi kabul eden ülkenin) dilinin öğretilmesi biçimindeki dil eğitimidir.Öğretmenler genellikle sadece bu dili bilen insanlardan seçiliyor,bunlar da ana dilini ikinci bir dil olarak nasıl öğdetileceği konusunda eğitim görmemiş kişiler oluyor..Örneğin-Danimarka'da göçmenlere Danimarkaca öğretecek olanlar bu işi yapabilecekleri düzeye erişinceye dek 48 saatlik bir kurstan geçiyorlar.Bu kursun yarısı "kültür" hakkında oluyor(örneğin,Türk aile yapısının öğrenilmesi gibi-kalan 24 saatte ise Danimarkayı ikinci bir dil olarak öğretme konusun uzmanlaşmaya ayrılıyor.Eğer göçmenler dili yeteri kadar öğrenemezlerse, bu kez ~~ikinci~~ hemen ~~şekle~~ açıklama yapıyor:öğrenemezler çünkü herhangi bir eğitimsel gelenekleri yok.Ve yine- kötü eğitim yerine göçmenin kendisi suçlanıyor.Terk terimi dahi kursu bırakanı suçlamakta kullanılıyor.Oysa biz dışlama oranlarının yüksek olduğundan söz ederek göçmen kadınların niçin bu kursları sıklıkla bitirmediklerini açıklamaya çalışmayı tercih ediyoruz.

Bundan sonraki aşamada-göçmen kadının sosyal bir engelden etkilendiği ele alınmaktadır;bu da sosyal kaynaklı öğrenme yetersizliğidir.O kırsal kesimden ya da işçi sınıfı içinden gelmektedir ya da en azından göçmen olarak geldiği ülkede çalıştığı iş onu en alt sosyal sınıflar arasına yerleştirmektedir..Bu ülkenin en alt sınıflarının yerli kadın ve çocukları bile okulda ve iş pazarında güçlüklerle karşılaştıklarına göre göçmen kadın ve çocuklarının bu tür güçlüklerle karşılaşmaları hiç de şaşırtıcı değildir.Onlar iş pazarı için hazır değildirler,eğitimsel temeller e,gerekli bilgi ve niteliğe sahip değildirler.Bu durum sıklıkla

sonunda onların eksikliğine getirilip dayandırılrsa bile, onların bir şeyi anlamaya muktedir olmadıkları ile açıklanmaya çalışılır. Birkaç gün önce aramızdan biri bir olaya tanık oldu. İşsiz genç Türkler için "integrasyon kursları" örgütlümüne hedefleyen bir projenin yürütücüsü olarak sarışın bir bayan geldi. Türk proje üyelerini bu bayan şöyle tanımlıyordu: "Hiçbir soyut düşünme yetenekleri yok. Genelleştirmeyi bilmiyorlar. Kimliğin ne olduğunu bile bilmiyorlar. Normlardan ve davranışlarda da habersizler. Peki bu durumda ben onlarla nasıl konuşabilirim-onlara ne öğretebilirim? Üstelik hiçbiri bir üniversiteyi bile bitirmemiş."

Bu aşamadaki önerilen ölçüler daha çok sosyal ve pedagojik "yardım" temelinde: sosyal hizmetliler, danışmanlar-psikologlar, ev eğitimcileri vb. Bu ölçüler sıklıkla bundan sonraki ölçülere karışmaktadır.

Bundan sonraki aşama kültürel engeldir; yani kültür kaynaklı öğrenme eksikliği. O "farklı" bir kültürel yapıya sahiptir ve bu da sorunlara yol açmaktadır. Sabit bir kültürel çelişki ortamında yaşamaktadır. "Farklı" demek illa ki "daha kötü" demek değildir kuşkusuz, fakat göçmen kültürlerinin "farklılığı"ndan yakınıldığına göre burada kastedilen "farklılık" deha kötü anlamına gelmektedir. Hiçbir zaman bir üst sınıf mensubu kadının iş pazarında güçlük çekmesinden ve bunun nedeninin onun "farklı" kültürel yapısından ve kültürel ilişkilerinden kaynaklandığından söz edilmemektedir. Oysa göçmen kadınlarınkinden söz edilmektedir. Üstelik bunların eğitimle kültürlerinin değişmesi zorunlu görülmektedir. Bu safhadaki son aşamada açıklama daha da ileri götürülerek yoksul göçmen kadının farklı kültürel yapısından ötürü yalıtıldığı söylenmekte ve onun kendine olan güvenini arttırmasının gerektiğinden söz edilmektedir. Kültürel engel kuramının son safhasında, farklı kültürel yapıların, göçmen kültürü konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan bazı kişileri göçmen kadınlara karşı yalıtılayıcı davranışa itebilir. Önerilen ölçüler yine eğitimseldir. İlk safhada göçmen kadına, çoğunluğun kültürü konusunda bilgi edinebilmesi için kurslar önerilmektedir. Bu daha pratik konulardaki kursları da içerebilir: çocuk bakımı, soğuk bir Kuzey ikliminde çocuğu nasıl giydirmek gerekir, beslenme-seks eğitimi, dikiş kursları vb. Bunlar, her iki kültür ve kültürel ilişkiler açısından verildiğinde kuşkusuz ki bunların çoğu yararlı şeylerdir. Fakat bu kaçınılmaz olarak tek yönlü bir bilgilendirmedir: göçmen kadının bildiği batıl inançlar-doğulu ve yalnış ve değersizdir, bunların giderilmesi gerekir. Bundan sonraki safhada, göçmen kadınların kendi kültürleri hakkında eğitilmesi-ki bu yıllar öncesinde okullarda denenmiştir, fakat kadınlara verilen kurslarda aynı ölçüde ele alınmamıştır-ele alınmaktadır. Burada sıklıkla kadınlara özgü gelenekler ortaya çıkmaktadır:

Türk kilim dokuması nasıl yapılır,karelian kurabiyeleri nasıl yapılır gibi.Burada,göçmen kadınların kendilerinin başlattığı ve göçmenlerin öğretmen olarak bulundukları kurslarla,çoğunluklarca bir tür tedavi olarak başlatılan kursları birbirinden ayırmak gerekir.Daha sonra da,herkesin men kültürleri hakkında bilgilendiği kurslar ve festivallerin düzenlenmesine geliyoruz.Yugoslav dans gruplarının okullara geldiğini,Finli ve Türkiyeli annelerin tüm sınıf ya da kadın klüpleri için gelip ekmek yapması için davet edilmesini,Yunanlı annelerin ebeveyn grubundaki insanların için yemek pişirmesinin istenmesini görüyoruz.Bu çok kültürlülük ve kültürlerarasılık (interculturalism) çağındaki görüş herkesin birbirinin kültürü hakkında gerekli bilgiyi alması,onları anlama ve değerlendirmede bu bilgilerin kullanılması ve herkesin birbiriyle iyi ilişkiler içinde olmasıdır.Bir anlamda,toplumların rasizminin (ırkçılığının) bir moral bilgilenme sorunu olduğu düşünülmektedir: Tüm kültürlerin ne kadar güzel ve değerli olduğu hakkında yeterli bilgiye sahip olduğumuzda-ayrımcılığı durdurur,ırkçılığı ortadan kaldıracabiliriz.Bu safha kültürün yapay anlayışıyla karkterize edilmektedir:kültür müzeye konabilecek bir şeydir giysilerdir,danslardır,müziktir-yiyeceklerdir.Kültürün bir anlamda arasında seçim yapılabilecek parçalardan oluştuğu düşünülür.Çokkültürlülük,Yunan müziğinden ,İtalyan pizzalarından ve Yugoslav dansından hoşlanmak, ve hatta ek olarak Türkiyeli,Yunanlı ve İtalyan ailelerinin aile dayanışmasına hayran kalmak haline gelmiştir.Aynı zamanda,kültür yaratılmasında temel olan bu kültürel biçimlerin anlaşılması ve desteklenmesi doğrultusunda da hemen hemen hiç bir çaba görülmemektedir:aile biçimleri,çocuk yetiştirme biçimleri ve kişisel yapılar.Örneğin,İskandinavya'da bizim çocuk yetiştirme biçimimiz,bizim cinsiyetler arasında öngördüğümüz eşitlik kavramı vb eksik yönlerinin gösterilmesi yerine hiç tartışmasız, öteki kültürlerden daha gelişkin görülmektedir.Örneğin,Türkiyeli kızlar ailelerine karşı çıktıklarında sosyal hizmetlilerden oldukça büyük destek görmektedirler.Oysa bu görevliler bunu yaparken kızların,önce ailelerini,sonunda da İskandinav toplumunca reddedilmesi durumunda kızların ne gibi durumlara düşeceklerini hiç gözönüne almazlar.Göçmen kültürleri, kısmen yapay olarak görülmekte,böylece de

İntegre olabilmek (ya da kastettiği anlamıyla asimile olabilmek) için, göçmenler olabildiğince çabuk kültürlerinden kurtulmalıdırlar.Burada dil de düşünülmelidir,çünkü dil gelişkinin sabit bir kaynağıdır.Ve yeni kültürde kültürel yapıpı bilgi ve davranış bileşkelerini göçmen kadınların sağlayamaması da belirli bir eksiklik olarak görülmektedir.Çocuklar için,

2
yeni kültürde kültürel yeterliliğin hissi bileşkesinin de kazanılması amaçlanmaktadır,böylece onlar yeni kültürü duygu yönüyle de benimseyecekler,onu tanımanın yanı sıra onun gerektirdiği biçimlere göre de davranacaklar.Bu da ancak çocuğun geldiği kültürü ve onun değerlerini reddetmesiyle olanaklı olacaktır.Aksu takdirde,iki kültür arasında sabit bir kültürel gelişki içinde yaşayacaklardır.

Göçmen güçlüklerini kusur-temelinde alan açıklamaların son safhasında L1 diline ilişkin engelden,yani anadil yoksunluğunun neden olduğu bir öğrenme kusurundan doğan güçlükler ele alınmaktadır.Göçmen çocukları anadillerini düzgün olarak bilmiyorlarsa,onların çoğunluk dilini öğrenmeleri ve okuryazar kapsamına girmeleri güç ya da olanaksızdır.Burada çocuklar için önerilen eğitimsel çare,çocuğu önce okul dışında haftada bir kaç saat anadilini öğreterek eğitmek sonra da okul sistemine dahil etmek.Daha sonra da çocuk,bir kaç yıl ilk temel bilgileri anadilinde aldığı iki dilli bir geçiş dönemi yaşayacaktır.Fakat çocuk çoğunluk dilini öğrenir öğrenmez hemen çoğunluğun izlediği eğitim sistemine geçirilecektir.Bundan sonra da anadil çocuk için ya sadece bir bilgi olarak kalacaktır ya da tümüyle ortadan kalkacaktır.Anadili iyi bilmeme temelindeki safhanın eğitimsel ölçüleri göçmen kadınlar için,önce onları anadilin esasları konusunda bilgilendirmek,aynı zamanda da çoğunluk dilini sözlü olarak öğretmek temeline dayandırılmaktadır.Anadillerinde okuma-yazma tekniğini ve çoğunluğun dilini sözlü olarak biraz öğrenir öğrenmez,onun okuma yeteneklerini çoğunluk diline geçirmektir.Böylece anadili ya kaybolacak ya da yalnızca L2 öğrenimindeki sözlü açıklamalarda kullanılır olacaktır.Mesleki eğitimde anadili eksikliği safhası başlangıçta göçmen kadına anadili ortamında bazı temel bilgiler verilebilir.Örneğin,okul eğitiminin ilk 6 yılında öğretilen matematik ve yurttaşlık bilgisi L1 ortamında verilebilir.Ya da mesleki eğitimin başlangıcında,kullanılacak terimlerin açıklanmasında L1 kullanılabilir,bu durumda "gerçek" öğretmen L2'de konuşur,sınıfta bulunan bir çevirmen de bu açıklamaları göçmen kadına anadili

diline çevirir. Kadın L2 hakkında ilk bilgileri kazanır kazanmaz, anadilinin kullanımı ortadan kalkar. Yani ideoloji, L2 ortamından doğal ve gerekli olana bir geçiştir. Göçmenlerin, hem çocuklarının hem de yetişkinlerinin ana dillerinin hiç bir değeri yoktur, bu sadece L2'ye geçişini kolaylaştıracak gerekli bir ortam olarak ve L2 öğreniminde göçmene gerekli bilgileri vermekte kullanılabilecek bir dildir.

Girişimizin başında da söylediğimiz gibi, tüm bu açıklamalar göçmenleri kusurlu olarak kabul etme (görme) temeline dayandırılmıştır. Farklı ülkeler en büyük göçmen gruplarına bağlı olarak, farklı yaklaşımlarla da olsa tüm dikkatlerini göçmenlerin kusurlu olmaları varsayımı üzerinde odaklaştırmışlardır. Örneğin, Federal Almanya'da L2 engelinin yanı sıra daha çok sosyal-kaynaklı kusur üzerinde durulmaktaydı. Bu da çoğu göçmenlerin işçi sınıfından olmalarındandır. Şimdi kültür-kaynaklı kusura da dikkat edilmeye başlanmıştır. Bavyera'daki Türkiyeli çocuklar dışında anadili eksikliği açıklaması daha az kullanılmaktaydı. İngiltere, dil-kaynaklı açıklamaları pek kullanmadı (çünkü göçmenlerin çoğu ya İngilizce ya da İngilizce kökenli Kreolce biliyorlardı). Aslında, çok önceleri İngiltere'de kültür-kaynaklı açıklamalar kullanıldı. Bu nedenledir ki, İngiltere'de çokkültürlülük çağı Avrupa ülkelerinden çok önce, daha İmparatorluk döneminin çöküşü sırasında, başlamıştır.

İsveç'teki en büyük göçmen grubunu Finlandiya'dan gelenler oluşturur. Finlandiya yaklaşık 1155'ten 1809 yılına dek, yani 650 yıl İsveç'in bir sömürgesiydi. 1809'dan sonra Rusya'nın Büyük Dükaliği,

1917'de bağımsız oldu. Uzun yıllar süren sömürgecilik ilişkilerinden ötürü Finlilerle İsveçliler arasında kültürel benzerlikler vardır. Bu da İsveçlileri zorlamakta, örneğin onların kültür-kaynaklı kusur temelindeki açıklamaları kullanmalarını daha da güçleştirmektedir. Sosyal-kaynaklı açıklamalar da yerini bulmamaktadır, çünkü Finlandiya'dan gelen çoğu kişi en az 6-8 yıllık bir eğitimden geçmişlerdir ve çoğu da nitelikli ya da yarı-nitelikli işçilerdir. Finlilerle İsveçliler

arasındaki tek önemli fark dildir.Bizim dilimiz olan Fince Macarca, Estonyaca ve Sami diliyle ilişkisi olan Finno-ugric kökenli bir dildir.Oysa İsveççe Hint-Avrupa,Kuzey German dil ailesindendir.İki dil arasındaki ilişki Türkçe ile Kürtçe arasındaki ilişkiye benzer.Bu nedenle de İsveç dil-kaynaklı açıklamalara,özellikle anadili eksikliği temelindeki açıklamalara çoğu ülkelerden çok daha erken başlamış oldu Bu özellikle çocukların eğitiminde kullanıldı.Yetişkin göçmenlerin bugünde kendi anadillerinde temel eğitimi görmeleri konusunda sorunları vardır.Bu da İsveç'in vermeye hazırlandığı anadilde eğitimin kusur kuramından yola çıkarak oluşturduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Çocukların anadillerini iyi öğrenme fırsatları yoktur,bu ancak azar azar verilmeye çalışılmaktadır.Fakat yetişkinler kendi anadillerini kendi ülkelerinde öğrendiklerinden ve nasıl yazınıp okunduğunu bildiklerinden,onlara daha fazla anadili eğitimi vermenin gereği yoktur,İsveççeyi öğrenmeye hazırdırlar.Başka deyişle,anadilin gerçek bir değeri yoktur ve bir kişinin kendi dilinde birşeyler öğrenmesi bir insan hakkı olarak kabul edilmemektedir.

Biz inanıyoruz ki,farklı sıralar izleseler de çoğu Avrupa ülkeleri bu aşamaların tümünü izlemektedirler.O halde,farklı aşamalarda eğitimsel ölçülerin hangi biçimlerde bize karşı kullanıldığını analiz etmemizi önemi vardır.Biz biliyoruz ki,göçmen kadınları (ve çocuklarını) göçmen olarak geldikleri ülkenin bireyleriyle eşit konuma getirmeyi amaçlayan bu eğitimsel ölçütler beklenildiği gibi başarılı olamamıştır.Bize daha iyi işler vermedikleri gibi iyi evler de sunmamışlardır.Bizi ırkçılığa karşı korumamışlar,bizi ırkçılıkla karşı karşıya geldiğimizde desteklememişlerdir.Çocuklarımıza okullarda "başarılı" olmaları için şans tanımamışlardır.Eğitimsel ölçüler göçmenlerin güçsüz konumunu pekiştirmiştir.Okullarda göçmen çocuklara verilen eğitim onları ,geldikleri ülke toplumlarının başka ülkelere ihraç edemeyeceği pis işlerde ucuz işgücü olarak kullanmaya yönelik olmuştur.Oysa başka ülkelerde daha düşük ücretlerle örgütlenmemiş işçilerin yaptığı emek-yoğun işi elde

etmek için sermaye ihraç edebiliyorlar. Ama çamaşırcılıklarını, taşımacılıklarını, çöpçülüklerini, yaşlı ve hasta insanların ihraç edemiyorlar ve göçmen kadın ve özellikle çocukları ileride bu tür işleri yapmak üzere eğitiliyorlar. Aynı zamanda bizler, özellikle kadınlar, birer kriz tamponu olarak işlev görmek durumuyla karşı karşıya getirilbyoruz. Biz aynı zamanda krizin en zor baskılarıyla, en büyük işsizlikle, en yüksek kısıntılarla yüzyüze gelen, çoğunluk toplumunun en alt sınıflarını krizin ağır yükünden korumaya çalışan yine bizler oluyoruz. Böylece eğitim de, işsizlik olduğunda çok perişan düşmeyelim ve çok devrimci olmayalım diye bize karşı bir tedavi olarak uygulanıyor.

Aynı zamanda bizim gerçekten kusurlu olmamıza inanmamız da sağlanmaya çalışılıyor. İşsiz kalmamızın ve insanların bize ayırıcı davranmalarını bizim kendi kusurumuzdan kaynaklanıyor.. Birazcık daha çaba harcasak....

Şimdi, uzun uzun tartışılan tüm bu açıklama ve ömçütler aktör(oyuncu)-kaynaklıdır. İnsanlardaki (halktaki) kusurlardan sözediyorlar. Biz göçmenler çoğumuz kusurlu olarak görülen insanlarız, fakat kimi zaman, kültüre ilişkin açıklamalarda, çoğunluk bireyleri de birazcık kusurludur, çünkü bizim kültürlerimizi iyi bilmemektedirler. Ve eğer bu insanlar, kusurlu olan bu insanlar toplumsal sahnenin aktörleri (oyuncuları) iseler, o zaman doğal çare tabii ki bu kusurlu insanları, bu aktörleri öğütme (uydurma) gerekir. Bu da eğitimin, aktör-kaynaklı perspektifte bir çare olarak görülmesinin (tabii ki eğitim halkı öğütmeye yöneliktir) nedenidir.

Aktör-kaynaklı perspektifte kullanılan kavramlara ek olarak yapmamız gereken, yapısal-kaynaklı perspektifin uygulandığı göçmen kadın (ve çocuklarının sorunlarının bir analizidir. Onların belirli bilgi ve kapasitelerini başkalarından daha az değerli kılan sosyal yapılarına bakmamız gerekir. İnsanların zenginleştirme değil de eşitsizlik temelinde birleştikleri politik ve ekonomik yapılarına bakmak zorundayız. Ve bu

da demektir ki,ırkçılığa bakmak zorundayız.

Rasizm bir yapıdır.O kimi kişilerin bolca kullanımı olsa bile,kötü niyetli (tehlikeli) kişilerin bir kolleksiyonu (topluluğu) değildir. Irkçılık(rasizm) asla aktör-kaynaklı bir perspektif içinde anlaşılmamalıdır (bu ırkçılık yerine emperyalizm konusunda konuştuğu bir yerde Galtung'dan bir alıntıdır).Biz ırkçılığı,farklı gruplar arasında güç ve kaynağın(hem materyal hem de materyal dışı) eşitsiz bölünmesini meşru (yasal) kılmakta kullanan ideolojiler ve yapılar olarak tanımlıyoruz.Irkçılığın biçimlerini de bölümlere ayırıyoruz:

Yapısal ırkçılık- farklı sosyal yapı ve kurumların işlev gördüğü biçimler (kurumsal) ler
(somut kurumlar: günlük iş merkezleri,okullar,iş ve ev bulma acentaları,vergi daireleri,vb
(soyut kurumlar: sosyal işlevleri yöneten yasalar ve düzenlemeler)

Kültürel ırkçılık- toplumların kendilerini ve öteki toplum/halk/grup/ ülkeleri ve onların kültürlerini nasıl gördüklerinin karar veren davranış ve normlar
Kültürel ırkçılığın kimi yönleri başka insanlara seslenmede,çağrışımlarda vb'de yansır.

Bireysel ırkçılık- bireylerin başka birey ve gruplara karşı davranış ve eylemleri

Aynı zamanda biz ırkçılığın birçok farklı olası görünümelerini de belirtmeliyiz.

Irkçılık;

açık ya da örtülü olabilir;bu A faktörünün ırkçılığı açık mı gösterdiğine,yoksa A'nın onu gizlemeye mi çalıştığına bağlıdır (A-perspektifi)

görülür ya da görünmez olabilir;bu ırkçılığın kolay mı yoksa zor mu saptandığı anlamına gelir (A-perspektifi olmayan)

Bilinçli ya da bilinçsiz olabilir;A,A'nın ırkçı olduğunu biliyor mu ? eylem kaynaklı ya da davranışsal olabilir; ırkçılık etkin somut eylem-sonucunu veriyor mu,vermiyor mu ?

Eğer biz burada bir Türkiyeli delegenin sözünü kesip, ya da onlardan birine çarpıp "Pis Türk, hiçbir şey bilmiyorsun" dersek bu, açık, görünür, bilinçli, eylem kaynaklı ırkçılıktır. Bu öteki biçimlerinden çok daha fazla üzerinde durmamız gereken bir ırkçılık tipidir. Henüz bugün ırkçılığın en az tehlikeli biçimidir. Eğer bu kurban için çok kötü olabilese de birçok hafifletici faktör vardır:

- herkes kurbanın tepkisini anlar ve kurban biraz sempati bile toplayabilir. Bir çok kişi de ajanı kinayabilir.
- bunu bir tür telafi etmek için kimi olanaklar olabilir. Kurban duruşmada davayı yükseltebilir.

- kurban kendisinin hedef alındığını bilir ve bu onun suçu değildir. Kimi suçlayacağını da bilir. Bu ajandır.

Irkçılığın en tehlikeli biçimi örtülü olan, görülmeyen, bilinçsiz yapısal ve kültürel davranışlı ırkçılıktır. Bugün bu da en az dikkat çeken ırkçılık tipidir. Bu göçmenleri kusurluluk modelleri temelinde eğitmekten sorumlu olan ırkçılıktır. Bu modeller, göçmenlerin var olan kültürel edinimlerine (ki bunlar kusur ve engel olarak görülmektedir) ve çoğunluk toplumunun kendi kültürüne (ki bu göçmenler için gereken model olarak görülmektedir) yönelik ırkçı kültürel davranışlar temelinde yükseltilmiştir. Bu yorumlamalar, göçmenleri, göçmen topluluğuyla çoğunluk topluluğu arasında güç ve kaynakların eşitsiz bölünmesini yaratanak biçimde eğitmekte kullanılmaktadır. Göçmenlerin eğitimi, göçmenlerin karşılaştıkları güçlükleri oluşturan etmenlerin ırkçı kavram ve tanımlamalar temelinde ele alındığı sürece, eğitim göçmenlerin koşullarını daha da kötü yapmaktan başka hiç bir değişiklik getirmeyecektir.

Şimdi göçmenlerin eğitiminin amacı, bu açıkça belirtilmese bile, onların aşağı (ikinci sınıf) konumlarını yeniden yaratmaktır. Batı'nın zengin ülkeleri Üçüncü Dünya ülkelerini, onların hammaddeleri ve ucuz emeğini sömürmeye devam ettiği sürece, aynı sömürgecilik ve emperyalizm ülkelerin sınırları içinde de devam edecektir. Sömürgeciler ve emperyalist-

ler eski sömürgelerinden büyük ölçüde fiziksel anlamda çekildiklerini kendi ülkelerinde, kendilerinin yapmak istemedikleri ve yapılması için Üçüncü Dünya Ülkeleri'ne de ihraç edemedikleri tüm pis işler için, insanlara gereksinim duydular. Yani bir başka deyişle kölelerin kimini (sömürgeleri barakırken) beraberlerinde geri getirdiler. Ve işte bu köleler, biz göçmenleriz. Bunları değiştirmeyi başaramadığımız sürece çocuklarımız köle olmaya devam edecekler.

Batı'daki sıradan (ordinary) işçi sınıfı insanları uzun zamanlar sömürgecilikten ve emperyalizmden öylesine çok yarar sağladılar ki, bu onların sesiz kalmasına yetti. Bugün bile Batı'nın sıradan insanları bizim başat hedeflerimizin içinde yed aldığı yeni-sömürgecilikten de yarar sağlıyorlar. Aynı zamanda, sıradan işçi sınıfı bireyleri hem göçmenlerin en pis işlere sürülmesi hem de krizin en ağır darbelerinde onları konumak üzere tampon olarak kullanılmasıyla göçmenlerin varlığından ekonomik olarak yararlandırılıyorlar. Yine aynı zamanda, işçi sınıfı göçmenlerin varlığıyla daha da zayıf duruma düşürüldüklerinden ötürü politik olarak da güç kaybediyorlar. Avrupa'da hiçbir ülke, başka bir ülkenin yurttaşı olan göçmenlere devlet seçimlerinde oy hakkı tanımıyor. Göçmen oylarının çoğu işçi sınıfı partilerine gidecek ve böylece de bu partiler olabileceklerinden daha da zayıf konumlara geleceklerdi. Politik olarak, Avrupa'daki işçi sınıfının göçmenlerle elele vermesi daha doğru olacaktır. Fakat, kusurlu ve çaresiz insanları kim bağlaşıklık olarak yanına ister ? Keza, göçmenlere çevresinde yaratılan ve göçmenlere önerilen eğitimle güçlendirilen ırkçı görüntü, bağlaşıklarımızı ararken/bize karşı çalışmaktadır.

Yapı-kaynaklı analiz göstermektedir ki, göçmenlerin eğitimi güçlüklerimizin nedenlerinin ırkçı kavramlar temelinde ele alınması biçiminde örgütlenmiştir. Bizim bildiğimiz yalnış, olduğumuz kusurlu; çoğunluk toplumunun bildiği ve olduğu kalıtımsal olarak iyidir. Aynı zamanda, eği-

timimiz öylesine örgütlenmektedir ki biz çoğunluk kültüründe kültürel yetkinliği ~~xxxxx~~ sağlamada da çok olanağa sahip değilizdir (ve eğer bunu başarmış olsak bile ırkçılığın öteki biçimleri ortaya çıkacak ve bizim toplum içindeki yapısal konumumuza yardım etmeyecektir). Eğitim görmüş olma sürecinde de kusurlu olarak yaftalanacak ve hem kendimiz hem de bağlaşıklarımız olabilecek öteki kişiler bu kusura ve aşağı konumumuza inanmaya başlayacağız. Bu arada bizim ve çocuklarımızın eğitimini örgütleyen kişileri de suçlayamayacağız. Onların çoğu çok iy ve anlayışlı olabilir. Çoğu bize "yardım" etmek konusunda dürüst çabalı içinde olabilirler. Fakat kısmen, yapısal ve kültürel ırkçılık yolunda olan toplumlarda, artık bireylerin ırkçı olmalarına gerek yoktur. Bireyler hoş insanlar olabilir, ama kültürel ırkçılıkla meşrulaştırılan ırkçı yapılar nedeniyle sonuç yine değişmez, biz yine aşağılanıyoruz. Ve bizim de artık yardıma değil, eşitliğe gereksinmemiz vardır.

Seçeneklere ve bizim Finli kadın ve çocuklara yönelik somut bir eğitim süreci örneğimize geçmeden önce konuyu özetlemek isteriz. Irkçılığın onaylanma biçimlerinden söz eden, Dünya Kiliseler Konseyi'nce basılmış (Preiswerk, 1980) bir kitaptan/aldıklarımızı aktarmak isteriz. Burada, bizim iddia ettiğimiz gibi göçmen eğitiminin yollarını ırkçılığa hizmet edip etmediğinin kanıtlamak için bu kitaptaki biçimlerle karşılaştırmak istiyoruz.

Preiswerk'e göre, ırkçılık şu biçimlerde kanıtlanır;

1. Kendisinin ideal bir görüntüsünü yaratacak biçimde dominant grubun bir kısmında kendini-ululaştırmakla (kendini yüceltmek),
2. Dominant grubun bozulmasıyla, onun kültürünün, kurumlarının, yaşam biçimi ve düşüncelerinin sindirilmesi ve durgunluğuyla, ve
3. Daima dominant grubun lehine olarak her iki grup arasındaki ilişkilerin sistemli olarak rasyonalizasyonu.

Çoğunluk toplumu, bize öğrenmeye ve izlemeye çalışmamız gereken bir biçim (norm) olarak sunuluyor. Arasında eğitimcilerin de yer aldığı çoğun

luk toplumu bize "yardım" etmeye çalışıyor-bu kendini yüceltmedir. Bizim bilgimiz, dil ve kültürümüz, çocuklarımızı yetiştirme ve yaşam biçimimiz tabii ki değerli ve önemlidir -diyorlar-fakat her nasılsa bizim eğitimimizde artık ona yer yoktur. Çoğunluk toplumuna, onun dil ve kültürüne uyan her şey daima eğitimizde birinci sırayı alacaktır, bunun ustalığı da gurur duyduğumuz çocuklarımızdan bellidir. Bu da bozulmadır. Madem ki sınırlı zaman vardır ve madem ki bizim çoğunluk dil ve kültürüne gereksinmemiz vardır - rasyonalizasyon-o halde bunların ~~iki~~ öncelik ve üstünlüğünün olması tek doğal olanıdır. Ve yine mademki, çoğunluk insanları bizim olduğumuzdan daha yeteneklidir ve tüm uzmanlaşmış öğretmenlere sahiptir, tüm işlere onların sahip olmalarından daha doğal ne vardır ? Ve mademki, onlar toplumları için en iyi olanın ne olduğunu biliyorlar ve bize yardım etmek istiyorlar, bunu değerlendiremememiz ve onlara karşı müteşekkik hissetmememiz affedilmez. Eğer , bu hiç ve iyi niyetli insanların bizim için yararlı şeyleri örgütlemelerini protesto edersek, o zaman bizde bir yanlışlık var demektir.

Daha önce de belirttik, bu açık, görülür, bilinçli, eyleme yönelik bireysel ırkçılığa karşı çıkanlar sempati görürler, hatta ajanı tanıyıp şikayet etme hakkına bile sahip olabilirler. Ama buna karşılık, örtülü, görülmeyle bilinçsiz yapısal ve kültürel davranışlı ırkçılığa karşı çıkmak çok daha güçtür. Sempati kazanmak bir yana bu insanlar derhal sorum yaratan militan ve saldırgan kişiler olarak damgalanırlar, hem de ırkçı bir sistemin birer ajanları olduğundan habersiz bireysel ajanlarca. Bu durumda şikayet etmenin hiçbir yolu yoktur, çünkü sistem kendi ırkçılığına karşı kördür, bu yüzden şikayetleri saçma ve mesnetsiz olarak değerlendirir. Ve bizim bürokratik sistemlerimizde etmen sonsuz derecede karmaşık olduğundan, sistem yerine analizi bireylere indirgemek ve bireylere karşı savaşım vermek daha kolaydır.

Ve biz yine diyoruz ki, göçmenlerin koşullarında herhangi bir kalıcı değişiklik yapabilmenin tek yolu örtülü, görülmeyen, bilinçsiz yapısal ve kültürel davranışlı ırkçılığa karşı çıkmaktır. Aynı zamanda bu çıkış (protesto), bunda yer alanlar için bir öğrenme süreci işlevini de görecek, böylece da sonradan göçmenler için informal eğitim sisteminin değiştirilmesinde daha iyi olanaklar elde edilecektir. Bunun nasıl yapılabilceğini bir örnekle göstermeye çalışacağız. 8 hafta süren bir okul direnişi olayı var. Bu, bu direnişe katılan tüm kadınlar ve çocuklar (ve erkekler) için önemli bir eğitimsel deneyim olmuştur. Aramızdan biri (Pirko) bu direnişe en aktif olarak katılanların arasında yer aldı, bir diğeri (Tove) çoğu toplantılara katıldı ve direnişi öteki biçimleriyle destekledi. Okul direnişi, İsveç'te, Stockholm'ün bir banliyösü olan Rinkedby'deki Bredby okulundaydı ve 16 Ocak 1984'te başladı ve 8 Mart 1984'te son buldu. Bredby okulu sıradan bir okuldu, öğrencilerin büyük kesimi farklı azınlık çocuklarıydı: Finliler, Yunanlılar, Türkiyeliler ve Yugoslavlar birlikte en büyük kesimi oluşturuyorlardı. Rinkeby tüm İskandinavdaki göçmenlerin en yüksek oranda yaşadıkları bir banliyödür.

Direnış, Fince konuşan çocukların okul durumunun tarihinden ötürü başladı. Finlandiyalı okul çocuklarının eğitimleri yetmişli yılların başında Pertti Toukomaa ve Tove Skutnabb-Kangas tarafından incelendi (bu Unesco için yapılan iki araştırmaydı ve 1976 ve 1977 yıllarında İngilizce olarak yayımlandı) ve Finli çocukların okul durumunda bazı değişiklikler yapılması gerektiği açıkça gösterildi. Bu çocuklar başarısız oluyorlar ve hem Fince hem de İsveççe olan dil testlerinde zayıf alıyorlardı. Daha yetmişli yılların başında anlaşılmıştı ki, Finli anne-babaların etkin katkısı olmaksızın bunun başarılması olanaksızdı. Anne-babaların bilinçlerini yükseltmek için çeşitli seminer ve tartışmalar düzenlendi ve onlara gerekli olan daha çok kuramsal bilgilerin bir kısmı verildi. Fince eğitim yapan sınıflar Finli çocuklar için baş-

latıldı, çünkü anne-babalar verilen eğitimi anlamamanın çocuklarının hakkı olduğunu düşündüler. Finliler Stockholm'de toplu olarak yaşadıklarından onlara ulaşmak da kolay oluyordu. Stockholm'de bile yapılan seminer ve toplantılar birçok Stockholm okulunda Fince eğitim yapan sınıfların oluşturulması talebiyle sonuçlandı. Bu tür eğitim okul yöneticilerince feci bir şey olarak kabul edildi ve sınıfların oluşmasına şiddetle karşı çıktılar.

Başlangıçta, Stockholm sınıfları büyük güçlüklerle karşılaştılar. Bunun tek nedeni çoğu Finli çocuğun okul çağına gelinceye dek Finceyi hemen hemen unutmuş olmalarıydı: çünkü onlar İsveç günlük bakımı (kreş ya da anaokulu olabilir -çn) merkezlerinden geliyorlardı ve buralarda da kendi anadillerini geliştirmeleri için hiçbir şansları olmamıştı. Çoğu anne-baba da ağır işlerde çalıştıklarından hafta boyunca çocukları ile yeteri kadar birlikte olamıyorlar, çocuklar gün boyu bulundukları bakım merkezlerinden geldiklerinde de anne-baba yorgun olduklarından onlarla yeteri kadar ilgilenemiyorlardı.

Bundan sonraki adım Fin günlük bakım merkezlerinin kurulması için savaşım vermektir. Anne-babaya, çocuk gelişmesi ve dil gelişmesi konularında ve Finli günlük bakımının yardımıyla nelerin yapılabileceği konusunda bilgiler verildi. Aileler, farklı koşullar altında çocukların nasıl iki dil öğrendikleri konusunda da bilgilendirildi.

1981 baharında Rinkeby'de 6 tane Finliler için çocuk bahçesi kurulmuştu. Ve artan sayıdaki öğrencilerle giderek büyüyen 6 adet de Fince eğitim yapan sınıf oluşturulmuştu. Okullardaki çalışmanın sonuçları giderek geliyordu, çünkü çocuklar okulda Fince konuşmaya başlamışlardı ve yaşlarına uygun gelişmeyi gösteriyorlardı.

Fakat tüm bu olumlu gelişmelerin okullarda başlamasıyla birlikte, okul otoriteleri de farklı planlar yapıyorlardı. 1981 sonbaharında, Bredby

okulunun müdiresi Ingrid von Uexküll, "göçmen çocukları için integre eğitim" planını bitirdi ve onu grurla "Bredby Modeli" olarak açıkladı. Bu plana göre,

- İsveççe öğretimi L2 olarak 1.sınıfta başlamalıydı
- İlk üç sınıfta İsveççe konuşan öğretmenlerce uygulamalı konularda artan sayıda derler verilmeliydi
- 4.sınıftan itibaren Finli çocuklar iki İsveççe konuşan paralel sınıflarla birlikte "integre sınıfları" oluşturmalarıydılar.

Bu aslında Finli çocukları topluca asimile etmenin bir yoluydu.

Daha başında,Finli öğrenciler bu değişikliğe şiddetle karşı çıktılar ve şikayet ettiler.Onlar değerlerinin düşürüldüğünü hissettiler,İsveççe verilen eğitimi izlemek istemiyorlardı,kendi anadillerini kullandıklarından ötürü de cezalandırılıyorlardı.

Evlerde ise Anne-baba çocuklarını artan içine kapanıklığını,okula karşı olan heyecanlarının azaldığını gördüler.Aileler okulda çocuklarının ne yaptığını izlemekte ve onlara okul çalışmalarına yardım etmekte güçlük çekmeye başladılar.

Çeşitli sınıflar için,"sınıf anneleri"nce (bunlar bir sınıfın ebeveynleriyle ilişki kurmaktan sorumlu kişilerdi) ayrı ayrı toplantılar düzenlendi.Ve görüldü ki,durum hoşgörüyü kaldıracak gibi değildi ve üstelik Stockholm'de Fince eğitim yapan okullarla karşılaştırılacak hiç bir şey de kalmamıştı.

Bu gelişme ile birlikte,İsveç çok liberal ve radikal planlarla İsveç okulları için yeni bir ders programı hazırlayıp sundu.Fin Klübü'nde bu yeni ders programının tanıtıldığı bir konferans düzenlendi.Diğer şeylerin yanı sıra,ders programı okul/yalnızca çocukları ve ailelerine kulak verilmemesini fakat aynı zamanda yerel göçmen örgütlerine de kulak verilmeliydi.

Finçe eğitim yapan farklı sınıfların tüm Bredby sınıf anneleri de bir toplantı yaptılar. Burada biz Bredby Modeli'ndeki ders programına katılmadığımız tüm noktaları teker teker belirttik. Biz de okul müdiresi ile bir toplantı yapmak istediğimizi belirttik ve Bredby okulunda model denemesini durdurmasını istedik.

Bundan sonraki iki yıl biz sürekli toplantılar düzenledik ve bakanlığa bir yığın mektup yolladık, ama hiçbir şey değişmedi. 1983 sonbaharı geldiğinde Bredby Modeli tüm İsveç çapında ünlü olmuştu, müdire von Uexküll de İsveç göçmen eğitiminin önemli otoritelerinin arasında yer almıştı.

Savaşım verdiğimiz yıllar süresince öğrendik ki, Bredby Modeli olarak sunulan planlar tüm Stockholm bölgesindeki anadilde eğitim yapan sınıflar için Model alınmıştı.

Bu bardağı taşıran son damlaydı ve onur kırıcıydı.

Hemen biz, sınıf anneleri bir toplantı yaptık, aramızdan seçtiğimiz temsilciler, belediyede, en büyük üç politik partiyle toplantı yaptılar. Orada öğrendik ki gönderdiğimiz mektupların hiç biri politikacılara ulaşmamış, devlet görevlilerince durdurulmuştu. Politikacılar bize, Bredby Modeli'nin özellikle seçilmesi gerektiğini, çünkü bunun Finli çocuk ve aileler için çok uygun olduğunu söylediler !

1983 kasımının sonunda Fin Klübü'nce bir toplantı daha düzenlendi. Tüm Finli aileler sınıf annelerince bu toplantıya davet edildi ve durum açıklandı. Kızgınlık ve sinirlenme toplantıya katılanların ortak duygusuydu. Akşama doğru kızgınlık, durumun değiştirilmesi gerektiği doğrultusunda bir istemde yoğunlaştı. Artık çektiklerimiz yeterdi ! Eğer sesimize kulak veren olmayacaksa, çocuklarımızı okuldan çekip almanın zamanı gelmiştir ! Okul müdiresiyle son bir toplantı yapılması önerildi. Direnişi hazırlayacak bir komite seçildi.

Direnışı başlatmak için gerekeceğinden para toplamaya başladık. Kitleye ulaşmanın planlarını yaptık. Direniş sırasında çocukların nasıl bakılacağını da planladık. Tatiller yığınlar için uygun değildi ama direnişi koruyacaktı. Gönüllüler ve destek grupları belirlendi. Çocuklar direniş için hazırlandı, hem okulda hem de evde çok yoğun çalışmalarını gerçekleştiriyordu.

Okul müdiresi ile yapılan son toplantı da bir sonuç vermedi. Ve direniş başladı. İstemlerimiz; öncelikle "integrasyon modelinin" durdurulmasıydı. Çok 6 yılda yapıldığı gibi Fince eğitimin yapılmasını istiyorduk. Çocukların Fince öğrenmesini, kültürlerini öğrenmelerini ve geçmişleriyle onur duymalarını istiyorduk. İsveççenin ikinci bir dil olarak öğretilmesini (anadil olarak değil) ve bunun iki dil bilen öğretmenlerce öğretilmesini istiyorduk. İnanıyorduk ki, yalnızca çocuklar büyüyüp de İsveççe konuşan okul arkadaşlarıyla kendilerini eşit hissettiklerinde gerçek seçme olanağına sahip olacaklardır. Özel öğrenim sorunlarında çocuklar daha çok kaynağa gereksinmemiz vardı. Ve biz anne-babalar olarak, çocuklarımızın eğitiminin planlanmasında eşit kabul edilmek istiyorduk.

Direnişimize tepkiler müthişti. Daha başında, kavgamızın İsveç'teki tüm Finlilerin ortak kavgası olduğunu hissettik. Cesaretlendirici mektuplar, paralar (yaklaşık 25 000 İsveç kronu, 2 500 dolar) aldık. Bağışlar hem Finlandiya'dan hem de İsveç'ten geliyordu. Örneğin, 8 hafta boyunca çocuklara gerekli ekmeğin tümü Stockholm'deki Finli bir fırıncıdan hediye olarak gelmişti. Kimi politik partiler ve göçmen grupları bu olaya destek gösterdiler.

Savaşımıza olumsuz tepkiler İsveç çoğunluğundan geldi. Kavgamız ürkütücü ve ahlaka aykırı olarak değerlendirildi. Onların bize gösterdiği tüm ilgiye nankörlük ediyorduk. İki dil öğrenme isteği, hangi düzeyde olursa olsun, çoğunluğa bir tehdit gibi geldi. Bu olumsuz tepkilerin ara-

sında geldiğimiz yere,Finlandiya'ya geri dönmemizi ya da psikiyatrik tedavi görmemizi isteyenler de vardı.Aramızdan kimileri,mektup,telefon ve kartlar yoluyla ailelerimizin yaşamını hedef alan tehditler de aldık

Bu ortamda,istemlerimiz okul müdiresi ve göçmen bakanlığınca da değiştirilerek çarpıtıldı ve bizim iki dili olan bir İsveç ,Finlandiyaca eğitim yapan üniversiteler de istediğimiz ileri sürüldü.Aslında her zaman iki ayrı cephede iki savaş yürütmek zorundaydık.Biri,okul otoriteleri ve politikacılarla ve öteki de hakkımızda yürütülen iftira ve yalanlara karşıydı.

Baştan beri açıktı ki okul müdiresinin bize karşı seçtiği eylem biçimi Konservatif Parti tarafından desteklendi. Bu tavır da belediyedeki Komünist Partisi temsilcिसince de belirtildiği gibi, "bizi açlıktan ölüm mahkum etmeğe" yönelikti.Direnış süresince Konservatif Parti açıkça bizim çıkarlarımıza karşı tavır aldı.Haftalarca hiçbir şey olmadı ve biz de artık özel bir Finve eğitim yapan okul planlamaya başlamıştık,çünkü bunu tek çözüm olarak görüyorduk.

118 çocukla 8 hafta bir direnişı sürdürebilecek ne tür hazırlığımız olabilirdi ki ? Herşey hepimize çok yarıyordu. Aktif olarak herşeyi örgütleyen topu topu 30 kadar kadın ve yarım düzine erkektik.Hiçbiri-miz daha önce herhangi bir politik etkinlikte yer almamıştık ve yalnızca aramızdan 4 kişı Fin Kulübü'nde çalışmıştı.Çoğumuz basit birer anne-babaydık,üstelik ağır bir işimiz ve çok az gördüğümüz eksik bir eğitimimiz vardı.İsveçgemiz de azdı ve durumumuzu deha yüksek düzeylerdeki yetkililere anlatmak,onlarla tartışmak ve mektup göndermekte eksik görüyorduk.

Kısa zamanda bazı değişiklikler oldu.Sonunda her sorunumuzun üstesin-

den kendimizin gelmesinden başka seçimimiz olmadığına gördük.

Asıl önemli sorunumuz çocuklardı. Ellerimizde 118 çocuk (ilgili sınıflardaki tüm Finli çocukların % 96'sı) vardı ve bunların gıdaya ve günlük bakıma gereksinimleri vardı. Fin Kulübü'nü bir refüjee (mülteci-sığınmacı) merkezi olarak örgütledik. Hergün 2 ya da 3 kadın yemek pişirdiler, geri kalanımız da öğretimi sürdürdük. Çocukların hergün dersi vardı, tıpkı okulda olduğu gibi. Öğretim sırasında her tür insandan yardım aldık: öğle tatilleri sırasında ya da okul saatleri içinde öğretmenler, öğrenci öğretmenler ve üniversite öğrencileri, gazeteciler, ve bir çok kişi geldiler. Onların yardımı olmaksızın, başaramazdık.

Her cumartesi, her 6 sınıf için gelecek haftanın her günü için ayrıntılı plan yapıyorduk. Öğrenciler derslerini nerede yapacaklardı, hangi sınıfa hangi öğretmen gidecekti, ne pişirilecekti, ne yiyeceklerdi, vb. Her akşam telefon haberleşmelerini de örgütlemek zorundaydık. Sonunda tüm velilerin katıldığı iki büyük toplantı yapılması kararlaştırıldı.

Bu genel toplantılar direnişin kalbiydi. Tüm gücümüzü buralardan aldık.

Gerçek durumun ne olduğunu burada öğrendik. Bu toplantılara, İsveç'in değişik kesimlerinden hatta Finlandiya'dan, Danimarka ve İngiltere'den bile gelip katılanlar oluyor, bize cesaret ve destek veriyorlardı.

Tüm önemli kararlar bu toplantılarda, demokratik oylamalarla alındı.

Toplantılar resmi değildi, bu nedenle tüm duyguları açıkça gözlemek olanaklıydı. Daha önce hiç topluluk önünde konuşmamış kadınlar bile bu toplantılarda rahatlıkla konuşuyordu. Bu şunu gösteriyordu ki, onlar/en yüksek devlet görevlilerine karşı çıkmak için herşeyi açıkça göze alıyorlardı. Üstelik bunu yabancı bir dilde de yapıyorlardı.

Bir sözcü grubu seçerek, taleplerimizi devlet görevlileri ve politikacılarla görüşmek üzere yolladık. Bu grup asla kendi başına karar vermeye-

cek,yalnızca son kararları g nel toplantıya getirecekti.

Bir de çevreyle temas kurmak üzere bir bilgilendirme grubu oluşturuldu. Bunların görevi hem olan bitenden bizi haberdar etmek hem de kamu oyun-da hakkımızda oluşan yanlış düşünceleri düzeltmeye çalışmak olacaktı. Bu grup aynı zamanda hem veliler,hem de kamuoyuna ulaştırmak üzere Fince ve İsve   dillerinde bir de bilgilendirme broőürü hazırladı.

Tüm gruplar gevşek bir biş eşim eydi ve resmi olmayan bir biçimde birara-ya getirilmişlerdi.Herhangi bir grup toplantısına isteyen herkesin ka-ılabilmesi olanaklıydı.Ve hiç bir grup bir diğerinden daha önemli ka-bul edilmiyordu.Giderek birbirimize çok yaklaştık ve ba landık.Kimi zaman yoruldu umuzda tartişmalar çıkıyor ama bu ertesini gün   z mleni-yor ve unutuluyordu.Kimi geceler eve gittiğimizde acı ve umutsuzluktan a ladı ımız da oldu.Ertesi gün kendimizi topluyor,yeniden kavgaya başlamak üzere enerjimizi kazaniyor,çocuklarımızı cesaretlendiriyorduk.

Direnin'in önemli bir yönü de onu çocuklara anlatmak,neden bunları yap-tı ımızı açıklayabilmektir.çocuklarımıza kendi kimliklerini kendileri olmaları yolunda yardım etmeye  alıştı ımızı onlara çeşitli biçimlerde anlatmayı   rendik.Aslında kendimiz de yeni kimli imizi buluyorduk.Daha önce söylemekten ka ındı ımız utandı ımız şeyleri,İsveç'te yaşayan Fin-liler olduğumuzu artık gururla s yleyebiliyorduk.Artık gözümüz arkada,Finlandiya'da değildi çünkü burada İsveç'te kendimiz için olumlu de i-şiklikler istiyorduk.Sadaka dilenmiyorduk.Biz yeni  lkemizin bir kesimi olarak çocuklarımız ve kendimiz için insan haklarımızı talep etme hak-kımız olduğunu hissediyorduk.Diğer kişilerle eşit konumlara gelmek isti-yorduk.

Başlangıçta biz radikal solcu fanatiklerce yönlendirilen yanlış bilgiler veren bir kadın grubu olarak tanıtıldık.Fakat bu zaman geçtikçe işlemez

oldu. Biz onları bizi olduğumuz gibi görmeğe zorladık: bir yandan çocuklarımız için yemek pişirirken öte yandan onlar için İsveç'te daha iyi bir gelecek için tartışırken görmelerini sağladık. Sıklıkla tartışmalarımız bizi bölmek isteyen yalan ve girişimlerle karşılaştı, çünkü tartışmalarımızda savunduğumuz gerçekleri düşmanlarımızın kulaklarına doğru söylemekten de çekinmiyorduk.

Direnişle birlikte, 8 haftada, Bredby okulundaki Finli sınıflarının örgütlenmesinde ~~toplan~~ toptan değişikliği sağladık. Uygulamada, şimdi tüm eğitim Fince olarak veriliyor. "İntegre eğitim" bütün ününü yitirdi ve Stockholm göçmen eğitiminin olası bir modeli olmaktan çıktı. Belediyede seçilen bir grup politikacı gelecekteki göçmen eğitiminin ders programını ve politikasını planlamak üzere görevlendirildi.

Direniş sırasında, biz kadınlar gördük ki bizler kendimizin ve çocuklarımızın geleceğini değiştirecek güce sahibiz. Direniş başlayıncaya değin bizler otoriterlerin ~~hakk~~ birer nesnesi durumundaydık. Şimdi ise, kendi yaşantımızın özneleriyiz. Direnişte daha güçlendik, çünkü kendimize inanmayı ve bizim yanımızda yer alan, bizlerle savaşan kadınlara güvenmeyi öğrendik.

Şimdi hükümetin bizler için kurduğu planlardan korkmuyoruz. Çünkü biz aynı zamanda öteki göçmen kadınları ile aramızda farklılıklardan çok ortaklıkların olduğunu da gördük. Türkiyeli, Yunanlı, Asurlu(?), Yugoslavlar ve İspanyolca konuşan gruplarla birlikte "Anadili eğitimi için çalışma grubu" adı altında bir grup oluşturduk. Asla savaşımdan vaz geçmeyeceğiz.

O halde, genel olarak eğitim için çıkardığımız sonuçlar nelerdir? Bazı deneme düzeyinde olanlar var. Bizim çoğunluğun dilini, onların kültürü hakkında bazı şeyleri öğrenmeye gereksinmemiz var ve genelde daha çok eğitimi de öğrenmemiz gerekiyor. Bunu yadsımıyoruz. Fakat bu

güne değin bize verilmeye çalışılan eğitimin daha fazla bize yararı yoktur çünkü bu eğitim problemlerimizin yanlış bir analiziyle başlamaktadır. Sorun, göçmenlerin herhangi bir kusurundan kaynaklanmıyor. Sorun çoğunluk ırkçılığıdır, direnişimiz sırasında bunu öğrendik. Biz değişsek de bu sorun çözülmeyecektir. Değişmesi gereken sistemdir.

Sistemin değiştirilmesine katılmak için de bizim dil sınıflarına, kültür sınıflarına, beceri sınıflarına, farklı türlerdeki meslek sınıflarına gereksinmemiz vardır. Bunlar çoğunluk tarafından değil bizlerce örgütlenmelidir, ve çoğu da bizim kendi dilimizde verilmelidir. Fakat daha çok araca bağlı olan tüm bu yeteneklere ek olarak, her şeyin üstünde biz sorunların ne olduğu, kimin ve neyin sorun yarattığını kendimiz analiz etme hakkına gereksinim duyuyoruz.

Bizim dilimiz ve kültürümüz, bilgimiz ve yeteneklerimiz, çoğunluğunki gibi, aynı ölçüde gerçek değerlerdir. Bu tanınmalıdır. Biz kusurlu köleler değiliz. Ve bu rolü de hiç bir zaman oynamayacağımızı belirtiriz. İşçi hareketindeki yoldaşlarımıza içinde yaşadığımız sistemin bizi sömürme yollarını öğretmeliyiz. Bu sömürünün yoksul ülkelerin zengin ülkelere sömürülmesinin bir devamı olduğunu anlatmalıyız. Göçmen geldiğimiz bu ülkenin yoldaşlarıyla birlikte sistemi değiştirebiliriz. "Yardım" istemiyoruz, adalet ve eşitlik istiyoruz.

Kusur Kuramları

1. Dil L2-kaynaklı engel, öğrenme kusuru (çocuk L2'yi yeteri kadar iyi öğrenemiyor)

MaL'in daha çok öğretilmesi (yardımcı öğretim, ESL, başlangıç sınıfları); tamamlayıcı

M1 olabildiğince çabuk MaL konuşan olmalıdır

2. Sosyal engel (sosyal kökenli öğrenme kusuru (çocuğun ailesi en alt sosyal sınıflardan gelmektedir.))

daha çok sosyal ve pedagojik yardım (eğitmenler, psikologlar, sosyal hizmetliler, kariyer danışmanları vb.); 1. ölçüte ek olarak; tamamlayıcı

1 ile aynı

3. Kültürel engel, kültür kaynaklı öğrenme kusuru (çocuk farklı bir kültür birikimine sahiptir; kendine güveni eksiktir; çocuk ayrımcılığa uğrar)

M1 grubuna giren çocukları MA-kültürü/kendi kültürleri hakkında bilgilendirmek; tüm çocukları M1 kültürü hakkında bilgilendirmek/çokkültürlülüğe başlatmak/kültürlerarası eğitimsel programlar; ayrımcılığı ortadan kaldırma, öğretim materyallerini kullanarak ırkçılığı giderme; öğretmenler için davranış kursları; tamamlayıcı

aile 1-2 nesillerinde M1L; M1-çocukları M1-kültürünü değerlendirebilmek için yardıma gereksinime duyuyorlar (MaL'ı konuşur oluncaya değin)

4. L1-dil kaynaklı engel, L1'i yeterli düzeyde bilmemesi nedeniyle doğan öğrenme kusuru (Çocuk kendi dilini yeteri kadar iyi bilmiyor, bu da çocuğun L2'yi öğrenmede gerekli temelini olmadiğini gösteriyor (çocuk L2'yi öğrenirken becerisini yitiriyor)

L1'in bir konu olarak öğretilmesi; olabildiğince çabuk L2 ortamına geçişi sağlamak için L1'de verilecek ilk öğretim. M1L'in gerçek bir değeri yoktur-terapötik amaçlıdır, tamamlayıcı (daha iyi kendine güven, ev ile daha iyi ilişki, MaL eğitimi için daha iyi bir temel verir, L2 öğrenime geçişte bir köprü olarak işlev görür); 1 ve 3. ölçülere ek olarak 1

3 ile aynı

Zenginleştirme Kuramları

5. İyi düzeyde iki dil bilmek birey için yararlıdır, fakat bunu uygulamak güçtür, daha çok iş ve enerji gerektirir. Birincil amaç MaL'ı iyice öğrenmektir. Bu eşit fırsatın gerekli ön koşuludur.

MA-okulunda yıllar sürebilecek M1L ortamında öğretim; MaL'in zorunlu öğretimi; ilk eğitimin verilmesinden sonra MaL ortamına geçiş

M1L'in özel kullanıma için öğrenlimsenier izin verilmektedir; iki dillilik gereklidir; M1L'in varlığına izin verilmektedir (demografik temel ortaya çıkıncaya değin)

6. İkidillilik gelişmeyi sağlar.
Eğer sorunlar ortaya çıkarsa,
nedenleri tek dil bilen çocuk-
larinkine benzerdir; kimi sorun-
lara ırkçılık/ayrımcılık neden
olabilir.

MI ve MA çocukları için ayrı, eşik
okul sistemleri, L1 her ikisi için
de ortam ve L2 zorunlu olmalıdır
MI'in olumlu diskriminasyonu eko-
nomiktir (benzer birimlere izin
verilir.

Azınlıkların varlığı tüm toplum
için bir zenginlik yaratır.
MiL resmi statülü olmalı ve onu
kullanımı MaL-çocukları için de
olanaklı olabilmelidir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Değerli arkadaşlarım,

Üç gündür göçmenliğimin en güzel günlerini yaşıyorum diyebilirim. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelmiş olan göçmen kadınlar, geleceğimizin daha iyi olması için yoğun çaba harcadılar. Üç gündür Türkiye'li göçmen kadınların sorunlarını tartıştık. Onların eşitlik ve barış için, baskı ve ayrımcılığa karşı nasıl örgütlenip savaşım vermesi gerektiğini konuştuk. Şimdiye kadar bildiklerimize yenilerini kattık. Tüm bu çalışmaların sonuçları gerek çalışma gruplarında gerekse sonuç belgesinde somutlandı. Şimdi hepimizin elinde, varolan çalışmalarımıza daha da hız verecek değerli bilgiler var.

Onlarca yıl önce Türkiye'den çeşitli sorunlarıyla birlikte göçen kadınlar, Avrupa ülkelerinde daha değişik, yeni sorunlarla karşılaştılar. Göçmen kadınların içinde bulundukları durumu ve sorunlarını Türkiye'deki kardeşlerinden ayrı düşünmek olanaksızdır. Onlar Avrupa'ya Türkiye'nin ezilen, horlanan kadınları olarak geliyorlar. Türkiye hükümetlerinin politikaları, kadınların içinde bulundukları durum göçmen kadınları da olumlu yada olumsuz olarak etkiliyor.

Konferansımızın başladığı günden üç gün önce, yani 3 Haziran İlerici Kadınlar Derneği'nin 10. kuruluş yıldönümüydü. Türkiye'de kadınlar İlerici Kadınlar Derneği ile birlikte ilk kez yığinsal bir kadın örgütüne sahip oldular. İKD'de örgütlenen onbinlerce kadın Türkiye kadın hareketine, barış ve demokrasi savaşımına sayısız deneyimler armağan etti. Bu deneyimler ev ziyaretlerinden, mahallelerdeki çalışmalardan yığinsal eylemlere kadar çok çeşitli biçimleri içeriyor.

10.yılımız dolayısıyla Dış Büromuzun açtığı İKD üyeleri anı yarışmasına gelen anılar, şimdi bu deneyimleri daha iyi görmemize olanak veriyor. Kırmızı çatkılı İKD üyelerini, 1979 yılında her türlü tehlikeye karşın örgütlerinin haksız bir biçimde kapatılmasını büyük bir yürüyüşle protesto eden ilerici kadınları, mahallelerde İKD örgütlenmesini kendisine vazgeçilmez görev edinmiş yaşlı-başlı İKD'lileri, faşist kurşunlarıyla öldürülen Meryem Karakız'ı, Aytül Acarbaş'ı, Neşe Ertürk'ü unutmak mümkün müdür?

İKD üyeleri yalnız kendi örgütlerinde değil çok çeşitli yığın örgütlerinde de aktif oldular. İKD üyesi işçi kadınlar sendikalarında daha aktif görev yaptılar. Onlar her zaman çevrelerini hareketlendiren, dinamik unsurlar oldular.

İKD'de örgütlenen kadınların, göçmen kadınlar üzerinde küçümsenemeyecek etkileri oldu. Onların eylemleri, göçmen kadınlar için örnek teşkil etti. Hepimizin hiç unutamayacağına inandığım bir örneği vermek istiyorum: Maden-İş grevleriyle dayanışmada çeyizlerini bile satmaktan geri kalmayan kadınlar, göçmen kardeşlerini de esinlendirici oldular. İKD'nin Avrupa'daki göçmen kadınlarla, onların örgütleriyle sıcak ilişkileri oldu. İzin için Türkiye'ye gelen göçmen arkadaşlarımızın çoğu İKD Merkezine uğramadan dönmemişlerdir. Buraya kadar açıklamaya çalıştığım örnekler göçmen kadınlar üzerinde, Türkiye'deki kadın hareketinin olumlu etkileridir.

1980 yılından bu yana Türkiye'deki kadınların durumu daha da ağırlaşmıştır. Bütün demokratik örgütler gibi İKD'de kapatılmıştır. Askeri mahkemede görülen davada verilmek istenen cezalar 30 yıllık ağır hapse kadar çıkmaktadır.

Buna karşın gerek askeri mahkemelerde, gerek hapishanelerde işkenceye rağmen İKD üyeleri yiğit mücadelelerine devam ediyorlar. Her an tutuklanma, işkence tehlikesine rağmen ilerici kadınlar eski deneyimlerini değerlendirip, onlara yenilerini katmaktan geri durmuyorlar.

Türkiye'de kadınların içinde bulunduğu olumsuz durum göçmen kadınlar üzerinde de olumsuz etkilere neden oluyor. Türkiye hükümetlerinin kadınların haklarını gözardı eden, onları geri ve zor durumda bırakan politikası, Batı Avrupa hükümetlerinin politikalarında da kendini gösteriyor.

Diğer yandan da herşeye rağmen savaşımı elden bırakmayan Türkiyeli kadınlar, göçmen kardeşlerini dayanışma çalışmalarında daha da aktifleştiriyorlar. Şimdi binlerce göçmen kadın Türkiye'deki kardeşleriyle dayanışma çalışmalarında yer alıyorlar. Türkiyeli kadınların tutuklular ve tutuklu aileleri etrafında yaptığı çalışmalar göçmen kadın-

ların çalışmalarıyla güçleniyor. Hapishanelerdeki ilerici, demokrat kadınlar her zaman göçmen kardeşlerinin dayanışmasını yanbaşlarında buldular. Birçok Avrupa ülkesinde yiğit barış savaşçısı, İKD üyesi Reha İsvan'la dayanışma kampanyaları sürdürüyor. Konferansımızın cıvıl-cıvıl renkli, duygu yüklü afişini, oldukça yakın bir zamanda hapisten çıkan bir İKD'li çizdi. Berin arkadaşımız da hapisteyken yüzlerce göçmen kadın ona en sıcak dayanışmayı gösterdi. Onların bu dayanışması Berin arkadaşımızın salıverilmesinde önemli bir etki yaptı.

Değerli arkadaşlarım,

Örnekleri çoğultmak mümkündür. Kısacası Türkiyeli kadınlarla, Türkiyeli göçmen kadınların ayrı ülkelerde yaşamalarına rağmen sonuçta ortak savaşımı paylaşmaktadırlar. Bu savaşım da yeralan kadınlarımızın sayısının daha da artması görevini konferansımız önümüze koydu. Ben, sizlere konferansımızın belgisiyle seslenerek konuşmamı bitirmek istiyorum:

Türkiyeli kadınlar nerede olursak olalım sesimizi yükseltelim !

BATI AVRUPA'DA GÖÇMENLERİN HUKUKİ STATÜSÜ

Konuşmamda göçmenlerin yasal konumuyla birlikte, çoğu kez kadınlara karşı ayırıcı olan aile birleştirmesi ile ilgili mevcut kurallar üstünde duracağım.

Federal Almanya'daki göç yasalarıyla başlayacağım, çünkü bu ülkedeki göç kısıtlamaları özellikle çarpıcıdır ve Avrupa düzeyinde de oldukça olumsuz bir rol oynamaktadır. Burada, Hollanda'da çoğu kez bugün Almanya'da olanın yarın burada olacağı söylenir. Bunu şöyle kanıtlayabiliriz: Örneğin, 1981 yılında Alman makamlarının Türk vatandaşları için giriş vizesi koyma kararından kısa bir süre sonra, Hollanda ve Belçika hükümetleri bunu izlediler. Aynı şey, Belçika'da yetişkin başına 50.000 Belçika Frankı (yaklaşık 2500 DM), çocuk başına 25.000 Belçika Frankı prim verilerek geri dönüşü teşvik önlemleri için de geçerlidir. Bu önleme, Alman yasasının 1983 Kasımında yürürlüğe girmesinden sonra geçen yılın başında karar verildi. Fransa'da da Citroen şirketi gönüllü dönen herkese 60.000 Fransız frankı teklif etti. Kısa süre önce yapılan bir araştırma Fransızların %70'inin geri dönüş primleri aracılığıyla göçmen sayı sını azaltmaktan yana olduğunu gösterdi.

Alman politikacılarının yeni daha kısıtlayıcı yasalar çıkarmadan önce Avrupa'da seyahat ederek onların desteğini almak üzere bu konuları meslekdaşlarıyla çeşitli politik düzeylerde tartıştıkları bilinmektedir.

1983 Şubat'ından bu yana resmi Alman göç politikasının hedefleri,
• uzun süre FAC' de yaşamış olan göçmenlerin entegrasyonu,
• yeni göçün sınırlandırılması, ve
• dönme isteğinin artırılmasıdır.

Alman makamları için entegrasyon, göçmenlerin düzgün Almanca konuşabilmesi, çocuklarının Alman okullarına gitmesi ve uygun evlerde yaşamaları anlamında asimilasyon demektir. Entegrasyonun tek önkoşulunun göçmenlere oy hakkı gibi politik hakların verilmesi olduğunu birçok politikacı henüz anlamamış görünmektedir.

Yeni göçün kısıtlanması olan ikinci amacın gerçekleştirilmesi çok daha kolaydır. FAC, 16 yaşından büyük çocukların Almanya'da yaşayan anne-babalarıyla biraraya gelmek üzere Alman topraklarına girmesine izin verilmediği tek ülkedir. Aile birleştirmesinin ön koşulu, ilgili göçmen işçinin bir işe ve gelecekte çalışabilme

perspektifine ve uygun bir konuta sahip olması ve Almanya'da en az 1 yıl yaşadığını kanıtlamasıdır. Aile bireyleri için kalma izni gelişlerinin "amacına", yani aile birleştirmesine bağlıdır. Değişik eyaletlere göre farklı olmak üzere, ilk 3 ile 5 yılda eşlerin kalma izinleri koşulludur ve böylece oturma izinlerini korumak için kocalarıyla birlikte yaşamak zorundadırlar. Eğer bir göçmen işçi eşini terkeder yada başka yere göç etmeye karar verirse, kadına çoğunlukla FAC' de kalma izni verilmemektedir; çünkü artık giriş izninin "amacı" yerine getirilmemektedir. Ancak Almanya'da 3 ile 5 yıl yaşadktan sonra göçmen işçinin eşi kendi bağımsız oturma müsaadesi için başvurabilir. Bu kendisine, mali olarak güvencikte olduğunu, yani bir çalışma müsaadesi ve bir işi olduğunu kanıtlaması halinde verilir. Bugün AET ülkesi vatandaşı olmayanlar için çalışma izni almak hemen hemen olanaksızdır, çünkü böylesi bir iznin verilmesi iç işgücü pazarının durumuna ve gelişmesine bağlıdır. Bunun yanı sıra, çalışma izni yasasının bir paragrafı mevcut bir iş için çalışma izninin ancak işveren bu iş için işsiz bir Alman vatandaşı yada bir AET vatandaşı bulamaması halinde verilmesini getirmektedir. Çalışma izni olmayan kadınlar böylece çifte bir ayırma uğramaktadırlar. Çalışma izinleri olmamasından dolayı bağımsız oturma hakkı için başvuramazlar ve bu nedenle de tamamen kocalarının yasal konumuna bağımlıdırlar. Eğer işsiz kalır ve geçersiz bir oturma izninin uzatılmasını sağlayamazsa, hem kendisi hem de bütün ailesi ülkeyi terketmek zorundadır. Bu, göçmenlerin ekonomik yararlılıklarına göre ölçüldüklerini açıkça göstermektedir. Eğer verimsiz olur, işsiz kalır ve böylece ekonomik yararlılıklarını yitirirlerse, atılmaktadırlar. Diğer Batı Arupa ülkeleri gibi Alman yasaları da işsiz kaldıklarında bile göçmenlerin göçmenlerin Almanya'da kalabilmeleri için sadece tek bir legal statü tanımaktadır. Bu da yerleşme hakkıdır. Göçmenler yerleşme hakkı için Almanya'da yasal olarak en az 8 yıl kaldıkları, süresiz geçerliliği olan ve her işveren için geçerli olan "özel" çalışma iznine sahip oldukları, uygun konutları olduğunu kanıtlayabildikleri ve çocuklarının Alman okullarına devam etmesi halinde başvurabilirler. Bazı eyaletlerde yerleşme müsaadesi alabilmek için göçmenler güç Almanca dil imtahanlarından geçmek zorundadırlar. Gerek yerleşme hakkının önkoşulları, gerekse bir çok göçmenin 3 farklı çeşit yasal oturma müsaadesi statüleri hakkındaki yetersiz bilgisi dolayısıyla, 4.5 milyon göçmenden geçen yıl yalnız 90.000'inin yerleşme müsaadesine sahip

olması şaşırtıcı değildir.

Göçmen işçilerin ve ailelerinin konumunu iyileştirmek için Yeşiller Partisi geçen yıl yerleşim yasası diye adlandırılan bir yasa taslağı hazırladı. Şimdi bu taslak çeşitli politik komisyonlarda tartışılacak. Şimdiki muhafazakar hükümetimiz görevde olduğu sürece bu yasanın kabul edilme ihtimali olduğuna inanmıyoruz. Gerçekte de taslak esas olarak şimdi yürürlükte olandan çok daha kısıtlayıcı yeni bir göçmen yasasının getirilmesi hakkında kamuoyuna süren tartışmalara bir alternatif olarak hazırlanmıştır. Birçok Alman ve sanırım bu diğer ülkelerin yerel haklarının büyük çoğunluğu için de geçerlidir, yabancıların göç ülkelerinde hangi koşullarda yaşamak zorunda olduklarını bilmemektedir. Nihayet taslak göçmenlerin politik hakları üstüne tartışmayı hızlandırmak amacıyla da hazırlanmıştır. Taslak, engeç 1990'a kadar ulusal düzeyde oy verme hakkının getirilmesini öngörmektedir. Bonn'daki parlamento seçimlerine katılmanın önkoşulu yerel düzeyde oy hakkıdır. Buna ancak eyaletler karar verebilir. Halen, Yeşiller Partisinin ve Sosyal Demokrat Partinin yönettiği bazı belediyelerin göçmenlere bu hakkı tanımak istedikleri Hessen eyaletinde yerel düzeyde oy hakkı tanınması yoğun biçimde tartışılmaktadır.

Yerleşme izni kadınlar için bağımsız kalma hakkını da içerdiğinden, ana paragrafları okuyorum.

(2) Yerleşme izni,

1. 8 yıl süresince yasal olarak ikamet eden yabancılara (madde 2), Yasanın geçerli olduğu alanda 5 yıldır yasal olarak ve gelir elde edici biçimde çalışan yabancılara,

Yerleşme hakkına sahip kişilerin aile üyelerine (Madde 4) verilir.

(3) Bu yasayla tanımlanan aile üyeleri,

1. 21 yaşından küçük çocuklar, torunlar, vb., ve eşler
2. Kendilerine yerleşme hakkı olan bir kişi yada bir Alman tarafından bakılan, ebeveyn, vb., yaşlı akrabalar ve çocuk, torun, vb.

(2) Yerleşme hakkı olan kişiler yurt dışına çıkarılamaz.

(4) Yerleşme hakkına sahip yabancılar, Yabancılar Yasası hükümlerine tabi olmayacaklardır.

(1) Yerleşme hakkına sahip kişiler Alman vatandaşlarına uygulanan kurallar uyarınca serbest yada ücretli olarak çalışabilirler. Bir çalışma müsaadesine ihtiyaçları yoktur.

(2) Eğer herhangi bir mesleğin icrası yasalarla Almanlara sınırlandırılmışsa, yerleşme hakkına sahip kişiler de bu sınıra dahil edileceklerdir.

(2) 1.Paragrafta tanımlanan geri dönen yada başka yere göçen göçmenlerden Federal Cumhuriyeti Terketmelerinden 5 yıl içinde Yasanın uygulanma alanına geri dönmek isteyenler ülkeye girme ve yeniden yerleşme hakkına sahip olacaklardır.

(2) Alman Bundestagına oy verme ve seçilebilme hakkını sadece Almanlara kısıtlayan madde 31.12.1989 tarihinde sona erecektir.

Buna benzer, göçmen işçiler için Avrupa'da Yerleşme Hakkı adını taşıyan bir yasada Avrupa'daki Göçmen işçiler Kiliseler Komitesi tarafından hazırlanmıştır. Bu, Avrupa ülkelerindeki çeşitli kiliselerin temsilcilerinin göçmen sorunlarını tartıştığı ve durumlarının nasıl iyileştirilebileceği konusunda önerilerin yapıldığı bir kilise örgütüdür. Bunun çeşitli ülkelerde hangi komisyonlarda tartışıldığını ve kiliseler Komitesinin tartışmayı nasıl yönlendirdiğini bilmiyorum.

Böylesi bir yerleşme iznini şimdiye dek gerçekleştiren tek ülke İsveç'tir. İsveç'in göç yasaları Batı Avrupadaki en liberal yasalardır.

İsveç'te göçmen işçiler bu ülkede en az bir yıl yaşadıkdan sonra yerleşme izni için başvurabilirler. Bu, İsveç'te bir yıldan fazla yaşamış ve vasileri gerekli oturma ve çalışma izinlerine sahip 16 yaşındaki kişiler için geçerlidir. Eşleriyle yeniden birleşmek üzere İsveç'e yabancılar, oturma haklarının ilişkilerinin durumuna bağlı olduğu 2 yıllık bir deneme süresine zorlanabilirler. Pratikte, göçmen statü konusundaki gecikmeli karar, yabancı eşe -en kısa 6 ay olmak üzere- bir dizi kısa süreli oturma izni verilmesi anlamına gelmektedir.

Bu uygulama, kadınları, özellikle de kültür ve dinin boşanmış kadınlara karşı olumsuz bir ayırım yapma eğiliminde olduğu Avrupa dışı ülkeler kadınlarını zor duruma düşürdüğü için şiddetle eleştirilmiştir. Halen genel uygulama, her davayı inceleme ve insancıl nedenlerin gerektirdiği durumlarda yabancı

eş İsveç'te yaşamaya devam etme izni verme doğrultusundadır.

Aile birleştirmesi için yeterli konut yada başvurusunun gelecek aile üyelerine bakabilme yeteneği gibi bazı formel koşullar vardır, ancak uygulamada bu talepler aile birleştirmesine izin verme kararına büyük bir rol oynamamışlardır. Gerçekten de İsveç makamları 1968'de benimsenen göçle ilgili temel ilkeleri uygulamaktadırlar ki, bunda şu belirtilmektedir: "Yasal oturma ve çalışma izinlerine sahip yabancıların eşleri ve evli olmayan bakmakla yükümlü oldukları kişilere önceden yabancıların onlara bakma yeteneğinin saptanmasına gerek olmadan oturma hakkı verilecektir."

Liberal göçmen yasalarının kökleri, İsveç parlamentosunda 1975 yılında oy birliğiyle benimsenen İsveç'in göçmen azınlıkları için yönlendirici ilkelerde yatmaktadır Bunlar şöyledir:

Eşitlik: Eşitlik ilkesi genel nüfusa aynı olanak, hak ve görevleri sağlamak için tüm grupların kendi ana dillerini korumak ve geliştirmek ve kendi kültürlerini uygulamakta eşit olanağa sahip olması anlamına gelmektedir. Bunun sonucu olarak, Göçmen ve Azınlıklar politikası, İsveç toplumunun tümü için geçerli karşılıklı çıkarlar çerçevesinde, dilsel azınlıklara kendi dilsel ve kültürel benliklerini gerçekleştirmeye olanağı sağlamaya çalışmalıdır.

Seçme Özgürlüğü: Seçme özgürlüğü ilkesi, dilsel azınlıkların üyelerinin ne ölçüde bir İsveç kültürel benliği özümsemeyecekleri yada ne ölçüde kendi asli kimliklerini koruyup geliştirecekleri konusunda kendilerinin seçme yapabilmesi demektir. Göçmenlerin kendi ülkeleriyle ilişkilerini korumalarına yardım edilmesi göçmenlerin İsveç'te kalma yada geri dönüp kendi ülkesine asimile olma kararlarını da kolaylaştıracaktır.

İşbirliği: İşbirliği ilkesi, bir yanda göçmen ve azınlık grupları arasında, öte yanda ise bunlarla çoğunluk nüfus arasında karşılıklı ve kapsamlı bir işbirliği içermektedir. Bu ilke göçmenler ve yerli halk arasında karşılıklı tahammül ve dayanışmayı içermektedir. Bu yönlendirici ilkenin gerçekleştirilmesi göçmenlerin İsveç'in politik yaşamında aktif bir rol oynayabilmek için daha büyük olanaklara sahip olmalarını

kendi kültürel faaliyetlerini örgütlemek için onlara daha geniş olanaklar sağlanmasını ve göçten doğan olumlu kültürel yararlarla daha büyük ilgi gösterilmesini de öngörmektedir.

Bu ana çizgilerin gerçekleştirilmesinin önkosulu göçmenlere İsveç toplumunda yasal eşitlik sağlayan göç yasalarıdır. Ve İsveç bu anlayışa uygun olarak yeterli yasalar kabul etmiştir.

1976 : Göçmenlerin temel özgürlük ve hakları İsveç Anayasasına dahil edildi. Etnik, dilsel ve dinsel azınlıkların kendi kültürel ve dini yaşamlarını koruma ve geliştirme hakları Hükümet Kararnamesiyle teyit edildi.

Göçmenler için belediye düzeyinde oy verme ve seçilme hakkı yürürlüğe girdi.

Anadil eğitimi yasası yürürlüğe girdi. Okul öncesi düzeyde anadil eğitimi için belediyelere devlet yardımı sağlandı.

Suç işlediği nedeniyle bir yabancıyı yurt dışına çıkarabilmek için yetkililer "suçlu" nun İsveç'te kalma süresini, aile durumunu ve yaşama koşullarını dikkate almak zorundadırlar. Yerleşme hakkı olan göçmenler ve İsveç'te en az 3 yıl yaşamış olan yabancılar ancak "olağanüstü nedenlerle" yurtdışı edilebilirler.

Bu liberal göç politikasına ve onun yasal sonuçlarına karşın göçmenler hala bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Ama diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak İsveç makamları bu sorunları çözmeye çalışmakta ve kamuoyunda ekonomik ve sosyal sorunlar nedeniyle yabancı nüfusun suçlanamayacağını vurgulamaktadırlar. Bunun çok önemli bir nokta olduğunu sanmıyorum. Alman, Belçikalı yada Fransız politikacılar sözde "tahammül sınırına" ulaşıldığından yada yabancı nüfusun neden oyduğu yüksek sosyal ve ekonomik "yük" ten söz ettikleri ve dolaylı olarak toplumdaki bazı sorunlardan dolayı onları suçladıkları sürece göçmenlere karşı yaygın düşmanlık ve ırkçılığı beslemektedirler. Öte yandan yerel halk kendi düşmancı ve ayırıcı tutumlarını haklı çıkarmak için politikacıların sözlerini tekrarlamaktadır. Eğer bu makamlar yabancı nüfusun toplumun entegre bir parçası haline gelmesini gerçekten istiyorlarsa o zaman onları göçmenlerden değil, başka bazı faktörlerden kaynaklanan ekonomik ve sosyal sorunlarda günah keçisi gibi göstermekten vazgeçmelidirler.

Bu kapsamda diğer önemli bir nokta yerli halk arasında artan ırkçılığın daha sıkı göç kuralları getirmek için bir neden olmasıdır.

Yabancılar karşı artan düşmanlığın ancak yeni göç yasaklamalarıyla durdurulabileceği bahanesiyle ve yerli nüfusu memnun edebilmek için yetkililer gitgide daha fazla kısıtlama getirmekte ve böylece onların ırkçılığını haklı çıkarmaktadırlar.

Bunun iyi bir örneği İngiltere'deki göç kısıtlamalarıdır.

Gazetelerin geceyarıları sandalla sahillere gelerek böylece İngiltere'yi işgal ettiği Asyalı "sürüler" hakkında haberler yazdığı 1970'li yıllarda, Asyalılar birçok korku hikayesinin konusu oluyorlar ve onlara karşı ırkçılık ve ayırıcılık ciddi biçimde artıyordu. İngiliz hükümetinin bu "sürülere" karşı birşey yapmakta olduğunu kanıtlamak için 1978 yılında "yasa dışı ülkeye giren" tarifi yasal olarak yeniden tanımlandı. 1978 yılına kadar "yasa dışı ülkeye giren" kısaca muhaceret kontrolünden geçmeden, yani koşullu yada koşulsuz İngiltere'ye giriş izni verilmemiş kişi anlamına geliyordu. Ancak 1978'den bu yana bu tanım değiştirilmiş ve daha önce İngiltere'de "yerleşmiş" olan çok sayıda insan kendilerini yasa dışı olarak yeniden sınıflandırılmış bulmuştur.

Yasadışı göçmenler örneğin yıllar önce yasal olmayan biçimlerde ülkeye girip 1974 yılında yasadışı göçmenlere çıkarılan afla konumlarının normalleştiğini sanan ama çoğu kez durumun böyle olmadığı kişilerdir. "Süreyi aşırıanlar" diye adlandırılanlar da belki kendileri bile öyle olduğunu farketmeseler de yasadışı göçmenlerdir. "Süreyi aşırıanlar" çalışma izni sona eren yada işinden atılıp istihdam dairesi ilgili göçmen işçi için işverene izin vermeden bir işe giren kişilerdir. İngiltere'de herhangi bir iş değiştirmenin istihdam Dairesi tarafından onaylanması gerekmektedir. Aksi halde kişi yasal işleme maruz kalacak ve daha fazla kalmasına izin verilmeyecektir. İşverenin yabancı işçiye istihdam Dairesinden izin aldığı konusunda yalan söylemesi de mümkündür ve bu, göçmen işçinin nasıl kontrol edeceğini bilmeyebileceği bir durumdur.

"Süreyi aşırıanlardan" bazıları evraksız çalışmakta ve böylesi işverenler tarafından aşırı biçimde sömürülmekte, aynı zamanda sürekli içişleri Bakanlığınca yakalanma korkusuyla yaşamaktadırlar. Eğer yakalanırsa, işçinin İngiltere'de oturma hakkına sahip eşi ve çocukları bile olsa yurt dışı edileceği hemen hemen kesindir. Yasa dışı göçmenlerin hiçbir yasal hakkı yoktur. Formel temyiz sistemini kullanamazlar, ancak bir milletvekili aracılığıyla içişleri Bakanlığına başvurabilirler. İngiltere'de herkesten

farklı olarak onlar mahkemeye çıkarılmadan belirsiz bir süre hapiste de tutulabilirler.

Ancak "petriyol" olan kişiler hiçbir zaman İngiltere'den dışarı çıkarılamazlar. Onların İngiltere'de yaşama ve hareket etme konusunda mutlaka bir hakları vardır. "Patriyallik" kavramı İngiltere'deki göçmenler için temel bir kavramdır ve yasal konumlarını büyük ölçüde etkilemektedir. "Patriyaller" İngiltere'de doğmuş kişiler,

(2) 1973 yılından önce İngiltere'ye yerleşmiş İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşları,

(3) Ya kayıtlı (İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşları İngiltere'de 5 yıl sürekli yasal ikametten sonra İngiliz vatandaşı olarak kaydedilebilirler) yada vatandaşlığı geçme (yabancılar da aynı süre sürekli yasal ikametten sonra bunu yapabilirler) yoluyla olmuş İngiliz vatandaşları,

(4) Annebabası yada büyükannebabası İngiltere'de doğmuş olan İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşlarıdır.

Bu temel maddedir, çünkü "patriyallığın" özü göçmenin yada muhtemel göçmenin İngiltere ve İngiliz kültürüyle yakın bir ilişkisi, bir bağı, özdeşleşmesi olmasında yatmaktadır.

İngiliz bir aileden yada sülaleden gelen kişilerin İngiliz değerleri ve kültürüyle benimsediklerinden hareket edilmektedir. Onlar Hindistan yada Batı Hint adalarından gelen kişilerin sayıldığı gibi "yabancı" değillerdir.

İngiltere'deki göçmenlerin aile birleşmesi hakları da yasal konumları kadar güvencesizdir.

AET dışı ülkelerden İngiltere'ye yerleşmiş yada çalışma izni olan erkekler eş ve 18 yaşın altındaki çocuklarını aile birleştirmesi amacıyla, ancak onlara uygun konut varsa ve yaşam masraflarını karşılayacak mali kaynaklar sağlanmışsa, yanlarına getirebilirler. Bir erkek karısını ancak Muhaceret Memurlarını söz konusu kadının gerçekten karısı olduğuna ikna edebilirse İngiltere'ye getirebilir. Bunun gerçek bir evlilik olduğuna yetkilileri ikna edebilmek için göçmenin sayısız idari baraj aşması gereklidir. Böylesi engellerin birisi Muhaceret Memurlarının İngiltere'deki kocayı ve Hindistan yada diğer yasadışı ülkedeki karısını evlilikleri ve birlikte yaşamalarının bir dizi önemli yada önemsiz ayrıntısı hakkında sorgulamadan geçirmesidir. Sorular arasında düğüne kimlerin geldiği, evlerinin nasıl olduğu, uzak akrabalarının kimler olduğu, uzak akrabalarının kimler olduğu,

yada eşyalarını nereye depoladıkları yada kaç keçiye sahip oldukları gibi konular da bulunabilir. Eğer uzun süredir birbirinden çok uzakta yaşayan bu iki kişinin yanıtlarında farklılık olursa Giriş Memuru ilişkinin gerçek olduğunu kabul etmeyi reddedebilir ve kadına ülkeye girme izni vermeyebilir. Bu birçok başvurunun çok büyük ölçüde gecikmesine ve sonuç olarak da birçok çiftin İngiltere'de hiçbir zaman birlikte yaşayamamalarına yol açmaktadır. Temyiz hakkı vardır, ancak bu işlem İngiltere'de yürümekte ve göçmenin ülkesinden kanıtlar çoğu kez muhaceret makamlarından gelmektedir. Kadının çoğu kez bir düşmanca ortam içinde, çevirmek aracılığıyla, ve bürokratik üstten bakış içinde sorgulanmasından dolayı sık sık hataların yapıldığı kanıtlanmasına karşın, kadının doğrudan konuşma ve açıklamada bulunma hakkı yoktur.

Evliliğin gerçek olduğunun kanıtına ek olarak aile birleştirmesi için başvuran kişi ailesini yeterli biçimde geçindirebileceğini de kanıtlamalıdır.

İngiltere'de yaşayan göçmen kadınların kocaları ancak bunun formel bir evlilik olmadığını, yani kocanın İngiltere'ye giriş izni alması için evlenmediklerini kanıtlayabilirlerse eşlerinin yanına gelebilirler. Evliliklerinin gerçek olup olmadığı polis tarafından araştırılmakta, buna çiftin nerede yattığını görmek için sabaha karşı ev baskınları da dahildir.

İngiltere'de yalnız yaşayan bir ebeveyn ancak diğer eş ölmüşse yada kendisinin "tek" sorumlu olduğunu kanıtlayabilirse çocuğunu yanına alabilir. Bu, kadınların 1950 ve 1960'larda küçük çocuklarını kendi annelerinin yanına bırakarak çalışmaya geldikleri Batı Hint adaları topluluğunu özellikle etkilemiştir. Daha sonra (ev bulup mali olanakları olunca) çocuklarını aldıkları istediklerinde, çocuğun tüm masrafını kendilerinin yaptığını, onunla ilgili tüm kararları verdiklerini ve yetismelerini mektupla kontrol ettiklerini kanıtlamak zorunda kaldılar. Batı Hint adalarında, Nijerya, Gana, Latin Amerika ve Filipinlerden birçok kadın "tek sorumlu" olduklarına dair inanılmayacak kadar zor koşulları kanıtlayamadıkları için ya İngiltere'yi terkettiler yada çocuklarını yitirdiler. Dağılmış ailelerin sayısı İngiltere'deki bazı toplulukların sürekli mirasıdır.

İngiltere'de yerleşmiş annebabalar (1973 öncesinde İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşları hariç) ilişkilerini kanıtlamak ve yaş sınırlarına uymanın yanı sıra çocuklarına bakabilecek durumda olduklarını da kanıtlamak durumundadır. Bu yasa gene birçok göçmenin karşılaştığı konut sorunundan ve gittikçe yükselen işsizlikten olumsuz etkilenen göçmenlere ağır bir darbe olmaktadır. Bazen onlar uygun bir konut buluncaya kadar çocuk 18 yaşına gelmekte ve ülkeye girmesi zaten olanaksızlaşmaktadır. Yaş kistası başvuru tarihinde değil giriş tarihinde uygulanmaktadır.

İngiltere'nin ırkçı göç yasaları üstüne söylenecek oldukça fazla şey vardır, ama sanırım bunları bu çalışma grubunda biz birlikte tartışacağız.

Bir göçmen İngiliz göç politikasını şöyle tanımlıyo: "Ya onları buradan uzakta tut yada onlar için işleri alabildiğine zorlaştır."

Belçikanın göç politikası oldukça liberaldi, ama son yıllarda bu giderek büyük komşusu Federal Almanya'nıinkini izlemektedir: geçen Mart ayında Belçika aile birleştirmesi çerçevesinde ülkeye gelen çocukların yaşını 21'den 18'e indiren bir yasa benimsedi. Bu yasa aynı zamanda "2. kuşak" diye adlandırılanların eşlerinin ülkeye otomatik giriş izni alma olanağını da kaldırdı. Almanya'da olduğu gibi diğer eş ancak göçmen Belçika'da en az 8 yıl yaşamışsa ve evliliğin 1 yıldır sürmesi koşuluyla giriş izni alabilmektedir. "Normal" aile birleştirmesinin ön koşulu diğer aile üyelerinin başvuruçunun Belçika'ya geldiği yıl gelmeleridir.

Belçika hala işsiz göçmenlerin oturma izinlerini uzattırabildikleri tek ülkedir. Bu izin 1 yıl için verilmekte ve genellikle bir yıl daha uzatılmaktadır. Belçika'da 5 yıl kaldıktan sonra göçmen yerleşme izni için başvurabilir. Bu iznin önkoşulu süresiz ve her işveren için geçerli olan A çalışma iznine sahip olmak ve Belçika nüfus idaresine kaydolmaktır. 6 Brüksel belediyesi, "eğer yerli olmayan nüfusta daha fazla bir artış ilgili belediyenin çıkarına karşı görülüyorsa" AET ülkesi vatandaşı olmayan kişilerin kaydını yasal olarak reddedebileceğinden, AET dışı ülkelerden göçmenlerin böyle bir kaydı sağlamaları çok zor hatta olanaksızdır. Bir kişinin kaydolmaması "varolmaması" demek olduğundan hiçbir türlü sosyal ve tıbbi yardımdan yararlanamaz. Bir vakada bu 6 belediyeden birinde yasal biçimde ikamet

eden bir Faslı ile evli bir Faslı kadın geçen yıl bu komünde kaydedilmesi reddedildiği ve kocasının yasal olarak tıbbi yardım alma hakkı olmasına karşın bu kendisine sağlanmadığı için çocuğunu düşürmüştür. Bazı Brüksel belediyelerinde Türk vatandaşları oturma izni olabilmek için eskisine göre çok daha yüksek ücretler ödemek zorundadır. Bu uygulama ile imzalanmış anlaşmaya uygun değildir ve Avrupa konseyi komisyonu şimdi bir ihlal işlemi başlatmanın olanaklarını araştırmaktadır. Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki, Belçika'da 10 yıldır yaşayan bir göçmene oturma izni verilmesi reddedilemez.

Aynı şey Hollanda içinde geçerlidir. Burada bir göçmen Hollanda da en az 5 yıl yaşadktan sonra sürekli oturma izni için başvurabilir. Uygulamada Hollanda makamları çoğu kez bu oturma izninin verilmesini uydurma nedenlerle reddetmektedirler. Ben kendim de Hollanda'da bir yıldan sonra oturma iznimin uzatılması için başvurmak zorunda kaldığımda aynı durumla karşılaştım. O zaman artık bir AET vatandaşı olduğum için 5 yıllık oturma izni hakkım olduğunu biliyordum. Polise gidip mavi AET ikamet kartını istediğimde reddettiler. Kendileriyle bir saat tartıştıktan sonra -tüm AET kurallarını sıraladım- genç bir polis memuru ötekine şunu söyledi: "Böylesi bir kadınla 10 yıldır evli olmayı düşünebiliyormusun," sonunda iznimi yalnızca kişisel nedenlerden ötürü, yani çok keyfi bir biçimde reddettikleri ortaya çıktı. Bu deney aynı zamanda yabancı bir ülkede o ülkenin dilini anlamının gerekliliğini de göstermektedir. Sanırım Hollandacası o kadar iyi olmayan bir Türk kadını tek kelime bile anlamazdı çünkü bu iki polis aynı zamanda çok da hızlı konuşuyorlardı. En sonunda bir avukat göçmen dairesine bir mektup yazdıktan sonra oturma iznimi alabildim.

Göçmenlerin yaşamını belirleyen göçmen yasa ve genelgelerinin ana sorunlarından birinin de muhaceret memurlarının geniş yetkilere sahip olması olduğu iyi bilinmektedir. Bir genelgeyi son derece geniş ve bonkör ölçüde yada düşmanca ve ayırımçı bir biçimde yorumlama yetkileri olmakta ve böylece çoğu kez ilgili göçmenin geleceği üstüne kararlar vermektedirler. Süresi bitmiş bir iznin uzatılması muhaceret memurunun o günkü havasına yada göçmenin görünüşüne bağlı olabilir. Benim deneyimim göç yasalarının son derece iyi bilinmesi gerektiğini gösteriyor. Eğer ilgili makamlardan olumsuz yanıt alınırsa göçmenler hakları için hukuki yollara başvurmak zorundadırlar. Batı Avrupadaki göçmenler böyle-

si belirsiz ve insan haklarını ihlal eden yasalar altında yaşadıkça yabancı nüfusun entegrasyonu düşünülemez. Daha da ötesi entegrasyon tartışmaları ancak ekonomik yararlılık görüşlerini gizlemeye hizmet edebilir. Bu görüşler göçmen işçinin iş pazarı politikalarına göre ayarlanacak bir faktör durumunda kalmasına yol açmaktadır. İşte AET ülkelerinin göçmen politikası budur.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

TÜRKİYELİ GÖÇMEN KADINLAR AVRUPA KONFERANSI

6-8 Haziran 1985 Amsterdam

GİRİŞİM KOMİTESİ ADINA MAVİYE KARAMAN'IN YAPTIĞI KONUŞMA

Değerli delege arkadaşlar, konuklar,

Girişim komitesi ve Hollanda'daki Türkiyeli kadınlar adına sizleri selamlarım. Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansının ilk kez Hollanda'da toplanmış olmasından kıvanç duyuyoruz.

Bizlere pek sık sorulan bir soruyu yanıtlamak isterim. Neden böyle bir konferans? Neden bu yıl?

Kadın Onyılı'nı değerlendireceğimiz, önümüzdeki on yıllar için perspektiflerimizi çizeceğimiz Nairobi forumuna Türkiyeli göçmen kadınların aktif katılımına sağlamak amacı kuşkusuz böylesi bir konferansın bu yıl toplanmasında önemli bir etken oldu. Konferansımızın, Türkiyeli göçmen kadınların sesini dünya kadınlarının Nairobi forumunda en etkili bir biçimde duyurmasını sağlayacağına inanıyoruz. Bu konferansımıza katılan veya çeşitli nedenlerle katılamayan Türkiyeli göçmen kadınların gösterdiği ilgi ve kararlılık daha şimdiden kanıtlanmıştır.

Bu konferans biz Hollanda'daki Türkiyeli kadınlar için özel bir anlam taşıyor. Kadın Onyılı'nın başladığı yıl, yani 1975'de Hollanda'daki Türkiyeli kadınlar HTKB'yi kurmuştu. Kadın Onyılı'nın noktalandığı bu yıl, HTKB de on yaşını doldurdu. On yıllık çalışmalarımızı ve deneyimimizi diğer ülkelerden gelen siz seçkin delegeler ve uzmanlarla birlikte değerlendirerek bu yıldönümünü en yararlı ve anlamlı olarak kutlamış olacağız.

Kuşkusuz bu konferansın toplanmasını hem gerekli hem olanaklı kılan asıl neden Türkiyeli göçmen kadınların her gün biraz daha artan katmerli sorunları ve onların buna örgütlü çözüm bulma arayışlarının artmasıdır. Hepimiz biliyoruz, son 25 yıldır ve bugün Batı Avrupa ülkelerinde "göçmen" yada "göçmen işçi" denince, "yabancı düşmanlığı" denince akla öncelikle Türkiyeliler geliyor. "Türkiyeli göçmenler" denince ise 1960'lı yıllarda, hatta 70'li yılların

a bir erkekler kitlesi gelirdi. Son 10-15 yıl içinde
Artık Batı Avrupa'da Türkiyeli göçmen kadınlar ve
var.

meleri ile gelen kadınlara ikinci-üçüncü kuşaktan
z da eklendikçe sayımız neredeyse erkeklerinkine
re. Hollanda'da bu oran %45'tir.

en kadınların sayısı neredeyse erkeklere eşittir,
iz kat kat daha çoktur. Türkiye'de de, Batı Avrupa'da
n zor, ama göçmen kadın işçi olmanın çok daha zor
oruz. Sorunlarımız çok yönlü ve ağır. Hepimizin için-
3 gün boyunca enine boyuna tartışacağımız sorunla-
ele alarak vaktinizi almayacağım. Ama şunu vurgulamak
larımız son yıllarda daha da artmış, ağırlaşmıştır.
daha da ağırlaşacağı benziyor.

tı Avrupa ülkelerini kasıp kavuran derin ve yapısal
ımın, önü alınamayan işsizliğin yükü işçilerin, onlar
elikle göçmen işçilerin, en başta da göçmen kadınların
r. Akıl almaz ölçülere varan silahlanma yarışının yol
nma harcamaları işsizliği azdırmakla kalmıyor, işçi-
öncelikle de biz Türkiyeli göçmenlerin sosyal hak ve
kesilerek karşılanıyor. Önce işsizliğe mahkum edili-
a işsizlik, sağlık ve emeklilik ödentilerimizden
geri dönüşe zorlanıyoruz. Batı Avrupa'da son yıllarda
üde artan, saldırganlığa dönüşen ırkçılık, yabancı
o-faşizm aslında bir avuç parababası ve silah tekeli
ların güdümündeki politik güçlerce sinsice besleniyor,
Amaçları Batı Avrupalı işçi ve emekçilere hedef
Türkiyeli göçmenleri haklarımızdan vazgeçerek
lamaktır. Peki, Türkiye'de bugün başta bulunanlar bu
llarımız karşısında ne yapıyor? Yanıtı hepimiz bili-
"Hiç". Gerçi haklarını yemeyelim, bizim zararımıza
eni yapıyorlar. Anayurdumuz geri dönmek istesek de
duruma geldi. Ekonomik yıkım, ahlak çöküşü, baskı
le ki, buralarda ne kadar zorlansak da anayurdumuza
korkar olduk. Zaten bu rejim dövizlerimizi istiyor,
altından Batı Avrupa parababaları ve hükümetleriyle
di karşılığında bizim kazanılmış haklarımızı pazarlık

konusu yapıyorlar. Bize hiç danışmadan, bize verilecek prim ve paraları devletten devlete transfer edecek sözde sosyal güvenlik anlaşmaları imzalıyorlar. Anayurdumuzda demokratik kadın örgütlerini kapatan, kadın hakları, barış ve özgürlükler için savaşım verenleri zindana atan Türkiye'deki yönetimden elbette Türkiyeli göçmen kadınların sorunlarına çözüm bulmasını bekleyemeyiz.

Kısacası, Türkiyeli göçmen kadınlar olarak sorunlarımızın çözümü için örgütlenmekten, örgütlü gücümüze güvenmekten başka bir çaremiz, seçeneğimiz yoktur. Ve bu, bugün her zamandan daha da gereklidir.

Değerli arkadaşlar,

Konferansımızın "sesini yükselt" belgisiyle toplanması boşuna değildir. Bu konferansın ana amacı, onu asıl gerekli kılan, sorunlarımızı çözmek için ne yapmamız gerektiğini tartışmaktır. Bunun için de herşeyden önce bugüne kadarki deneyimlerimizi karşılaştırmamız, değerlendirmemiz gerekiyor.

Türkiyeli göçmen kadınların örgütlenme girişim ve deneyimlerinin 10-15 yıllık geçmişi vardır. Kuşkusuz Türkiyeli göçmen kadınların örgütlülük ve sosyal, politik yaşama örgütlü katılım düzeyleri henüz çok yetersizdir. Yine de böylesi bir konferans gerekli ve olanaklı kılacak zenginlikte ve çeşitlilikte bir örgütlenme, bir savaşım deneyimimizin birikimimizin olduğu da ortadadır. Bunun en anlamlı kanıtı, bu konferansa gösterilen ilgi ve bugün burada toplanmış olmamızdır. Bu konferans salonunda bulunan delegelerin bileşimi, Türkiyeli göçmen kadınların hem işçi, hem göçmen, hem kadın olarak çok katlı sorunlarının çözümü için yine çok yönlü örgütlenmeye yöneldiklerini gösteriyor. İçimizde Türkiyeli göçmen kadın örgütlerinin temsilcileri var. Yabancı kadınlar merkezlerindeki, semt evlerindeki Türkiyeli göçmen kadın çalışma gruplarını yada göçmen işçi örgütlerinin kadın kollarını temsil eden arkadaşlarımız var. Sendika temsilcisi Türkiyeli göçmen kadın delegeler var. İkinci kuşaktan genç kızlarımızın bulundukları ülkelerin demokratik kadın hareketi içinde yer almaya başladığını gözlemliyoruz.

Demek ki konferansta çeşitli ülkelerdeki Türkiyeli göçmen kadınların örgütlenmesinin tüm alan ve biçimlerindeki deneyimlerimizi de karşılaştırabileceğiz ve karşılaştırmalıyız. Genel olarak Türkiyeli kadınları örgütlemekte, özel olarak onları sendikalarda, Türkiyeli göçmen kadın örgüt ve çalışma gruplarında örgütlü savaşıma katmakta karşılaştığımız zorlukları aşmanın çözüm yollarını yine birlikte arayacağız, aramalıyız.

Bunu yapabildiğimiz ölçüde herbirimiz geldiğimiz ülkelere ve çalışmalarımıza daha deneyli ve bilgili döneceğiz. Konferansımız Türkiyeli göçmen kadınların, sosyo-politik yaşama daha aktif katılmasına, sorunlarının çözümü için örgütlü savaşıma yeni bir ivme katabilirse görevini yapmış olacaktır. Ve böylece konferansımızın "sesini yükselt" belgisi çalışmalarımızda örgütlenmeye ve örgütlü savaşıma çağrı belgisi olarak yaşayacaktır.

Değerli arkadaşlar,

Bu konferans Türkiyeli göçmen kadınların sorunlarının ele alındığı ilk uluslararası toplantı değildir. Ama Türkiyeli kadınların tartışma konusu bir nesne olarak değil, bizzat kendilerinin düzenlediği ve söz sahibi olduğu ilk uluslararası toplantıdır. Kuşkusuz bu konferansa da Türkiyeli ve diğer araştırmacı ve bilim adamları katılıyor. Bundan kıvanç duyuyoruz. Ama bu konferansta gerçek söz ve karar sahibi biz, Türkiyeli göçmen hareketinin siz seçkin temsilcileri olacağız, olmalıyız. İçimizde böylesi bir uluslararası toplantıya ilk kez katılanlar çoğunluktadır. İçimizde herhangi bir konferansa ilk kez katılanlar da hiç az değil. Önemi yok. Sorunlarımızı biz yaşayarak biliyoruz, en doğru çözüm yollarını ve istemleri de yine bizler önerebiliriz. Ama daha da önemlisi, burada herbirimiz yalnız kendi görüş ve istemlerimizi değil, buraya gele-meyen, katılamayan Türkiyeli göçmen kadınları temsil ediyoruz. Onların sözcüsüyüz. Bunlar boş laflar değildir. Örneğin, Hollanda'da biz çeşitli şehir ve semtlerde konferansa katılacak delegelerin seçildiği ve konferansta ele alınacak sorunların tartışıldığı ön toplantılar yaptık. Danimarka'da kadınlar buraya dehege olarak gelecek arkadaşlarının yol parasını karşılamak için çiçek, eliş yapıp sattılar. Konferans ön çalışmalarının Türkiyeli göçmen kadınların örgütlülüğüne, değişik kadın örgütlenmeleri arasında iş-gücüne mütevazı de olsa bir katkıda bulunduğuna inanıyoruz. Ama

asıl görev siz değerli delege arkadaşlara düşüyor. Konferansımızı gerek geldiğimiz şehirler ve ülkeler çapında, gerekse Avrupa çapında Türkiyeli göçmen kadın örgütlenmeleri arasında eşgüdüm, iş-güç birliğini sağlamak ve geliştirmek üzere değerlendirebiliriz ve değerlendirmeliyiz.

Değerli arkadaşlar,

Üç gün boyunca tartışacak, öğrenecek, kararlar alacak ve dağılacğız. Konferans bitecek, ama bir bakıma işimiz yeni başlayacak. Burada alınan kararları önce Türkiyeli göçmen kadınlara ve onların örgütlendiğı tüm örgütlere duyurmaliyiz. Benimsemelerini ve sahip çıkmalarını sağlamalıyız. Yaşadığımız ve çalıştığımız Batı Avrupa ülkeleri ve Türkiye hükümetlerine, politik partilerine konferansta saptayacağımız istemleri iletmeli ve bunları almak için savaşıma kararlı olduğumuzu göstermeliyiz.

Kısacası konferansımızın sesini yükseltmeliyiz.

Girişim komitemiz konferansımızın sesini Nairobi forumunda duyurmak için gerekli girişimleri yapmıştır. Hollanda'dan konferansımızı temsilen bir delegasyon sonuç belgelerimiz ve konferansımızın video filmiyle birlikte Nairobi'ye gidecektir. Nairobi'de bu amaçla bir çalışma grubu gerçekleştirmek üzere de girişimde bulunulmuştur ve gerçekleştirilecektir. Girişim komitesi ve konferans yönetimi konferans sonuçlarını Avrupa Konseyi ve Ortak Pazar gibi Avrupa çapında örgüt ve kurumlara iletmelidir.

Değerli arkadaşlar,

Son olarak bu konferansın gerçekleşmesi için emeğı geçen tüm Türkiyeli göçmen kadın arkadaşlara, bize omuz veren, çalışmalarımızda yardımcı olan Hollandalı ve diğer ülkelerden kadın arkadaşlara ve konferansımızın gerçekleştirilmesine olanak sağlayan tüm Hollanda kurumlarına hepiniz adına teşekkür etmek isterim.

Bugün örgütlenme, hakları için savaşım verme olanakları elinden alınan Türkiye kadınlarının örgütlenmesi için, barış ve demokrasi için zindanda, sürgünde, en zor koşullarda ülkemizde savaşım veren kadınlarımızı yine hepiniz adına selamlarım.

Konferansımız başarılı, sesimiz güçlü olsun.

GÖÇMEN TÜRK KADINLARININ PSİKOSOMATİK SORUNLARI

Türkiyeli Göçmen Kadınlar Avrupa Konferansı, Amsterdam Haziran 1985

Gretty M. Mirdal
Kopenhag Üniversitesi

İnsanların çoğu akıllarında göç olayını köksüzlük, özlem ve üzüntü ile birleştirirler. Herhalde bu sebeptendir ki, göçmenlerin arasında ruh hastalıklarının oranının yüksek olduğu kanısı çok yaygındır. Bu kanıya psikiyatride - yani ruh biliminde, sık sık rastlanılırsa da, yapılmış araştırmalardan açık ve somut bilgi edinmek zordur.

Ruh bilimi tarihinde, vatan özleminin ruhsal dengesizliklere yol açabileceği, eski Yunan filozofları tarafından belirtilmişti. Daha sonra, 1670 tarihlerinde İsviçreli hekim Hoferus, vatan özlemi - yani nostalji'yi Avrupa psikiyatrisine, belli bir ruh hastalığı olarak yerleştirdi. Bu hastalığın belirtileri iştahsızlık, güçsüzlük, sıkıntı, kalp çarpıntısı, nefes darlığı ve bunalım olarak gösteriliyordu. Hatta bir ara bilhassa ana vatanından uzakta bulunan tüccar, asker gibi kişilerin nostaljiye yakalandıkları ve bunun bulaşıcı bir hastalık olduğu zannediliyordu.

20. yüzyılın başında, Fransız doktoru Haspel, özlemin çeşitli bedensel yani organik şekillerinden söz ettiği araştırması için, Fransız Akademi madalyasını kazanmıştır. Haspel, mide hasreti, bağırsak hasreti, akciğer hasreti, kalp hasreti, v.s. gibi, yedi değişik özlem cinsinden söz eder.

1977'de Hollanda'daki Türk İşçilerinin psikiyatrik ve sosyal sorunları hakkında bir araştırma yapan Türk hekimi dr. Işık Sayıl da nostaljinin göçmen işçilerin önemli psikolojik sorunlarının başında geldiğini yazar.

Ne var ki, nostalji çok geniş bir kavramdır. Hem bir geriye dönüş, hem de şimdiki durumdan kaçış, hem geçmişe özlem hem de gelecekte korkuyu kapsıyan bir kavramdır. Bu yüzden nostalji kavramı göçmenlerin ruhsal sorunlarına yeter derecede açıklık getirmemektedir. Konumuzu daha etraflıca aydınlatmak için, bugünkü çalışma ve tartışmalarımızda iki soruya değinmek istiyorum:

1) Göçmenlerin diğer halk kütlelerine nispeten bedensel ve ruhsal yönden daha az sağlıklı oldukları denebilir mi?

2) Göçmen kadınların sağlık durumunu etkileyen fiziksel, ruhsal ve toplumsal faktörlerin başlıcaları nelerdir?

Birinci soruya bakalım: Göçmenlerde hastalık oranı.

Şimdiye kadar göçmenlerden - sanki bunlar belirli bir grup imiş gibi söz ettim. ^{Halbuki} Göçmenlerin arasında değişik milliyetlerden ve etnik gruplardan, değişik nedenlerden ülkelerinden ayrılmış, değişik sosyo-ekonomik sınıflara mensup gruplar vardır ki, göçmenlerden genel olarak söz etmek olanaksızdır. Bu yüzden ki, psikiyatri literatüründe bu konuda birbirinin zıttı olan neticelere rastlamak mümkündür. Örneğin akıl hastanesine yatma oranı değişik milliyetlerden göçmenler için değişiktir. İngilterede göçmen olan Batı Hintli'lerin hastaneye yatma oranı İngilizlere nispeten yüksek, Pakistanlıların ise alçaktır.

Hastalık, bilhassa akıl hastalıkları, tıpkı göçmen kavramı gibi tarif edilmesi zor bir kavramdır. Batı tıp dünyasında bedensel ve ruhsal hastalıklar birbirlerinden tamamen ayrılmıştır. Beden ile ruh arasında ilişki olduğunu herkes kabul eder ama gene de insanlar hastalandıklarında

ya akıl hastası ya beden hastası imiş gibi teşhis ve tedavi edilirler. Halbuki psikolojik sorunlar beden hastalıklarına yol açabilir ve ilk bakışta psikolojik sorunlarla ilişkisi olmayan organik bir hastalık insanı psikolojik yönden derin bir şekilde etkileyebilir.

Göçmenlerin arasında hastalık oranı sorusunu cevaplandırırken, diğer bir sorun, hastanın görüşü ile hekimin görüşü arasındaki anlaşmazlıklardır. İngilizcede hastalık için, illness ve disease diye iki değişik kelime kullanılır. Illness, insanın kendi hastalığı hakkında sübjektif görüşü, disease ise bir hekim tarafından veya objektif (nesnel) yöntemlerle başkaları tarafından teşhis edilebilen hastalıklardır.

Hastanın statüsü ne kadar yüksekse, doktor ile hastanın sosyal pozisyonu ne kadar birbirine yakınsa, hastanın şikayetleri o derecede ciddiye alınır. Buna karşılık, doktor ile hasta arasında kültürel ve sosyal farklar büyükse, hastanın sosyal statüsü düşükse, ciddiye alınmama tehlikesi o kadar yüksektir. Türk kadınları, yabancı, işçi ve kadın oldukları için yanlış teşhis edilme tehlikesindedirler. Nitekim psikiyatrik literatürde göçmenlerin arasında bilhassa psikosomatik hastalıkların yaygın olduğu yazılır. Psikosomatik hastalık, psikolojik faktörler tarafından açıkça etkilenen hastalıklardır. Ancak psikosomatik sözcüğü göçmenler için kullanıldığında hastalığın bedensel bir hastalık olmayıp aslında ruhsal bir dengesizlikten ileri geldiği inancını yansıtır. Nitekim bazı araştırmacılar "mama-mia syndrome" veya "Akdenizliler hastalığı" gibi aşağılayıcı teşhisler kullanmakla, göçmenlerin fiziksel şikâyetlerini ciddiye almadıklarını açıkça ortaya koymaktadırlar.

Benim Danimarka'da yaptığım araştırmada, kadınların sağlık durumlarını kendi görüş açılarından araştırıp, kendi teşhislerini kriter olarak kabul ettim. Danimarka'da yaşamakta olan 75 Türkiyeli kadın ile uzun ve geniş psikolojik görüşmelerin neticesinde, kadınların %92'sinin kendini hasta hissettiğini buldum. Bu araştırma bir doktor tarafından yapılmış

olsaydı, bu oran tahminimce daha düşük olurdu. Bu örneği göçmenlerin hastalık oranının tesbit edilmesinin ne kadar zor olduğunu göstermek için seçtim. Herşeye rağmen, değişik göçmen grupları ile, çeşitli yöntemlerle yapılmış araştırmalara genel olarak bakılırsa, göçmenlerin arasında hastalık oranının diğer halk kütlelerine nispeten daha yüksek olduğu görülüyor. Bunun nedenlerini incelemek için şimdi ikinci soruya geçelim.

2) Göçmen kadınların sağlığını etkileyen faktörler nelerdir?

Bunları üç gruba ayırmak doğru olur: 1) fiziksel faktörler, 2) psikolojik faktörler ve 3) toplumsal faktörler.

Fiziksel faktörler. Birinci kuşak göçmen kadınların en büyük fiziksel sorunu Türkiye'deki kırsal bölgelerde yaşayan kadınların sorunları ile karşılaştırılabilir. Bunların başında fazla sayıda gebelik, doğum ve düşük, bakım yokluğu veya yetersizliği ve yetersiz beslenme gelir. Tezcan'ın yaptığı araştırmalara göre kırsal kesimde yaşayan ve ortalama beş doğum yapmış kadınların %75'inde kadın hastalıkları teşhis edilmiştir. Bu sorun ikince kuşak kadınlar için daha az önem taşımaktadır. Doğumlarını Avrupa'da yapmakta olan bu göçmen kadınların, Avrupalı kadınlara nispeten gebelik ve doğum komplikasyonları daha yüksek, Türkiyedeki kadınlara nispeten daha alçaktır. Fakat genç göçmen kadınların arasında doğum sayısının düşmekte olduğunu ve bakımın burada, tıbbî yönden, daha yeterli olduğunu biliyoruz. Buna karşılık, psikolojik yönden genç kadınların bilhassa ilk doğumlarında yalnızlık ve yabancılık çektiklerini ve bazı hallerde doğum sonrası depresyonları geçirdiklerini biliyoruz. Bu konuda yapılmış araştırma tanımıyorum fakat Danimarka'daki sağlık hemşireleriyle yaptığım konuşmalardan bunun onları çok tedirgin eden bir konu olduğunu ve annenin psikolojik zorluklarının anne-çocuk ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini biliyorum.

Fiziksel faktörlerin arasında doğurganlığın dışında, iş kazalarından söz etmek gerekiyor. Araştırmamızda gördüğümüz sırt ve omuz ağrıları

ve deri hastalıklarının büyük bir kısmı bu sebeplerden ileri gelmektedir. Şöyle ki göçmen kadınlar iş yerlerinde yeterli derecede tedbir almıyor - korunmıyorlar. Örneğin, yük kaldırma tekniklerini öğrenmedikleri için - (bunlar onlara öğretilmediği için), sırt ve omuz adaleleri zedeleniyor. Temizlik işlerinde çalışanlar ise kimyevi maddeler yüzünden ağır alerjik reaksiyonlar gösteriyorlar.

Dışarda çalışmıyan kadınlar arasında ise evde kapalı kalmanın, hareketsizliğin ve temiz hava almamanın yarattığı yorgunluk, enerji eksikliği, takatsızlık ve çeşitli ağrılara rastlıyoruz.

Psikolojik faktörler. Bu konuda da birinci ve ikinci kuşak arasında farklar görülüyor. Birinci kuşak, yani yetişkin yaşta göç etmiş bir kişinin, başlıca sorunlarından biri başkaları ile olan ilişkilerinde o ana kadar öğrendikleri kaidelerin birdenbire geçersiz olmalarıdır. Bir örnek vereyim: İnsan doğduğu ve yetiştiği muhitte kime ne zaman hangi hallerde ve ne şekilde selam verileceğini otomatik olarak öğrenir. Bu konuda fazla düşünmeden gerekeni yapar. Nasıl ki araba sürerken, sürücü gaza bastığının vites değiştirdiğinin farkında değilse, insanlar arası ilişkileri de fazla enerji harcamadan yürütür. Yabancı ülkede ise bu otomatik işlemez olur. Bir gülümsemenin, bir selâmın anlamını kavramak bilmece çözmek gibi olur.

Normal olarak hareket tarzımız, karşımızdakilerden beklediğimiz reaksiyona göre plânlanmıştır. Yabancı bir ülkede bu beklentiler birden geçersiz olur, insan karşısındakinden ne bekliyeceğini bilmez ve bu bir stress durumu yaratır.

Stress İngilizce baskı demektir. İnsan kendini baskı altında veya tehlikede hissettiğinde bütün vücudu bu tehlikeyi atlarmaya hazırlanır. Adeleler kasılır, kan deveranı hızlanır, adrenalin ve sonradan kortizon miktarı çoğalır, sanki vücut çarpışmak veya kaçmaya hazırlanmış gibi hareket etmeye başlar. Ne var ki çoğu zaman karşılaştığımız bakılar, kaçmak veya çarpışmakla giderilecek sorunlar değildir. Bedenin

bu hazırlıkları fiziksel bir şekilde kullanılamadığı için - iç organlarımız yıpranır ve hastalıklara yol açılır. Örneğin, hızlı kan deveranı ve kalp atışı yüksek tansyona, adrenalin ve kortizon yükselmesi şeker ve arteriozskleroz gibi hastalıklara yol açar.

Bir kişi etrafındaki olayları ne kadar açıklıkla kavrarsa, kendini ne kadar kaderine hakim hissederse o derecede az stress olur. Tersine, okumasını yazmasını bilmiyen, dili konuşmıyan, toplum hakkında bilgisi olmıyan bir insan kendini, aslında tehlikeli olmıyan durumlarda bile baskı altında hissedecektir ve bu onda sık sık stress reaksiyonları yaratacaktır.

Gençlerin, anne-babalarına nispeten, yaşadıkları çevre hakkında daha geniş bilgileri vardır ve günlük sorunları çözebilmek için bir bakıma daha yeteneklidirler. Onların psikolojik sorunları bilgisizlikten veya yukarıda söz ettiğim dezoryantasyon yani "yönsüzlükten" ziyade kimlik sorunlarından ileri gelmektedir. İkinci kuşak kızlarının sorunu sadece bağdaştırılması çok zor olan iki kültüre uyum sağlayamamak değildir. Aynı zamanda göçmenlere karşı olumsuz davranışlı bir çevrede göçmen kimliğine sahip olmanın yarattığı sorunlardır.

Psikolojide klasik sayılan bir araştırma bundan çok seneler evvel Amerikada zenci ve beyaz çocuklarla yapılmıştır: Bir grup beyaz ve bir grup zenci çocuğa, siyah ve beyaz bebeklerle oynama olanağı verilir. Aynı zamanda çocuklardan bebekleri tasvir etmeleri istenir. Zenciler de beyazlar da beyaz bebekleri seçer ve beyaz bebekleri güzel bulur. Bu beyaz çocuklar için bir sorun yaratmaz fakat zenci çocuklarda bir çelişki uyandırır. Beyaz çocuklar "Beyaz bebek iyi - Ben beyazım - Ben iyiyim" sonucuna varabiliyorken, zenci çocuklar: "Beyaz bebek iyi - Ben siyahım - Ben iyimiyim?" diye bir soru işareti ile çevrelerinin zencilere karşı olan olumsuz davranışları ve beyazların yüksek konumunu kendilerine mal ettiklerini gösterir.

Göçmen çocuklarının buna benzer sorunlarla karşılaştığı söylenebilir. Hem dıştan (yeni toplumun tarafından) hem içten (olumsuz kimliğin negatif

imajı) baskı altında olan bu gençler, içinde bulundukları bu çelişkiyi gide-
rebilmek, kendilerine güven duyabilmek için, kâh aşırı Türklük, kâh
aşırı Avrupalılık taslayıp, kendi benliklerinin sınırlarını aşılıyorlar.
Türkiye'de iken modern giysiler giyen genç kızların, Danimarkada baş-
ları örtülü ve şalvarlı gezmeye başladıklarını görüyoruz. Aşırı
milliyetçilik ve Türkiye'nin politik çerçevesinde aşırı tutucu eğilimleri
destekliyen göçmen gençlerin bu tutumlarını, içinde bulundukları
buhranın neticesi olarak görmek mümkündür.

Bunun tam tersi olarak, Türk olduklarını saklamaya çalışan, Dani-
markalılardan daha Danimarkalı görünmeye çalışan ve cinsel yönde
aşırı serbestlikleri ile Danimarkalı erkekleri bile şaşırtan kızlara
da rastlıyoruz.

Bu sorunları kişisel psikolojik problem olarak görmek yanlış olur.
Bunları toplumsal etkenlerin çerçevesinde görmek gerekmektedir.

Toplumsal faktörler. Elimizdeki kısa zamanda, sağlığı
etkiliyen toplumsal ve kültürel faktörlerin tümünü gözden geçirmek olanak-
sızdır. Bunların başlıcalarından birkaç tane sayacak olursak: 1) karı-
koca arasında uzun ayrılıktan sonra, karısı ve çocukları için artık
yabancı sayılabilecek bir adamla yaşamak, 2) yeni ülkede ırkçılık
ve ayrımcılık, ve 3) cinsiyet rollerinden söz etmek gerekmektedir.
Bu konferansta ırkçılıkla başka yerde ilgileneceğimiz için, burada
sadece cinsiyet rollerinin kadının sağlık durumunu ne şekilde etkile-
diğini kısaca ele alacağım.

Hepimiz, Türkiye'de aile yapısının köy-kent, yani coğrafya ve sosyo-
ekonomik faktörlerden ne kadar etkilendiğini biliyoruz. Genel olarak
Türk kadının baskı altında ve eziklik içinde yaşadığını söylemek gerçeğe
uygun değildir. Kadının statüsü yaş, doğurganlık, kocasının sosyal
konumu, kadın olarak yetenekleri yani gelin, eş, anne v.s. gibi rolleri
yerine getirme şekline bağlıdır. Türkiye'nin içinde kızlar bu rolleri

geçekleştirebilecek şekilde yetiştirilir ve bu suretle toplumun içinde yerlerini bulurlar.

Göç olgusu birçok yönden, bazı çevrelerde zannedildiği gibi, kadınların statüsünü yükseltmekten ziyade, kadın hakları açısından zararlı gelişmelere yol açmıştır. Şöyle ki yetiştirildikleri roller ve yetenekler, kadınlar için yeni toplumda yetersiz veya tamamen kullanışsız oluyor. Anne olarak, Türk kadınları Avrupada çocuklarını yeni topluma hazırlayabilmek için gereken terbiyeyi veremiyorlar. Çalışmayan kadınlar kocalarına yalnızlıkları yüzünden daha bağımlı oluyolar, çalışanlar ise hem evdeki hem dışardaki yükün altında, Türkiye'dekinden daha ağır baskılar altında yaşıyorlar.

Sigmund Freud 1901'de kadınların toplumdaki konumu ile sağlık durumlarının arasında ilişki olduğunu belirtmişti. Türk kadının durumuna uyabilecek şu sözlerini hatırlatmak istiyorum: "Saygısız sömürücü, ve ona ne sevgi ne para veren bir adamla evli olan kadının tek silahı hastalıktır."

Türk kadınlarının hastalıklarına bu gözle ^{insanın aklına} bakılırsa, Kuzey İran'da Türki diye adlandırılan bir lehçe konuşan İranlı kadınların, narahatiye qualb - kalb hastalığı geliyor. Bazı antropologlar bu hastalığı psikososyal sorunların çevre tarafından anlaşılabileceği bir dilde ifadesi olarak görmektedir. Hastalık olumsuz bir reaksiyon değil, aşırı kontrol ve baskı altında yaşayan kişilerin hayatta kalabilmek için kullandıkları bir strateji olarak görülüyor. Bu düşünce tarzına göre, bedensel bir hastalık her zaman için olumsuz bir semptom değildir ve hatta bazı hallerde kişiyi daha ağır olabilecek psikolojik semptomlardan korumaktadır.

Gözden geçirdiğimiz göçmen kadınlarının sağlığına ilişkin bu etkenleri bugün ve yarın yapacağımız oturumlarda tekrar ele alabileceğimizi ve bu konularda müşterek tecrübelerimize dayanarak, çalışmalarımızı somut önerilerle sonuçlandırabileceğimizi ümit ediyorum.

BİR GÖÇMENİN İÇ DÜNYASI

Bir göçmenin yaşı,cinsiyeti,göç nedeni,dahil olduğu toplumsal sını eğitim ve kültürel geçmişi ne olursa olsun,ülkede kalma süresi ne kadar olursa olsun göçmenlik durumundan dolayı,iç dünyasın, da birtakım değişiklikler olur.

-Kişinin içdünyasındaki değişiklikler bilinçli veya bilinçaltı dışavurmuş yada gizli olabilir.

-Ruhsal durumdaki değişiklik yaşanmış bir olaydan yada tamamen kuruntudan kaynaklanabilir.

-Ruhsal durumdaki değişiklik kişide değişik düzeyde bunalım ve acı çekmeye neden olabilir.Bu nevroz ve piskoz durumlara yolaçabilir.

-Ruhsal bunalımlar kişinin ailesine ,çocuklarına sirayet edebilir.

YABANCILIK DUYGUSU:

Tüm göçmenler,göç ettikleri ülkede birer yabancılardır.Bu çok somut bir olayın doğurduğu olgudur.Göçmenin dış dünyasındaki her şey-iklim,çevre,kültür,dil -yenir değişikdir.Kendi ülkesinde çok doğal olan;örneğin yiyecek alış-verişini,giysi seçimini,çalışma hayatındaki düzenini,serbest zamanını değerlendirmesini,sosyal yaşantıyı,dili yeniden öğrenmesi gerekmektedir.Kişi bu yeni ülkede yabancıdır.Bu,kendisine yaşadığı olaylar içinde devamlı olarak hatırlatılır.Kişinin dış dünyasında çok somut olan bu yabancılık durumu onun iç dünyasınada yansır.Kendi iç dünyasınada yabancı olur,bir şeye veya yere dahil olamama duygusu hisseder.Yabancılık duygusunun ortaya çıkışı,süresi,kişinin yeni ülkede

kaldığı süreye değil,yeni ülkede ailesi ile birlikde nasıl karşılandığına ,buradaki sosyal konumuna bağlıdır.

YANLIZLIK DUYGUSU:

Göçmen ailesi,işi,dostları olmasına rağmen zaman zaman derin bir yalnızlık çeker.

Yalnızlık duygusu,kişi gerçekde yalnız olmasa bile belli bir nedenden olmadan ortaya çıkabilir.Kişinin bilinçli veya bilinç dışı,geride bıraktığı yakınlarının yokluğunu hissetmesinden ve onları bırakmasından ötürü kenidın suçlu hissetmesinden kaynaklanır.Göçmen bu yalnızlık duygusunun üzüntülü bir anında hissedebileceği gibi sevinçli bir anında da hissedebilir.

BOŞLUK DUYGUSU:

Herkez yaşamının belirli bir döneminde birşeyin veya birisini yokluğunu hissetmiştir.Bazen kimin veya neyin yokluğunu hissettiğimizizin bilincindeyizdir.Göçmen kişi,iklim,çevre,kültür ve dil değiştirmek zorundadır.Ülkesinde ailesini,çocukluk arkadaşlarını gelenekleri bırakmıştır.Zaman zaman,bilinçli veya bilinçsizce geçmişte bıraktığı şeylerin yokluğunu hisseder.

-Otüz yaşlarında İsveç'li ile evli iki çocuk annesi ,sevdiği bir işi olan göçmen bir kadın öyle bir bunalıma girmişti ki,ne işini yapabiliyor nede çocuklarına bakabiliyordu.Kendisine psikoz derecesinde bunalım teşhisi kondu. Bir hastahaneye kaldırılması sağlık verildi.Bir piskolog bu kadınla terapiye başladı.Bir kaç konuşmadan sonra ortaya çıktı ki,kadın savaş içindeki bir ülkeden geliyordu.Savaş nedeni ile aile bireyleri çeşitli ülkelere göç etmişlerdi.Kadının dolaşmayı sevdiği ve alışkanlık edindiği orman yoktu ortada.

Kadının;bu ormanın ve aile bireylerinin yokluğunu hissetmesi İsveç'de baharın gelmesi ile birlikde derinleşiyordu.

Terapi sonunda kadın neyin yokluğunu hissettiğinin farkına vardığında bunalım hafifledi. Tekrar ailesine ve işine yöneldi.

ÖZLEM:

Göçmen bilinç dışı olarak, kişileri, doğayı burada olmayan ancak ORADA olan herşeyi özler. Çoğu zaman göçmen yeni ülkeyi evi olarak kabullenmez. "Anlamıyorum, şimdi herşeye sahibim. Barış özgürlük, rahat bir yaşam ama genede devamlı birşeyleri öz_lüyorum Neyi özlediğimi bile bilmiyorum. Ama öz_lüyorum." Bun_lar bir göçmenin sözleridir. Özlem, bazen bir göçmenin kişiliğ_i_nin bir parçası haline gelir.

KİŞİLİK SORUNU:

Göçmen yeni ülkeye kendi ülkesinden kültür değer yargıları ,moral anlayışı ve yaşam şekli ile yoğrularak gelmiştir. Böyle bir kiş_i_liğe sahip olarak gelir. Yeni geldiği ülkede işe, çoğu zaman ken_di ülkesinden çok farklı bir kültür ,değer yargıları, ahlak an_layışı ve yaşam tarzı ile karşılaşır. Bu ise kişinin iç dünya_sında çelişkilere yol açar. Kişinin kendi ülkesindeki kişiliğ_i ile yeni ülkedeki kişiliğ_i çatışır. Bu iki dünyanın; göçmenin artık dahil olamadığı eski dünya ile henüz dahil oladığı ye_ni ni dünyanın çelişkisidir bu.

Göçmen bilinçli veya bilinçsiz kıyaslamaya başlar eski ile yeniye. Yeni yaşam şekli eski değerlerine ters düşüyor olduğun_dan bunaltır kendisini. Ben neyim duygusu içinde dönüp durur. Zaman zaman pişmanlık duyguları içinde bocalar. İki ayrı kültürün kişinin benliğinde çatışması göçmenin çocuklarının giderek toplu_mun bir parçası olması ile derinleşir. Bu olay çocukların geli_

şen kişiliklerinde de sorunlara yolaçar.Aynı zamanda aileler içinde çözümler neden olur.

KÖKSÜZLÜK:

Göçmen zaman zaman birşeye ait olmama duygusu içinde bocalar. İçinde yaşayıp kök saldığı toplumdaki ve onun verdiği güvenden yoksundur.Öte yandan yeni topluma kök salmada zorluk çekmekdedi.Artık ne eskiye nede yeniye dahildir.Göçmen çoğu zaman bu duyguyu bilinç altı yaşar ve ifade etmede zorluklar çeker.

ANAVATANDAKİ DEĞER YARGILARININ AŞAĞILANMASI

Göçmen çok değişik değer yargıları olan bir kültürden değişik bir din,ahlak kuralları olan bir ülkeden geliyorsa,zaman zaman eski toplumun kendisine işlemiş değer yargıları konusunda tereddüte düşer Dini inançlarını,gelenek ve göreneklerini kültürünü seks konusunda ki düşünce ve yargılarını yeni toplumun aynı konulardaki değer yargıları ile kıyaslar.Bu kıyaslama göçmenin iç dünyasında ve aile yaşamı içinde çelişkilere neden olur.Eski ve yeni değer yargılarının çatışması kişi tarafından bilinçli bir biçimde analiz edilemez ise kişide kişilik bunalımı,şüphecilik,önyargılar ve devamlı yabancılık gibi duygulara yolaçar.Göçmen eski toplumunda doğal ve önemli olan yargıların yeni toplumda anlamsızlaştığını görür.Eski toplumun değer yargılarını aşağılamaya başlar.Yeni topluma köksalabilme umudu ile. a

Gençlerin çoğunlukla okul ve iş yaşantılarında yeni toplumla ilişkiler ve yeni toplumun değer yargıları ve yaşayış tarzını kabuller meleri çeşitli şekillerde krizlere yolaçmaktadır.Aile büyüklerinin eskiye sıkı sıkıya bağlı olmaları bu krizi daha da içinden çıkılmaz bir hale getirir.Değer yargılarının çatışması göçmeni derin bir şaşkınlığa ve bunalıma sürükler.

AŞAĞILIK DÜYGÜSÜ:

Göçmen kendi dilinin. yaşayış tarzının, çalışma hayatında ki ve serbest zamanındaki alışkanlıklarının çevreyle ilişki tarzının "eski si gibi anlam taşımadığını", aynı değerde olmadığını, "sayılmadığını" farkederek. Bu yeni toplumdaki bir bireyi olan kişinin her şeyi daha iyi ve kendisinden daha efektif yaptığını gözler. İlk başlarda doğru bir gözlemdir bu. Kişinin kendi ülkesinde kolaylıkla halettiği alış-veriş, günlük uğraşlar, hastalıkta yapılacak işlemler birden bire içinden çok olumsuz durumlar oluverir. Kişi kendini yetersiz ve yeteneksiz hissetmeye başlar. Dil yetersizliği bu duyguyu daha da güçlendirir. Kişi aşağılık duygusuna kapılır.

Kişi önceki yaşamında bu duyguyu belki hiç belkide çok kısa bir süre için hissetmiştir. Ama bu yeni ülkede her gün sık sık yaşar bu duyguyu. Göçmenin yeni yaşantısındaki somut olaylara dayanan bu duygunun iç dünyasını etkiler ve göçmenin yeni ülkeye uyum sürecini etkiler. Onu kişilik problemlerine sürükler. Göçmenin içine sürüklediği aşağılık duygusu kendini anası babası ile tanımlayan çocuklarını da etkiler.

ANADİLİNİN AŞAĞILANMASI:

Dil; kişiliği, kişinin kendine verdiği değeri ve duyduğu güveni etkileyen bir duygudur. Göçmen yeni topluma uyum gösterebilmek için yepyeni bir dili öğrenmek zorundadır.

Anadilinin aşağılanması bir çok nedeni vardır. 1-Anadili artık "kullanılır" değildir. Eskisi gibi "değerli" ve "önemli" değildir. Kişiliğin temel taşlarından biri olan anadilin değerini yitirmesi kişide benlik duygusunun kendine güvenin azalmasına ve aşağılık duygularının doğmasına yol açar. 2-Yeni dil öğrenmek uzun zaman isteyen zor bir iştir. Özellikle eğitim düzeyi yüksek olmayan veya yaşı geçkin bir insan için yeni bir dil öğrenmek oldukça zordur.

Yeni toplumda kendine kişiliğini ortaya koyacağı dilin yokluğu kişiyi yukarıda saydığımız bunalımlara sürükler.

3-Göçmen kişi,yeni dili öğrenmiş bile olsa çoğu zaman duygu larını,ruh durumunu soyut kavramlara entellektüel düşünceleri bu dilde ifade etmede zorluk çeker.4-Göçmen özellikle orta yaş lı iken göçetmişse yeni ülkenin dilini konuşurken telafuz zorluğu çeker,o ülkede uzun yıllar kalmış bile olse.

Karşısındaki insanın telafuz bozukluğundan dolayı,söyleneni anlamaması veya sık sık yanlışları düzelmsesi ya da yanlış telafuzu alaya alması ardında kötü bir niyet olmasa bile kişide aşağılanma duygusu yaratır.Tüm bunlar bazı kişilerde,kişinin kendi anadiline sırt çevirmesi ile sonuçlanır.

ŞÜPHECİLİK:

Zaman zaman hepimiz bazı durumlar veya bazı kişiler karşısında şüpheli olmuşuzdur.Her zaman yeni durumları aynı açıklıkla karşılayamayız.Özellikle bilinmeyen,bilinmediğinden dolayıda tehtit dolu durumlar karşısında şüpheyeye düşeriz.

Yeni bir ülkede yeni toplum içinde sık sık bilinmeyenle karşı karşıya gelen göçmende şüphe duyguları yoğunlaşır.

Öteyandan göçmenin yerli halk tarafından nasıl karşılandığıda önemli bir rol oynar.Göçmenyerli halk tarafından şüpheli davranış şekli ile karşılaşırsa oda yerli halka karşı davranışlarında şüpheli olur.Şüphelilik bir davranış şekli olmaya başladığında tehlikelidir. Giderek nevroz ve piskoz durumlarına yolaçar.

SUÇLULUK DUYGUSU:

Göçmen yeni ülkeye geldiğinde geride bıraktığı kişiler ve değerler karşısında suçluluk duygusuna kapılır.

Yada yeni yaşamında mutlu olması gerektiği halde, mutlu olmadığı iç suçluluk duygusu hisseder. Suçluluk duygusu kişiyi bazen yıllarca rahatsız eder. Özellikle göçmen savaş içindeki bir ülkeden gelmişse, savaşın içinden politik nedenlerle gelmişse belki hapishane de bıraktığı dava arkadaşlarına karşı hissettiği suçluluk duygusu daha bir dayanılmazdır.

KIRGINLIK:

Zaman geçmesine rağmen bir türlü geri dönüşü gerçekleştiremeyen göçmen kırılır. Ümitleri hayalleri yıkılır. Kırgın insan ümitsiz insandır. Çoğu zaman çevresindeki insanları, ailesini, dostlarını kırar mutsuz eder.

ÖNYARGI:

Yeni ülkenin ve toplumun doğal bir parçası olamayan göçmen, ülke ve topluma karşı olumsuz duygu ve davranışlar içine girer. Önyargılı davranır.

Özellikle kişi yerli halk tarafından önyargı ile karşılanmışsa, oda yeni topluma yada toplum içindeki bazı guruplara karşı önyargılı davranışlar ortaya koyar.

YENİ TOPLUMA UYUM:

Göçmenin yeni topluma uyumu veya uyumsuzluğu onun iç dünyasını ruhsal durumunu etkileyen önemli etmenlerden biridir. Uyum: Göçmenin nederecede yeni toplumun içine girdiği, onun bir parçası oldu dur. Göçmen uyum süreci içinde çeşitli safhalarda çeşitli çelişkilerle karşılaşır. Kişi her safhada çelişkileri analiz etmeli onları işleyebilmelidir ki bir sonraki safhaya geçebilsin.

Göçmen ilk safhada yeni ülkedeki "bilinmeyen" ile eski ülkedeki "geride kalan" arasındaki çelişkileri çözmek zorundadır.

Eski ülkedeki birçok şeyi yeni ülkede olammasını kabullenmek zorundadır. Göçmen bu safhada birçok "bilinmeyen" somut gerçekle karşılaşır.

Kendisine "bilinmeyene" açmadan önce "geride kalan"ın kendisi için artık ne derecede önemli olduğuna artık karar vermesi gerekir."Bilinmeyen"ile "bilinenancak geride kalmış olan"arasında bir yığın çelişki vardır.Göçmen "bilinmeyen" karşısında tereddüt içindedir.Oysa "geride kalan ve bilinen " onun için zor durumlarda sığındığı bir olgudur.İkinci safhada"Bilinmeyen " çözülüp "yeniye" dönüşür,göçmen için.Şimdi sorun"yeni" ile " eski"arasında bir denge sorunudur.

Göçmen bu safhada"yeni" olanı şüphe ile inceler,sonuçda kabul eder veya reddeder."Yenini"incelenmesine eleştirisini yaparken de "eski" edindiği tecrübelerden değer yargılarından yararlanır. Bu süreç içinde yani kişi "eski"ile "yeni" arasında gidip gelirken sonderece hassastır.Hem yeni ülkedeki insanlarla,hem de eski ülkesinden gelmiş insanlarla ilişkilerinde tedirgindir.Üçüncü safha içinse geriye bakıştır göçmen için.

Bu safhada göçmen eskiden getirdiği değer yargılarını,alışkanlıklarını yeniden gözden geçirir.Ve "yeni"de karşılaştığı değişik değer yargıları ve tavırlarla kıyaslar.Burada yapılan bu sefer "eski"yi süzgeçten geçirme,kabul etme,veya reddetmedir.Böylece göçmen değişik safhalarda hem eskiyi hem yeniyi süzerek yeni dünyadanda alıntılar yapar.Ve"yeni" içinde kendine bir yer edinir. Göçmen bu safhaları başarı ile sonuçlandırdığında uyum sağlamıştır aksi halde uyumsuzluk durumuna düşer.

GÖÇMENİN ÖZGEÇMİŞİ:

Göçmenin iç dünyasına,ruhsal durumuna etkileyen bir başka unsur onun özgeçmişidir.

-Kişinin çocukluğundaki yaşantısı onun ileri yaşlarda içine düştüğü çelişkili durumları ne şekilde çözeceğini etkiler. Hepimizin problemler karşısında, kültürel motivasyonlardan kaynaklanan çözüm yollarımız vardır. Değişik kültürlerden gelen insanlar, örneğin üzüntüyü değişik şekillerde ifade ederler. Ölüm olayı karşısında duyguları değişiktir. Anne-babanın çocukları ile olan ilişkileri nasıl çözdükleri gene onların kültür kökenine bağlıdır. Değişik ekonomik ve sosyal guruplardan gelen kişiler sorunlarını değişik biçimlerde çözerler. Ayrıca, politik nedenle göç edenlerinde özel konumlarından dolayı da çeşitli sorunlarından söz edilebilir.

Konferansınıza başarılar dilerim.

Beinni Kristine Andersson

Göçmen Piskoloji Uzmanı

ÖRGÜTLENME

Sayın misafirler, değerli delege arkadaşlarım,

Avrupa'daki Türkiyeli Göçmen kadınların örgütlenmesiyle ilgili görüşlerimi sunmadan önce konferansı düzenleyen ve katılan arkadaşlara teşekkürlerimi iletmeme izin veriniz.

Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadınların örgütlenmesiyle ilgili çalışma gurubunun üstlendiği görev diğer çalışma gruplarında geniş olarak irdelenen sorunların çözümü için verilecek mücadelenin daha yaygın ve bir üst aşamaya yükselmesine katkıda bulunmak gibi çok yönlüdür.

Örgütlenme sorunu kanımca iki bölümde ele alınabilir. Birincisi, ve asıl üzerinde tartışılması gereken, içinde bulunduğumuz ortamı, amaç ve görevlerimizi ve bunlara yaklaşım ilkelerini saptamak olmalıdır. İkinci bölüm isesağlıklı bir biçimde saptanan bu ilkelerin uygulanış biçimleridir ki, bu her birimizin kendi koşullarına ve olanaklarına göre yaratıcı bir yaklaşımla ele alması gereken bir olgudur. Sorunun birinci bölümünde dikkatinizi çekmek istediğim ana noktalar şunlardır:

1. Avrupa'da sayıları 600 bine ulaşan Türkiyeli göçmen genç kız ve kadınlar çalıştıkları ve yaşadıkları ülkenin toplumsal yaşamının bir parçası durumundadırlar. Bulundukları ülkede olup bitenler onları doğrudan etkilemektedir.

2. Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadınlar, Türkiye halkının, Türkiye işçi sınıfının, barış ve demokrasi güçlerinin yaşamını yurt dışında sürdürmek durumunda bırakılmış bir parçasıdırlar. Çok yönlü bağlarla Türkiye ile ilişkileri canlı ve sıcaktır. Bu nedenle Türkiye'de olup bitenlere kayıtsız kalmamakta, Türkiye'deki gelişmelerden etkilenmektedir.

3. Avrupa'daki Türkiyeli göçmen kadınların ayrıca işçi, göçmen ve kadın olmaktan doğan kendilerine özgü sorunları vardır.

Örgütlenme birbirleriyle sıkı bir bağı olan bu üç olgunun birbirini tamamlayan bir çalışma anlayışı ilkesiyle ele alındığı zaman amaca yönelik görevlerini başarabilir. Bu görevlerden herhangi birini dışlamak mümkün değildir.

Ben, bizim geleceğimizin, yaşadığımız ülkenin barış ve demokrasi güçlerinin geleceği ile sıkı sıkıya bağlı olduğuna inanıyorum. Nitekim, kimi Avrupa ülkelerinde yönetimde bulunan siyasi iktidarların yapılarına göre, elde edilen haklar ve sorunlarımız farklılıklar göstermektedir.

Avrupa'daki Türkiyeli göçmen genç kız ve kadınlara böyle bir konferans toplama olanağı tanıyan bir Hollanda ile yabancılar yasasını daha da sert kısıtlamalar getirmek açısından yeniden gündeme getiren bir Federal Almanya arasında herhalde kimi farklılıklar vardır. Bundan dolayı önce bulunduğumuz ülkelere barış ve ilerlemeden yana güçlerin, gerici yönetimlere karşı verdiği mücadeleye toplumsal muhalefetin güçlenmesi yönünde çaba harcayarak katılmamız gerekmektedir düşüncesindeyim.

Bu anlamda Türkiyeli kadınların çıkarları ve savaşımı yaşadıkları ülke kadınlarıyla ortaktır. Ancak yine ortak bir çalışmayla yerli ve yabancı kadınların dostluğu yükselilebilir ve ancak bu mücadelenin içinde Türkiye demokrasi güçlerine daha güçlü bir dayanışma örgütlenebilir.

İçinde bulunduğumuz ülkedeki barış ve demokrasi kavgasına giderek daha etkili katılabilmemizin yolu Türkiyeli kadın ve genç kızların, konferansımızda geniş olarak ele alınan çok yönlü sorunlarına ve gereksinmelerine yönelik pratik değeri olan somut çalışmalar yapmamızdan geçmektedir.

Göçmen kadınların saydığımız bu üç yönlü sorunlarını aşabilmeleri ancak onların seslerini yükseltmelerine bağlıdır. Toplumsal ve politik yaşama aktif katılımlarına, karar verme süreçlerinde yer almalarına bağlıdır. Bu hedefe nasıl ve hangi temel noktalardan hareketle ulaşılacaktır?

Türkiyeli göçmen kadınların örgütlenme potansiyelleri vardır. Ve bu potansiyel özellikle son yıllarda giderek yükselmektedir. Türkiye kadın hareketi zengin deneyimlerle doludur. Bu deneyim yurt içi ve yurt dışında uzun yıllar sürdürülen mücadele sonucu birikmiştir. Bizler, Avrupa düzeyinde kadın çalışması sürdürdük, sürdürüyoruz. Deneyimlerimizden kalkınarak zorluklar ve eksikliklerin olduğunu da biliyoruz. Bu konuya daha sonra da değineceğim.

Şimdi önümüzdeki örgütlenme çalışmalarımızı yönlendirmemiz gerektiğine inandığım en acil sorunları ele almak istiyorum.

Değerli arkadaşlarım,

Kuşkusuz Türkiyeli göçmen işçi kadınların da, tüm insanlık gibi, bugün en öne çıkan problemi yaşamı savunmak, yeryüzünde hayatın devamını sağlamaktır. Yani hepimizin başında çöreklenen nükleer bir savaş felaketini önlemektir. 55 milyon insanın kaybına yol açan, tüm Avrupa'yı kasıp kavuran 2.Dünya savaşının sorumlusu Alman faşizminin yenilgisinin 40. yılını yaşadığımız bugünlerde yeni bir dünya savaşı hazırlıklarının artırılması, buna karşı savaşımı ertelenmez kılıyor. Savaş kışkırtıcılığı yapan çevreler son olarak, yıldızlar savaşı projelerini açıkladılar, başta Avrupa ülkelerinden destek arıyorlar. Değişik tonda eleştirilerle karşılaşırken, Federal Almanya, Türkiye gibi bazı ülkelere de gözünü kırpmadan destek buluyorlar. Böylesi büyük bir tehlikeye karşı milyonları saran barış istemini daha yaygın kitlelerin aktif şekilde desteklemelerini sağlamak şimdi eskisinden daha da zorunludur.

Nitekim bugün çok daha büyük sayıda kadın barış savaşımında yer alıyor. Yeri gelmişken izin verin konferansımızdan iki yürekli insanı, iki barış savaşçısı kadını selamlayalım. Bundan bir ay önce, Amerika'da yapılan bir kapalı salon toplantısında Reagan'ın silahlanmayı körükleyen politikasına ve yıldızlar savaşı projesine karşı çıktığı için barış savaşçısı Angela Davis tutuklandı. Barışı, yaşamı savunan bir kadının tutuklanmasını, eminimki hepimiz nefretle kınıyoruz.

Diğer yandan ülkemizde faşizmin zindanlarında bile barışı, demokrasiyi ve kadınların insancıl bir ortamda eşitliğini savunan sayın Reha İsvan'ın serbest bırakılması, yine eminim ki hepimizin ortak istemidir.

Öte yandan savaş tehlikesi, silahlanma amacıyla ziyan edilen milyarlar değerindeki fonlar göçmen kadınları özel olarak da etkiliyor. Konut yardımları, çocuk parası, analık yardımı ve benzeri sosyal yardımlarda yapılan kısıtlamalar, Avrupa hükümetlerinin savaş kışkırtıcı politikalarına bağlı olarak artan ırkçı şoven baskılar göçmen kadınların durumunu daha da zorlaştırıyor. Elbette bunlar Türkiye'nin uyguladığı

savaş yanlısı, baskıcı politikadan bağımsız düşünülemez. Bu durum göçmen kadınların da barış kavgasına ve dolayısıyla eylemlerine katılımlarını artırıyor. Ostern yürüyüşlerine ve diğer Batı Avrupa ülkelerinde yapılan barış eylemlerine göçmen kadınların yoğun biçimde katıldıklarını gözlemlemekteyiz. Ancak bunun yeterli olduğunu söyleyemeyiz.

Hepimiz büyük bir dikkatle ve yoğun bir çaba harcayarak daha çok Türkiyeli kadını ve genç kızı barış mücadelesine kazanabilme yönünde pratik deney ve bilgi birikiminin toplanmasına katkıda bulunmalıyız. Barışın dil, din, ulusal farklılık ve politik görüş ayrılığı tanımayan yaşamsal önemini gözönünde bulundurarak barış hareketine daha yığinsal ve güçlü bir biçimde kadınların katılmasına hizmet ediyoruz. Konferansımızın Türkiyeli göçmen kadınlar hakkında topladığı veriler, çalışma alanımızdaki zorlukları ve olanakları ortaya koymaktadır. Bu değerli veriler bundan sonraki çalışmalarımız için önemle değerlendirilmelidir. Buradan bu görevin hangi örgütsel yapılar içinde gerçekleştirilebileceği hakkında öneriler geliştirebiliriz.

Örneğin;

a) Avrupa'nın giderek daha çok ülkesinde, işyerlerinde barış girişimleri kurulmaktadır. Çalışan arkadaşlarımız, çalıştıkları işyerlerindeki barış girişimi içinde aktif görev alabilir. O işyerindeki Türkiyeli genç kız ve kadınları barış mücadelesine aktif destek verebilmeleri için görev yapabilir. Bağlı olduğu sendikanın barış mücadelesine daha aktif katılması için çaba harcayabilir.

b) Eğitim alanında genç kız veya eğitim emekçisi kadın arkadaşlarımız okullarda barış mücadelesinin güçlenmesi, çocukların barışçıl bir eğitimle yetiştirilmesi için yoğun çaba harcamalıdır. Mahallelerdeki barış girişimleri içinde, ev ziyaretleri sırasında barışın önemini ve yapılması gerekenlerin anlatılması ertelenemeyecek acil görevlerdir.

c) Demokratik örgütlerde çalışan kadınlar ve genç kızlar da derneklerin barış mücadelesini güçlendirme yönündeki çabalarına omuz vererek bu savaşıma çok değerli katkılarda bulunabilirler.

Görüldüğü gibi yalnız barışın korunması mücadelesinde içinde yer almamız ve aktif çalışmamız gereken geniş bir alan vardır.

20.yüzyılın son yarısında kapitalist dünyadaki ekonomik bunalım giderek derinleşiyor. Derinleşen ekonomik bunalımın yanısıra silahlanma harcamaları da rekor düzeylere çıkıyor. Çoğu Avrupa ülkesi hükümetlerinin silahlandırmayı hızlandırma politikaları, sistemin doğası gereği milyonlarca insanı da işsizliğe itmekte, açılabilir yeni işyerlerine ayrılacak milyarlar atom silahları endüstrisine akıtılmaktadır. Bugün milyonlarca işsiz büyük bölümünü kadınlar oluşturuyor. Genç kızlara tanınan eğitim olanaklarıysa oldukça kısır ve yetersizdir. Yabancı, özellikle Türkiyeli göçmen genç kız ve kadınların bu uygulamalardan en çok etkilenen kesim oldukları da açıktır. Bu nesnel olumsuzlukların yanında, ülkemizin ve içinde yaşadığımız ülkelerin kadınlara yönelik politikaları da toplumsal konumumuzu saptırıcı nitelikte gelişiyor. Genç kız ve kadınlarımızın çalışmalarının bir lüks olarak gösterilmesinin, çoğunluğunun aile ve ocak başına geri gönderilmesinin, büyük bir bölümünün job-sheering yöntemiyle her türlü sosyal haklardan yoksun bırakılarak yarım günlük işlere itilmesinin, ev kadınlarının ise eve iş alarak saat veya parça hesabı ücretlerle çalıştırılmalarının kadın politikasının ve daha fazla sömürünün temelini oluşturduğunu görmekteyiz.

Yığınsal ve sürekli işsizlik, sosyal haklardan sürekli kesintiler, satın alma gücünün giderek düşmesi karşısında, Federal Almanya'da birlik sendikası DGB'nin ve diğer ülkelerdeki benzeri konfederasyonların kazanılmış haklarımızın korunması, yeni işyerleri açılması için yürüttüğü mücadeleye çalışan tüm kadınlarımızın ve genç kızlarımızın, bu sendikalarda örgütlenerek ve aktif görev yaparak katılması gerekmektedir. Türkiyeli göçmen kadınların sendikalılık oranı bazı Avrupa ülkelerinde oldukça düşüktür. Göçmen işçi kadın ve genç kızların bu oranı yükseltmek yönünde önlerine koymaları gereken görevler bir hayli yoğundur. Birlik sendikalarımızın daha da güçlendirilmesi, eşit işe eşit ücret alınması çalışan kadınların sosyal haklarının daha da geliştirilmesi, işyerlerinin korunması ve yenilerinin açılması, işsizlikten yabancıların sorumlu tutulmasına ve bu alanda yükseltilen yabancı düşmanlığına karşı sendikal alandaki görevlerin yerine getirilmesi de örgütlenme alanında ön sıralara almamız gereken görevlerdir.

Değerli arkadaşlar,

Diğer bir konu Avrupa ülkelerinde yerleşmiş olan Türkiyeli göçmenler için belirlenmiş farklı tipte yasal statülerdir. Olumsuz sıralamadan başlarsak, uygulamanın en sivri biçimi Federal Almanya'da göze çarpmaktadır. Bugün ailenin birliğini parçalayıcı yasaların hakim olduğu Federal Almanya'da özellikle yerli ve yabancılar arasındaki birliği bölmek amacıyla başta Türkiyeliler olmak üzere tüm yabancılara yönelik anti propagandalar sürekli yaygınlaştırılmaktadır.

Ölkemizin yönetimlerinin de aynı değirmene su taşımaları sadece Federal Almanya hükümetini değil diğer Avrupa ülkeleri egemen güçlerini de bu olumsuz propagandaya itmektedir. Palazlandırılan ayırımçı ve yabancı düşmanı politika göçmen işçileri başta kadınlar olmak üzere sindirip, toplumdaki soyutlamayı da hedeflemektedir. Yerli boyalı Türk basını da bu olguyu körüklemekte, kamuoyunda yabancı düşmanlığı yaratmaya çalışmaktadır. Bu yönüyle bir senaryonun tamamlayıcılığını yapmaktadır. Böylesi propagandalar özellikle çalışmayan kesimde yankı buluyor. Çalışan kesim iş yaşamı pratiğinde karşılıklı dostluğu, arkadaşlığı yaşıyor. Ve görece olarak bu ideolojinin etkisi altında daha az kalıyor. Ancak işçi olmak bu tehlikeli akıma karşı otomatik olarak bir güvence de vermiyor. Yine burada da bu tehlikeli ayırımçı, yabancı düşmanı, ırkçı politikaya karşı kadınlarımızın tek güvencelerinin sendikalarda, barış girişimlerinde, sosyal kuruluşlarda, antifaşist derneklerde ve partilerde örgütlenmeleri gerekliliğini vurgulamak istiyorum. Ancak böylece yabancı düşmanlığını kışkırtanların, silahlanmayı, savaşı kışkırtanlar olduğu gerçeği görülebilir ve buna karşı etkili savaşılabılır.

Arkadaşlar,

Yaşadığımız ve çalıştığımız ülkelerde kimi farklılıklar taşısa da temelinde kapitalist düzenden kaynaklanan çok yönlü sorunlarımız vardır. Tüm bu sorunlara karşı yerli ve yabancı kadınların birliğini daha da güçlendirici, çalışmalırını uyumlu kılıcı bir anlayışla ele almalıyız. Bu kapsamda ister bulunduğumuz ülkelerdeki kadın örgütleri içinde, ister sosyal sorunların öne çıkan istemleri etrafında kurulan girişimler içinde olsun her yerde birlikte mücadeleyi savunmalı ve yaşama geçiriyoruz. Egemen güçlerin değişmeyen politikası işçileri dinlerine, politik

inançlarına, ulusal farklılıklarına, cinsiyetlerine ve yaşlarına göre bölmektir. Bizim buna yanıtımız açık ve kesin olmalıdır. Kadın olsun, erkek olsun, yerli olsun, yabancı olsun tüm işçi ve emekçilerin birliğini savunmak temel ilkemiz olmalıdır.

Tüm bu alanlarda yapılacak çalışmalar daha güçlü bir kadın hareketinin yaratılması için geniş olanaklara kavuşmamızı sağlayacaktır. Barış girişimleri içinde, sendikalarda, sosyal sorunlara yönelik çalışmalarda aktif olan, bu alanda Türkiyeli göçmen kadın ve genç kızlarla sıcak ve sürekli ilişkiler kuran, bilgi ve deneyimleri giderek artan kadın ve genç kızlar ulaştıkları ilişkiler ağı içinde örgütlenmenin biçimlerini de gündeme alabilir ve çözümleyebilirler.

Diğer yandan, yaşadığımız ülkelerde yerli halkla ilişkilerimizin gelişmesi, Türkiye'ye yönelik dayanışma görevlerimizin daha güçlü olması yönünde çok değerli kazanımlar ortaya koyacaktır. Örneğin, Federal Almanya'da işyerlerinin korunması, yenilerinin açılması amacıyla haftada 35 saatlik çalışma süresi için verilen mücadelede Türkiyeliler aktif görev aldılar. Kadın-erkek, yerli-yabancı tüm işçiler birlikte savaştılar.

Bu mücadele içinde daha önceleri kendilerini tanımadığımız Türkiyeli genç kız ve kadın işçilerle, ilerici, demokratik örgütlerin sıcak dayanışması çok önemli kazanımlar getirdi. Sendikalarda aktif çalışan Türkiyeli kadın ve genç kızlar, daha sonra Türkiye'deki tutuklu sendikacılarla dayanışmanın yükseltilmesinde görev yaptılar. Barış eylemlerine geldiler, kimileri demokratik örgütlere üye olarak ilgi duyduğu alanlarda aktif görev yapmaya başladılar.

Değerli arkadaşlar,

Bulunduğumuz ülkedeki barış, eşit haklar ve demokrasi mücadelesine katılmak ve bu mücadele içinde ülkemiz Türkiye'ye yönelik görevleri yerine getirmek gibi örgütlenmede temel sayılabilecek noktaları yeterince açıklamaya çalıştım. Ümit ediyorum ki, tartışma bölümünde delege arkadaşlarımız sorunun daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli katkıları yapacaklardır.

Gerek bulunduğumuz ülkelerdeki toplumsal muhalefetin yükselmesi ve toplumsal yaşamda göçmen kadınların ve genç kızların eşit haklar kazanması için gerekse ülkemiz demokrasi güçleriyle daha güçlü bir dayanışmanın yerine getirilebilmesi için daha çok Türkiyeli kadının ve genç kızın örgütlü mücadeleye kazanılması gerekiyor.

Ancak bu çalışmalar kolay ve düz bir çizgi üstünde gelişmiyor. Biz kadınların özel yaşamlarını toplumsal faaliyetlerle birleştirmesi her zaman kolay olmuyor. Kadın olmaktan, ana olmaktan doğan nesnel zorluklar vardır.

Daha güçlü, daha yığınsal bir kadın hareketinin yaratılamamasındaki bir diğer etken de, kadınlar içinde yürütülen çalışmayı, toplum içindeki çalışmadan belki farkında olmaksızın soyutlamanın olmasıdır.

Bu deneylerin kazandırdığı dersler, Türkiyeli kadın ve genç kızların örgütlenmesinde uyulması gereken temel ilkeleri saptamamıza yardımcı oluyor. Deneyler, örgütlenmenin en güncel ve acil taleplerin çözümü için verilen ve gerçekleştirilebilir somut istemlerin etrafında yoğunlaştığını, sorunu olanların, bu sorunlarına sahip çıkmalarının sağlandığı oranda başarıya ulaştığını göstermektedir. İster genel, ister tek tek bireylerin özel sorunları olsun, pratik olarak çözümlenebilen her sorun, daha ileri hedeflerin kavranmasında ve gerçekleştirilebilir olduğunun görülmesine yardımcı oluyor.

Türkiyeli işçi, emekçi, ev kadını ve genç kızlarla daha yığınsal ilişkilerimizin hızla gelişmesi ancak somut sorunlar ve istemler etrafında yapacağımız pratik değeri olan çalışmalara bağlıdır. Bu zor ve çetin bir görevdir. Yaratıcılık, sabır, örf ve adetlere, geleneklere, politik görüş ve dini inançlara karşı anlayışlı ve duyarlı olmayı gerektiriyor. Eğer biz böyle çalışmazsak, hiç kimse bize birkaç cümle ile, parlak sözle örgütlenmeye hazır bir kadın ve genç kız potansiyele oluşturamayacaktır. Daha güçlü bir kadın hareketini sabırlı, zorlu ve hatta çileli bir mücadele ile bizler birlikte yaratacağız. Bunu başarabiliriz, başarmalıyız.

Arkadaşlarım,

Sözlerimi konuşmamın başında belirttiğim örgütlenmenin biçimsel yönüne değinerek bitirmek istiyorum. Konferansımızda sunulan raporların da gösterdiği gibi, hem tek tek bulunduğumuz ülkelerde, hem de aynı ülkenin değişik bölgelerinde birbirinden farklı koşulların ve olanakların varolduğu ortaya çıkmaktadır.

Buraya kadar sıralamaya çalıştığımız örgütlenmeye yaklaşımdaki temel ilkeler dikkate alınarak, nerede, nasıl bir örgütlenmenin daha çok Türkiyeli göçmen kadın ve genç kızı biraraya getirebileceğine haklı olarak ayrı ayrı yanıtlar verebiliriz. Bu doğaldır ve doğrudur. Gerçekten hepimiz bulunduğumuz bölgeyi, ilişkilerimizi, olanaklarımızı dikkate alarak yaratıcı olmak durumundayız. Burada soruna şematik olarak yaklaşmak, ve soyut bir tartışma yürütmek gibi yanlışlıklardan kaçınılması gerektiğini düşündüğümü belirtmekle yetinmek istiyorum. Kısacası temel ilkelere uygun olarak yapılacak çalışmalarımız başarıya ulaştıkça kadın ve genç kızlarla geniş, yaygın, sağlam ve sürekli ilişkiler kurdukça örgütlenmenin alacağı biçimleri de bulunduğumuz ülkelerin ve bölgelerin durumuna göre çözümleyebilecek yol ve yöntemleri bulmamız zor olmayacaktır.

Biz kadınlar olarak, daha insancıl bir toplum ve eşit haklar istiyoruz. Bunlara ulaşmak için Türkiyeli kadın ve genç kızları her zamankinden daha fazla aktifleştirmek gibi bir görevle karşı karşıyayız. Çok değişik, sosyal, kültürel çevrelerden gelen kadın ve genç kızlar arasında çalışmak zorundayız. Sözlerimi şu noktalarda vurgu yaparak bitirmek istiyorum:

Her ilerici kadın hareketinin politikasındaki temel, çağımızın en önemli görevi olan barışın korunması, silahlanmaya ve savaşa karşı çıkmasıdır.

Kadınların toplumsal yaşamın her alanında eşit haklara sahip olması, toplumun her kesiminde baskının ve ayırimcılığın her türlüsüne karşı savaşım yürütmekle mümkündür.

Kadınların eşitliği için savaşımında her önemli ileri adım kadın ve erkeklerin, toplumsal sorunlara ortak olarak karşı koymalarıyla olanaklıdır.

Kadınların eşit hak için mücadelesi, demokrasiyle ilgili olduğundan bulunduğumuz ülkelerde demokrasiyi daha da geliştirme, ve demokratik bir Türkiye kurabilmek için erkek ve kadınlar güçlerini birleştirmek zorundadırlar.

İlginize teşekkür ederim.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

FAŞİZM

Veva Ebers-Dolanoviç

Tanım olarak 'faşizm' oldukça anlaşılmasız olup, sosyal bilimciler açısından tartışma konusudur. Faşizm terimi ırkçılıktan, nasyonal sosyalizmden daha geniş anlamlıdır.

Aşırı milliyetçi ,faşist bakış açısının bir özelliği olmakla birlikte, ne aşırı milliyetçi, ırkçı düşüncüyü taşıyan her örgüt ve birey faşist ideolojiye sahiptir, ne de her faşist ırkçıdır. Yine her diktatörlük, ni kadar baskıcı ve hain olursa olsun, faşist olduğu anlamına gelmez. Biz faşist terimini, ideolojileri 20"li ve 30"lu yıllarda ortaya çıkan çeşitli faşist hareketlerin ideolojilerini işaret eden örgütler için ayırıyoruz.

Musolini'nin faşizmi, Sezar'ın Portekizi, Franko'nun İspanyası ve Hitler'in s oykırımcı nasyonal sosyalizmi faşizmin tiplerindendir.

Hitler'in NSP'nin nasyonal sosyalizmi, paranoyid ırkçılık ve anti-semitist ideolojiyle karakterize edilebilir.

Nazi terimi ki, nasyonal sosyalizmin bir kısaltmasıdır, ideolojileri ve stilleri NSP'ni model alan hareketler için kullanılır. İntedbellumun faşist hareketleri ve rejimleri ideolojileri ve stillerinde önemli değişimler göstermiş ve hatta çeşitli doktrin varyantları ve eğilim.perspektifler eklemiştirlerdir. İdeolojileri zamana, hareketin içinde yönetimi ellerinde tutan kişilere.göre.toplum içinde uzanmak istedikleri yeni tabaka ve guruplara göre,kıaea özgün durumlara göre değişmiştir.

Faşist ideoloji, iktidara giden başarılı devrelerinde, değişik görüşlere saygılı ve hatta anti diktatörlük konumlarında olabilir. Ancak bu durum iktidara gelince tekrar değişti. Onun çeşitli sosyal gurup ve tabakalardan destek sağlaması ideolojik olarak çok anlamlılığından kaynaklanmaktaydı.

NSP örneğın, kooperatificilikle özel kapitalizmi, Starasser ve Gobelsin(ki onay görmedi) 1925 lerdeki anti kapitalist programını ullaştırma yeteneğine sahipti. Yönetici kadrolarında homoseksüeller olan Biritanya Milli cephesi, aynı "yasallıkdaki Röhm'e ve milli devrimcilere ,İtalya da ki çağdaş nazi hareketi Batı Alman ve Biritanya da ki hareketlere Strassen'in "solcu" varisleri ola

rak değerdendirilebilir. Her durumda unutulmamalıdır ki, sosy_ lizmi ciddiye alan homoseksüeller ve faşistler yine faşist re_ jimlerce kıyıma uğratıldılar ve katledildiler.

Faşizm, faşist rejimlerin yenilgisi ile yok olmadı. İdeolojisi, eğilimleri ve uygulamaları, sekte hareketlerde onun geleneğini koruyan kişi ve guruplarca yıllarca yaşatıldı. Bu gelenek genç taraftarların sosyalizasyonu için kullanılırken bir yandanda bir yandanda etkinliğini genişletmek ve güç olmak için olanaklar aradı. Çoğu zaman su yüzüne çıkmayan bu hareketler neo-nazist ola_ rak adlandırılırlar. Neo sıfatı bazen İnterbellum hareketleri ve rejimlerini geçmiş savaş hareketlerinden ayırmadı bazende taraf_ tarlarının (bir kısmının) gençlik saçmalığını işaret etmede kulla_ nılır. Fakat bu çağdaş faşist hareketler, geniş kitleleri kendi_ lerine çekme çabası sürdürürken geçmişle tarihsel ideolojik ve kişisel bir devamlılığda sürdürürler. Bu inanılmaz örgütlülüğün gerçek yüzünü gizlemeye ve daha saygın bir çehre ile ortaya çık_ maya çaba gösterirler. Propogandalarında faşist ve nazi ideoloji_ lerini gizlemeden ama kendilerini faşist ve nazi devamcısı ima_ jından kurtarmak içinde çabalarlar. Bu açıklamalar ışığında neo sıfatı yersiz olmakla kalmayıp olayın üstünü ortpas etmede kulla_ nılmaktadır. Butün bu varyantlara karşın tüm faşist örgütleri bir_ leştiren özgün dinamikler ve örgüt yapılanmaları mevcuttur.

Bu ideolojiler sadece düşünce birlikleri olarak değil, "duaların gerçekleşmesini sağlayacak" politik ve toplumsal projeleri ger_ çekeştirecek eylem programları olarak da görülmelidirler.

Toplumun faşizanlaştırılması çabaları bakımından konuya özel önem göstermek gerekmektedir. Bu hareketleri anlamak açısından, iç kad_ roların ve üyelerin ideolojilerinin çoğu zaman kamuya yönelik olan_ dan farklı olduğunu akılda tutmak gerekir. Ayrıca bu hareketler, iktidardayken, iktidar için mücadele verirken ve kenarda beklerken ayrı ayrı kılıklara girerler. Daha kullandıkları dil karmaşık ve anlaşılması zordur.

Uzun yıllar gizli birimler, çalışma ağıları biçiminde örgütlenen faşist hareketler, kendilerini geniş guruplara, aktif birliklere, para_ militer . terörist çetelere ve politik partilere transfer ettiler. Karmaşık olan aşırı sağcı politika sahnesinde bu ayrı politik ya_ pılanmalar yanyana yaşamaktadır. Bazen bu değişik yapılar eskiun_ surlarını da taşıyarak tek bir hareketin güçlenmesi için basamak görevi görürler. Eski yapısını belli oranda sürdüren bu hareketler daha genişlemiş olarak tarihsel devamlılıklarını sürdürüyorlur.

Faşist hareketlerin çalışma yapıları:

1-Irkçılığı ve milliyetçiliği kaynaştırma.

2-Dünya çapında gizlilik mitini yayarak bunu politik gerçeklik olarak kullanmak.

3-Özgürlüklerin,seçimli demokrasilerin ve uygarlığın önünü kapama, yok etmeye çalışma.

4-Totaliter kontrolü kurumlaştırma.

5-Kaba kuvvet.zorbalık ve tehdit egzersizleri.

Bu çalışmalar tek başına ele alındığında,faşistlere özgü değildir.

Hareketin belli dinamiklerine onu tanımlama anlamında,bir kriter olarak yerleştirilir.Şimdi bu çalışmaların her birini ele alalım.

IRKÇILIĞI VE MİLLİYETÇİLİĞİ KAYNAŞTIRMA:

Her ırkçı yada milliyetçi faşist değildir.Fakat faşizm ırkçılık ve milliyetçilikten ayrı düşünülemez.Birliği bozan her şey,milliyet ya da ırk tehdit edici olarak kabul edilir ve düşman muamelesi görür.

Bunlar dışlanmalı ve yokedilmelidir.

Halk için yaptıkları propoganda da ırkçı doktrini(biyolojik terimler, gizlilik teorileri ya da üstünlük kavramlarıyla temellendirilen)

klasik nazizme bağlı ve kendini gizmekten sakınmayan parti ve

hareketler kullanırlar.Ancak saygınlık kazanmak uğruna ırkçı teoriler yeniden formüle edilmiştir.Bunlardan bazılarına iğrenç biyolojik,piskolojik ve etnolojik çerçeveler hazırlanmıştır.Bunlar,"farklı ırkların kaynaşamamazlığı",beyaz ırkın yada Hint-Avrupa uygarlığının

"üstünlüğü" gibi bazı tavsiyeler sıralanabilir.Elbetteki,bunlar sıkı bir metodolojik sınav karşısında ayakta kalamazlar.Bazen bu biyolojik ve piskolojik teoriler ırk ve seksüel ayrımcılığın kaçınılmazlığını anlatmak için bilimide istenmeyen bir biçimde kullanırlar.

Kadınların reprodüktif özgürlüklerine diğer özgürlük ve haklarına gem

vurmak tipik ırkçı düşünce biçimidir.Bu teoride.doğal görülen normların yükseltilmesidir.Sosyal Darwinizm ve onun modern biçimi olan sosyal biyoloji ırkçılar arasında hala çok popülerdir.

Diğer ırk terimi ile ilgili teoriler "millet" "kültür" bazen "milli

kültür","milli yaşam tarzı" ya da "Hıristiyan kültürü"olarak formüle edilmiştir.Bu tür formülasyonlu bazı doktrinler,belli gurupları,"yabancı"kültürleri daha aşağı ve değersiz değil "farklı olarak değerlendirirler.

Yine bu doktrinler "farklı kültür ve milliyetlerin birbirlerinden bağımsız gelişebilirliğini kabullenirler.Bunların biraradalığı yıkımın ve gerilemenin nedenleri olarak gösterilirler.Elbette kültürler arasında ayrılıklar vardır.Ancak milli kültürlerin homojen olduğunu ve kendi başlarına diğer kültürlerden etkilenmeksizin geliştiğini söylemek gerçekliğe aykırıdır."Hollanda Hollandalılar için",Fransa Fransızlar için" "göçmenler dışarı" (Le Pen'in Milli Cephesi) "Britanya Britanyalılar için"(Milli Cephe)Britanya ve Almanyanın göçmenlerle dolup taşıdığı, "boğulduğu"NSP'nin ve "Blud undBuden" düşünceleri ve "Juden raus" parolasının yankılarıdır.Bunlar yukarıda adı geçen doktrinlerce yasallaştırılmışlardır.Bunlara göre "yabancıların" kendi ülkelerine gönderilmeleri "onların kendi iylikleri"içindir.Onların kültürleri açısından çok daha "olumludur"Aslında bu doktrinlerin içeriği apertheid'dan başka bir şey değildir."Eşit fakat ayrı gelişme"gerçekleştirilmelidir."Barış içinde ama gerekirse kaba güçle".

Ne yazık ki ayrılıkçı sloganlar,en yoksul ve işsizlik tarafından en çok hırpalanmış kesimler tarafından kabul görmektedir.Yine yoksullaşma ve işsiz kalma korkusu içindeki sosyal gurup ve sınıflardanbeklentileri gerçekleşmemiş yada bazı nedenlerle hayal kırıklığına uğramış kesimlerden kabul görmektedir.Irkçı varsayımlara dayalı düşünceler pek çok entellektüel ve örgütleri arasında yaygındır.Bu kişiler elitist,anti demokratik, ırkçı görüşleri kültürel hegemonyaları kanalı ile yaygınlaştırıyorlar. Ona ve daha yüksek tabakalar,sınıflar ırkçı düşünceleri aşağı tabakalardan daha az kabulleniyor değiller.

Partiler kendi iç kadrolarına yönelik yayınlarında daha anlaşılır olabiliyorlar.Bazen ırkçı,azınlıkları karşı kinçi,kaba güçle dayalı propoganda gözlemektedir.Çoğunlukla örgüt liderleri,geçmiş eylem ve açıklamaları soruşturma görüyorsa bu tür propogandanın üstü kapatılmaktadır.

Bu durum ırkçı ve anti semitist düşüncelerin terk edildiği anlamına gelmez.Bu durum hareket daha geniş alanlara yayılmayı amaçladığında taktik ve stratejik nedenlerle gözlenebilir."Britanya Britanyalılarının" "Fransa Fransızların" "Hollanda Hollandalılarının", "Avrupa Avrupalılarının" "Hristiyan milletlerin birliği ve kaynaşması için" gibi sloganlar ve apertheid doktrinleri sadece göçmen azınlıkları için değil,bu tartışmaların sürdüğü tüm ülkelerde yaşayan etnik ve dini azınlıklar içinde tehlike taşıyor.Bu doktrinler çoğu zaman,"kim gerçek fransız?"(Britanyalı

Hollandalı,Alman vs.)diye sorular sorulmaya başlandığında yükse_ lir.Bay Le Pen,Avrupa Parlementosu Başkanı ve Fransız Liberal Parti"den bayan Mme Veil'in "gerçek Fransız" olmadığını ve anti nasyonalist olduğunu işaret etti.Bunu Mme Veil'in,politik neden_ lerden ötürü kendi partisi ile koalisyona girmeyi istemediğini ilan etmesinden sonra yaptı.Ne yazık ki,Mme Veil'in politik mes_ lektaşları Le Pen' i izole etmek yerine Mme Veil'in politik ko_ numların onun Yahudi oluşu ile açıkladılar.Milli kimlik eğer hi_ ristiyen olarak tanımlanırsa elbetteki tüm Hindu,Yahudi,Müslüman vb. unsurlar milli yapıdan dışlanmalıdırlar.Bu yaklaşım ileride onların milli birliği tehtit ettikleri anlayışında doğurabilecektir. Bu konuda aklımızda tutmamız gereken önemli bir konuda itici gücün ne olduğu değil ama sonuçlarının önemidir.

"Ya sev ya terk et "diyor Le Pen 'in Milli Cephesi. Söylemek is_ tedikleri.arı bir Fransız kültürü için zora dayalı asimilasyon ülkeden sürgün konusudur.Tehditler devam etmektedir.Le Pen'in par_ tisi içinde ama başka ağızlardan zora dayalı ırkçılık ve anti se_ mitist açıklamalar yapılmaktadır.Le Pen'in partisinin Hollanda' da ki benzeri olan Centrum Partisi nin aynı yöntemleri sürdürece_ ğini bir Alman Yahudisi açıklamış bulunuyor.Elbetteki kişi ve gu_ rupların ülkelerini sevecek kadar asimile edilip edilmediğine mil_ li benliği taşıyan parti karar verecek.Ve tabii ki,ne kadar ve na_ sıl asimile edileceklerinede.

Zor kullanımlı asimilasyon politikasının mantıksal sonucu,Bulga_ ristan'da ki Türk azınlığa kendi isimlerinin Bulgarlaştırılması çabalarıyla gözlenmiştir.

Irkçı partiler iki yüzlü bir kampanya sürdürüyorlar.Bir yandan enteg_ rasyon ve imigrasyondan bahsediyorlilar,diger taraftan da göçmen_ lerin natüralizasyonu ve natüralize olmuşlarında vatandaşlıkla_ rının geri alınmasını öneriyorlar.Yakın tarihlerde pek çok ülke_ de izlenen saldırılar ve bombalamalar bu ırkçı kışkırtmaların bir sonucudur.Irk düşmanlığı propogandası,cinayetlerde dahil ol_ mak üzere kurumların kampanyalarıyla gerçekleşiyor.Tüm sosyal, ekonomik,kültürel ve ahlaki problemlerden göçmen gürüplerini suç_ lu tutmak ve göstermek gibi.Irkçı kışkırtmalar azınlıkları izole etmeyi amaçlıyorBu durum,onlara yönelik saldırıları kolaylaştırı_ yor,daha geniş politik ve sosyal hoşnutsuzluga gerek kalmıyor.

Nefret propogandası ve ırkçı terör yalnızca azınlıklara yönelme miştir. Bu aynı zamanda azınlık kurbanlarını koruyan kurum, kişi ve yasalara da yöneliktir. Bu durum, insan haklarıyla kaba gücün karşı karşıya geldiği hallerde, demokratik güçlerin terör taktikleri karşısında etkisiz kalmasını getiriyor. Onları pasif bir konumda, karşıduruşları da kırarak bırakıyor. Kurumlar, nefret propogandası ırkçı terör ilişkisinin yapısıdır.

Azınlıkların hakları, belli bir guruba duyulan sempati nedeni ile değil, ancak evrensel eşitlik hakları ve çağdaş özgürlükler temelinde savunulmalıdır. Sadece demokrasiyi, yasal devleti ve insan haklarını genel olarak savunmanın zorunlu oluşundan değil, daha çok azınlıkların hakları demokrasilerin zayıf noktaları olduğundan, azınlıkların temel hak ve güvenliklerini korumak parlamenter demokrasinin temel meselesi, olduğundan bunların güvence altına alınması önemlidir. Faşist ve ırkçı partiler azınlıkların haklarını ve eşitlik prensibini yasa karşısında reddederler. İşte bu öğretici durumdur ki, ırkçı ve faşist partileri demokratik politikaların dışında bırakırlar. Onlar azınlıkların insani haklarını reddettikleri gibi, Avrupada kısıtlı statülerle varolan göçmen haklarını da yok etmeye çalışırlar. Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu vatandaş olmanın yüklerini taşıırken (vergiler) aynı biçimde vatandaşlık haklarından yararlanamazlar. Bu durum onları çoğunluğun insafına bırakır. İrkçi parti yandaşlarının tümünün, azınlıklara karşı ihtiraslı bir nefret beslemediğini akılda tutalım. Parti kendi üyelerini ve taraftarlarını sosyalizasyondan geçirir. Onlara ırkçı doktrinleri öğretir. Bu politik sosyalizasyon, ırkçı partide insan ilişkilerini değiştirir anlamına gelmez. Ama yine de ikna olmuş ırkçı ve anti semitistlerin, siyah ve yahudi kişilere karşı pozitif duygular beslediklerini söylemek saçma olur.

DÜNYA ÇAPINDA KOMPLO MITİ:

İrkçi görüşlerden bağımsız olmayan yukarıdaki görüşler, fesat bir yahudi komplosunun dünyayı gizlice kontrol ettiğine inanırlar. Nasıyon al sosyalizmin bu biçimi diğer faşist örgütleri de etkiler. Komplo açıklamaları iyi düzenlenmiş ayrı üsürlarla açıklanabilir. Bu unsurlar her durumda konspirator, komplocu, suçlu ve hilebazdırlar. Anti semitist miti komplocu miti ile eş anlamlıdır. Bu jenositçi, anti semitist ideoloji insanlığın başına gelen tüm kötülükleri şeytanla yapılan gizli anlaşma ile açıklar ve yok edilmesini ön görür. Bu yeniden formüle edilerek faşist ideolojide ekonomik ve

politik terimlerle açıklanır:"Yahudi kozmopolitliği" "siyonist gizliliğin" bir devamı sayılır.Ayrıca "Wall Steet" "multinasyonel deyimleri de Interbellum(parazit ve konstruktif kapital arasında ayırım yaparak) döneminde de kullanıldı. Fakat yahudi komplosu anlayışı aktüalitesini korumaktadır.Bu,siyonizmin yahudi dini ve kültüründen kaynaklandığı görüşünden dolayı,

dir.Para canlısı bir yaradılış imajida siyonist imajından transfer edilmiştir.Faşist komplo perspektifi,yahudilerin aynı anda hem kendini beğenmiş hem korkak,hem aşağı hemde güçlü olduklarını söyler.Onlar kutsal kitabın,yasaların,katı bir ahlak anlayışının aynı zamanda zekanın,ahlaksızlığın ve kendini beğenmişliğin temsilcileri olarak görülürler.

Bir başka açıklama ise,dünyanın tüm kötülüklerinin,küçük,gizli ve güçlü bir azınlığı bilinçli olarak manipüle ettiğidir.Komplo hayalleri faşist örgüt yapısınca taklit edilmiştir.Dünya ölçeğinde güce erişmek komplo'nun verdiği sözlerle,örgütün tepesinden doğru gerçekleşecektir."Yahudilerin komplo ile dünyayı kontrol ettikleri hayali,geleceğin dünya ölçeğinde faşist kontrol hayallerini biçimlemektedir."

Dünya çapında komplo miti,ideolojik politik ve piskolojik kazanımlar sunuyor:

1-Her karmaşık,akıl karıştırıcı,kompleks gerçeklik basit bir açıklama öngörür.Anlaşılmayan ya da tehdit edici her şey gizlilik teorisiyle "açıklanabilir".

2-Komplo,saklı ve gizli tanımlarıyla açıklandığından hatasızlığı öngörür.Şahitlerce yanlış çıkartılamaz,deneyle kontrol edilemez.

Gizli güçlerin varlığı bilgisi,elite dahil olmanın tatmini,bağlı olduğun örgütün dünyayı korumak için gizli güçleri harekete geçirebileceğini bilmek insiyatifi silahlandırır.

3-Komplo açıklamaları herhangi birşeyde sorulu tutulan herhangi bir kişi için yapılabilmektedir.Birinin yaptığı yanlışlar çarpıtılarak başkası için komplo amacı ile kullanılabilir.Bu sahtekarlık gerçeğin özel unsurlarını genelleştirmede de kullanılır.

Bu ki; deneyle kontrol olanağını tamamen ortadan kaldırır.

4-Dünya çapındaki komplo imajı-ve bilinmez güçlerin tehtidi-kişisel savunmayı getirir.

(gerçek olsun olmasın) bir kişinin güçsüzlüğü ve yanlışları ,gizli güçlerin varlığı karşısında,kuvvetli bir savunmaya ihtiyaç duyurtur.Dünya çapında komplo öyle bir güçtür ki,tüm faşistler mümkün olan tüm zorbalıkla birleşirler.Güçlülük imajı yıkıcılığı ya_sallaştırır,efsanevi bir kişilik imajı yaratma istemi doğurur.Faşistler,yukarıdaki tanımlamaları daha basit görünümle ve açıkça ifade ederek yahudi/siyonist komplocülüğü ırkçı doktrinleri ile kaynaştırırlar.Onlar,(kendi kuklalarına veya aldattıkları insanlara sosyalist veya liberalimişçesine rol yaparak)ırkları karıştırmakla jenosit,etnik göç politikasından,ulusu yabancı kültürle zehirlemekten dünya çapındaki komplo sorumlu tutuyor_lar.Siyahlar ve göçmenler onlar için sorumlu görünmüyor.Daha çok onların,yahudi/siyonistler tarafından aldatıldıklarını veya onların elinde alet olduklarını söylüyorlar.Daha açık görünümü_lü faşist hareketler,bu jenosit dilini dünya çapındaki komplo sistemine ait görüşlerine nüfuz ettiriyorlar.

ÖZGÜRLÜKLERİ-DEMOKRASİYİ ENGELLEME VE YIKMA:

Faşistlerin başka bir özelliğide,ulusal birlik görüşlerinden kaynaklanan demokrasiye muhalif oluşlarıdır.Bu muhalefet,demokrasinin liberal politik değerlerinden,normlarından ve kurumlarından ötürüdür.

Ancak,kendi çıkarları sozkonusu olduğunda demokratik önlemlerin karşısında değildirler.Demokrasinin zayıflıklarından,rüşvet skandallarından yararlanıp,ekonomik,sosyal ve kültürel problemler için salvo ateşine başlarlar.Bu durum,onların mücadelesinde temelsiz bir formasyon getirir.Yukarıda belirttiğim gibi,faşist hareketler,politik,sosyal,kültürel pluralizmi tıpkı yasalar karşısında eşitlik konusunda olduğu gibi reddederler.Faşistler liberalizmi,kişi hak ve özgürlüklerini aşağı görürler. Bunları kendi politik çıkarları için düşük addederler.Nefretin politikasını yapmak için özgürlük talep ederler,ancak çıkarlarına ters düştüğünde protesto ederler.Politik partiler,tartışmalar,seçimler,partiler tehlikelidir.Onların gözünde bunlar ulusal birliği ve ruhu rahatsız eder.Tıpkı ulusal benliği zedeleyici diğer şeyler gibi.Bazı faşist guruplar taktik ve stratejik nedenlerle seçimlere katılsalar bile referandumu tercih ederler.Kendilerinin popüler görüşleri ifade ettiklerine inanırlar.Ulusun gerçek çıkarlarını savunduklarını,onların düygularına tercüman olduklarını(gesundes Volkemfinden) ve onların gerçekten ne düşündüklerini bilenler olarakdavranırlar.Bunları yüksek sesle ifade etmek sadece onların

hakkıdır.Bu durum onların temelli otoritelerin karşısında , efsanevi karşı dürüş ve kendi kendilerinin ilanının sonucudur. Faşist partiler"halkın gerçek istemlerini "ifade etmeyi demokrasi nin doğası olarak görürler.Bu demokrasi tanımı parti adlarında sık sık yansıtılır.(ulusal demokratlar,merkezi demokratlar vb.) Faşistler halkı kazanmak istemekle birlikte onlara aşağılamadan başka bişey vermezler.Kitleler sürülecek ve yönlendirilecek objelerdir.Bir faşist parti"ülusun sağlıklı güçlerinin"ve "ulusal ruhun "vucut buluşu olarak görür."Führer Prinzip"lerinin Takipçileri,partinin elitleri milli duruluğun garantisi ve bekçileridir.Bu da,faşist partileri demokratik arenanın dışında tutan başka bir unsurdur.Yine bu örgütlerden bazıları ,mücademe kararı bağlanmamışsa,güce erişmek için "kollektif yönetimde yanadırlar. Faşistler genellikle sosyalistlere ve komünistlere saldırırlar. Onların vurguladıkları sosyal zıtlıklar,enternasyonalizm ve gerçekleştirmek istedikleri ulusun birliğini tehtit etmektedir. Belki bundan da önemlisi onları kendilerine politik rakip olarak görmeleridir.İnterbellumdaki partiler özellikle sendika ve proleter oylarını kontrol etmek için komünistlere karşı bir saldırı başlattılar.Faşist partiler işçileri ve işsizleri kazanmak için sosyalist slogānları milliyetçilikle örerler.Kendilerini merkez olarak tanıtırılar.Hem kapitalizme hemde komünizme karşı tüm politik eğimi ve partilerin üstünde üçüncü bir yolun temsilcileri olarak tanıtırılar.Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri parlak emperyalizmleriyle faşist propogandanın sık sık hedefi olurlar.Onların bazen ulusal liberalleşme ve bölgesel hareketlere yaptığı destek şaşırtıcıdır.Hatta Avrupa da anti nükleer ve askeri alanda ki hafifletici istemler bile desteklidir.

TOTALİTERİZM:

Totaliter kontrol tüm faşist çabaların birleştiği süreçtir. Faşistler ihtiyaçlarını,istemlerini ve çıkarların "daha büyük bir bütüne"(ırk,topluluk,ülüs,devlet,parti,lider)yöneltirler. Bu herşeyin hatta kişiliğin bile kurban edilmesini gerektirir. Kişilikler hareket için araçtır.Liderlerin kişiliğinde hareketin çıkarları için tam bir boyun eğiş faşist politik kültürün temelidir.

Bunu garantilemek için totaliter sosyal kontrol zorunludur. Totaliterlik özgüllüğü, otonomi ve insanlar arasında iletişimi yönetir.. Kültürel ~~ve sosyal~~ arılığa hayranlık uyandırır. Bu durum sadece faşist örgütlere özgü olmasa bile onun karakteristliği dir. Totaliterlik dünya çapındaki komplo konusundaki görüşleri ve anlayış biçimlerini organize eder. Partinin örgütsel hattını tespit eder. Parti yapısı gizli elitten oluşan ve onun etrafını saran taraftar hücrelerinden ve militan kadrolarından oluşur. Elit kadrodan uzak sempatizanlardan ve değişik takipçilerden oluşan cephe örgütleri vardır. Bu ayrı ve kaynaşık yapı çelişkili gelebilir. Taraftarlar daha genişlemek için ellerinden gerekeni yaparlar. İtiraz ve ikircimlilik için yeterince geniş alan bulunmakla birlikte üyeler disipline edilmiştir. Her taraftar değişik ideolojik adreslere gönderilmiştir. Ve her taraftarın fonksiyonu aynı anda hem içsel güvenliği sağlar hemde dışarıya bir köprü vazifesi görür.

Çeşitlendirilmiş yayın çalışma ağı:

İletişim araçlarıyla gerçekleşen geniş yığınlara yönelik mesajlar sempatizanlar için periyodikler, kadrolar için parti kağıtları, ve iç parti yayınları. İnsiyatifli der ve okuyanları yönlendirenler için kitap klüpleri. Propoganda çift değerli sembollerle ve ideolojik ortadoksluklarla karakterize edilmektedir. Bu halkı yanılgıya sevk ederken taraftar propogandanın hangi alanlara iletildiğini anlamak tadır. İkircimlik ve itirazlar ^{için} zıtlıkları düzeltmek için yeterince r muğlak bir ortam bırakılmıştır. Cephe örgütlerinin eskileri olmaksızın sempatizan ve üyeler açığa çıkarlar. Aynı zamanda bu cephe örgütleri totaliter hareketin çehresini daha saygın bir hale getirmek için önlemde alırlar. Bu ikili yapı taraftarların birbiri ile iletişimini garantilerken, ideolojik ve politik görüşlerle sarılan taraftarların indiktrine edilmesini güçlendirir. Örgütün tipik bir yapılanması da "gölge" paralel çalışan (devlet örgütleri, sosyal örgütler) yapılar kurmalarıdır. Totaliter mekanizma önce parti içinde uygulanır. Güce eriştiğinde de devlet aparatına ve topluma uygulanır. Bütün bağımsız sosyal ve kültürel kurumlar, serbest uzmanlıklar, sendikalar kapatılır ya da devlet kontrolüne geçirilir. (Gleichschaltung) Bu faşist hareketin güçlü etatizmini gösterir. Baskıcı bir devlet aygıtı olmadan hayatın özel ve sosyal alanlarını sarmak ulusun birliğini sağlamak olanaksızdır.

ZORBALIK VE TEHDİT EGZERSİZLERİ:

Totaliter kontrolün diğer bir zorunluğu zorbalık ve terördür. Bun

Bunlarsız faşistler hiç bir vakit iktidara gelemezlerdi. Gelmek şöyle dürsün yönetemezlerdi. Pek çok faşist gurup para militer yada militer eğitime angajedir. Bazılarıda terörist aktivitelere. Zorbalık gerek savunma açısından gerekse tansiyonun stratejisi açısından faşist ideolojinin dahilindedir. Otaritenin yanı sıra zorbalık sabit bir anlayıştır. Bu faşist politik kültürün bir özelliği olduğu gibi taraftarların psikolojik make-üp (makyaj) larının da bir parçasıdır. Faşizm hem otoriteye hem de zorbalığa gereksinim duyar. Yıkıcı acımasız, saldırgan ve sık sık . . . gerçek dışı kahramanlık imajlarına gereksinim duyar.

Hitler üniforması işaretli, kasklı, siyah gömlekli ve çizmeli biçimler bu gün nasyonel sosyalistlerin küçük bir bölümü tarafından kullanılır. Pek çok faşist gurup bu gün eskinin imajından sıyrılmak için çaba gösteriyor. Çizgili elbiseler, hipi ve rok sitilleri bugün daha tipik örneklerdir. Zorbalık ve ırkçı propoganda ilişkilerinden bahsettik. Propoganda zorbalık ya da zorbalık tehdidi olmaksızın oldukça yetersizdir. Bunun kullanımı dünya çapında komplo ve jenosit bir öğreti ile örülmüştür. Faşizm bunun yanısıra, abartılmış, ekstrem erkek egemenliğine sahiptir. Gücü azizleştirme onun "yaratılıştan" olan zorbalık eğilimi, saldırganlık , iktidar. Kadınlar geleneksel olan ve doğası gereği mutfağa, bakıcılığa (kinde, Kurce, Küche), kendi ev işlerinin yanısıra, önce çoğunluğun hizmetine yerleştirilir. Kadınları bu yerlere koymak ve burada muhafaza etmek nasılsa zorbalığı zorunlu kılar. Anti-entellektüelizm ve aktivizm kendi üstünlüğünü ilan etmek faşist hareketlerin bir özelliğidir.

Kadınlar

12 Eylül'den bu yana çok sayıda kadın tutuklanmış, işkence görmüş ve hapis yatmıştır. Erkeklerle birlikte aynı uygulamalara, baskı ve işkencelere maruz kalan kadınlar, ayrıca kadın olmaları dolayısıyla özel baskılarla da karşılaşmışlardır. Tutuklanıpta tecavüz ile tehdit edilmeyen kadın hemen hemen yoktur. Yine gözaltına alınan erkek tutuklulara, karılarının, kızlarının da getirileceği, ırza geçileceği yolunda baskılar yapılmaktadır. Tutuklanan kadınlar yakınlarının, başkalarının yanında soyulmaktadır. TKP Güney Doğu Davasında yargılanan 'Filiz Ağın' ın mahkemede verdiği ifadede bu şöyle dile getirildi: "Askeri savcı bana elektrik verilerik, dayak atılarak ve benzeri şekilde işkence yapıldığını bildiğini söyledi. Ancak "namusuna dokunuldu mu?" diye sordu. Benim namus anlayışımın yalnız ırza geçmekle sınırlı olmadığını, başkalarının önünde soyunma durulmanın da bu anlayışa girdiğini söyledim. "

Aynı davada yargılanan Ülkü Akgün elektrik şoku sonucu iç rahatsızlığı geçirmiş ve hastaneye kaldırılmıştır.

Tutuklanan kadınlara uygulanan klasik işkence yöntemlerinden biri de döl yoluna cop sokma olayı kamuoyunun gündemine geldiğinde eski generallerden Turgut Sunalp gazetecilere şunları söylemişti: "Copa ne gerek var, elimizde taş gibi delikenliler var" Bu 12 Eylül'dü anlayışın açıkça ortaya konmasıdır. Halen Buca Cezaevinde yatmakta olan TKP davasında yargılanan Hemşire Seviye Köprü tecavüz edildiğini açıkladı. (2.5.88 cum.)

En son 17 Nisan-6 Mayıs tarihleri arasında İst. Em. MD. 1. Şubede sorgulanan 16 yaşındaki Saadet Akkaya TİKKO timindeki polisler tarafından tecavüz edildiğini 2000'e Doğru gazetesine açıkladı. (26 Haziran Sayısı)

22 Mayıs 1982'de Kahramanmaraş'ta evinden alınan Cennet Demirci Gaziantep sorgulama merkezinde yapılan işkenceler sonucu öldü (Nokta 2 Şubat 1986)

2

1.a

Şazuman Kansu 1985 yılının 9. ayında Çanakkalede öldürüldü.

Sevim Akbaş 18.5.1981 de İstanbulda öldürüldü.

Şadiye Yavuz 1.4.1981 de Manisada , Sevgi Kılıç Şubat 1984 de

Zühal Öner 1.1.1981 de Ankarada öldürüldüler. (Erbil Tuşalp , Artık Demokrasi İsteyin)

Aynı kaynakte aşağıdaki isimlerin kayıp olduğu bildiriliyor:

Ayşe Makar

Aynur

Cennet Kocaman Mart 1982

Fidan Yıldırım

Elif Upçin

Gülşah Teke.

TKP-ML davasında Diyarbakır'da yargılanan Diyarbakır Cezaevinde yatan ve cezaevinde itirafa zorlanarak işkence gören Cahide Karakaş tahliye edildikten sonra 6 yıla mahkum edilmesi ve kalan cezası için tekrar cezaevine girmesi sözkonusu olduğu İstanbul'da evinde intihar etti.

ZORLA CİNSEL KONTROL

Son zamanlarda oldukça yaygınlaşan bu olaylarla kadınlara, genç kızlara baskı yapılıyor.

Tuncelide Necla Yüce adlı kocası aranan bir kadına "kocasıyla ilişkisini tesbit" amacıyla zorla cinsel muayene yaptırıldı. Tunceli Valisi olayın açığa çıkması üzerine "Başka nasıl takip edilecekti, kadının kocasıyla ilişkisinin tesbit için hastaneye sevk etmiyecekmiyiz?" diyerek, devletin Tuncelideki en üst sivil görevlisinin bu konudaki tavrını gösterdi.

Mardin'de Hadiye Motor isimli kadın aynı davrışla karşılaştı.

(1986) Olayın sorumlusu olarak basına İlçe Jandarma komutanı Kemal Öztürk yansıdı.

1988 Nisan ayı içerisinde Diyanbakır Dicle Üniversitesi öğrencisi 5 "kızlık" si genç kıza zorla ~~kızlık~~ muayene yaptırıldı.

Canan Tanrıku

Güler Sarıhançer

Güldane Çelik

Feride Akın

Sakine Fidan

Elazığın Karakoçan ilçesinde iki bayan öğretmen gece yarısı kaldıkları lojmandan alınarak "kızlık" muayenesine götürüldü. (13 Mayıs 88 Hür.

Karakoçan Bölge Yatılı Okulu İngilizce Öğretmeni Songül Abuhan

Müzik Öğretmeni Belgin Aoc

Karakoçan ilçesi İlköğretim Müdürü, Yatılı Bölge okulu müdürü, iki müdür yardımcısı ve dört polis memuru tarafından yaka paça yataklardan kaldırılıp kızlık muayenesi yaptırılmak üzere doktora götürüldüler.

Kadın Derneklerine yönelik baskılar:

İKD ~~xx~~ Devrimci Kadınlar Derneği, Devrimci Demokrat Kadınlar Derneği (DDKAD) üye ve yöneticileri tutuklandı, işkence gördü. Yurtdışına çıkmaya zorlandılar.

Geçtiğimiz yılın Aralık ayında kuruluş başvurusu yapan DEM-KAD (Demokratik Mücadelede Kadın Derneği) tüzel kişilik kazanamadan kapatıldı. Derneğin dosyası itiraz üzerine iki kez yeniden düzenlenmiş ancak son yapılan başvuruda da amaç maddesi olan 3. maddenin anayasanın 2. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle reddedilmişti. DEM-KAD 4 ay yaşayabildi.

Kadının Adı Yok isimli Duygu Asenanın yazdığı kitap Başbakanlığa bağlı muzır kurulu tarafından ilgili yasayı ihlal ettiği gerekçesiyle muzır bulundu. Kitabın imhasına karar verildi. Kadın sorununu irdelleyen kitapların sayısı oldukça azdır. Duygu Asenanın görüşlerine katılalım ya da katılmayalım kadın yazarlarımızı, kadın sorununu irdelleyen yapıtları desteklememiz gerekir.

Kapatılan Derneklerin kapatılma gerekçesi ne olarsa olsun, burada söz konusu olan kadın hareketine yönelik bir davranıştır. Yeni yeni gelişmekte olan kadın hareketini desteklemek, korumak gerekmektedir. Kadın hareketi kendi istemlerini, ana doğrultusunu, hareket yönünü kendisi mi belirleyecek, yoksa hükümet mi? Kadınlar kendi bildikleri yolda özgürce yürüyebilmeliler. Bugün kadın hareketi içinde çok çeşitli eğilimler, değişik görüşler bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, kadın hareketinin zenginleşmesine yardımcı olabilmesi aralarındaki işbirliğine ve dayanışmaya bağlıdır. Kadın hareketine yönelik baskılara birlikte karşı koymalarına bağlıdır.

Kürt Kadınlarına Yönelik Baskılar:

Kürdistanda sürdürülen operasyonlarda kadınlara da erkeklerle birlikte baskı ve işkence yapılıyor. Kadınlar ayrıca kadın oldukları içinde özel baskılarla karşılaşılıyorlar. (Tunceli ve Mardin'de zorla cinsel kontrol yaptırılması olayında olduğu gibi)

Milyonlarca Kürt Kadını "ürtçeden başka bir dil bilmiyor. Erkekler askerlik yaparken ya da okulda azda olsa Türkçe öğreniyorlarb "ıldıkları tek dil Kürtçe olan milyonlarca Kürt kadını, Kürtçenin 1983 yılında çıkarılan 2932 sayılı yasayla yasaklanması sonucu "dilsiz" bırakıldılar. Ana dilleri yasaklanan Kürt kadınları mahkemede hakime savcıya dertlerini anlatamıyorlar. Hastalandıklarında şikayetlerinin neler olduğunu söyleyemiyorlar. dertlerini tercüman aracılığı ile anlatmak zorunda kalıyorlar.

Türkçe bilmedikleri için cezaevlerindeki yakınlarıyla tek kelime konuşmadan kapıdan geri döndürülen ~~milyonlarca~~ kadınlar Özal hükümetinin en büyük ayıbıdır. Diyarbakır Cezaevinde direnişten sonra tercümanla görüş yapılması hakkı kazanılmıştı. Ancak sivil devredilince bu hakkın gasbedilmesi tutukluların yeni bir direnişi karşısında bu hakkın tanınması"görüşlerde kürtçe tercüman bulundurulması hakkının" sürekli olmadığını, cezaevi yöneticilerinin iki dudağı arasından çıkacak söze bağlı olduğunu gösteriyor.

İlkokula başlayan kürt çocukları kendi dillerinde okuyup yazamıyorlar Kürt çocukları anadilleriyle eğitim görme hakkından yoksun tutuluyorlar İnsanı insan yapan dildir. Düşünce ve beynin gelişmesi dilin gelişmesiyle birlikte gerçekleşmiştir. Dilin yasaklanması düşüncenin yasaklanmasıdır. İnsanın çok yönlü gelişmesinin yasaklanmasıdır. Dillerini yasaklamak milyonlarca kadını ve erkeği geriliğe mahkum etmek demektir. Bu durumdan en çok etkilenen kadınlar oluyor. "ürt kadınları kdu bir karanlık içinde yaşamaya zorlanıyorlar. Cehaletten kurtulmaları, okuma yazma öğrenmeleri , çok yönlü gelişebilmeleri ancak dilleri üzerindeki

yasağın kalkmasıyla mümkündür. Kürt kadınlarının suskunluktan kurtulmaları, kendi sorunlarına ve haklarına sahip çıkmaları, insan ve eşit haklı bir yurttaş olmanın bilincine varmaları kendi dillerini özgürce konuşabilmelerine, kendi dillerinde okuma yazma öğrenmelerine ve eğitim görmelerine bağlıdır. Kürt kadınlarının dilleri yasaklanarak suskun birer yaratık haline getirilmeleri Kürt kadınlarını ve Türk kadınlarını bölüyor. Bu durum kadın hareketinin gelişmesinin önünde bir engel teşkil ediyor. Türk ve Kürt kadınlarının birliğinin sağlanması için Türk kadınlarına büyük bir görev düşüyor. Bu dayanışmayı yükseltmek ve Kürt kadınlarının dilleri üzerindeki yasağın kalkmasını istemekle mümkün olacaktır. Kadın hareketi bir bütün olarak ancak böyle gelişebilecektir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARASTIRMALARI
TÜSTAV

Cezaevinde Kadın Olmak

Cezaevlerinde kadınlara yönelik özel baskılar Barış Derneğinden yargılanan Reha İsvan'ın anılarını Zeynep Oral derleyerek yayınladı.

Bu kitapta ve Ahmet Kahraman'ın Sanık Ayağa Kalk isimli kitabında kadınlara yönelik baskılar da anlatılıyor. Ayrıca Neyyire Özkan'ın yazdığı Cezaevi Cezaevi isimli kitaptaki anılardan birinde Metris Cezaevinde dünyaya gelen bir bebeğin öyküsü anlatılıyor. Metris Cezaevinde yaşanan bu olay bir çok cezaevinde yaşanmıştır. Bir çok bebek gözlerini dünyaya cezaevinde açmış, cezaevinde emeklemiş, konuşmayı, yürümeyi cezaevinde öğrenmiştir. Çok kere gözlerinin önünde dayak yemiştir annesi. Adı geçen kitapta Metris B-Blok 8. koğuşta, Hülya 2. bebeğinin doğumuna hazırlanmaktadır. Daha sonra bu anısını günlüğüne geçirecektir.

"Ağrı apansız yakaladı. Gece. Kızlar doktor çağırmıştı akşam. "yalanca sancı bir şey yok" deyip geldiği gibi gitmişti doktor. Uyumaya çalıştım. Aklımdan çıkarmaya çalıştım. Sinsice kıvrılarak sarıyor kaslarımı. Yüreğim ezildi. Bebeğim geliyormusun sen?

Cihanımın kahverengi golf pantolonu ile çektirdiği resmi hep elimin altında. "aranlıkta buldum onu, el yordamıyla. Baktım seçemedim. Ezberle biliyorum resmi. Altım saçlım, deniz gözlüm, gül yanaklım. Hani nerede oğlum? Saçlarının ıslıl ıslıl yumuşaklığı. Anneni unuttun mu? Nasıl hatırlıyor hatırlıyorsa beni... Ah nasıl istiyorum onunla sarmaş dolaş olmayı.

Sancı usuldan gene yoklamaya başladı. Küçük bebeğim sen de gelme k istiyorsun... Gel her şeye rağmen gel...

---Bayan polis hamile arkadaşımız hastalandı.

---Tamam habâr verimiz.

---Nerede kaldı doktor? Dişlerimi ellerime geçiriyorum. Birara koğuşun demir kapısının yumruklandığını duydum. "eden sonra doktor geldi.

---Evet, tamam hemen hastaneye!

~~xxx~~ Bebeğin torbası benim torbam çoktan hazırlanmış. Aşağı indirdiler. ~~Pol~~ Polis odasındayım. Kadın gardiyan orada.

---Soyun

---Ne!...

---Soyun dedik ya kızım.

Üstümü ararken yine sancıtuttu. Duvara yapıştım. Sesimi çıkarmayacağım. Adın gardiyanla ve bir askerle çıktık Metri's kapısından . Kapının hemen önüne yaklaştırılan cezaevi arabası. Bir an yüzüme çarpan akşam esintisi: İnşarısı...

---Haydi sallanma!

Arabaya girdim oturdum. Yanımda gardiyan, karşımda silahlı askerler. İçerisi karanlık. Buz gibi soğuk. Ayaklarım donuyor. Sancı sıklaşıyor . Ola koyulduk. Araba çok sarsıyor. Örtülü pencere camlarına tutunmaya çalışıyorum. Bebeğim dayan!... Dayanmalısın. Biraz daha gayret. Ağır güçlü bir sancı sarıp sarmalıyor tüm bedenimi. İnilti ister istemez dökülüyor dudaklarımdan. Araba durdu galiba! Geldik mi? Beni indirmediler. Niye bekletiyorlar beni?

---Askeer, gardiyaan , hemşire...! Nereye gittiler? Des yok. Nolacak? Ya şimdi gelirse bebek? Sancı çok sık nefes aldırıyor. Mekris arabası için de mi doğacak bu bebek? Bağırıyorum sesimi duyan yok.

---Ne var? Niye bağırıyorsun?

---Çıkarın buradan beniii...!

En sonunda demirkapı şakırtıyla açıldı. 15 kadar asker, ellerinde silahlar, ortalarında ben. Başımızda elinde telsizle subay, hastanenin ışıklı kapısından girdik. Koridorlarda postal sesleri, silah şakırtıları, telsizle iletilen talimatlar...

Hemen doğum odasına alındım. 15 dakika kadar sonraydı bebeğimin ilk hayat çığlığını duydum. "anaklarım ıslandı sevinçten. Oysa kolay kolay ağlamam pek. Heey işte yeni bir hayat! Küçük bir oğlan. "aban yanında değil, ağa beyin, dedenler, teyzenler yanında değil. Ama ben yanımdayım. Hiç korkma bebeğim, kuşatırım seni sevgimle.

Heey Metri! Yeni bir hayat getiriyorum size...! Bebeğimizi getiriyorum. Hepimizin gözü aydın...

---Çocuğun kundağını aç.

~~***~~Bebeğim üç günlük.Metrisin duvarları soğuk. Dışarıdaki ayaz kadın polisin odasına kadar sızıyor.

---Beni aradınız ya, bebeği arayıp da ne yapacaksınız? Daha yeni kundakladım hastaneden çıkarken.

---Olsun , aç sen kundağı.

---Ne yapıyorsunuz, delirdiniz mi siz?

---Zıbınını çıkaracağım.

---çocuk daha üç günlük siz ana değilmisiniz?

---Her şeyi aramam gerek talimat böyle,

---Çekin elinizi ben çıkarırım.Çekti ellerini . Bebeğim korkuyla ağlıyor.
us canım tamam, tamam, sus, yavrumsun, annen yanında, sus bebeğim,
avaş yavaş durdu ağlaması. Usulca çıkardım zıbınını.

---Alın bezlerinix~~xxxxxxx~~ içine de ~~xxxxxx~~ bakın belki bir şey vardır.
Islak bezini attım masanın üstüne. Oğlum çırılçıplaktı. Hırkamı çıkardım
sardım minicik üşümüş bedenini. Kadın'polisin refakatinde merdivenleri
tırmandık. Koğuşun kapısı şangırtıyla açıldı. İçeriden çığlıklar:

---kızla koşun, koşsanıza, koşun...

Bebek geldi!

MEDENİ KANUNUN DEĞİŞMESİNİ BAKANLAR KURULU ENGELLEDİ:

(17.5.1986 Milliyet)

17 Şubat 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanunun aile hukukuna ilişkin maddeleri çağın gerisinde kalmıştır. Bu maddelerin kadın erkek eşitliği temelinde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. BM Örgütünün "Kadınlara Karşı Her Türü Ayırimcılığın Önlenmesi " sözleşmesini imzalayarak , "Kadınlara karşı ayırım oluşturan yürürlükteki yasaları, yasal düzenlemeleri , değiştirme ya da ortadan kaldırmak için yasama da dahil her türlü önlemleri alma " yükümlülüğünü kabul eden hükümet bu yükümlülüğü yerine getirmedir. Medeni Kanunun değiştirilmesi için bir yasa tasarısı hazırlandığı ~~halde~~ Meclise gönderildiği halde, acele geri çekildi. ~~Tasarı~~ Adalet Bakanlığının bir yetkilisi tasarının hazırlanmasında ve ANAPlı milletvekillerinin sonra hükümetin bazı üyelerinin/ özellikle kadınlara sağlanan haklar konusuna karşı çıktıklarını vurguladı. Karşı çıkış gerekçesi Türk milli karakterine örf ve adetlerine uymayışıydı.

Konuyla ilgili görüşlerini açıklayan Uluslararası Hukukçular Derneği İkinci Başkanı Av. SÜREYYA AĞAOĞLU şunları söyledi: "TÜRK KADINLARI medeni kanunda ileri gitmesi gerekirken geriliyor. Bu mecliste kadın haklarını geriye götürme eğilimi görülüyor.

Av. EMİNE ÖZDEMİR (Türk Hukukçu Kadınlar Derneği İkinci Bş.) Türk kadını atılımlar beklerken ortam giderek bozuluyor. Bizler Medeni kanunu tarayıcı yeni maddeler yapmakla yükümlüydük. Bu işte bütün kadınlar olarak savaş vermeye hazırız. Meclisin kadın hakları ve laiklikle bu kadar uğraşması da ben iyi değil. Meclisi kadın haklarını geriletmeyle itham ediyorum.

MERAL EKİM (BANK Sendikası Genel Başkanı) Kadınlara Karşı Her Türü ayırimcılığın Önlenmesi Uluslararası sözleşmesini imzalayan bir meclisin , şimdi Medeni Kanunda kadın haklarını yeniden düzenleyoruz diye kısıntı yapmayarak çalışmasını bir çelişki olarak görüyorum.

İLHAN AKPINAR (Kadın Haklarını Koruma Derneği İkinci Başkanı)

Kadınlar , daha yeni haklar bekledikleri dönemde , kanunda örf ve adet-

lere uygunmuş maskesi altında bir takım geriye dönük haklarla karşılaşmak istemiyorlar artık. Eskiye dönük , geriye sayan maddelerin bir an önce protesto edilmesi gerekir. Tüm kadın derneklerinin birleşerek hareket etmeleri için de çalışmalıyız.

Prof. Dr. GÜZİN DİLŞEN (Çalışan Kadınlar Federasyonu Bş.)Türk kadını Atatürk Türkiyesinde daha çağdaş, daha ileri ölçülerde haklara sahip olmalıdır.

Av. PERİHAN YILDIRIM CABİ(Kadın haklarını Koruma Derneği BŞ.)Komisyon kadını ~~evlilik~~ evlilik birliği içindeki ikincil duruma düşüren maddeleri kaldırmış, bu da bizleri memnun etmişti. Ancak öğreniyoruz ki, Adalet Bakanlığı kendisine verilen bu güzel, ilerici tasarıyı tekrar eski durumuna sokmak , kadını yine ikincil/duruma ^{kişi} ^{na} getirmek için uğraşmaktadır. Bu akli başında, çağcıl, kompleksiz hiç kimsenin onaylayabileceği bir tutum değildir.

1986 nın 8 Martında , BM sözleşmesinin yaşama geçirilerek Medeni Kanunun ayırıcı maddelerinin değişmesini isteyen 4 bin imza TBMM verilmişti. Çok çeşitli politik görüşlerden, mesleklerden ~~kadınlar~~ ülkemizin en seçkin kadınlarının imzalarını taşıyan bu dilekçedeki imzalar daha sonra 7.000 e ulaşmıştı. Ancak bu dilekçe mecsinin ilgili komisyonlarına dahi havale edilmedi. Taleplerin uygulanamaz nitelikte olduğunu söyleyen hükümet BM sözleşmesini imzalıyalı iki yıl geçmesine ~~rağmen~~ kadınlara karşı ayırıcılığı önleme doğrultusunda hiç bir önlem almadı. Ne Medeni Kanunun kocayı ailenin reisi sayan, kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan , kadını bir çok yönden kocasına bağımlı kılan Medeni Kanun değiştirilmediği gibi, ekonomide, kültürde, toplumsal ilişkilerde erkeklerin kadınlar ^{cins} üzernde kurduğu/egemenliğini kırarak her hangi bir adım atılmadı. Tam tersine ANAP'ın iktidara geldikten sonra benimsediği 5. Beş yıllık planda, 1990 yılına kadar erkekler için 1,4 milyon , kadınlar için ise yalnız 1000 (bin) yeni iş yaratılacağı , böylece işgücündeki kadın oranının %30 un altına düşürülmesi-

olmadıkları için kalifiye olmayan işlerde ve erkeklerden daha düşük ücretle çalışmak zorunda kalıyorlar. Kadınlar erkeğin aldığı ücretin %73ünü alabiliyorlar. Sigortalı çalışanların ise ancak % 9 u kadınlardır. 1955 yılında sigortalı kadınların oranı %13 iken 1981 yılında bu oran % 9 a inmiştir. Sigortasız çalışan kadın sayısı sanayide 600 bindir. ~~xxx~~ Tarımda ise milyonlarca kadının hiç bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların emeklerinin karşılığı ücret dahi alamamakta, tarım işçisi kadınların ve eve parça başı iş alan halıcılık sektöründe ~~xxxx~~ çalışan kadınların ücretleri kocalarına ödenmektedir.

Çalışan kadınların en büyük sorunu olan kreş konusunda hükümet kılıklı bile kıpırdatmamaktadır. Gebelik nedeniyle işten çıkarmaların yasaklanmasını sağlayacak önlemle yaşanmamaktadır. Emeklilik yaşı uzatıldı. Erken emeklilik hakkı gasbedildi. 20 yılda emeklilik kadınlar için 50 yaşa yükseltildi. Çoğu kalifiye işçi olmayan , sigortalı işi kolay kolay bulamayan ~~sigortalı~~ kadın işçilerin emeklilik hakkını hiç kullanamaması anlamına geliyor bu. Böylece emeklilik hakkını kullanamayan milyonlarca kadına yeni milyonlar eklenecektir. Emekli olduktan sonra çocukları ve eviyle ilgilenmek , hiç değilse ömrünün son günlerinde rahat etmek isteğini ellerinden alınıyor.

Sağlık ve Eğitim:

Anne ve çocuk ölümleri dünya ortalamalarının üstünde olduğu halde sağlık harcamaları kısıtlanmakta, sağlık kampanyaları ile salt propogandaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Hacettepe Ü. yaptığı bir araştırmaya göre Avrupa ülkelerinde doğum esnasında 100 bin doğumda 10 kadın ölürken , Türkiyede 100 bin doğumda 203 kadın ölüyor. 1985 yılında sağlık bakanlığı 15 bin 374 annenin doğum sırasında ya da lohusa yatağında öldüğünü açıkladı. Doğumların % 70 i evlerde yapılıyor. Bebek ölümleri binde 156 dır. 1,5 milyon çocuk yetersiz besleniyor. yılda 0-1 yaş arası 50 bin çocuk ishalden ölüyor. ~~Bu durumda sağlık bakanlığına~~

Dış borç ödemeleri nedeniyle sosyal harcamaları düşük tutan hükümet, Milli eğitim harcamalarında da kısıntı yapıyor. Daha 1983 yılında bütçenin %15 ini oluşturan Milli Eğitim harcamaları bu yıl %8,6 ya kadar düştü. Çocuk sayısındaki artışa rağmen ayrılan payın azalması öğrenimin kalitesini etkilerken binlerce çocuğu okul eğitiminden yoksun bırakıyor. Bunların büyük çoğunluğunu kız çocukları oluşturmaktadır.(7,11 yaş arası 500 bin çocuk okula gidemiyor.)

İKİ MAHKEME KARARI:

Kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesinin yaşama geçirilmesi , bu sözleşmeye uygun davranılması en önce kamu görevlilerinin yükümlülüğü iken adalet dağıtması gereken kurumlar ayrımcılık yapıyor. ^{dayak yediği için} "öcasından/boşanmak isteyen hamile bir kadına "kadının sırtından sopası, karnından sıpası eksik olmaz" diyen ve bu sözleri mahkeme zabıtlarına geçiren hakim Mustafa Durmuş'a ~~xxix~~ Adalet bakanlığından herhangi bir tepki gelmedi. Bu tutumu kadınlar protesto ettiler. Meşru olarak gösterilen dayığa karşı yürüyüş yaptılar. Ayrıca bu sözlerinden dolayı hakim me dava açtılar.

Suçlu kadın olmak Saldırıya uğrayan,adının açıklanmasını istemeyen S. M (Kadınca sayı Şubat 88) " evlenip boşanmış bir kadın bir erkekle yalnız kalınca ne olacağını ~~bilmesi~~ tahmin etmeli " diyen hakim aleyhine dava açtı. Dayığa Karşı Kampanya yürüten kadınlar da harekete geçerek Hakim Naci Tanrıverdi ve Muzaffer Kaplanoğlu hakkında dava açılması için harekete geçtiler. S.M hakimler aleyhine verdiği dilekçede şunları söylüyor: Sadece kadın oluşundan ve iki defa evlenip boşanmış olmamdan dolayı , adaletin temsilcisi olan ve adalet dağıtan heyet, bana evrak üzerinde hakaret etmiştir.Bu gerekçeye göre, bugün herhangi bir saldırıya veya hakarete uğrasam , başvuracak hiç bir adli makam ve merci bulamayacağım, Çünkü, zaten iki evlilik yapmakla saldırılabilir olmayı hak etmişim."

Hakimler aleyhine dava açan diğer kadınlar da dilekçelerinde şöyle diyorlar:

"Aramızda boşanmış kadınların da bulunduğu bizler , yargıç statüsünde bir kişinin , boşanmış kadınları cinsel saldırıyı hak etmiş kimseler ~~olar~~ görmesi ve göstermesinden zarar gördüğümüz inancındayız. Bu inancımızdan dolayı da sanıkların cezalandırılmasını talep etmek üzere makamınıza başvurma zorunluluğunu duymuş bulunuyoruz. "

KONUT SORUN:

Büyük kentlerde yaşananların %60 ını gecekondualarda yaşayanlar oluşturmaktadır. Ulaşım, yol , su kanalizasyon gibi hizmetlerin ulaşmadığı bu semtlerde gecekondu yıkımları en büyük sorundur. Erkeklerin işe gitmek zorunda olduğu saatlerde yıkım için gelen ekiplere karşı kadınlar direnmek zorunda kalıyor. 1986 yılı Ekim ayında, Ankara Dikmen İlker Mahallesiinde yaşanan cinayet, hükümetin halka karşı düşmanca tutumunu sergilemektedir. Evleri yıkılmak istenen Asiye Uludağ yıkıma engel olmak için eve giriyor, yeğeni Gül ve komşularının kızı Gülseren de birlikte eve giriyorlar. İki çocuğu ve kadını kurtarmak için eve giren belediye görevlisi Cengiz Başer'in de içerde olduğu sırada yıkıma devam eden yıkımcılar iki çocuğun ve belediye görevlisinin ölümüne neden oldular.

türkiye'deki
askersel rejimin
ANAYASA TASLAĞI
üzerine bir
İNCELEME

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

"türkiye ile dayanışma"
bulteni

33 Rue de la Grange aux Belles
75 010 PARIS FRANCE

S U N' U Ş

Türkiye'de iktidarı elinde tutan askersel yönetimin kendi atadığı Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun Anayasa Taslağı kamuoyuna açıklandı. 21 Eylül'e kadar Danışma Meclisi'nde tartışılacak. Daha sonra Milli Güvenlik Konseyi adli cunta tarafından son biçimi verilerek, 1982 Kasım ayında referanduma sunulacak.

Milli Güvenlik Konseyi yönetimi bu taslağın hazırlanmış olmasını, daha önce kendilerinin ilan ettiği "demokrasiye dönüş" yolunda bir adım olarak niteledi. Oysa, söz konusu taslağa bakıldığında görülüyorki; taslak demokratik bir rejimin değil, cuntanın yeni kurumlar içinde varlığını sürdürdüğü, sivil, otoriter, baskıcı bir rejimin anayasal temellerini oluşturmaya amaçlıyor.

Taslak, 12 Eylül yönetiminin insan hak ve özgürlüklerine düşman karakterinin yeni bir kanıtını oluşturmaktadır.

Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'deki referandum sürecini izleme kararını aldığı, Avrupa Konseyi'nin anayasa ile ilgili bir komisyon kurduğu ve Türkiye'deki yönetimin 5 Avrupa ülkesince Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na şikayet edildiği koşullarda, bu taslak tüm bu girişimlerin ne kadar doğru olduğunu kanıtlıyor. Avrupa'da demokrasi ve insan hakları ile ilgili hiç kimse bu taslak karşısında sessiz kalamaz.

Gerçekten de bugün bu taslak etrafında, Türkiye kamuoyunda yoğun bir tartışma sürüyor. Demokratik Avrupa kamuoyunda da tartışmalar yoğunlaşıyor.

Şubat 1982'den beri yayınlanan Türkiye ile Dayanışma Bülteni'miz, demokrasi ve özgürlük için Türkiye ile dayanışmada görev yapmağa çalışıyor. Bültenimiz, Milli Güvenlik Konseyi'nin atadığı Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun hazırladığı bu taslağa ilişkin bir inceleme yaptı. Amacımız, Avrupa kamuoyuna bu taslak ile ilgili genişçe materyal sunabilmektir. Çalışmamız, Komisyon taslağının genel bir eleştirisini içeriyor.

Ağustos 1982

Türkiye ile Dayanışma Bülteni
33 Rue de la Grange Aux Belles
75 010 Paris - France

DEVLETİN TEMEL NİTELİK ve İLKELERİ

Anayasa taslağı 2 nci maddesinde devletin ilkelerini düzenlemiştir. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti;

- . toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde,
- . insan haklarına saygılı,
- . Atatürk milliyetçiliğine bağlı,
- . başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan,

DEMOKRATİK, LAİK, SOSYAL BİR HUKUK DEVLETİDİR.

Maddeden anlaşıldığına göre, devletin asıl nitelikleri demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti oluşudur. Ancak, bu nitelikleri renklendiren de yukarıda sıraladığımız ilkelerdir. Maddenin bütünlük içinde yorumlanmasının doğal sonucu budur.

Neki bu sonuç, devletin temel niteliklerinin içeriklerini belirginleştirmektedir. Çünkü bu kavramların kendileri çok değişik anlamları taşıyabilen; kişi, yer, zaman vb. durumlara göre değişiklikler gösterebilen kavramlardır. Kaldıkı sözü edilen başlangıç, taslak açıklandığında henüz yazılmamış olduğu için içereceği temel ilkelerin neler olduğu da bilinmemektedir.

"Atatürk Milliyetçiliği" nin Anlamı:

Burada değinilmesi gereken bir konu da, 1961 Anayasasında bulunan Milli Devlet ilkesinin maddeden çıkarılmış, onun yerine "Atatürk Milliyetçiliği" deyiminin getirilmiş olduğudur.

Bu değişikliğin sonuçları üzerinde kısaca durmakta yarar vardır:

Bir kere, milliyetçilik bir devletin temel nesnel niletiği olamaz. O, ancak bir devletin izleyebileceği bir politika biçimidir.

İkincisi, milliyetçilik geçen yüzyıl Avrupa'da sahip olduğu olumlu role günümüzde sahip değildir. Bugün milliyetçilik gerici bir nite-lik gösteriyor. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı deneyi insanlığa milliyetçilik kavramının şovenizme, faşizme ve en azından baskıcı, gerici bir yönetime dayanak yapılan bir kavram olduğunu gösterdi.

Üçüncü olarak, 1961 Anayasası hazırlığı sırasında devletin nitelik-leri arasına milliyetçilik kavramının konulmasına karşı demokrat unsurların direnmesi başarı kazanmış, onun yerine uzun tartışmalar sonunda "Milli Devlet" kavramı benimsenmişti. Görülüyorki, bugün demokrat unsurların suskunluk altında tutulduğu baskıcı ortamda mil-liyetçilik ilkesi "Atatürk" adına sığınılarak yeniden anayasaya sokulmak istenmektedir.

DEVLETİN ÜLKESİ ve MİLLETİYLE BÖLÜNMEZLİĞİ

Anayasa taslağının 3 ncü maddesi, "Türkiye devleti ülkesi ve milli-tiyle bölünmez bir bütündür" kuralını koymaktadır.

Siyaset biliminde devlet; bir insan topluluğunun belli bir toprak üzerinde siyasi ve hukuksal örgütlenmesi olarak tanımlanır. Bu ta-nımlamadan hareket edilerek bakıldığında, bu öğelerin parçalandığı durumlarda devletten söz etmek olanağı da kalmayacaktır.

BÖLÜM II

TEMEL HAK ve ÖZGÜRLÜKLER

GENEL TANIMLAMA ve SINIRLAMALAR

Temel hak ve özgürlükler, başka hiçbir nitelendirme ve koşula bağlı olmaksızın, yalnızca kişinin insan olmakla sahip bulunduğu, "kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez" haklardır.

Oysa taslak, 11 nci maddesinde temel hak ve özgürlükler kapsamının "kisinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da içerir" hükmünü getirmektedir. Hemen bunun ardından da "Temel hak ve özgürlükler, ancak, bu ödev ve sorumluluklara bağlı olarak kullanılabilir" demektedir. Böylece daha en başından, temel hak ve özgürlüklerin kapsamı noktasında yaptığı bu nitelendirme ve kayıtlamalarla, daha sonraki 12,13 ve 14 ncü maddelerde getireceği genel sınırlamaların duvar taşlarını örnek istemektedir.

Taslağın 12 nci maddesi temel hak ve özgürlüklerin kullanımının;

- . devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün,
 - . cumhuriyetin,
 - . milli güvenliğinin,
 - . kamu düzeninin,
 - . genel asayişin,
 - . kamu yararının,
 - . genel ahlakın,
 - . başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması,
- amaçlarıyla sınırlandırabileceğini öngörmektedir.

Bu kavramların tümü içeriği ve kapsamı açılarından belirgin olmayan ve herkese, her zamana göre değişebilen kavramlardır. Madde, toplum yaşamının her alanını kapsayan çeşitlilikte, bu kadar çok kavramı biraraya toplayarak, aslında temel hak ve özgürlüklere hiçbir biçimde yaşam alanı bırakmamıştır. Bir adım daha atarak madde, "... ayrıca maddelerinde öngörülen özel sebeplerle" de temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırabileceğini söylemektedir. Dahası, ikinci fıkrasında madde, her türlü başka yorumları önlemek amacıyla, bir yinelenme yaparak "Bu maddede yer alan sınırlama nedenleri, temel hak ve özgürlüklerin tümü için geçerlidir" hükmünü koymuştur.

Hig tartışmasız hemen söyleyelim ki, bu sınırlayıcı anlayışı ve yapılanışıyla taslak gerçekte, temel hak ve özgürlükleri türlüyle yok etme olanağını açık tutmuştur. Böylesi bir düzenlemeyi ne galasız anayasa hukuku kuralları ve anlayışıyla, ne de uluslararası belgelerle bağdaştırmak olanaklı değildir.

Burada söylenek gerekir ki, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında özen gösterilmesi gereken iki önemli ölçüt vardır:

Birincisi; özgürlük kural, sınırlama ayrıcalık olmalıdır.

İkincisi ise, sınırlama özgürlüğün özüne dokunmamalı, onu ortadan kaldıracı bir nitelik taşımamalıdır.

1939 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nden ve özellikle insanlığın faşizmin dehşetini yaşadığı İkinci Dünya Savaşı sonundan bu yana, anayasacılık hareketinde varılan çabalar ve evrensel acağı, bu ölçütlerle büyük değer vermektedir. Haki taslak, bu konuda 1961 anayasası-

nın evrensel aşamaya koştur düzenlemesine de ters bir tutumla hareket etmiş; sınırlamayı kural, özgürlükleri ayrıcalık yapmıştır.

Sınırlamayı kurallaştıran bu anlayış temelinde taslak, daha da ileri giderek özgürlükleri tümüyle yok etme yönünde olanaklar getiren bir dizi düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. Nitekim, taslağın 13 nci maddesi temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasına ilişkin bazı hallerde, mahkemelerin "kötüye kullanım" gerekçesiyle, kişiyi o hak ve özgürlükten tümüyle yoksun kılma ile cezalandırabileceğini hükme bağlamıştır. Böylesi bir kural, anayasacılık tarihimizde ilk kez bu taslakta yer almakta, özgürlüğün özünü yok edici karakterin kanıtını oluşturmaktadır. Uygulamada, demokrasiyi ve özgürlükleri ağır tehdit altına sokucu sonuçlara açık bulunmaktadır.

Örneğin; maddenin içerdiği "sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak" yada "komünizme.... dayalı bir devlet düzeni kurmak" amacıyla temel hak ve özgürlükleri kullanma yasağı nedeniyle, bir komünist partisinin veya sosyal demokrat partinin seçim yoluyla devlet yönetimine istemli olması, bu maddeye göre hak ve özgürlüğün kötüye kullanımı anlamına gelecektir. Onların yöneticileri hak kaybı cezasıyla cezalandırılacaktır.

Yada başka bir örnek; düşünce özgürlüğünün kullanımı çerçevesinde bir kişinin yazacağı bir yazı yada çevireceği bir kitap, bu maddede öngörülen nitelikte bulunursa, o kişinin düşünce özgürlüğü elinden alınacaktır. Böylece bu kişiler, ömür boyu bir siyasi parti içinde yeralma, söz, yazı veya herhangi bir başka yoldan düşüncelerini açıklamaktan yoksun bırakılacaklardır. Taslağın temel hak ve özgürlükleri daha ne ölçülerde yok edebileceğini gözlemlemek için bu kadarla yetinerek, 14 nci maddeye bakılmalıdır.

Taslağın 14 nci maddesi, "savaşta, sıkıyönetimde veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve özgürlüklerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı önlemler alınabilir" demektedir.

İşte, taslağın özgürlüğü, parlamenter demokratik hukuk devleti anlayışı,
İşte, taslağın halkımıza tanıdığı temel hak ve özgürlükler sistemi,
İşte, bu sistemin genel anlayışı ve
İşte, cunta'nın vaadettiği demokrasi.

ANAYASA TASLAĞI YASAMA HAKKININ YERİNE ÖLDÜRME HAKKINI KOYUYOR

Taslağın 16 ncı maddesinde düzenlenen bu konu, kişinin en birincil hakkı olan yaşama hakkını konu edinmektedir.

Madde, mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi dışında yaşama hakkını, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkını tanımlamakla birlikte, son fıkrasında getirdiği bir hükümlerle çağdaş demokratik anlayışla bağdaşmayan biçimde, bu hakkı ölümden yokedici bir tutuma girmektedir.

tadır. Dahası, bu madde olağanüstü hallerle ilgili 135 ve 137nci maddelerle birlikte ele alındığında, angaryanın anayasal bir kurum olarak düzenlendiği görülmüyor. Çünkü 135 nci maddede, "ağır ekonomik bunalım" olağanüstü hal için bir gerekçe olarak getirilirken, 137 nci maddede "ekonomik nedenlere dayalı olağanüstü hallerde, vatandaşlar için getirilecek... çalışma yükümlülükleri" nden söz edilmiştir. Böylece, siyasi iktidarlara ekonomik bunalım nedeniyle, ülke çapında yada bölgesel olağanüstü hal ilan etme ve bu yolla vatandaşları zorla çalıştırma, angarya, olanağı sağlanmış-
tır.

* ANAYASA TASLAĞI KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜNÜ ve GÜVENLİĞİNİ İHLAL EDİYOR

Taslak kişi özgürlüğü ve kişi güvenliği biçiminde ikili bir yaklaşımı benimsemiş; birincisi 18 nci maddesinde, ikincisi ise 19 ncü maddesinde düzenlenmiştir. Aslında bu iki kavramı birbirinden ayırmak yanlışır. Çünkü, güvenliği olmayan bir kişi özgürlüğünden söz etmek doğalki olanaklı değildir. Nitekim, içeriklerine bakıldığında bu iki maddenin birbirini tamamladığı ve aslında aynı konuyu düzenledikleri görülmüyor.

18 nci madde kişilerin "hangi hallerde özgürlüklerinden yoksun bırakılacaklarını düzenlemektedir. Bu maddede en çok dikkat çekici, açıklikten yoksun olan hal "toplum için tehlike teşkil edebilecek bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu bir serseri veya hastalık yapabilecek bir kişinin..." özgürlüğünden yoksun bırakılabileceğine ilişkin tanımlamadır. 18 nci madde 1961 Anayasasında bulunmayan yeni bir maddedir. Maddenin açıklanmasından sonra yazılan gerekçeden anlaşıldığına göre, maddede sözü edilen "serseri" düzenli bir geliri ve meskeni olmayan kimsedir. Türkiye gerçeğinde bu tanımlamanın somutu, milyonlarca işsiz ve konutsuzun maddenin tehdidi altına alınmasıdır. Böylece onlar, büyük kentlerden kırlara kovulma yada tutuklanma ikilemine sokulmaktadırlar.

Bu iki madde içinde, üzerinde ayrıca durulması gerekeni ise 19 ncü maddedir. Kişilerin tutuklanmaları ve özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarıyla ilişkin bu maddedeki düzenlemeler Hitler döneminin yasalarında yer alan kavramları görüyoruz. Nitekim, madde kişilerin tutuklanmasını haklı kılacak nedenleri sayarken, eski anayasamızda olmayan yeni bir kavram getirmiştir. Buna göre; "bir suç işlenmesi tehlike i" halinde kişilerin tutuklanmaları olağdışı kılınmıştır. İşte bu kavram, tam da Hitler Almanyası'ndaki Gestapo'da tutuklama nedeni olarak benimsenmiş bir kavramdır. Bu özelliği, anti-demokratik niteliği yüzünden de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş, mevzuatımızdan atılmıştır.

İşte yandan madde, yakalanan veya tutuklanan kişilere yakalama ve tutuklama nedenleriyle, ha kindaki iddiaların yasalı olarak bildirilmesine ilişkin evrensel, çağdaş ve demokratik kuralları "ihtilan dışı" biçiminde bir deyim kullanarak çöğnenektedir. Böylece, bir kişinin önce tutuklanması ve ondan sonra da tutuklama sebebi yaratılmasına, yani işkence ile suçlama olanağı yaratılmasına kapı açmıştır.

Ayrıca, madde kişilerin yargıç önüne çıkarılma haklarından 48 saat, toplu suçlar için ise 15 gün süre ile yoksun olacaklarını kabul ediyor. Dahası, olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş halinde bu sürelerle de bağılı kalmayacağını açıklıyor. Maddenin yazılış biçimine göre yakalanan yada tutuklanan kişinin yakınlarına durumun bildirilmesi zorunluluğunun da bu hallerde ortadan kalkacağı anlaşılmaktadır.

SEYAHAT ve YERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ DEĞİL MECBURİ İSKAN

Anayasanın 20 nci maddesi seyahat ve yerleşme özgürlüklerini aynı madde içinde fakat iki ayrı fıkrada düzenlemiştir. Buna göre, maddenin birinci fıkrasında Evrensel İnsan Hakları Anlaşma ve Bildirgeleri ile, çağdaş anayasalarda benimsenen ve 1961 Anayasasında bulunan "Herkes seyahat özgürlüğüne sahiptir" genel ilkesi, birinci cümle olarak açıklanmıştır. Ama hemen ardından, fıkranın ikinci cümlesinde bu özgürlüğün sınırlanabileceği eklenmiştir.

Fıkraya göre bu özgürlük;

- . suç soruşturması ve koğuşturması yada,
- . suç işlenmesinin önlenmesi,
- amaçlarıyla sınırlanabilecektir.

Şüphesizki, suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla seyahat özgürlüğünün sınırlanması demek, bu özgürlüğün belirgin olmayan bir gerekçe ile, tümüyle yok edilmesi sonucunu getirebilecek bir nitelik taşımaktadır. Hangi suçun işlenmesini önlemek için seyahat özgürlüğü kısıtlanacaktır? Yada bir kişinin suç işleyebileceğini önceden kim ve hangi ölçütlerle kararlaştırabilir? Yargıç kararı kesinleşinceye kadar hakkında yargılama süren kişinin suçsuzluğunun temel evrensel ve çağdaş bir ilke olduğu gerçeği karşısında, henüz hakkında bir suçlama bulunmayan bir kimse nasıl olur da suç işleyebileceği gerekçesiyle bir özgürlükten yoksun bırakılabilir? Bu sorular, demokratik hukuk devleti anlayışı içinde, taslahtaki düzenlemeyi haklı çıkarmak bir yönde yanıtlanamaz.

Netelik maddenin son fıkrasına, yurt dışına çıkma özgürlüğünün vatandaşlık görevi yada ceza soruşturması veya koğuşturması gerekçeleriyle sınırlanabileceği yazılmıştır. Bu, birinci fıkrada sınırlanan seyahat özgürlüğünün esas olarak yurt dışı seyahatleri değil, aslında -hiç olmasa onunla birlikte- yurtiçi seyahat özgürlüğü olduğunu anlatmaktadır. Böylece tasarı, yurtiçi seyahatlerini, yurtiçi pasaportlarına bağlanmaya olanak veren feodalite döneminin kurallarındaki seyahat yöntemine koştur bir yasa'ya kapı açmaktadır. Bu mantığı çağdaş ve demokratik kabul etmenin hiçbir anlamı yoktur. Nitekim, maddede sınırlamanın kim tarafından yapılabilceği de düzenlenmiş değildir.

Kele yerleşme özgürlüğünün düzenlendiği ikinci fıkrada getirilen sınırlamalar, daha da anti-demokratik bir nitelik taşımaktadır. Tarihin çok uzak dönemlerinde kalmış zorunlu yerleştirme, "mecburi iskan", mantığın ürünü olan bu fıkra'ya göre yerleşme özgürlüğü;

- . suçun önlenmesi,
- . sosyal ve ekonomik gelişmeyi gerçekleştirme,

. sağlık ve dñzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek,
. kanu mallarını korumak,
amaçlarıyla sınırlanabilecektir.

Böyle amaçlarla sınırlanan bir yerleşme özgürlüğünden söz etmek olanaklı değildir. Burada düzenlenen yerleşme özgürlüğü değil, yerleşme zorunludur. Elbette böylesi gerekçelerle zorunlu yerleşmeyi anayasa kuralı yapmak, demokratik bir hukuk devletinin kapsamı içinde olanaklı olamaz ve kabul edilemez.

ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ, KONUT DOKUNULMAZLIĞI ve HABERLEŞME ÖZGÜRLÜKLERİNE YONELİK TEHDİT

Klasik temel haklar olarak bilinen özel hayatın gizliliği taslağın 21 nci, konut dokunulmazlığı 22 nci ve haberleşme özgürlüğü ise 25 ncü maddelerde düzenlenmiş ve yargıç güvencesi altına alınmıştır.

Ne varki, bu her üç özgürlükle ilgili olarak yapılan düzenlemede, yargıç güvencesini ortadan kaldıran bir yöntemle de maddelerde yer verilmiştir.

Buna göre; "... gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin emri..." ile yargıç kararı alınmaksızın kişilerin bu özgürlükleri çiğnenebilecektir. Böylece kişilerin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranabilecek, dahası bunlara elkonulabilecektir. Yada konutlara girilip arama yapılacak ve buradaki eşyalara elkonulacaktır. Hele haberleşme özgürlüğü açısından daha da ileri gidilerek, yalnızca gizliliğe dokunabilme olanakları ile de yetinilmemiş haberleşmenin engellenebileceği de öngörülmüştür.

Bu özgürlüklerin nitelikleri gereği böylesi bir gerekçeyle yargıç güvencesinin bertaraf edilmesi, özgürlüklerin doğrudan özüne dokunan, onu tamamen ortadan kaldıran bir sonuç doğurmaktadır. Örneğin, idari organın kararı ile polis bir kişinin evine girip arama yaptıktan sonra, yargıçtan karar almak gibi bir yola başvurulduğunda, eğer yargıç gösterilen gerekçeleri uygun bulmaz ve arama kararını onaylalmazsa ne değişmiş olacaktır? Çünkü, özgürlük ihlal edilmiş bulunmakta dır. Her gerçekten bu özgürlüklere anayasada vazgeçilmez ve korunması gereken haklar olduğu için yer veriliyor ise, gereği olan yargıç güvencesini bertaraf edici böylesi bir gerekçeyle ayrıcalık getirilemez. Bu gerekçe balırcılığını ve keyfiliği olasılığını, sonuç olarak da demokratik değil otoriter bir yönetimi çağıracaktır. Ne zaman gecikmesinde sakınca olduğu kabul edilecek? Kim takdir edecek bu sakıncayı ve ölçütleri ne olacaktır? Bu sorulara yanıt vermeden, böylesi bir gerekçeye dayanarak bir özgürlüğü sınırlandırmak ve hatta engellemek, demokratik bir anayasanın kabul edeceği olan düzenlemeye biçimi değildir.

ANAYASA TASLAĞI DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜNÜ YOK EDİYOR

Tanrımsın anlayışına göre, serbestçe açıklanabilme özgürlüğünü içermeyen bir düşünce özgürlüğünden söz edilemez. Başka bir söyleyle, düşünce özgürlüğü demek, düşüncenin serbestçe açıklanabilmesi özgürlüğü demektir. Bu iki öge, yani düşünme ve açıklama ögeleri, bir bütün halinde düşünce özgürlüğünü oluşturur. Uluslararası tüm

İnsan hak ve özgürlük belgelerinde ve çağdaş anayasa hukuku ilkeleri ile 1961 Anayasamız da böyle bir anlayışı yansıtmaktadır. Öteki hazırlanan yeni tasarıda tam tersi yapılmıştır.

25 nci maddede düşünce ve kanaat özgürlüğü çağdaş ilkelere koştur, daha yerinde bir deyişle, anımsatır bir biçimde kaleme alınmıştır. Öteki, henüz ardından gelen 26 nci madde ile "düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü" başlığı ile ayırıcı bir düzenleme yapılmıştır. Böylece düşünce özgürlüğü; düşünme ve düşünceyi açıklama biçiminde parçalanmış, birbirini tanımlayan bu iki öge birbirinin karşısına konularak, çağdaş anayasal anlayışa ve özgürlük anlayışına aykırı bir tutuma yönelinmiştir.

Tasarıdan önce de "Evet" diyor:

Öncesi, 25 nci maddenin birinci fıkrasının son cümlesiyle komisyon; radyo, televizyon veya sinema yoluyla düşünce erin açıklanması konusunun izin sistemine bağlanabileceğini söylemekle, bu alanlarda açıkça sansüre anayasal bir güç ve olanak getirmiştir. Bununla da yetinmeyen komisyon, düşünce açıklamasının her biçimi için geçerli olmak üzere, daha önceki maddelerde getirdiği ve özgürlükleri tümesiyle ortadan kaldırıcı yasaklama ve sınırlamalara ek olarak özel sınırlamalar ve kayıtlar koymuştur. Buna göre;

- . suçların önlenmesi,
 - . suçluların cezalandırılması,
 - . baskalarının şöhret veya haklarının özel ve aile hayatlarının ve meslek sırlarının korunması,
 - . devlete ait gizli bilgilerin açıklanmaması,
 - . ekonomik hayatı etkileyecek gerçek dışı veya SAAMİZ haberlerin önlenmesi,
 - . yarıllama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi,
 - . cenahların zararlı akım ve davranışlardan korunması,
- amaçlarıyla da düşünce açıklamaları sınırlanabilecektir. Ayrıca, "haber ve düşünce yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin yapılacak düzenlemeler (her nokadarda maddede bunların yayımını engellemek kaydıyla denilmekle ise de) düşünceyi açıklama özgürlüğünün sınırlanması sayılmaz diyerek, bu açıdan da düşünce açıklamasının sınırlanabileceği öngörülmüştür. İhtikim, daha sonra 28 nci ve onu izleyen maddelerle bu son cümle birlikte incelendiğinde, bu fıkra ya "her türlü... bunların yayımını engellemek kaydıyla..." şeklinde ne denli deri boş ve aldatıcı bir söz içerdii açıkça anlaşılmaktadır.

İnne de, çağımızın bu en önemli ve uğrunda yüzyıllar boyu savaşın verilerle kasmalı özgürlüğün, hangi bağlarla ve yollarla, nasıl ortadan kaldırılmak istendiğini, böylece de bu anlayışı hal-karışa devatınların nasıl bir rejimin ölemleri içinde olduğunu göstermesi bakımından, maddede sıralanan sınırlama gerekçelerine daha yakından bakma ta yarar bulunmaktadır.

Tasarıdan önce de "Evet" diyor:

Tasarı bu maddede getirildiği özel sınırlama maddelerinin başında, "suçların önlenmesi" kavramı yer almaktadır. Bu kavram tek başına düşünce özgürlüğünü tümesiyle yok etmeye elverişli bir niteliktedir. Böylece madde, daha açıklanmadan, bir düşünceye geleceğe ilişkin bir olasılıktan kalkınarak sınır koymaktadır.

haklara ve önlemler ancak maddi bir olgunun varlığına karşı söz konusu olabilir, olasılığına değil. Suç ve ceza hukukunda olasılı bir eylem ve davranış değil, olan bir eylem ve davranış ancak ceza yaptırımının konusunu oluşturur. Özgürlükçü ve çağdaş demokrasi anlayışı böyledir. Bunun aksi bir düzenleme baskıcı, anti-demokratik bir rejimde söz konusu edilebilir. Nitekim bu gerekçe, Hitler Almanyası'nın yasalarında yeralan bir gerekçedir. Açıklanacak bir suçlunun ne olduğu bilinmeden, bu düzenleme ile yasaklanması ön görülmektedir.

Suçlular mı Cezalandırılıyor, Düşünme Özgürlüğü mü ?

Şey yandan, "suçluların cezalandırılması" ise elbette devletin yetkilerinin arasında olan bir konudur. Ama bu yetki, düşünce özgürlüğü sınırlandırmanın gerekçesi olarak kullanılamaz. Suçluların cezalandırılması yetkisi başka bir konudur. Düşünce özgürlüğünün kapsamı içine girmez, onunla herhangi bir biçim ve amaçla bağlantılı olamaz. Bu iken, bu kavramın maddeye konulması yalnızca bir kavram karşıtı yaratmanın yada belirsizliğin ürünü olmayıp, düşünce özgürlüğünü kaypak, belirsiz bir kavramla yoketme hiyetinin açığa vurulmasıdır.

Özel Yaşama Saldırı ile Düşünce Özgürlüğü Özdeş mi ?

Başkasının başkalarının şöhret ve haklarının, özel ve aile hayatlarının ve meslek sırlarının korunması doğal karşılanacak ereklere. Yani, bunların korunmasını doğru bulmakla, onları düşünce özgürlüğünün sınırına gerekçe olarak göstermek aynı şeyler değildir. Hiç kimse birisinin özel yaşamına yönelik saldırıyı, düşünce özgürlüğü olarak görmemektedir. Sayet herhangi bir kimse, birinin özel yaşamına her ne biçim ve yolla saldırır ve bir zarar verirse, ona karşı zarara uğrayanın, gene taslağın 35 nci maddesinde düzenlendiği üzere, yargı organlarında özel ve kamu davası açma hakkı bulunmaktadır. Böyle bir olanak varken, bu gerekçeyi düşünce özgürlüğünün sınırı yapmak, herhalde demokratik bir rejimi yerleştirmek amacının ifadesi olmasa gerektir. Başlı olarak, devlete ait gizli bilgilerin açıklanması konusu da böyledir.

Gizli bilgilerin açığa vurulması aslında düşünce özgürlüğünün değil, haber alma ve verme özgürlüğünün alanına girmektedir. Orada neyin gizli, neyin gizli olmadığına saptanması önem taşır. Bir bilginin yayımlanması gerçekten devlete zarar verirse, bu zararın yaptırımı bağımsız yargı organlarında değerlendirilecek bir konudur. Bunun önceden anayasada saptanmasının ve hatta düşünce özgürlüğünün sınırı olarak gösterilmesinin ne hukuk tekniği ve nede demokratik rejim anlayışı ile bağdaşmasının, özellikle günümüzde haber alma teknolojilerindeki dev boyutlu ilerlemeler karşısında, kabul edilir bir mantığı yoktur.

Düşünce Özgürlüğü Ekonomik Yaşama Kurban Ediliyor:

Anayasa taslağı, düşünce özgürlüğünü yokeleme yolunda gemi azıya almış bir at gibi yol almaya devam ederek, "ekonomik hayatı etkilecek gerçek dışı ve zamansız haberlerin baskınlığı" gibi bir başka maddesiyle varıyor. Bu nasıl bir gerekçedir ve ne anlama gelmektedir ? Anlamak olası değildir. Yalnız şu açıktır ki; Örneğin, bir ekonomi politikasının ülke yaşamında ağır zararlar verici niteliği,

zararlar ortaya çıkmadan, herhangi bir ekonomist yada politika-
dan tarafından eleştirilemeyecektir. Başka bir örnek, hükümetin ya-
pacağı bir devalüasyon kararını yada bir zam haberini veya piyasa-
nın büyük paralar toplamış bir bankerin iflas durumunda olup kâğıda
hazırlanmış içinde olduğunu öğrenen bir gazete, bu haberi yayımlaya-
mayacaktır. Çünkü; bu olaylar gerçekleşmeden yayınlanmak istenirse,
taslakta öngörülen "zamansız"lık duvarına çarpacaktır.

Gençliği Koruma Adına Düşünce Özgürlüğü Sınırlanıyor:

Ele, "gençliğin zararlı akım ve davranışlardan korunması" gerekçe-
siyle getirilen sınırlama, tam bir faşizan zihniyetin yansımasıdır.
Gençliğin sınırı nedir? Zararlı akımdan ne anlanak gerekecektir?
Hangi davranışlar zararlı sayılacaktır? Korumanın niteliği nasıl
olacak, sınırı ve alanı nasıl saptanacaktır? Bunları kim, hangi
ölçütlere göre yapacaktır?

Soruları somutlayarak soralım; gençlik örneğin 18-21 yaş grupları
arasında kalanlar mıdır, yoksa 21-30 yaş veya bir başka yaş grubu
mudur? 18 yaşında fabrika işçisi, evli ve aile babası olan bir ki-
şi bu kavramın kapsamına girecek midir? Yoksa 21 yaşını bitirmiş,
seçmen olma hakkına sahip yada 30 yaşını bitirmiş seçilme hakkına
sahip ama üniversite öğrencisi olan kişi mi genç sayılacak ve koru-
nacaktır? Zararlı akımın kapsamı içine ne girecek, bunun saptanma-
sındaki ölçütler neler olacaktır?

Görüldüğü gibi kavram, yöneltilecek bir dizi soruyu yanıtlayabilme
yeteneğinden yoksundur. Böylece de taslak, düşünce özgürlüğünü hiç-
bir haklı ve geçerli nedene dayanmadan tüümüyle ortadan kaldıracak
bir düzenlemeyi getirmektedir. Düşünce özgürlüğünü yokeden, tanıma-
yan bir rejimin demokratik ve çağdaş kabul edilmesi olanaklı de-
ğildir. Olas olsa baskıcı, gerici, çağdaşı bir zihniyeti yansıtan, oto-
riter bir rejimin temeli atılabilir böylesi bir anayasa düzeninde...

BİLİM VE SANAT ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İNKARI

Taslakın 27 nci maddesi, bilim ve sanat özgürlüğünün sınırlanması-
na avrılmıştır. Gerçi ilk fıkrası okunduğunda, maddenin bu konuda
herhangi bir sınırlama getirmediği yönünde bir izlenim algılanmak-
tadır. Fakat, taslakın tümine eksen yönünde baktığımızda, daha önceki
maddelerde yer alan sınırlamalar bu alanda da geçerlidir. İlk
diki, maddenin ikinci fıkrası; "... yabancı yayınların ülkeye gir-
mesi ve dağıtımının kanunla ayrıca..." düzenlenmesine işaret ede-
rek, bu özgürlüğün bir de bu açıdan sınırsız olacağını açıkla-
maktadır.

Böylece taslak, daha önceki evrensel belgelere ulaştıktan sonra, özel-
likle de Helsinki Tihai Benedi'nin kültür alanında işbirliği ve
değişimler başlığı altında benimsenmiş ilke ve kurallarına da ters
bir tutuma yönelmiştir.

Bilim ve sanatın en çok gereksindiği çağdaş ve evrensel yayın ve
yayımların değişimini, onlardan bilgilenmeyi engellemek ancak çağdaş
bir kafanın dar kalıplarına uygun düşer. Böylece, Atatürk'ün "çağdaş
uygarlık düzeyine ulaşma" hedefini de bu "Atatürkçü"lerin reaktet-
tilleri engelliyor.

BASIN YAYIN ÖZGÜRLÜĞÜ MÜ, ÖZGÜRLÜĞÜN BASTIRIMI MI ?

Düşünce özgürlüğünün en çok somutlandığı alan olan basın özgürlüğü, en ağır sınırlamanın da getirildiği bir alan olarak görülmektedir. Nitekim, taslağın 28 nci maddesi öncelikle bu iki özgürlük arasındaki yakınlık ve bağıntıya işaret ederek, "Basın özgürlüğünün sınırlanmasında, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüklerine ilişkin 26 nci madde hükümleri uygulanır" demiştir.

Artırılan Sınırlama:

Bu kosutluğa kaybeden madde, devam ederek özel sınırlama hallerini düzenlemektedir. Bunların kapsamı öylesine geniş tutulmuştur ki, bu durumda basın özgürlüğünden söz etmek olanağı kalmamaktadır. Bu koşullarda, demokratik ve özgür olarak işlevini yerine getirecek yeteneğe sahip bir basın ve yayım olanağının, gazeteciliğin önünün kapatılmış olduğunu söylemek hiç de abartma sayılmamalıdır.

Gerçekten madde en başta;

- . devletin iç ve dış güvenliğini,
 - . ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü tehdit eden yada,
 - . suç işlemeye,
 - . ayaklanmaya ve isyana teşvik eder nitelikte olan veya,
 - . devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan haber ve yazının yayımlanması amacıyla,
 - . başkasına vermeyi,
 - . bastırmayı, dağıtım gerçekleştirilmesine bile,
- yasaklamakta ve bunların dağıtımının önlenebileceğini söylemektedir.

Bu Sınırlamalar Sansürü Getirir:

Bu yasaklama, öncelikle sansüre olanak verecek bir nitelik taşımaktadır. Çünkü, yayımlanmamış bir haberin sayılan ölçütlere girip girmediği, önceden incelenme olanağı tanınmadan, bilinebilir değildir. Bu düzenleme; basın suçu, basılmış ve dağıtılmış olma ön koşulu ile gerçekleştirilebilir kuralını da bertaraf etmekte, yayımlanmamış basına da sorumluluk getirmektedir. Dahası, basında sorumluluk hiyerarşisine ilişkin yerleşik kuralı da çökmekte, toptancı bir sorumluluk anlayışını benimsenmektedir.

Bu sınırlama için öngörülen ölçütler; belirgin, açık ve anlaşılır değildirler. Suç ve ceza hukukunun yerleşik ve sınırsız bir temel ilkesi olan "karunilik" kuralına aykırıdır.

Yayının Enceellenmesini İçeren Bir Düzenleme:

Bu madde içinde yer alan bir başka sınırlama da, yayınların soruşturma ve koşturmaya geçilmesi halinde, yargı kararı gecikmesinde kalanca bulunan hallerde, yetkili mercii emriyle toplama olanağını tanıyan düzenlemeye kendisini göstermektedir. yetkili mercii toplama emrini;

- . devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü,
- . milli güvenliğini,
- . kamu düzeninin,

. Atatürk ilke ve inkılaplarının,
. genel ahlakın,
. başkalarının şöhret ve haklarının, özel ve aile hayatlarının gizliliğinin korunması,
hakkından verebilme olanağına sahiptir. Yineleyelim ki, bu kavramların içerikleri ve ölçütleri açık, anlaşılır ve belirgin değildir. Bir yayının bu düzenlemede öngörülen ölçütlere aykırılığının nasıl saptanacağı konusu açıkta kalmaktadır.

Saldırı bir günlük gazete, yetkili merci emri ile toplanıldığında, sonradan yargıcın toplatmayı uygun bulmaması halinde özgürlüğün sınıra saldırılmış olacaktır. Bu sonucun telafisi yoktur, ihlal edilen özgürlük tamir edilemez.

Katbaalara da Elkonulacak:

Maddenin getirdiği en ağır tehdit, son fıkrada yer almaktadır. Burada taslak, günlük gazetelerin en az bir yıl yada temelli olarak kapatılması ve onun devamı niteliğindeki yayımların toplatılması olanağını tanımış bulunmaktadır. Bir günlük gazetenin bir yıl kapatılması, kuşkusuz o gazetenin sonu demek olacaktır. Böylesi bir tehdit altında bir özgürlüğün kullanılmasından ise söz edilemez. Neki taslak bu kadarla da yetinmeyip, 30 ncu maddesinde bir adım daha atıyor ve bu halde verilecek bir mahkumiyet kararı ile birlikte basın-ı ve eklentilerine de, suç aleti sayılarak, elkonulacağını ilan ediyor. Böylesi ağır koşullar ve sınırlamaların anayasada yer alması, onların yasalara yansımada, yani somutlanıp ayrıntılı hale getirilerek düzenlenmesinde, daha baskıcı bir nitelik kazanmasına doğal olarak yol açma olanağını doğurmaktadır.

Basın özgürlüğü bu denli sınırlandırılmış bir rejime özgürlükçü ve demokratik rejim denilmesinin elbette hiçbir olanağı yoktur.

DERNEK KURMA YASAĞI

Anayasa taslağı öncelikle derneklerin 12 nci maddede yazılı genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyeceklerini söylerken, o maddenin tam bir tepki, hatta adeta bir hırs alma güdüsüyle kaleme alındığını da itiraf etmiş oluyor. Böylece maddenin, cunta ve gerici güçlerin sürekli kullandığı, "devlet dernekler tarafından yönetilir bir hale gelmişti..." suçlamasının ürünü olarak taslağına girildiği anlaşıyor.

Bu biçim, hukuk telmimi açısından da gereksiz ve hatalı bir yasım biçimidir. Çünkü, 12 nci maddede öngörülen sınırlamaların tüm hak ve özgürlükler için geçerli olduğu, "Bu maddede yer alan sınırlama hükümleri temel hak ve özgürlüklerin tümü için geçerlidir" denilerek zaten açıklanmıştır. Böyleyse burada yinelenmesi, saptadığımız objektif neden dışında, objektif ve hukuki bir değer ve anlam taşımamaktadır. Ayrıca bu biçim, hazırlayıcıların, ne denli baskıcı ve özgürlükleri yoketmeyi hedefleyen bir yönetimi amaçladıklarını da göstermektedir.

Belağın dernekleşmeye ilişkin 33 ncü maddesi bu genel sınırlama ile yetinmeyip, daha öteye giderek başka sınırlama ve anti-demokratik kurallar getirmektedir. Buna göre dernekler;

- . siyasi amaç güdemezler,
- . siyasi faaliyette bulunamazlar,
- . siyasi partilerden destek göremezler,
- . siyasi partilere destek olamazlar,
- . sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla "bu amaçla" ortak hareket edemezler.

Siyaset Yasağı Adına Dernekler Yaşamdan Koparılıyor:

Anlaşılan, anayasa taslağı siyasi partilerle ve dernekleri birbirinden ayırmaktadır. Bu doğrudur. Gerçekten de, siyasi partiler ile dernekler ayrı nitelik ve özellikte örgütlerdir. Ancak bu ayırım, maddenin öngördüğü bu yasakları haklı kılar mı? Bu soruyu doğrulukla yanıtlamak için, öncelikle geçmişte de çok tartışılmış olan "siyasi amaç ve faaliyet" kavramlarından ne anlaşılması gerektiği yanıtlanmalıdır.

Bilindiği gibi siyasi amaç ve faaliyet, biri dar öteki geniş anlamda ikiye ayrılır. Dar anlamıyla siyasi amaç, devlet iktidarını almak ve yönetmek amaçlarında somutlanmaktadır. Buna bağlı olarak da siyasi faaliyet, bu amacı gerçekleştirecek çalışmalarda bulunmaktır. Bu anlamıyla siyasi amaç güdebilecek, daha yerinde bir deyişle, gütmesi gereken örgütler dernekler değil siyasi partilerdir. Bağlı olarak da, aynı anlamda siyasi faaliyette bulunacak örgütler, yine dernekler değil siyasi partilerdir.

Geniş anlamıyla siyasi amaç ve siyasi faaliyet kavramlarına gelince; toplum yaşamının her alanına ilişkin görüş açıklamaları, son irdelemede bu kavram içine girer. Hangi konunun ve alanın siyasi amaç taşıyıcı nitelikte olduğuna kim, nasıl ve hangi ölçütlerle karar verecektir? Tersini söyleyelim, bir konunun siyasi amaç (nitelik) taşıdığını söyleyerek yasaklamak da siyaset değil midir?

Soruları somutlayıp soralım; dünyada adil ve kalıcı bir barışın gerçekleşmesi, tam ve genel bir silahsızlanma, tüm askeri paktların kaldırılması, barıştan yana bir politikanın istenmesi siyasi bir nitelik taşımakta, bu amaç etrafında örgütlenmek ve faaliyette bulunmak, siyasi faaliyette bulunmaktır denilerek yasaklanacak mı; bunların tersine amaçlar ve o amaçlar için faaliyette bulunmak siyasi nitelik taşımış olmayacak mıdır? Başka bir örnek; anayasada çok sık sözü edilen "Atatürk ilke ve devrimlerini korumak ve geliştirmek" amacını siyasi amaç saymamak mümkün müdür? Yine başka bir örnek; anayasada yer alan kıyıların korunması, özel mülkiyete konu yapılmaması ilkesi doğrultusunda bir amaçla örgütlenmek ve faaliyette bulunmak olanaklı olmayacak mıdır?

Bir diğer deyişle, siyasi iktidarı ele geçirmek amacı ve bu yöndeki faaliyetlerin dışında kalan, yaşamın tüm alanları geniş anlamıyla siyasi amaç kavramı içine girmektedir.

Böyle olunca maddedeki bu düzenleme, aslında geniş anlamda siyasi amaç kavramına giren konu ve alanlarda örgütlenme özgürlüğünü tamamen kaldırıcı bir nitelik taşımaktadır. Çünkü, dar anlamda siyasi amaç güdecek ve faaliyette bulunacak siyasi partilerin kurulmasına ilişkin kurallar taslahta ayrıca düzenlenmiş bulunmaktadır.

Devam edelim, bir dernek kuruluş amacına uygun düğen bir noktada bile, taslahtaki düzenlemeye göre, herhangi bir siyasi partiyi

destekleyemeyecek yada bunun tersi olamayacaktır. Dahası dernekler, sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla "bu amaçla" ortak hareket edemeyeceklerdir. Bu düzenlemeyi, derneklerin siyasi partileri destekleyememesi yada onlardan destek görememesini haklı kabul edebilecek bir düşünce bile tasvip edemez. Bir kere, cümlede yer alan "bu amaçla" deyiminden ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Kaldık, bu deyim siyasi amaç ve faaliyet gütmekle bağıntılı olduğu kabul edilse bile bu düzenlemenin mantığı ile beraber olmak kolay değildir. Bir örnek verelim; idam cezalarının kaldırılmasını savunmak, geniş anlamıyla, siyaset yapmak kavramı içine giren bir konudur. Diyelimki bu amacı güden bir dernek, anayasadaki sınırlamaya rağmen kurulmuş olsun, bu derneğin aynı konuda, örneğin Barolarla ortak faaliyette bulunması, maddedeki düzenlemeye göre yasak olacaktır. Yada sendikalaşma hakkı olmayan çalışanların dernekleri, sendika hakkı istemi temelinde görüşü benimseyen sendikalarla, "bu amaçlar" la işbirliği yapamayacaktır.

İhtisusuz böylesi bir anlayış biçimini demokratik anlayışla bağdaştırmak olanaklı değildir. Maddede öngörülen özgürlüğün özünü tümü ile tehdit altına sokan anti-demokratik sınırlamalar bu kadarla da kalmamaktadır.

Yargıç Güvencesi Kaldırılıyor:

Derneklerin kanunun öngördüğü hallerde yargıç kararıyla kapatılacağı söylenirken önce; "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması ve suçların önlenmesi..." gibi karanlık kavramlara dayalı olarak, ".... gecikmesinde sakınca bulun"duğunda hakim kararına kadar, yetkili merci enriyle çalışmalarının durdurulabileceği düzenlenmiştir. Neki tasarı, daha da bir adım atarak, derneklerin hakim kararı ile kapatılması kuralını tümüyle ortadan kaldırmıştır. "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin ve genel asayişin korunması amacıyla dernekler işleri baranlığınca da kapatılır" hükmünü getirmiştir. Bu kavramların belirsizliği bir yana, taslak böylece yürütmeye yargının üstünde bir yer vermekte ve yargıya güvensizliğini dile getirmektedir.

İhtiyat taslak son fıkrasında, "Bu madde hükümleri vakıflara ve bu nitelikteki kuruluşlara da uygulanır" diyerek örgütlenme özgürlüğüne son darbelerini indiriyor.

TOPLANTI ve GÖSTERİ YERİ HAKKI

Bu hakkın ve özgürlüğün kullanılma koşul ve kuralları anayasanın 12 nci maddesindeki genel sınırlama çerçevesinde ve çıkarılacak yasa tarafından düzenlenecektir.

Taslak, bu konudaki 34 ncü maddenin son fıkrasında ayrı ve özel bir sınırlama daha getiriyor. Buna göre; "dernekler, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemezler ve konu ve amaçları dışındaki toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılamazlar." Böylece taslak, yasa koyucuya ve yürütmeye bu hakkı tamamen ortadan kaldırabilecek bir yasama ve uygulama olanağı açmış olmaktadır.

ANAYASA TASLAĞI SOSYAL ve EKONOMİK HAKLARI NASIL KISITLIYOR ?

Taslak 41 nci maddeden başlayarak, 74 ncü maddeye kadar sosyal ve ekonomik yaşama ve haklara ilişkin bir dizi düzenlemeler yapmıştır. Bu maddelerin bazıları bildirge, dilekler niteliğini taşıyacak biçimde kaleme alınmıştır. Gerçekleştirmek amacını değil, kapasitesine girenlerle hoş görünmeyi, aldatıcı bir amacı içermektedir. Bunun en açık kanıtı taslağın 74 ncü maddesidir.

Bu maddeye göre, "Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda anayasa ile belirlenen görevlerini ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek MALİ KAYNAKLARININ yeterliliği ölçüsünde yerine getirir". Bunun açık anlamı, bir yandan bu ödevlerin yerine getirilemeyeceğinin itirafıdır. Ama öte yandan da; devletin, kişilerin sosyal ve ekonomik istemlerine, toplumsal kalkınmanın gereklerine karşılık ekonomik istikrarın korunmasını esas alacağıdır. Ancak, bu istikrarın gözetilmesinde ne gibi ölçütlerin kullanılacağına açıklık getiren bir işaret madde de yer almamaktadır. Buna karşılık, taslağın tümünde, devletin ekonomik istikrarı korumak adına tekellerin, büyük iş çevrelerinin ve büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını koruma işlevini üstleneceği anlayışı göze çarpmaktadır.

TOPRAK REFORMU ASKIYA ALINIYOR

Nitekim, taslağın toprak mülkiyetine ilişkin 44 ncü maddesi böyle bir anlayışı yansıtmaktadır. Bu maddede köylüye toprak dağıtımı ağır ölçülerde sınırlandırılmaktadır. Bilindiği gibi, Türkiye'de bugüne dek gerçek bir toprak reformu yapılmamıştır ve milyonlarca köylü ailesi tümüyle topraktan yoksunken çok geniş alanlar büyük toprak sahiplerinin mülkiyetinde bulunmaktadır. Durum böyleyken, taslak toprak dağıtımında, 1961 Anayasasında olmayan bir sınırlama getirerek, şu sıranın izleneceğini öngörüyor; önce devlet toprakları, sonra gene devlete ait ıslah yoluyla tarıma elverişli hale sokulacak topraklar, nihayet özel mülkiyete ait fakat iyi işlenmeyen toprakların dağıtımı.

Öte yandan, tasarının 48 nci ve 49 ncü maddelerinde kamulaştırmaların rayiç bedel (o günkü piyasa fiyatı) üzerinden ve peşin ödeme (bir kerede nakden) yapılacağı açıklanmaktadır. Bu ölçü, 1961 Anayasasında bulunan kamulaştırmaların "vergi değeri" üstünden yapılmasını öngören düzenlemeyi tümüyle değiştirmektedir.

Bu iki madde birlikte ele alındığında, bir toprak reformunun gerçekleşmesinin büyük ölçüde engellendiği, kamulaştırma halinde büyük toprak sahipleri ve tekellere haksız büyük zenginlikler sağlanacağı, dahası kamulaştırmaların hemen hemen olanaksızlaştırıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, devletin yurttaşlara karşı ekonomik ve sosyal ödevlerini ancak "mali kaynakların yeterliliği" ölçüsüyle sınırlayarak bu ödevleri fiilen ortadan kaldıran taslak, büyük toprak sahipleri ve tekellerin çıkarlarını çifte güvence altına almıştır.

ANAYASA TASLAĞI SENDİKA, TOPLU SÖZLEŞME, GREV HAKLARINI KALDIRIYOR, LOKAVT ANAYASAL HAK YAPIYOR

Sendikaların Çalışma Alanları Daraltılıyor:

12 nci madde sendikal faaliyet başlığı altında, sendikaların ne yapamayacağı ve sendikal faaliyetlerin sınırlarını saymakla yükümlü oluyor. Buna göre, sendikalar taslağın 12 nci maddesinde yazılan genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi;

- siyasi amaç güdemezler,
- siyasi faaliyette bulunamazlar,
- siyasi partilerden destek göremezler,
- onlara destek olamazlar,
- dernekler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla "bu amaçla" ortak hareket edemezler.

Gerekçeler, dernekler konusundaki sınırlama gerekçeleri ile ko-
münlik içindedir.

İşçiler gibi işçi sendikaları daima sınırsız grev hakkını ve lo-
kavtın yasaklanmasını isteye gelmişlerdir. Bu istem ve bu istem uğ-
runa savaşım, tarihsel ve evrensel bir nitelik ve gelişim göster-
mektedir. Anayasa taslağı ilerdeki maddelerde görüleceği gibi, her
şeyini de yasaklamaktadır. Öyleyse, sendikaların bu yasaklamaya
karşı çıkması siyasi bir nitelik taşıyacak ve bu maddedeki yasak-
lama kapsamı içine girecektir. Buna göre sendikalar, genel grev
hakkının ve lokavtın kaldırılması için faaliyette bulunamayacak-
ları gibi, bu yönde çalışma yapacağını açıklayacak, herhangi bir
siyasi partiyi destekleyemeyeceklerdir. Hatta o siyasi parti ile
aynı görüşleri benimsediklerini açıklamaları bile onu desteklemek
sayılabilecek ve yaptırımına karşılaşma sonucunu doğuracaktır.

İkide, sendikaların bugün askersel rejim altındaki sınırlı faali-
yetlerini bile geleceğe yönelik yok etmeyi amaçlamıştır. Örneğin;
maddenin sendika aidatları konusunda getirdiği düzenlemeyi Türk-İş
aynı eleştiriyor. Görüş açıklamasında, yani faaliyette bulunuyor.
Bu maddenin aynen kabul edilmesi halinde, askersel yönetimden son-
ra gelecek anayasal dönemde Türk-İş aynı olanağı bulunmayacaktır.

Sendikalar Mali Yönden Çökertilmek İsteniyor:

Burada yeri gelmişken vurgulamamız gereken nokta, sendika aidatla-
rı konusunda taslağın getirdiği yeni sistemdir. Buna göre, sendi-
kalara üye olan işçilerin üyelik aidatları, gündüzdeki uygulamaya
giriş olarak, işveren tarafından doğrudan işçi ücretlerinden ko-
silerek sendikalara ödemesi sistemi terk edilmektedir. Türkiye
sendikal yaşamında Check-Off sisteminin kaldırılması, sendikaların
her mali kayınlara uğramasına yol açacaktır. Bu da onların, üye-
lerine karşı görevlerini yerine getirmelerini güçleştirecektir. Bu
düzenleme daha bundan büyük tepkiler doğurmuştur.

13 üncü madde son fıkrasında, sendikalar grev fonlarını devlet ban-
kalarına depo etme zorunluluğunu koymaktadır. Bu, bir yandan sendika
faaliyetlerinin bir bölümünü atıllaştırıp dolaylı olarak işverenlerin
hissetine tahsis etme sonucunu doğuracak, öte yandan da sendikaların
grev halinde parasal gücünün ne olduğunun hasmı işveren tarafından
kaydedilmesine olanak sağlayacaktır.

Grev Hakkı Yasaklanıyor:

Tasla'nın 58 nci maddesi ise grev ve lokavt hakkı bağliğını taşı-
maktadır. Çağdaş anayasalarda ve 1961 Anayasasında hak olarak ta-
nınmamış bulunan lokavt, anayasal bir hak olarak kabul edilmiştir.
Böylece lokavt grev ile eşdeğerde bir güç ve hukuksallık kazanmak-
tadır. Hatta, grev göre üstün bir korunmaya layık görülmüştür. Ni-
tekim, grev uygulaması sırasında işyerinde meydana gelebilecek za-
rarlardan işçiler ve sendikaları sorumlu tutulurken, işçiler aç-
sından lokavt nedeniyle doğacak zararlardan işveren sorumlu tutul-
mamıştır.

Öte yandan madde grev hakkına;

. iyi niyet kurallarına aykırı tarzda,
. toplum zararına,
. milli serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz diyerek bir ya-
saklama getirmektedir. Burada sayılan gerekçelerin hiçbiri olması
sırasında açıklık, kesinlik ve nesnellik niteliklerini taşımamakta-
dır. Grevin iyi niyet kurallarına aykırı tarzda kullanılamamasından
ne anlaşılacak ve bu ölçütün yasalara yansımaları nasıl gerçekleşt-
rilecektir? Bir uyumsuzluğun bir taraf için iyi olan yanı, öbür
taraf için iyi niyetin ifadesi olmayabilir. İyi niyet olaydan ola-
ya, kişiden kişiye ve zamandan zamana değişen, nesnel olmayan bir
ölçüttür. Her zaman için bir grevin bu gerekçeyle yasaklanması yada
durdurulması olanağı böylece açık tutulmuştur.

Aynı biçimde, bir grevin toplum zararına yada milli serveti tahrip
edici olduğunun da nesnel bir ölçütü yoktur. Yalnızca üretimin dur-
durulmuş olması bile, bazen tek başına toplum zararına aykırı yada
milli servetin tahribi sayılmasına olasılık tanıyabilir. Bu durumda
grev hakkının terasına, her an düşmeye hazır bir Demokles'in kılıcı
açılmış olmaktadır.

Grev hakkını böylesine ortadan kaldırıcı biçimde tehdit altına almak-
la yetinmeyen tasarı, grev hakkının eksiksiz ve bir bütün olarak
kullanılmasını, yani siyasal amaçlı grev hakkı ile dayanışma ve ge-
nel grev haklarını da açıkça yasaklamıştır. Dehası 59 ncü maddesin-
deki düzenlemeyle tasarı, en fazla on işçi çalıştıran işyerlerinde
hem toplu sözleşme ve hem de grev hakkını, bu işyerindeki çalışma
artılarının sağlanmasına Bakanlar Kurulu'na biratarak, tümlle ya-
saklamıştır.

İşbakanlık Devlet İstatistik Estitüsü tarafından yapılan Genel Sa-
nayi ve İşyerleri Sayımı'na göre; Türkiye'de imalat sanayi ve işyer-
lerindeki her 100 işletmeden 90'ı, 10 ve daha az işçi çalıştırmak-
tadır. Dokuma ve mobilya gibi dallarda bu oran 93-97'yi bulmaktadır.
Eline, SSK'na bildince voren her 100 işletmeden 88'i, 10 ve daha
az işçi çalıştırmaktadır. Böylece, anayasa tasla'nının bu hükmü co-
rutta, Türkiye'deki işyerlerinden en az yüzde 88'inde toplu sözleş-
me ve grev hakkını tümlle yok etmiş olmaktadır.

Grev ve toplu sözleşme hakkını tümlle ortadan kaldırıcı bir baş-
ka olanağı da, grevin yasaklanması ve ertelenmesi durumlarında uyup-
tula'nın doğrudan ve kesin olarak Yüksek Hake Kurulu'na gütölüne-
ceğini söyleyerek, 58 nci maddede düzenlenmektedir. Bu düzenlemeye
göret olarak Yüksek Hake Kurulu tasarının 149 ncü maddesinde ana-
yasal bir kurulun haline getirilmektedir. Yüksek Hake Kurulu'nun

kurulus ve yetkilerini düzenleyen 149 ncu maddeyle de grev hakkına yeni bir darbe daha indirilmektedir. Madde, sendikaların grev hakkını gerçekte 2 ay ile sınırlamaktadır.

Çünkü, maddenin birinci fıkrasında iki ay süren grev halinde Çalışma Bakanlığı'nın yada işverenin başvurusu üzerine uyumsuzluğun YHK'nce kesin olarak çözümleneceği yazılıdır. Bu, iki ayın sonunda grevin sona ereceği anlamını doğurmaktadır. İki ayla sınırlı olan bir grev hakkını tanımak, bir yandan grev hakkını ortadan kaldırılmaktadır. Öte yandan da tarafları, bu iki ayın sonunda YHK'na gitmek ve YHK'nun toplu sözleşmeye ilişkin kararını kabul etmek zorunda bırakılmasıyla da, özgür toplu pazarlık hakkını yok etmektedir.

İnsanca Ücret Yerine Ücretli Kölelik:

Taslak, 1961 Anayasasında ücret konusundaki; yapılan işe uygunluk, insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamak elverişlilik ve adaletlilik ölçütlerini terk etmektedir. Buna göre asgari ücretin saptanmasında;

- . ülkenin ekonomik gücü,
 - . işkollarının özellikleri,
 - . bölgelerin sosyal ve ekonomik farklılıkları,
 - . çalışanların yaşam düzeyinin sürdürülmesi,
 - . fiyat istikrarsızlıklarını önlemek,
- ölçütleri geçerli olacaktır.

Bu düzenleme, öncelikle devlete asgari ücreti dondurmak için anayasal bir olanak tanımaktadır. Çünkü; siyasi iktidarlar, ülkedeki ekonomik bunalımları, işkollarındaki sorunları, bölgelerin özelliklerini ve fiyat artışlarını öne sürerek asgari ücreti yıllarboyu aynı düzeyde tutabilir hale gelmektedirler.

İkinci olarak, asgari ücretin insanlık haysiyetine yaraşır olmasının aranmayıp, işçinin ölmekten yaşamını sürdüreceği ölçüde tutulmasını olanaklı hale getirecektir. Bu, açıkça, boğaz tokluğuna çalışmayı anayasal kılmaktır,

Libayyet, ücretin adaletle uygun olması yerine ülkenin ekonomik gücüne uygun olması ilkesi getirilmiştir. Buşlusuz ülke ekonomisinin "Gelişmiş" denildiğinde söz konusu edilen, ülkenin değil ekonomiye egemen olan sınıfın içindir. Böyle olunca da madde, ücretlerin bu sınıfın ekonomik çıkarlarına ters düşmeyecek, onun kararına işle iyecek biçimde ayarlanmasını öngörmektedir.

Madde 60 ncu maddesinde ücretin saptanmasında belirleyici öğeleriy kaymıştır. Maddenin en başında ücretin ve ölçütlerininin saptanmasında başvurulacak ölçütler olarak;

- . çalışma sürelerine,
- . iş verimine,
- . iş değerine ve
- . işin niteliğine uygun olmak,

kurumları sayılmaktadır. Madde, tümüyle işverenlerin değerlendirilmesine kalmış bu ölçütleri koymakla en temel, en doğas kısıt olan, emekçinin insanca yaşayabilme hakkını ayaklar altına almaktadır.

Toplu Sözleşme Hakkı da Sona Erdiriliyor:

Yurda, bir noktaya daha kısaca dokunmak gerekiyor. Toplu sözleşmelerin getireceği hükümler karşısında yasaların taban olması kuralı, bu taslakta, eski anayasa ve yürürlükteki yasalara da aykırı olarak, terk edilmiştir. Taslak, toplu sözleşmelerle yasaların içinde düzenlemeler yapılamıyacağını söylemekle, yasaları toplu sözleşmelere göre tavan olarak kabul ediyor. Bu durumda, yasalar yurda kanun gücünde kararnamelerle, toplu sözleşme özgürlüğü ve emlinin kullanımı tamamen ortadan kaldırılacak biçimde sınırlanabilecektir.

İSTİYELİ GÖÇMEN İŞÇİLER ALDATILMAK İSTENİYOR

Emyal ve ekonomik haklar başlığı altında toplanan maddeler arasında, salt bildirge niteliğinde yeralanlarından birisi de, göçmen işçiler hakkındaki 69 ncu maddedir.

Bu maddedir ki madde, döviz kaynağı olarak görülen yabancı ülkelerde işçilerimize yönelik propagandif bir amaç ve değerler ötesinde başka bir anlam taşımamaktadır. Çünkü maddede, devletin alacağı önlemler, aslında ağırlıklı olarak, işçilerimizin bulunduğu ülkelerin egemenlik alanlarına giren, onların iç hukukları içinde kalan konulara ilişkindir.

Bu nedenle de madde, gerçekçi değildir. Tek gerçekçi yanı, geri döndürülmek istenen işçilerimizin yurda dönüşlerinde yardımcı olma şeklini söyleyen son cümlesidir.

Bu yandan, bu işçilerimize oy ve referanduma katılma hakkı tanınmıştır. Ama basında, göçmen işçilerimizin anayasa güvencesi alınmadığına ilişkin propagandası yapılarak, onların anayasayı olumlu buldukları yönünde desteklerinin alınması, bu yollarda Türkiye'ye halk propaganda zemini yaratılmak istenmektedir.

ANAYASA TASLAĞI ve SEÇMEN YAŞI

Taslağın 76 ncı maddesi seçmen yaşını 21 yaş olarak kabul ediyor. Türkiye'de rüşt yaşı 18'dir. 18 ile 21 yaş arasındaki yaş diliminde bulunan gençlerin siyasi düşünce ve faaliyetleri nedeniyle sorumluluğu kabul edilerek, yargılanmakta ve hatta ölüme cezası ile mahkûmlanılmaktadır. Sorumluluğun olumsuz yerde hak ve görevinin bulunması doğaldır. Böyle iken taslak, seçmen yaşını 21 yaş olarak saptanarak gerçeklere ve yaşama ters düşmesinin yanı sıra, özel olarak oldukça önemli bir nüfusu seçime katılma hakkından mahrum bırakmıştır.

Bu sonucun olarak da, hem genel oy kuralına ayrıcalık getirmiş hem de halk iradesinin bütün halinde yansıması aksatılmıştır. Bu yandan, günümüz teknolojisindeki gelişmenin kitle iletişim araçlarına kazandırdığı ivme ile kültür birikiminin nitel ve nicel özellikleri, siyasi rüştün eskiye göre daha erken oluşması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle de, seçmen yaşını 21 yaş olarak saptamak talihtir.

ANAYASA TASLARI SIYASI PARTI OZGURLUGUNU ENGELLİYOR

Demokratik rejmin düşmanı olan, faşizmi savunan partiler özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası anayasalarda yasaklanmıştır. Buna karşılık, komünist partiler Avrupa'da özgürdür. Çünkü bu sonuncunun birincisi ile yani faşist partilerle aynı yerde bir-
likte ve eşdeğer sayılamıyacağı, çağımızda artık açıklık kazanmış-
tır.

İşte, taslağın siyasi partilerle ilgili 77 nci maddesi tam da bu anlayışın karşısında ve ona aykırıdır. Madde demokrasiye nesnel olarak düşman, faşist partileri yasaklarken komünist partiyi de aynı yerde, onunla eşdeğerde kabul ederek yasaklamaktadır.

78 nci madde ise, siyasi partilere ilişkin başka özel sınırlama-
lar koymaktadır:

İlkönce, siyasi partilerin anti-demokratik niteliği açık olan 13 ncü maddenin sınırları dışına çıkamıyacaklarını söylemektedir. İkinci olarak, "siyasi partiler, kendi politikalarını yürütmek ve güçlendirmek amacıyla; dernekler, sendikalar, vakıflar, kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla maddi ve manevi yön-
lerden güçbirliği yapamazlar" hükmünü getirmektedir.

Madde üçüncü ve önemli bir başka sınırlamayı; kapatılan partinin kurucuları ile merkez yönetim organlarındaki üyelerinin başka ad ve programla bile yeni bir parti kuramıyacaklarını, kurulmuş bir başka partinin yönetim ve denetim organlarında görev alamıyacak-
larını söyleyerek düzenlemektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH

BÖLÜM III

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

GENEL OLARAK

Taslak, Cumhuriyetin Temel Organları başlığı altında yasama, yürütme ve yargı erklerini ayrı ayrı ele alarak incelemiş ve kuvvetler ayrılığını ilke olarak benimsemiştir. Neki, bu üç organın, kuvvetin ilişkileri yakından ele alındığında, aslında kuvvetler ayrılığı ilkesinin yürütmeden yana bozulmuş olduğunu görüyoruz. Dahası, yürütme içinde de Cumhurbaşkanıya ayrıca üstün bir güç verilmiş bulunuyor.

Başlı olarak da, gerek yeni getirilen kurum ve kuruluşlar ve gerekse düzenlenen bir dizi kuralların sonucu olarak taslak, otoriter bir yönetimi halkımıza dayatan bir nitelik kazanmıştır. Lahası, bunalımları çözümlemek iddiası ile yola çıkarak böylece bir anti-demokratik bir yönetime varılırken, yeni bunalımlar doğurmaya da açık bir düzenleme yapılmıştır.

Taslağın bu niteliğini açıklığa kavuşturmak için konuyla ilişkin maddelere biraz daha yakından bakmak yararlı olacaktır.

ERKİ ELİNDEN ALINAN YASAMA ORGANI

Taslak 7 nci maddesinde, yasama yetkisini TBMM'ne vermiş ve bu yetkinin ilke olarak devredilemeyeceğini söylemiştir. Ama aynı maddenin son cümlesi, anayasanın bu ilkeye ayrıcalıklar koyabileceğine de işaret etmektedir. Gerçi, bu ayrıcalıkların neler olduğu ve hangi maddelerde düzenleneceği açıkça gösterilmediğinden, ilk bakışta anlaşılmıyor. Ama öyle görülmüyor ki, burada gerek olağan hallerde Bakanlar Kuruluna ve gerekse olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı ile Bakanlar Kuruluna birlikte tanınacak, kanun hükmünde kararname yetkisi kastedilmiştir. Nitekim, taslağın 86 ncı maddesi kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermeyi TBMM'nin görevleri arasında saymıştır. Öte yandan, 137 nci maddede de, olağanüstü hal süresince Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu ile birlikte kanun hükmünde kararname çıkarabileceğini düzenlemiştir.

Seçilme Hakkı Kısıtlanıyor:

84 ncü maddesinde, Millet Meclisine seçilme nitelik ve özelliklerinde de 1961 Anayasasından ayrılan taslak, yeni ve daha ağır kısıtlamalar getirmektedir. En başta, 1961 Anayasası milletvekilliğine seçilebilmek için okuma-yazma bilmek koşulunu kabul et iken, taslak bu konuda en az 8 yıllık eğitim zorunluluğu getirmektedir. Türkiye'deki 8 yıllık eğitim görmüş nüfusun genel nüfusa oranı gözönüne alındığında, özellikle halkın çoğunluğunu oluşturan işçi ve köylülerin milletvekili seçilme olanağının ellerinden alınmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Böylece taslak, seçilme hakkını ancak eğitim görebilme olanağına ve gücüne sahip olanlara bağli olarak genellik ve demokratiklik ilkelerini ihlal etmiştir.

Öte yandan, aynı madde içinde taslak, eski metindeki 5 yıllık hapis cezası sınırını da değiştirmiş ve 6 aylık hapis cezası bulunanların milletvekili seçilemeyeceklerini kabul etmiştir. Bu kabulün uygulandaki somut sonucu; demokratik hak ve özgürlüklerini

kullanırken, sendikal yada demokratik örgütlerdeki çalışmalarını veya yazılı ve sözlü basında düşüncelerini açıklamaları veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılmaları nedeniyle suçlanıp, mahkum edilmeleri olasılığı ile karşılaşabilecek tüm yurttaşların milletvekilliği hakkından yoksun kalmasıdır. Özellikle de, sıkıyönetim mahkemelerinde 6 aylık mahkumiyetlerin temyiz dışı bırakılmış olması, bu düzenlemenin anti-demokratik nitelik taşıyan sonucunu daha büyük boyutlara vardiıyor.

Taslak, 1961 Anayasasında memurların milletvekili adayı olmaları halinde memurluktan ayrılmaya zorlanamayacaklarını belirten hükmü kaldırmıştır. Yanısıra, 1961 Anayasasındaki, hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabileceklerini düzenleyen hüküm de, taslakta yer almamaktadır.

Bu konuyla ilgili olarak; "kamu hizmeti görevlilerinin, ne gibi şartlarla milletvekili adayı olabilecekleri kanunla düzenlenir" hükmü getirilmiştir. Böylece memurlar, milletvekili adayı olmalarında yararlandıkları anayasal dayanaktan yoksun bırakılmışlardır. Bu konuda herşey çıkarılacak yasaya bırakılmıştır. Böylece de, Türkiye'deki 1.5 milyon memurun seçilme hakları önemli ölçüde sedelenmiş, tehlikeye girmiştir.

Nihayet, taslak 13 ncü maddede düzenlenen ve demokratik hak ve özgürlüklerin ana kullanımıyla ilgili en ağır yaptırım olarak, "hak kaybı"na uğramış bulunanların da milletvekili olamayacaklarını söylüyor. Diyebiliriz ki, maddenin bu düzenleniş biçimiyle milletvekili seçilme hakkı ve olanağı çok sınırlı ve dar bir kesime tanınmıştır. Bunun sonucu olarak da halkın yönetimine, milletvekili olarak katılma olanağı büyük ölçüde yokedilmiş bulunmaktadır.

Burada son olarak bir başka soruna daha değinmeliyiz. Milletvekillerinin seçildikleri bölgenin yada kendilerini seçen seçmenlerin değil, tüm ulusun adına görev yapacakları kabul edilmişken, bu kurala tam ters bir düzenleme yapılmış bulunuyor. Buna göre, Anayasa değişikliği'nin kapattığı bir partiye üye milletvekillerinin de görevi sona ermektedir. Kuşkusuz tüm bu düzenlemeleri, demokratik olmak olanaklı olmadığı gibi, onların aynı zamanda yasama organının zayıflatıcı, ikinci plana atıcı bir nitelik taşıdıklarıdır.

Yasama organının oluşumuna bu denli sınırlamalar getiren taslak, aynı görev ve yetkilerini de aynı biçimde yürüten ve yürütme içinde de özellikle Cumhurbaşkanından yana sınırlandırmış ve onu güçsüzleştirmiştir. Nitekim, Cumhurbaşkanına ve Bakanlar Kuruluna kanun gücünde kararname yapma yetkisi vererek, yasama organının yetkilerine onları ortak etmekle yetinmeyen taslak daha başka adımlar da atmış bulunuyor.

Taslak Polislin Yetkilerini Cumhurbaşkanıyla Paylaşıyor:

Bu basta Silahlı Kuvvetlerin kullanılmasına izin vermeyi düzenleyen 88 ncü maddede, "Ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu nedenle silah kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, silah kullanılmasına karar verebilir" hükmü yer almıştır. Bu, yeni ve önemli bir hükümdür. İlk bakışta olağan gibi geliyor olsa da, anayasa tarihimize böylece bir düzenlemeye ilk kez bu taslakta yer verilmiş olmasının elbette bir nedeni vardır.

Aynı maddenin birinci fıkrası ve taslağın egemenlikle ilişkin 5 nci maddesi, Türkiye'nin bağlı olduğu askersel anlaşmalarla, cuntanın dış politika alanında izlediği çizgiyi, günümüz dünyasındaki uluslararası ilişkilerde görülen konjonktürle birlikte ele alıp incelemek, böyle bir düzenlemeye hangi nedenle gerek duyulduğuna açıklık getirmektedir.

Türkiye uluslararası yetkileri bulunan ve bu nedenle de taslağın 5 nci maddesinde millet egemenliğinin kullanılmasına ortak kabul edilmiş NATO'nun üyesidir. 88 nci maddenin birinci fıkrasında ise, ".... Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların gerektirdiği haller...." de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yurt dışına gönderilmesi yada yabancı kuvvetlerin ülke topraklarında bulundurulmaları Meclis'in yetki alanı dışında tutulmuştur.

Böylesi önemli bir konuya ilişkin yetki boşlukta kalamıyacağı için, taslağın mantığına koşut ve doğal olarak onun, yürütme organının elinde bulunduğunu kabul etmek gerekir. Böylece, Meclis'in halk adına hiçbir biçimde denetimi ve söz hakkı olmaksızın Cumhurbaşkanını, silahlı kuvvetleri savaşa sokmak, yabancı kuvvetleri çağırmak gibi; ülkemizi bir savaşın içine, en azından bir savaş tehlikesinin altına sokabilme olanak ve erkine sahip kılınmıştır.

Bu düzenlemenin getireceği tehdit ve tehlike salt Türkiye'ye özgü olmayacaktır. Taslaktaki düzenleme, varolan ilişkiler zincirinin sonucu olarak, Avrupa'da barış ve yumuşamayı tehlikeye sokucu bir nitelik taşımaktadır.

Devam edelim, taslak meclisler için 5 yıllık görev süresi tanımıştır. Neki 89 ncu maddede bu süre dolmadan kendini yenileme hakkını, 90 ıncı maddede ise seçimlerin bir yıl geri bırakılmasını düzenlemiştir. Ama aynı taslak, bu yetkiyi Meclis'e koşut olarak 90 ıncı ve 132 nci maddelerde Cumhurbaşkanına da tanımış bulunuyor. Böylece yasama organının yetkisinin Meclis ve Cumhurbaşkanı arasında paylaşılmasını öngörmüş oluyor.

Gene taslak, Bakanlar Kurulu'nun göreve başlamasını ve görevini sürdürmesini, parlamenter rejimin kuralları içinde Meclis'in güven oyuna bağlamıştır. Bakanlar Kurulu'nun yada bir bakanın görevine son verme yetkisi böylece Meclis'in eline bırakılmıştır. Neki, gene aynı taslak, Cumhurbaşkanına Başbakanı ve bakanları görevden uzaklaştırma yetkisini tanıyarak, onu yasama organının erkine ortak etmiş bulunmaktadır.

Daha da başka bir konuda, doğrudan yasama işlevinin yerine getirilmesi konusunda da taslak, Meclisin iradesinin karşısına Cumhurbaşkanını koyarak onu yasama işlevi üzerinde etkileyici ve hatta olasılıkla engelleyici bir konuma getirmiştir. Böyleki; Meclisin kabul ettiği bir yasa Cumhurbaşkanınca yayımlandıktan sonra yürürlüğe girebilir. Oysa taslağa göre, Cumhurbaşkanına yasayı yeniden görüşülmek üzere Meclise geri gönderme yetkisi tanınmış bulunmaktadır. En önemlisi, Cumhurbaşkanı yasayı geri göndermeden önce, dilerse görüşünü almak üzere kendisine bağlı Devlet Danışma Konseyi'ne yollayabilecektir. Tasarı Devlet Danışma Konseyi'nin inceleme süresini bir sınıra bağlamadığı gibi, bu inceleme süresini, Cumhurbaşkanı "geri gönderme", yada "yayımlama" için karar vermek üzere tanınmış olan 10 günlük sürenin dışında tutmuştur. Böylece Meclis ile Cumhurbaşkanı arasında bir yasa konusunda uyuşmazlık çıktığında,

Cumhurbaşkanı o yasayı yürürlüğe koymama yada en azından uzunca bir süre erteleme olanağına, bu taslakta sahip bulunmaktadır. Bu olanak, doğal olarak ona, Meclisin üstünde bir güç ve konum kazandırmaktadır. Bu güç ve konum, hem de doğrudan Meclisin asıl işlevi olan yasama alanında kendini göstermektedir.

TASLAĞIN ERKİ TOPLADIĞI ORGAN: YÜRÜTME

Taslağa egemen olan espri, yürütmenin yasamaya ve yargıya göre güçlü kılınması ve kendi içinde de Cumhurbaşkanının hiyerarşisine bağlamaktır. Bu itibarla da, bu başlık altında incelenecek konuda taslaktaki düzenlenişi gözeterek Cumhurbaşkanından başlamak yararlı ve gerçekçi görünüyor.

Cumhurbaşkanı mı Diktatör mü ?

Anayasa taslağının en önemli konusu ve getirilmek istenen yönetimin kilit noktası Cumhurbaşkanlığı kurumudur. Cumhurbaşkanlığı, sistematik içinde, taslağın yürütmeyi düzenlediği bölümün en başında yer almakla birlikte, gerçekte onun yetki, görev, hak ve işlevleri ile ilgili maddeler taslağın hemen her yerine serpiştirilmiş bulunuyor. Bunun baş nedeni, taslağın devletin yapısına ilişkin taşıdığı çatıda yatmaktadır.

Çünkü, bu anayasa ile getirilmek istenen, Cumhurbaşkanında odaklanan ve ağırlık kazanan, otoriter bir yönetim biçimidir. Nitekim, kurulan yapıda Cumhurbaşkanı yasama organının üstünde bir konuma sahip olmasının yanı sıra, yürütme ve yargı alanlarında da daha fazla bir etkinlik ve üstünlüğe sahiptir. Başta Başbakan ve bakanlar olmak üzere, yürütme ve idare ile yargı alanında, ya doğrudan kendisi yada kendisinin atayacağı yetkililer kanalıyla dolaylı atama, denetleme ve hatta görevden alma hak ve yetkileriyle donanmıştır. Böylece de devletin tüm gücünü kendi ellerinde toplamış bulunmaktadır. Bu durumda taslağın, son irdelemede tüm devlet iktidarını - hiç değilse büyük ölçüde- tek şahıs ve makama verdiğini söylemek doğru olacaktır.

Devletin temel organlarının sahip oldukları erkleri Cumhurbaşkanında odaklayan anayasa taslağı, kurduğu otoriter devlet yapısında, gene Cumhurbaşkanına bağlı yeni bir takım kurumlar da getirerek onun gücünü daha da artırmıştır.

Böylece anayasa taslağında öngörülmüş devlet yapısında Cumhurbaşkanı bir yandan tüm erki kendisinde odaklaştıran yetki, işlev ve görev alanlarını genişleten kurallara, öte yandan da erki kullanırken destek bulacağı kurumlara dayanmaktadır.

Cumhurbaşkanının yetkilerinin Yaygınlaştırılması:

Taslağa ilk bakıldığında, Cumhurbaşkanının yetki ve görevlerinin tek bir maddede toplanmış olduğu gibi bir izlenim uyanmaktadır.

Gerçekte ise, Cumhurbaşkanının, Devlet Başkanı olmasından gelen genel ve geleneksel görev ve yetkilerini düzenleyen taslağın 113ncü maddesinin dışında, onun yetkilerini genişletip, yaygınlaştıran bir dizi madde taslağın değişik bölümlerine serpiştirilmiştir.

Yasama, yürütme ve yargı alanlarında yeralan hak ve yetkileriyle 113 ncu maddede de sıralanan hak ve yetkilerinin yanısıra taslakta, Cumhurbaşkanına ayrıca Merkez Bankası Başkanını, TRT Genel Müdürü ile Yönetim Kurulunun 3 üyesini ve yeni getirilen bir kurum olan Türk Dil Akademisi'nin 40 üyesinin tamamının ilk kuruluşta atanması yetkileri de tanınmıştır.

Cumhurbaşkanına Bağlı Kurumlar:

Anayasa Taslağı Cumhurbaşkanına bağlı olacak bazı kurumlara yer vermiştir. Böylece, Cumhurbaşkanının geniş bir alanı kapsayan ve erki şahsında odaklaştıran yetkileri kullanmasında etkinlik ve güç sağlanmıştır.

Cumhurbaşkanı erkin kullanımında bu kurumlar kanalıyla, onların oluşumunu yapılandıran sosyal sınıf ve tabakalarla sıkı bir biçimde bağlanmıştır. Bir yandan onların taşıdığı potansiyeli dayanak olarak almıştır. Ama aynı zamanda bu kurumları yapılandıran sınıf ve tabakalar da, Cumhurbaşkanının şahsında yada onunla birlikte erk üzerindeki etkinliklerini daha da artırmaktadırlar.

1. Devlet Danışma Konseyi

Taslak, 1961 Anayasasıyla kurulan Cumhuriyet Senatosu'nu kaldırırken, Cumhurbaşkanına doğrudan bağlı ve halkın iradesini yansıtmayan yeni bir organı Devlet Danışma Konseyi adıyla getirmektedir. Konsey, kuruluşunu düzenleyen 118 nci maddeye göre, "Cumhurbaşkanınca devlete ve millete üstün hizmetlerde bulunmuş kişiler arasından seçilecek yirmi üye" ile "eski cumhurbaşkanları ve eski Anayasa Mahkemesi başkanları ile eski Genel Kurmay Başkanları..."ndan ve bu tabii üyelerin birlikte seçecekleri 10 üyeden oluşmaktadır.

Konseyin iki görevi vardır. 119 ncu maddeden anlaşıldığına göre, Konsey Cumhurbaşkanınca istenilecek konularda araştırma yapmak ve Cumhurbaşkanının yasaları tekrar görüşülmek üzere Meclise geri gönderme yetkisini kullandıktan önce onları inceleyip görüş bildirmekle görevlidir.

Devlet Danışma Konseyi, bu anayasa taslağında halkın iradesinin temsil edileceği siyasi meclisin (TBMM) karşısında, Cumhurbaşkanlığı kurumuna güç ve hareket serbestisi olanağı veren ikinci bir meclis olarak getirilmiştir. Oluşumunda asker-sivil büyük bürokrasinin ağırlıklı olarak yeralacağı anlaşılmaktadır. Cumhurbaşkanı Konseyin doğal başkanıdır, gerekli gördüğü zaman Konseyi toplantıya çağırır. (md.125) Oluşumu, yapısı, işlev ve işleyişi ile Konsey; Cumhurbaşkanına bağlı, onun şahsında odaklanan yönetimin dayanaklarından biridir.

2. Ekonomik ve Sosyal Konsey

Taslağın 148 nci maddesi yeni bir kurum daha getirmektedir. Ekonomik ve Sosyal Konsey adlı bu kurum;

- . milli ekonominin istikrar içinde gelişmesini sağlamak,
- . ekonomik ve sosyal politika arasındaki dengeyi kurmak,
- . çeşitli ekonomik sektörler arasındaki uyum ve işbirliğini gerçekleştirmek,

. çalışanların ücret, aylık, ikramiye ve sosyal yardımları arasındaki denge ve hakkaniyeti sağlamak amaçlarıyla, şu görevleri yerine getirecektir:

- . Bakanlar Kuruluna önerilerde bulunur.
- . Ekonomik ve sosyal konulara ilişkin kanun tasarısı ve teklifleri hakkında Bakanlar Kuruluna görüş bildirir.
- . Bu konularda yeni öneriler sunar.

Konseyin 15 üyesi vardır. Bu üyelerden 3'ü Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Diğerleri; Merkez Bankası Başkanı (ki Cumhurbaşkanı tarafından doğrudan ataması yapılır), Maliye Bakanı, Sanayi ve Teknoloji Bakanı, Tarım ve Orman Bakanı, Çalışma Bakanı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı ve en çok üyeli üst örgütlerince seçilmiş 3 işçi, 3 işveren temsilcisidir.

Kuruluş amacı ve oluşum biçimi ile Konsey, ekonomik ve sosyal alanlarda devlet yönetimine işveren çevrelerinin doğrudan katılımı sonucunu doğuracak bir nitelik taşımaktadır. Aynı zamanda, Cumhurbaşkanlığına Konseyde ağırlıklı yeralma olanağı verilmiştir. Cumhurbaşkanı Konsey üyelerinin çoğunluğu üzerinde doğrudan yada dolaylı etkinliğe sahiptir. Tasarının tümündeki espi gereği; Cumhurbaşkanının devlet yapısı içindeki kilit durumu ve Konseyde tekellerin temsilcilerinin yer aldığı gözönüne alındığında, bu durum o çevrelerle kendisi arasında bir bağ, köprü kurulması anlamını taşımaktadır.

3. Devlet Denetleme Kurulu

152 nci maddesinde anayasa taslağı Devlet Denetleme Kurulu'nu düzenliyor. Bu da yeni bir kuruluştur. Neki, yeniliği anayasa hukukumuz açısından, pozitif hukukumuz açısından değil. Çünkü, 12 Eylül sonrası cuntanın yasama faaliyeti içinde Devlet Denetleme Kurulu yasası yeralmış bulunmaktadır. Nitekim 12 Eylülün daha altıncı ayında, 1 Nisan 1981 tarihinde, çıkarılan yasa Devlet Denetleme Kurulu'nu kurmuş bulunmaktadır. Böylece anayasa taslağı, anayasanın 12 Eylül yasaları temelinde hazırlandığının bir örneğini vermiş olmaktadır.

Bu kurul aracılığı ile Cumhurbaşkanı; tüm kamu kurumu ve kuruluşlarına, meslek kuruluşlarına, sendikalara, dernek ve vakıflara doğrudan müdahale yetkisine sahip kılınmıştır. Kurul raporlarına göre vereceği direktiflerin yerine getirilmesinin sonucunun, Cumhurbaşkanı Başbakanlıkça bildirilmesi Devlet Denetleme Kurulu yasasında yükümlülük olarak düzenlenmiştir.

Öngörülen "her türlü inceleme, araştırma ve denetlemelerin" kapsamı, konu ve alanları belirlenmemiştir. Yasada da bu yönde bir belirleme yapılmış değildir. Uygulamada bu yetkinin çok geniş kapsam ve boyutlara ulaşması olanağının, böylece önu açılmış bulunmaktadır.

4. Ordu ve Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanının orduyla ilişkisi değişik yönlerden çeşitli maddelerin düzenlenme alanları içine alınmıştır.

Öncelikle, Silahlı Kuvvetleri ani bir savaş halinde harekete geçirme ile ilişkin, Meclisin yetkisini Cumhurbaşkanıya devreden 88 nci maddeyi görüyoruz.

İkinci olarak, Başkomutanlığın temsiline ve Genelkurmay Başkanlığının atanmasına ilişkin 133 ncü madde geliyor. Buna göre, "TBMM'nin manevi varlığından ayrılmaz" olarak kabul edilen ve nitelendirilen Başkomutanlık Cumhurbaşkanı tarafından temsil edilmektedir. Ote yandan, silahlı kuvvetlerin komutanı olan Genelkurmay Başkanının, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanacağı aynı madde içinde düzenlenmiştir.

5. Milli Güvenlik Kurulu

Üçüncü olarak, Milli Güvenlik Kurulu, eski anayasadan farklı olarak, Cumhurbaşkanına daha bağlı bir kurul niteliği verilerek 134ncü maddede kaleme alınmıştır.

Buna göre kurul, Cumhurbaşkanının hazırladığı gündem ve ilgisine göre gene onun tarafından belirlenen Bakanların katılımı ile kendi başkanlığında toplanır.

Kurul, TBMM Başkanı, Devlet Danışma Konseyi Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri Bakanları ile kuvvet komutanlarından oluşmaktadır. Madde, ordu üst yönetimini devlet yönetimine daha etkin bir güçle katarak, alınacak kararların, "Bakanlar Kurulu için uyulması gereken tavsiye niteliğindedir" hükmünü içermektedir.

Böylece Cumhurbaşkanı, ordu üst yönetiminin desteğini alarak, hukuksal güç ve etkinliğine somut bir nitelik kazandırmış olmaktadır. Bağlı olarak da, 12 Eylül'den beri fiili olarak devlet yönetiminde bulunan ordu üst yönetimi, bu konumlarını bu yolla korumaya devam edecektir.

BAKANLAR KURULU

Bakanlar Kurulu, taslağın 126 ncı maddesine göre Başbakan ve Bakanlardan oluşmaktadır. Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından Meclisin içinden yada dışından atanabilecektir. Bakanları da Başbakan Meclis içinden yada dışından seçebilecek, ama atamaları Cumhurbaşkanı yapılıacaktır. Taslağın düzenlenişi itibariyle, Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanının otoritesi altında bulunmaktadır.

Kurul göreve başlayabilmek için, Meclisin güven oyunu almak zorundadır. Ancak bilindiği gibi, Başbakan doğrudan, bakanlar ise başbakan üzerinden dolaylı -isteme bağlı- olarak Cumhurbaşkanı tarafından görevden alınabilirler.

Bu düzenleme, Cumhurbaşkanına Başbakanı böyle istemlerde bulunmaya zorlama olanağını açık tutmaktadır. Bu itibarla, Cumhurbaşkanı gerek Başbakana doğrudan ve gerekse bakanlara karşı onun üzerinden dolaylı olarak egemendir.

Bakanlar Kurulunun genel siyasetini Başbakan belirler ve bakanları ile birlikte yürütür. Bu siyasetin yürütümünden toplu olarak sorumludurlar. Her bakan yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ayrıca sorumludur. Bunun doğal sonucu olarak da idare, hiyerarşik olarak Bakanlar Kuruluna bağlanmıştır. Bu bağın en tepe noktasında, daha önce açıklandığı gibi, Cumhurbaşkanı bulunmaktadır.

Otoriter Yönetimi Gerçekleştirmede Verilen Silahlar:

Bakanlar Kurulunun otoriter yönetimi gerçekleştirmekte kullanacağı iki temel ve önemli yetkisi vardır. Bunlardan birisi, kanun hükmünde kararname çıkarabilmesi olanağıdır. İkincisi ise, olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan edebilmesidir.

1. Kanun Hükmünde Kararname Yetkisi

Taslak kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini, temel olarak 86 ncı maddesinde düzenlemiştir. Bakanlar Kurulunun bu yetkisini kullanması için yasama organı yetki yasasında, çıkarılacak kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini önceden belirler.

86 ncı maddenin düzenlenmesinden anlaşıldığına göre yasama organı, Bakanlar Kuruluna bu yetkiyi olağan dönemlerde ve her alanda uygulanmak üzere verecektir. Çünkü madde, olağanüstü hal-lerde Bakanlar Kurulu ve Cumhurbaşkanının yasama organından önceden bir yetki almaksızın, kararname çıkarması olanak ve hakkını ayrıca düzenlemiştir. Böyle olunca, olağan dönemde Bakanlar Kuruluna kararname çıkarma yetkisinin verilmesi sonuç itibarıyla yasama erkinin devri anlamına gelmektedir.

Yanısıra bu yolla, yasama erkini eline alan yürütme organı, sınırların saptanması kanuna bırakılmış bulunan temel hak ve özgürlükler üzerinde söz sahibi olabilecektir. Bunun doğuracağı sonuç ise, otoriter yönetimin yurttaşlar üzerindeki baskısını daha da artırma olanağının tanınmasıdır.

2. Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim İlanı

Anayasa taslağı 135 ncı maddesinde, "tabii afet ve ağır ekonomik bunalım nedenleriyle", 136 ncı maddesinde "şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması nedenleriyle" olağanüstü hal ilanını, Bakanlar Kurulunun ancak Cumhurbaşkanının başkanlığında kararlaştırabileceğini düzenlemiştir. "Olağanüstü hal süresince Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulu ile birlikte, olağanüstü hal kanununa dayanarak, durumun gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir" diyen taslağın 137 ncı maddesindeki kabul biçimine göre, bu durumda Cumhurbaşkanı ülke yönetimini doğrudan ve açıktan eline alabilecektir.

Neki, sorumluluk Bakanlar Kuruluna ait olacaktır. Sorumluluğu almayan kişinin yönetiminde erkin kullanılışını, demokratik hukuk anlayışıyla bağdaştırmak kuşkusuz olanaklı değildir.

70'li yıllardan beri giderek derinleşen ve halen de süren, ekonomik bunalım nedeniyle ve 135 ncı maddeye dayanılarak, olağanüstü hal ilan edilmesi, temel hak ve özgürlüklerin askıya alınması, taslak açısından her zaman olanaklıdır.

Yanısıra, bugünkü cuntanın erke el koyuşunun gerekçesi olarak öne sürdüğü, şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi biçimde bozulması hallerinin, 136 ncı maddede yer almasının taşıdığı anlam da; bu cunta döneminde yaşanan anti-demokratik, baskıcı ve insan haklarını çiğneyen uygulamaların, yeni dönemde sivil yönetimlerce süregen kılınacağıdır.

Bu da cuntanın aslında demokrasiye değil; sivil, otoriter bir yönetime geçmek istediğinin bir başka açık kanıtını oluşturmaktadır.

Öte yandan taslak, bu sivil yönetimin sıkıyönetim olanağını da 138 nci maddesinde tanımlamıştır. Taslak, bir yandan sıkıyönetim ilanını, içerikleri belli olmayan kaypak nedenlerle bağlayıp onları çeşitlendirmiştir. Öte yandan da, sıkıyönetim komutanlarını, temel hakları askıya almak dahil, en geniş ölçütlerde yetkilendirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 60 yıllık tarihinin yarından fazlasının sıkıyönetim altında geçmiş olması gerçeği dikkate alındığında, bu düzenlemenin, temel hak ve özgürlükler ile demokratik yaşam açısından yaratacağı tehdit büyük boyutlar taşımaktadır.

Taslak Idareyi Yargı Dışı Bırakıyor:

Anayasa taslağı, otoriter ve baskıcı yönetim oluşturma mantığının somut bir örneğini de, idarenin yargısal denetimi konusunda veriyor.

Taslağın 153 ncü maddesi en başta Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemleri yargı dışında bırakmaktadır. İkinci olarak, maddede idari yargı yetkisinin; idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, idari işlem yada eylem niteliğinde yargı kararı verilemeyeceğini düzenlemektedir.

Bireylerin idarenin eylem ve işlemlerinin yolaçacağı, ileride telafi edilemeyecek zararlara karşı öncelikle korunmasını sağlayan, yürütmenin durdurulması kararı verilmesi konusunda da sınır konulması olanağı açılmıştır. Buna ögre, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş halinde, milli güvenlik, kamu düzeni ve genel sağlık nedenleriyle yürütmenin durdurulması kararının verilmesi sınırlanabilecektir.

Bu sınırlamanın somutlanmasına ilişkin bir örnek verecek olursak; ekonomik bunalım nedeniyle ilan edilecek olağanüstü halde, idarenin haksız ve yasaya aykırı biçim ve koşullarda koyacağı çalışma zorunluğu kararının durdurulması Danıştay'dan istenemeyecektir.

Taslak bir adım daha atarak, idare ile görevlisi arasındaki görev değiştirme ve nakil işlemlerine ilişkin davalarda, mutlak olarak yürütmeyi durdurma kararı verilemeyeceği kuralını getirmiştir. Bu kuralın somutta yaşama yansıması; memurların bulundukları görevden bir başka göreve yada bir kentten bir başka kente nakilleri halinde, sonradan açtıkları davayı kazansalar bile, geri dönemeyecekleri biçiminde olacaktır.

Bu durum ise, siyasi iktidarın kendine bağlı idarenin eliyle memurları sürekli baskı altında, güvence ve huzurdan yoksun bulundurmasını olanaklı hale getirecektir.

Taslak Mahalli Idareleri Siyasi İktidarın Baskısına Terk Ediyor:

Mahalli idareleri düzenleyen 155 nci madde de iki önemli değişikliği içermektedir:

Birincisi, mahalli idarelerin seçimli organlarının seçimine ilişkin

kin itirazların yargı yolu ile olacağını söyleyen maddeye, "Ancak, göreviyle ilgili bir suç sebebiyle, hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak kesin hükme kadar görevden alıkoyabilir" hükmünün konulmasıdır.

Bu hüküm, demokratik hukuk devleti ilkesi ile çelişmektedir. Çünkü halkın seçtiği bir belediye başkanı yada belediye meclisi üyeleri hakkında İçişleri Bakanına kendine bağlı kolluk kuvvetlerince her zaman için soruşturma açtırıp, onları görevden alabilme olanağı vermektedir. Bu ise, halk iradesini yok edici nitelik taşıyan bir olanaktır.

İkincisi, eski anayasada yeralan "bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır" hükmünün kaldırılmış olmasıdır. Bunun yerine taslak, özgürlük ve olanak sağlayıcı değil, tam da tersine baskıcı ve denetçi karakterine koşut olarak, "Devlet mahalli idareler üzerinde, görevde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen usul ve esaslar dairesinde, DENETİM YETKİSİNE SAHIPTIR" kuralını koymuştur. Böylece taslak, halkın iradesi ile oluşan mahalli idarelerin hizmet vermesinin olanaklarını açıp onları desteklemek yerine, siyasi iktidarın baskı ve denetimi altına sokan bir düzenlemeyi getirmektedir.

Taslağın bu bölümünde yer alan öteki kurallar bir yana, burada üzerinde çok kısa olarak durmamız gereken bir konu da, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen 170 nci madde-
dir.

Madde, bu meslek kuruluşlarının çalışmalarını baskı ve denetim altına alıcı genel sınırlamaların ötesine giderek son fıkrasında, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması, suçların önlenmesi bakımlarından, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, mahallin en büyük mülki amiri, hakim kararına kadar, meslek kuruluşlarının seçilmiş organlarını görevden uzaklaştırabilir" hükmünü düzenlemiştir. Bu düzenlemeyle ilişkin herhangi bir açıklama yapmayacağız. Ancak, yalnızca bir olası uygulamayı somutlayıp örneklemekle yetineceğiz:

Bu fıkra dayanarak bir ildeki vali o ildeki Baro Başkanını ve Yönetim Kurulunu görevden alma olanağına sahip bulunacaktır.

YARGI ORGANI

Anayasa taslağının 9 ncu maddesi, yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağını söylüyor. Bu düzenleme kural olarak, kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir ifadesidir. Neki, yargı erki bu ilkeye uyumlu olarak gerçekten bağımsız mıdır? Bu soruya olumlu bir yanıt vermek olanaklı değildir. Çünkü taslak, yargı organının yürütme ve yasamadan ayrılığını önemli ölçüde ortadan kaldıran bir düzenlemenin yanı sıra hukuk devleti ilkesi ile bağdaştırılamıyacak, hukuk güvencesini ihlal edici kural ve sınırlamalar da getirmektedir.

Örneğin; hakimlik mesleği başlığını taşıyan 173 ncü madde, "yargı yetkisi, meslekten hakimler eliyle yürütülür" derken, idare ve vergi mahkemelerinde nitelik ve özellikler, iş ve çocuk mahkemelerinde zorunluluk sebebiyle, meslekten olmayanların da görev alabileceklerini kabul etmiş bulunmaktadır. Böylece hukuk formasyonuna sahip olmayan kişilerin hakimlik görevi yapabilmelerine olanak sağlanmıştır.

Tasarı bunun yanı sıra, genel ve idari yargıya ek olarak olaganüstü bir mahkeme niteliğini taşıyan, geçmiş dönemde demokratik kamuoyunun yoğun eleştirilerini çekmiş olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ni de 176 ncı maddesiyle getirmiş bulunuyor.

Bilindiği gibi, temel hak ve özgürlükler çağdaş ve demokratik hukuk devletinde mutlak olarak yargı güvencesi altındadır. Oysa taslak, bu güvenceyi önemli ölçüde zayıflatan, yer yerde tamamen kaldıran bir sistemi benimsemiştir. Böylece o, bir yandan özgürlükleri güvencesiz bırakırken, öte yandan yargının bağımsızlığı ve üstünlüğü kuralını yürütmeden yana zayıflatmakta ve hatta kaldırmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da, demokratik hukuk devleti ilkesini sakatlayıp, çiğnemektedir.

Anayasa taslağı, yargı bağımsızlığını çiğnemenin doruğuna, Cumhurbaşkanının yargı üzerindeki etkinliğini sağlayıcı olanaklar getiren düzenlemesiyle varmıştır. Bu düzenlemenin iki ayağından birisi Yüksek Mahkeme yargıçlarının atanmasında Cumhurbaşkanına tanına yetkiler, ikincisi ise Cumhurbaşkanını yargı denetimi dışında bırakan kurallardır.

Nitekim birinci olarak taslak, 179 ncü maddesiyle Anayasa Mahkemesi'nin tüm yargıçlarının atanması yetkisini Cumhurbaşkanına vermiştir. Burada yeri gelmişken bir noktaya işaret etmek gerekiyor; taslak 184 ncü ve 186 ncı maddelerinde Cumhurbaşkanına Meclis'in çıkardığı bir yasanın iptali için başvurma hakkını tanımıştır. Böylece, Cumhurbaşkanı isteğine aykırı olarak çıkan bir yasayı, üyeleri kendisi tarafından atanmış bir mahkemeye götürme ve iptalini isteme olanağını elinde tutmuştur. Bu sonuçta, parlamentonun tek bir kişi, Cumhurbaşkanı, tarafından bertaraf edilebilmesi olasılığını doğuran bir düzenleme niteliğini taşımaktadır.

İkinci olarak, idarenin ve yürütmenin her türlü eylem ve işleminin yargısal denetimini yapan Danıştay'ın üyelerinin dörtte birinin, nitelikleri kanunda belirtilecek görevliler arasından, Cumhurbaşkanı tarafından atanması taslağın 191 ncı maddesinde getirilmiş bulunuyor. Böylece idari yargının oluşumunda söz ve oy hakkına sahip bir makam olarak, yargı bağımsızlığını zedelemesinin yanı sıra Cumhurbaşkanı; Bakanlar Kurulunun ve idarenin eylem ve işlemleri üzerinde de etkinlik sahibi kılınmıştır.

Buna karşın Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı tüm eylem ve işlemler yargısal denetimin, Danıştay'ın görevleri dışına çıkarılmıştır.

Üçüncü olarak mahkemelerin bağımsızlığı, hakim ve savcılarının terinatı açısından, demokratik bir hukuk devletinde çok önem taşıyan bir kural taslağın 196 ncı maddesi ile çiğnenmiştir. Buna göre; hakimler ve savcılar kurulunun başkanının Adalet Bakanı olacağı kabul edilmiştir. Daha da öteye gidilerek, kurul üyelerinin öngö-

rülen usule göre Cumhurbaşkanınca, dört yıl için seçileceği düzenlenmiştir.

Dördüncü olarak Askeri Yargıtay'ın üyelerinin de, Askeri Yargıtay Genel Kurulunun her bir boş yer için göstereceği üç aday arasından Cumhurbaşkanını tarafından seçilmesi kuralı taslağın 193 ncü maddesinde getirilmiştir.

Nihayet Yargıtay Başsavcılığı'nı düzenleyen 189 ncü maddeye göre; Cumhuriyet Başsavcısı ve Vekili de, Yargıtay Büyük Genel Kurulunun belirleyeceği 5'er aday arasından Cumhurbaşkanınca seçilip, atanacaktır. Taslağın 190 ıncı maddesine göre, Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlanması halinde, Yüce Divan'da yargılanışında savcılık görevini kendisinin seçtiği ve atadığı bu kişilerin yapacağı düzenlenmiştir. Bu olgu, onların Cumhurbaşkanınca atanmasının sakıncalarını daha da artırmaktadır.

TÜRKİYE SOSYAL TÜSTAV
TARİH ARAŞTIRMALARI

BÖLÜM IV

SONUÇ

12 Eylülde erke elkoyan cuntanın hazırladığı anayasa taslağı, halkımızın çıkarlarına, çağdaş ve evrensel demokratik ilke ve kurallara aykırı bir hüviyetle karşımıza çıkmış bulunuyor.

Öncelikle bu anayasa, halkımızın barış ve özgürlük istemleriyle, bağımsızlık özlemlerine yanıt vermekten uzaktır. Tam tersine bir yapılanma içindedir. Nitekim daha en başında taslak, egemenlik hakkını halkımızın elinden alan bir yol izlemiş onu Türkiye'nin bağlı olduğu uluslararası örgütlere teslim etmiş bağımlılığı artırmıştır.

Ulkeyi her an savaşa sokabilecek bir düzenlemeyi benimsemiştir. Halk iradesinin göreceli de olsa yansıyacağı, Meclisin savaşa karar verme yetkisini Cumhurbaşkanının şahsında yürütme erkine teslim etmiştir. Ülke topraklarında yabancı asker bulundurulması konusunda da kötü bir yolu izlemiştir. Buna göre, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar, örneğin ABD ile ikili anlaşmaların gerektirdiği hallerde, asker gönderme yada yabancı asker kabul etme yetkisi 88 nci madde ile Meclisin yetki alanından çıkarılmıştır. Bu yetki böylece yürütmenin eline verilmiş olmaktadır.

Cuntanın halkın önüne koyduğu anayasa, özgürlükleri budamakla yetinmeyip, onları kökünden kurutan bir yapıya sahiptir. İnsanlığın uğrunda savaşım vererek kazanmış olduğu, tüm çağdaş ve demokratik temel özgürlükler halkımızın elinden alınmıştır. Kaypak, kapsama belirgin olmayan, bir kesimi Hitler yasalarından alınma gerekçelerle, özgürlüklerin tümü üzerine konulan anti-demokratik, çağdaş ve evrensel anlayışla bağdaşmayacak yasaklarla, halkın üzerinde otoriter bir baskı rejimi kurulması öngörülmüştür. Bu baskıcı rejimi gerçekleştirmek üzere varolan kurumlar gerici yönde değiştirilmiş yada yeni kurumlar getirilmiştir.

Halkın demokratik örgütlenme, işçi sınıfının sendikal ve politik örgütlenme özgürlükleri ağır sınırlamalara uğratılmış yada tamamen yasaklanmıştır. Toplantı, düşünme ve hatta yaşama hakları ile öteki özgürlükler baskı ve tehdit altına alınmıştır.

Öte yandan, ekonomik ve sosyal yaşam tokellerden yana, halkın çıkarlarına karşı sınıfsal bir karakter içinde yeniden düzenlenmiştir. Bu sınıfsal karaktere hizmet edecek kurumlar, onun yaşamını sürdürecektir kuralları getirilmiştir. İşçilerin toplu sözleşme ve grev hakları ortadan kaldırılma derecesinde etkisizleştirilmiştir. Toprakta büyük özel mülkiyeti koruyan, toprak reformunu olanaksızlaştıran bir düzenlemeye gidilmiştir.

Devletin temel organları halk iradesinden, demokratik çoğulcu parlamenter rejimin evrensel ve çağdaş kural ve ilkelerinden değil, otoriter ve baskıcı bir yönetimden yana düzenlenmiştir. Erk, "Güçlü Devlet" belgisiyle, Cumhurbaşkanında odaklanmak üzere bir bütün halinde yürütme kuvvetinde toplanmıştır. Yürütme organına, yasa ve yargı erklerinin üstünde bir konum kazandırılmıştır.

Özellikle de getirilen yeni kurumlar aracılığıyla, tekellerin; asker-sivil yüksek bürokratlardan oluşan küçük bir grup aracılığıyla halk üzerinde gerici, baskıcı ve otoriter bir yönetimini yürütecek bir yapı kurulmuştur.

Bu yapı taslakta varoldukça, yapılacak ufak tefek değişiklikler, getirilmek istenen rejimin karakterini etkilemeyecektir. Hatta Cumhurbaşkanının yetkilerinde yapılacak herhangi bir değişiklik de, bu anayasadaki yapının sürdürölmesi halinde bir farklılık yaratmayacaktır.

Cuntanın atadığı Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun getirmiş olduğu anayasa taslağı, onun içerdığı bütün bu özellik ve nitelikler, demokrasiye dönüş sözlerinin, Türkiye ve dünya kamuoyunu yanıltmaktan başka bir anlam taşımadığının yadsınmaz bir kanıtını oluşturmaktadır..

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA MERKEZİ

2

"sağlıklı
bir
demokrasi
için..."



TÜRK-İŞ'in
Anayasa Tasarısına
İlişkin
Görüş ve Önerileri

mokasıyi özgürlükçü ve çoğulcu yapacak il-
kel dışlanmış, çalışanlar son derece ağır
haksızlıkla karşı karşıya bırakılmış, Devle-
tin niteliği değiştirilmiş, siyasal katılma yolları
tikanmış, toplumun siyasal rejim tercihi de
toplum gerçeklerine de uymayan bir metin orta-
ya çıkmıştır.

- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde çoğulcu demokrasi kuru-
lamayacaktır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde, demokrasinin temel ilkesi
olan özgür düşünce açıklanamayacak-
tır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde, halkın siyasal yaşama
etkin bir biçimde katılma hakkı kısıtlı
olacak, demokrasi salt seçimden seçi-
me oy verme kalıbında, biçimsel bir for-
mül olup çıkacaktır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde kişinin devletçe aşılama-
yacak, dokunulamayacak özel alanının
sınırlarını çizen haklar ve özgürlükler
tehdit altına girecektir.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde sosyal devlet kâğıt üzerin-
de kalacaktır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul
edildiği takdirde, özgürlükler istisna,
sınırlamalar ise kural haline getirilmiş,

hak ve özgürlüklerinin özünün koruna-
bilmesi yolları geniş ölçüde ortadan kal-
dırılmış olacaktır.

- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde başta basın ve söz ve dü-
şünce yayma özgürlüğü, dernek kurma
hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü
yapma hakkı çağdaş demokrasi anla-
yışıyla taban tabana zıt bir yaklaşımla
kısıtlanmış olacaktır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde denge uğruna eşitlik ilke-
si zedelenmiş olacaktır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde, kalkınmanın ağır yükünü
omuzlarında taşıyan çalışanlara büyük
bir haksızlık yapılmış, temel hak ve öz-
gürlükleri elinden alınmış, kendilerini ko-
ruyabilme olanakları ortadan kaldırılmış
olacaktır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde memurlarda olduğu gibi,
işçiler içinde önemli bir kesimin de sen-
dika kurma, toplu sözleşme yapma ve
bunu sağlayabilmek için, koşullar ge-
rektiriyorsa, greve başvurma olanakla-
rı ellerinden alınmış olacaktır.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde, çalışma barışını ve işçi/
işveren çıkar ilişkilerini akılcı dengeler-
e kavuşturabilmenin başlıca aracı olan
toplu pazarlık sistemi çökecektir.
- Anayasa Tasarısı bu şekliyle kabul edil-
diği takdirde, grev hakkındaki kısıtlar

Türk Ulusunun isteğine uyulmalıdır.

Çalışanların sesine kulak verilmelidir.

Danışma Meclisi karşı karşıya bulunduğu tarihi sorumluluğu görmezlikten gelemmez.

Temel
Hak
ve
Özgürlükler
Korunmalıdır

Türk Ulusuna duyulan güvensizliğin belirgin örnekleri, «kamu özgürlükleri»ne ilişkin düzenlemelerdedir. Haklı olarak belirtil-
diği gibi, Danışma Meclisi Anayasa Komisyo-
nu'nun başlıca kaygısı, «vatandaşı devlete
yarşı değil, devleti vatandaşa karşı koru-
mak» olmuştur.

Çağdaş özgürlük anlayışı, kişileri, bir yandan, klâsik özgürlüklerle beraber sosyal ve ekonomik haklarla donatırken, öte yan-
dan, devleti, yoksulluğu ortadan kaldıra-
cak önlemleri almak ve herkese insanca
yaşama koşulları sağlamakla görevli sa-
yar. Koruyucu haklar ve özgürlükler, iste-
me hakları, katılma hakları ve özgürlükleri
olarak sınıflandırılabilen olan bu kamu
özgürlüklerinde, özgürlüğün kural, sınırla-
manın ise istisna olması gereklidir. Özgür-
lük ancak, toplum yaşamının bozulmamasını
sağlamak ve kendisinden herkesin yararla-
nabilmesini mümkün kılmak amacıyla sınır-
lanabilir. Bu yapılırken, hak ya da özgürlü-

ğün özüne dokunulmayacaktır. Bir hak ve
özgürlüğün amacına uygun kullanılmasını
son derece zorlaştıran ya da onu kullanıla-
maz duruma düşüren kayıtlara bağlanması
halinde; o hak ya da özgürlüğün özüne do-
kunulmuş olur.

Çağdaş Batı demokrasilerine özgü bu
anlayış, Anayasa Tasarısında tersine çev-
rilmiş, sınırlama kural, özgürlük istisna ya-
pılmıştır. Hemen her alanda hakkın özü
çiğnenmektedir. Örneğin «basın hürdür,
sansür edilemez» diyen Tasarı, basılma-
mış, yayınlanmamış eserlerin dahi suç
oluşturacağını, yayın organlarının temelli
kapatılabileceğini, «zamanında» haber
verme gibi bir kurala uyulacağını ve bu-
nun basın dışı organlarca şaptanacağını,
kitle ve iletişim araçlarından yararlanma-
nın izine bağlanabileceğini belirtip, genel
zapt ve müsadere olanağını kabul ederek,
yargı kararı olmaksızın basılmış eserlerin
toplatılması usulünü öngörerek, sansürü
aşan bir düzenlemeyi gerçekleştirmiştir.
Aynı yaklaşım tüm kamu özgürlüklerinde
egemendir. Çoğulcu demokrasinin temelle-
rinden olan dernek kurma özgürlüğünde
yapılan sınırlamalar aynı izleri taşımak-
tadır. Çalışma hayatını düzenleyen hüküm-
lerde sendikacılığın yapılmasını olanaksız
kılan, toplu sözleşme hakkını da, grev hak-
kını da zedeleyen bir yol seçilmiştir.

Sınırlamayı kural, özgürlüğü istisna ya-
pan bir anlayışın Türk Toplumunun siyasal
rejim tercihi temsil ettiği savunulamaz.

Ürün ile mutlu olabilmek için tasarladığı maddi ve manevi değerlere sahip olmayan kişilere yardımcı olmaktan» ibarettir.

Tasarının 4 üncü maddesinde yer alan ve «Devlet'e temel hak ve özgürlükleri sınırlandırabilecek ekonomik engelleri kaldırma ve hem maddi, hem de manevi varlığını geliştirme ödevi yükleyen» hüküm yanıltıcı olmamalıdır. Zira, özellikle çalışma yaşamına ilişkin hükümlerde görüleceği üzere, devletin iktisaden güçsüzü koruma işlevi, yerini, «çalışma barışını korumak ve üretimi artırmak» adına, «dengeleyici» devlete bırakmıştır.

Gerekecekteki değişim ile «işçi/işveren ilişkilerinin seyircisi değil, dengeleyicisi olan» Devlet, çalışma barışının sağlanması üretimin artırılması adına, çağdaş Batı demokrasisi ile taban tabana zıt kısıtlamaları gerçekleştirecektir.

Böyle bir devlet sosyal devlet değildir.

Çalışanlara
Haksızlık
Yapılması
Önlenmelidir

«Sosyal Devleti» içine sindiremeyen Anayasa Tasarısında işçi/işveren ilişkilerinde çalışma barışını kurmak adına, barışa değil sosyal bunalımlara yol açabilecek bir düzenleme yapılmıştır.

Haksızlık, çoğulcu özgürlükçü demokrasinin temelini oluşturan «eşitlik ilkesi»nin çiğnenmesine yol açmıştır.

Haksızlığın ve eşitsizliğin kaynağı istisnasız bütün işveren isteklerinin geniş ölçüde madde madde Anayasada kurumlaştırılmış olmasıdır.

Konfederasyonumuzun 19 Temmuz 1982 günü yaptığı açıklamada, «Anayasa Tasarısının özellikle ekonomik hak ve özgürlükler alanındaki yegâne kaynağı, son on yıldır Türk işverenlerinin raporlarıdır, bu raporlara geçen görüşleridir» denilmiştir.

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Anayasa Tasarısını işveren istekleri doğrultusunda hazırlamıştır.

Bu, delillerle sabittir.

Bu iddianın kanıtlanabilmesi için Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)'nin son on yıllık çalışma raporlarını özellikle, 12 Eylül 1980 sonrasında, Nisan 1982'de onördüncü genel kurullarına sunulan raporu ve «Türkiye Cumhuriyeti Yeni Anayasası Üzerine Görüşler, Düşünceler, Öneriler» başlıklı Danışma Meclisi'ne sunulan TİSK Raporu'nu incelemek yeterlidir. Bu belgelerde yer alan görüşlerden bazıları, imkân bulunabildiği oranda, Anayasa'da kurumlaştırılmış, diğer bazıları ise, Milli Güvenlik Konseyi önündeki Sendikalar Yasası ve Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası değişikliği'ne aktarılmıştır. Bu yolla, hak ve özgürlükleri kısıtlayabilmek için

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu' görüşleri geniş ölçüde paylaşmıştır.

İşverenlerin
Sosyal
Bunalım
Programı

Devleti «çalışanları koruma yerine, işçi/işveren ilişkilerinde menfaatler dengesini kurmakla ödevli» hale getirenlerin, neler yapması gerektiği ise, gene TİSK'in çalışma raporlarında yer almaktadır.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)'na göre,

- ① Ücretin çalışma karşılığı olmasından hareketle, çalışma yapılmayan günler ve süreler için ücret ödenmesine imkân verilmemeli, bu itibarla halen çalışma yapılmadan ödenen hafta tatil ücreti ile bayram ve genel tatil günlerine ait ücretler çalışılan günler ücretlerine ilâve edilerek bundan sonra ayrıca çalışılmayan günler için herhangi bir ödeme yapılmamalıdır.
- ② İşyerlerinde her çeşit sendikal faaliyet yasaklanmalıdır.
- ③ Sendikaların siyasi partileri desteklemeleri veya onlara karşı tutum içine girmeleri önlenmelidir.
- ④ Sendikaların siyasi partilerin toplantı, miting ve yürüyüşlerine katılmalarına izin verilmemelidir.
- ⑤ Üyelik aidatlarının işçi ücret bordrolarından kesilmesi ve sendika hesabına yatırılmasına anlamına gelen «check-

off» sistemi kaldırılmalı ve toplu sözleşmelerle kabulü yasaklanmalıdır.

- ⑥ Aynı anda birden fazla sendikaya üye olmak yasaklanmalıdır.
- ⑦ Sendikaların idari ve mali denetimi her yıl sağlanmalıdır.
- ⑧ Lokavt Anayasa'da kurumlaştırılmalıdır.
- ⑨ Grev ve lokavt yasakları genişletilmelidir.
- ⑩ Grev ve lokavtın erteleme sebepleri genişletilmeli, ertelenen grevlerle ilgili toplu iş sözleşmeleri Yüksek Hakem Kurulu tarafından kesin olarak karara bağlanmalıdır.
- ⑪ Hak ihtilâflarında grev yapma olanağı kaldırılmalıdır.
- ⑫ Grev ve lokavt kararlarının belirli bir süre içinde uygulanması zorunlu olmalı, bu süre geçtikten sonra bu hak kullanılmamalıdır. Grevin başlama tarihi işverene önceden bildirilmelidir.
- ⑬ Belli bir süreyi aşan grevlerin amacını aşan grevler, «meşru çizgiyi aşan grevler» olduğu kabul edilmeli, bu halde toplum yararlarının gerektirdiği bir sürenin sonunda devam eden grevin tarafsız organlarca sona erdirilerek korşıklı hakların düzenlenmesi yoluna gidilmelidir.
- ⑭ Uzlaştırma sistemi kaldırılmalı, bunun yerine arabuluculuk müessesesi geliştirilerek, ihtilâfın sonuna kadar grev yapması sağlanmalıdır.

amaç güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden destek göremez ve onlara destek olamazlar, dernekler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlarla ortak hareket edemezler» denilerek, işveren isteklerine uyulmaktadır.

- Gene «Sendikal Faaliyet» başlıklı 56 ncı maddede sendikaların «idari ve mali denetimi ile gelir ve giderlerinin kanunla düzenleneceği» hükmüne bağlanmakta, «... üye aidatını sendikaya doğrudan öder» denilmekle, üyelik aidatlarının işçi ücret bordrolarından kesilmesi usulü olan check-off kaldırılmaktadır.

Gerekçeye göre, «üyelerin sendikalarına aidatlarını doğrudan ödemeleri temelinde sendikacılığın üyelerine dayanması ilkesi»nin bir sonucudur. Bu yaklaşım bir saptırma çabasıdır ve esas itibarıyla, sendikaların aidat toplamakta güçlüğüne karşılık, bu yoldan güçlerini yitirecekleri hesabına dayanmaktadır. Batı uygulamasında bankalar aracılığıyla çekle ödeme sistemi yaygın olduğu için sendikaların aidat toplamada sorunu yoktur. Kaldı ki, başta Japonya gibi çoğu gelişmiş ülkede check-off sistemi geçerlidir. Nihayet yeni düzenlemedeki amaç göz ardı edilemez. Amaç, sendikaları mali çık-

maza sokup, sendika özgürlüğünü kullanılamaz hale getirmektir.

- Aynı maddede, «işyerlerinde her çeşit sendikal faaliyetin yasaklanmasına ilişkin istek», «sendikal faaliyette bulunma, işyerinde çalışmamayı haklı göstermez» hükmü ile yerine getirilmektedir.

- Bir diğer sınırlama, bir başka işveren isteğinin ileride yasalaştırılmasında kolaylık sağlamak üzere düşünülmüş ve grev ve lokavt fonlarının milli bankalarda muhafaza edilmesi zorunluluğu getirilmiştir (TÜRK-İŞ'e göre, sendikalar sadece grev fonlarını değil, tüm gelirlerini milli bankalarda muhafaza edebilir, ancak bu düzenlemedeki amaç, grev fonunun kontrol edilebilmesi ve ileride grev fonunun olanaqları kadar grev yapılabilir kuralının gerçekleştirilmesidir.)

- İşverenlerce savunulan «tek sözleşme ilkesi», «Toplu İş Sözleşmesi Hakkı» başlıklı 57 ncı maddede, «aynı işyerinde, aynı dönem için birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılmaz ve uygulanmaz» hükmü ile, «serbest pazarlığın kısıtlanması» yolundaki istekleri ise, Yasaların emredici hükümleri dışındaki alanlarda pazarlık yapma hakkı ortadan kaldırılarak yerine getirilmektedir. 57. maddede yer alan bu hüküm şöyledir: «Toplu iş sözleşmelerine, kanun hükümlerine aykırı, bunları de-

«sürekli «arabuluculuk» yapacak bir «tarafsız organ» kurulması yolundaki isteği de karşılıksız bırakılmamış, aynı maddede, «tarafklar da anlaşarak, grev veya lokavta başvurmada ya da grev veya lokavt sırasında uyumsuzluğu çözümlenmesi için Yüksek Hakem Kurulu'na götürebilir» denilmiştir.

TÜRK-İŞ, işte bu nedendir ki, 19 Temmuz 1932 tarihinde, «Anayasa Tasarısının özellikle ekonomik hak ve özgürlükler alanındaki yegâne kaynağı, Türkiye'de iş çevrelerinin ve Türk işverenlerinin raporlarıdır, bu raporlara geçen görüşleridir» demiştir.

Gerçek açıkça ortadadır...

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu, Anayasa Tasarısını işveren istekleri doğrultusunda hazırlamıştır.

Tüm bu düzenlemeler, kalkınmanın ağır yükünü omuzlarında taşıyan çalışanlara haksızlıktır.

Eşitsizlik temeli üzerinde âdil bir barış kurulamaz.

Hakları, özgürlükleri elinden alınmış olanlardan, başta üretimi arttırmak olmak üzere, toplumsal sorumluluk üstlenmeleri de beklenemez...

Böyle bir tabioda, ne demokrasinin, ne de işçi/işveren ilişkilerinin geleceğine güvenle bakılamaz.

Böyle bir tablonun, Türk Ulusunun siyasal rejim tercihi temsil ettiği de savunulamaz.

TÜRK-İŞ olarak ilân etmek istiyoruz ki, Anayasa Tasarısı ile özellikle işçi/işveren ilişkilerinde tasarlanan düzen, bir çıkmazdır; işveren propagandasının etkisi altında kalınmamalıdır.

Sendika
Özgürlüğünde
Keyfilik
Yoktur...
Uluslararası
İlkeler
Gözetilmelidir.

İşçi-işveren ilişkilerini düzenlerken herkesin keyfince hareket edebileceği; çoğulcu özgürlükçü demokrasi anlayışı çerçevesinde, esasları, kuralları belirli hak ve özgürlüklerde istenildiği şekilde oynanabileceği düşünülmemelidir. Kurucu iktidar sosyal çevreyi etkilediği kadar, kendisi de o çevreden gelen isteklerin, akımların, yönsemlerin etkisine açık bulunmalıdır. Konan kurallar toplum gerçeklerine uymadıkları takdirde tamamen etkisiz de kalabilirler. Sosyal gerçeklik alanında, her çeşit kayıt ve etkiden uzak, tamamen bağımsız ve üstün bir iktidar yoktur.

İşçi hak ve özgürlüklerinin temelini «sendika özgürlüğü» oluşturur. Çalışanların meslekî çıkarlarını korumak ve geliştirebilmek için sendika kurabilme, diletikleri sendikalara üye olabilme hakkı temel insan haklarından. Bu hakkın işlerliğinin önlenmesi, kısıtlanması işçileri başlıca koruma aracından yoksun bırakma amacı taşır, bu durumda, işçilerden de «toplumsal so-

TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI:

Nedir insan hakları? Erbil Tugalp, "Artık demokrasi isteyin" kitabında bu soruya şöyle yanıt veriyor: "Kısaca bütün insanlara, insan olmaları nedeniyle, insan onurunun gereği olarak tanınan zorunlu hakların bütününe insan hakları diyoruz."

İnsan haklarının konusu, ulusal ve uluslararası planda tanınan ve bir yandan insan kişiliğine saygı ve korunması, öte yandan kamu düzeninin korunması arasında uzlaşma sağlayan hakların incelenmesidir.

Bugün artık pekçok ülkede insan hakları özel bir uğraşı, özel bir bilim dalı olarak ele alınmaktadır. İnsan hakları bilimi: bütünü her insanın kişiliğinin gelişmesi için vazgeçilmez olan hakları ve özgürlükleri belirleyerek, insan onurundan hareketle insanlar arasındaki ilişkileri inceleme konusu yapan toplumsal bilimlerin özel bir dalıdır.

"İnsan haklarına uzanmak" kitabında Güney Dinç şöyle yazıyor: "İnsan hakları insanın, insan olmak özelliği nedeniyle sahip bulunduğu temel haklar olduğundan, bu haklar genelde km dokunulmazlık ayrıcalığına sahiptir. Toplumu oluşturan bireyler insan olarak yaşadıkları ve kaldıkları sürece onların insan olmak özelliğinden doğan bu genel haklara kimsenin dokunmaya hakkı yoktur. Hiçbir yönetimin insan haklarını, toplumun üyesi olan bireylerden almaya hakkı yoktur."

İnsanlık toplumunun ortak kazanımı olan ve yine ortak ilgi ve yönetimin konusunu oluşturan insan hakları ve temel özgürlükler yapılagelen genel bir ayrımla, kişisel hak ve özgürlüklerle, ekonomik ve toplumsal hak ve özgürlükler olarak iki kümede toplamak mümkün. Bunlardan kişisel ya da kamusal olanlar, Fransız devriminden bu yana öne sürülen ve klasik olarak adlandırılan hak ve özgürlüklerdir. Bunlar arasında başta gelenleri, yaşama hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği, kölelik ve kulluk yasağı, işkence yasağı, yasa önünde bir hukuksal kişilik olarak tanınma ve yasalarca eşit korunma hakkı,

özel yaşam, aile, konut ve haberleşmenin gizliliği ve dokunulmazlığı, yer değiştirme ve oturma özgürlüğü, düşünce, din ve vicdan özgürlüğüyle dernek kurma ve toplanma hak ve özgürlüğüdür.

İnsanın salt insan sıfatıyla sahip olduğu bu hak ve özgürlüklerle birlikte, bir toplumsal varlık ya da birey olarak kazandığı hak ve özgürlüklerse ekonomik ve toplumsal hak ~~xx~~ ve özgürlüklerdir. Bunlar görece daha geç ya da yakın zamanlarda tanınmış ve giderek çeşitli anayasalarda anlatımını bulduğu gibi uluslararası belgelerde de dile getirilmiştir. Bunların ~~çalışma~~ başlıcaları, çalışma hakkı, sendika ve grev hakkı vebenzeridir.

İnsan haklarının çiğnenmesi denince, insan hakları öğretisinin öngördüğü bir başka deyişle ulusal ve uluslararası belgelerde ön örneklene temel hak ve özgürlüklerden herhangi birine yapılan saldırı, insan haklarının çiğnenmesi olarak ele alınmaktadır. Örneğin ülkemizde insan haklarının çiğnenmesi denilince bir başka şey, gelişmiş batı ülkelerinde daha başka şeyler akla gelmektedir. Biz 20. yılın sonlarında hala falaka x cop ve elektrik işkencesi ile uğraşırken, ~~ulus~~ çağdaş batı toplumlarında sağlıklı çevrede yaşama hakkı, silahsızlanma hakkı, barış hakkı ve benzeri gelişmiş insan hak ve özgürlüklerinin sağlanması için uğraş verilmektedir.

Burada, insan hak ve özgürlüklerine ilişkin bazı uluslararası belgelere ve Türkiye'nin bu belgelere karşı tutumu üzerinde durmak istiyorum.

Hak ve özgürlükleri tüm insanlar için tanıyarak ilan eden ilk uluslararası belge, BM tarafından 10 Aralık 1948'de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. Kişisel haklarla toplumsal ve ekonomik hakları birlikte öne sürerek herkese tanıyan evrensel bildirge Türkiye tarafından 1949 yılında benimsenerek ilan edilmiştir.

İnsanlığın 2. Dünya savaşı sırasında dramatik örneklerine tanık olduğu soykırım suçunun önünü almayı amaçlayan ve Evrensel bildirgeyle aynı tarihte kabul edilen "Soykırım suçunun önlenmesi

ve cezalandırılması i sözleşmesine 1950 yılında Türkiye de katılmıştı.

Yine İnsanlığa karşı bir suç niteliğinde olan 2. Dünya savaşı, BM'in bu gibi suçların önlenmesi ve cezasız kalmaması yolunda uluslararası önlemler almasını gerektirmiş ve bu gerekçeyle savaş suçlarıyla insanlığa karşı işlenen suçları öteki suçlardan ayıran bir sözleşme benimsenmiştir. 1968'de kabul edilen "Savaş suçlarına ve insanlığa karşı işlenen suçlara zaman aşımının uygulanamazlığı sözleşmesi Türkiye tarafından onaylanmayan bir sözleşmedir.

İnsanlığın emeğiyle olduğu kadar cinselliğiyle de sömürü konusu olmasını önlemeyi amaçlayan BM, ~~faz~~ fahişeliğe yönelik insan ticaretini yasaklamak üzere 1949 yılında İnsan ticaretinin ve başkalarının fahişeliğinin önlenmesi sözleşmesini kabul etmişse de bu sözleşme Türkiye tarafından onaylanmış değildir.

BM'in ırk ayrımcılığına karşı benimsediği belgelerden 1965 tarihli "Her türlü ayrımcılığın kaldırılması sözleşmesiyle, 1973 tarihli "Kurumlaşmış Irk ayrımcılığının önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesi de Türkiye tarafından onaylanmayan belgeler arasındadır.

Son gün olarak 1984 yılında BM Genel Kurulunca benimsenen ve işkence gibi insan onur ve saygınlığına karşı en ağır bir suç niteliğindeki uygulamaları önlemeyi amaçlayan, işkence ve başka zalimceve insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış ya da cezaya karşı sözleşme Türkiye tarafından ancak 4 yıl sonra imzalanmıştır.

İnsan haklarına ilişkin uluslararası belgeler BM'ye özgür kalmamış kimi bölgesel örgüt ve kuruluşlara eliyle de benzeri belgeler benimsenmiştir. Bunlar arasında başta geleni Türk ye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyinin 1950 tarihli insan hakları Avrupa sözleşmesidir. Türkiye sözleşmeyi 1954 yılında onaylamakla birlikte, bireysel başvuru hakkını ancak 28 Ocak 1987'de tanımış, ancak insan hakları divanının zorunlu yargı yetkisini tanımayan tek ülke olarak kalmıştır.

Öte yandan "İşkencenin ve gayri insani ya da küçültücü muamele

veya cezanın önlenmesi hakkındaki Avrupa sözleşmesini de Türkiye gecikerek imzalamış, ancak meclisinde onaylayan ilk ülke olmuştur.

Ülkemizde insan hakları konusuna dönersek, E yine Erbil Tuşalp'in kitabından bir alıntı yapmak istiyorum: Şöyle diyor: "Barış, insan hakları, hukuk devleti ve demokrasi birbirlerine, biri olmazsa olmaz koşulu ile bağlı dört yapraklı yonca gibidirler. Ama her ülkede açmayan, her iklimde yetişmeyen ender bir tür bu. Bizim iklimimizde de bir türlü yetiştirilemiyor. Tohum toprağa düşüyor, sürgün veriyor, filizleniyor ve her seferinde bir pençenin bir postalın altında ezilip gidiyor.

Gerçekten de 12 Eylülle birlikte yaklaşık 3 yıldır olğanüstü bir dönem yaşanmaktadır. Sınırlı olan demokratik ortam bile yok edilmiştir 12 Eylül'den sonra. Bu süre içinde 250 bin dolayında insan gözaltına alınmış, bunların önemli bir bölümüne ilişkin davalar açılmış, savaş hali hükümleri uygulanarak cezalar verilmiştir. Verilen mahkumiyet kararlarının büyük bir bölümü işkence altında alınan ifadelere dayalıdır. Yargılamada sağ ve sol siyasi görüşlüler arasında ayırım yapılmış, aynı nitelikte eylemler için farklı hukuk ölçüleri kullanılmış, çifte standart uygulanmıştır. Sol görüşlüler, TCK'nun 141, 142, 146, 148, 163. maddelerinde belirtilen devletin şahsiyetine karşı işlenen cürümler faslından cezalandırılırken, sağ görüşlüler ve sağ eylemlerde aynı fiiler sözkonusu olsa bile, bu suçların devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar olmaktan çıkarılmıştır.

Ülkemizde insan hak ve özgürlüklerinin önüne dikilen en baş engel 1982 Anayasasıdır. Özellikle insan hakları ve özgürlükleri ile ilgili maddeleri incelendiği zaman, otoriter, yasakçı, baskıcı bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Önce her maddenin başına haklar ve özgürlükler yazılmış, maddeye "ancak" sözcüğü ile devam edilmiş ve düzenlenen hak ve özgürlükler kısıtlanarak, kullanılamaz hale getirilmiştir. Bu anayasada hukuk devletin amacına aykırı olarak yasaklama bir kural, hak tanıma ise bir istisna olarak düzenlenmiştir.

Ülkemizde insan hakları dedince ilk başta aklımıza gelen, savunmasız kişilere yöneltilen işkence ve kötü davranışlar dır.

12 Eylül'den sonra çeşitli kaynaklardan ~~şey~~ ölüm tarihleriyle birlikte saptayabildiğim kadarıyla işkencede ölenlerin sayısı 198'dir. Ki bunun 38'i, Özal hükümetinin iktidara olduğu yıllara rastlamaktadır.

12 Eylül'den sonra işkencenin sistematik bir şekilde ve bir siyasi tercih olarak uygulandığını söyleyebiliriz. Bunu Evren'in anayasayı tanıtmaya gezilerinden Giresun'da yaptığı konuşmadan çıkarmak da mümkün. Şöyle diyordu: "O korkunç günleri atlattık. Fakat savaş bitmemiştir. Bu savaşı başlatılan terörist ve anarşistlerin uyguladıkları taktikler çok korkunçtu. Acımasızca insan öldürmekten katiyen çekinmiyorlardı. Onlara da aynı lisanla cevap vermek gerekiyordu. Savaşmanın da bir kaidesi vardır. Karşıdaki hangi usülü kullanıyorsa, aynı usülle cevap verilmezse o zaman mağlubiyeti kabul etmiş oluruz. Bunu 12 Eylül'den önce anlatamadık, 12 Eylül'den sonra o tedbirlerle bugünlere ulaştık."

Oysa yoldaşlar, anarşist, terörist diye mahkemenin huzuruna, "buyur amca" diyerek çıkarılan 11 yaşındaki çocuktan, Kurtuluş savaşına katılan 84 yaşındaki Abidin Başal, Yozgat'ta Dev-Genç elemanı sava ile gözaltına ~~alınmış~~ alınan insanlar vardır.

İşkenceler açığa çıktıkça başta Evren olmak üzere tüm yetkililerin işkence olaylarını yalanlamaya kalkışmaları, işkenceler konusunda işkencecilerin korunması hiçbir önlem almamaları, /işkencenin nasıl bir devlet politikası haline geldiğinin göstergeleri bence. Evren'in son olarak Kızılcahamam'da Köyümüzde işkence var diye yakınan bir yurttan "Sen işkence nedir biliyor musun?" diye tepki göstererek, "adamı odaya kapatırlar ve elektrik verirler" sözleri, işkencenin sistemli olduğunun, devletin en tepesinden kaynaklandığı anlamına gelmektedir.

Bugün 450 milletvekilinin olduğu TBMM'nde 17 milletvekili işkence görmüştür. Oysa 1876'dan beri çıkarılmış bütün anayasalarda

işkence yasağı yer almasına karşılık, bu insanlık dışı uygulama bugünlere kadar süregelmektedir. İki genel sekretere dünya kamuoyuna gösleri önünde işkence yapılırken, Kapıkule yolsuzluğu davasında gözaltına alananlardan Doğan Ak, gözaltındayken kendisine işkence yapıldığını açıklamış. Öyle ki, polis karakolunda gece bekçiliği yapan bekçi bile tanık olarak çıkarıldığı DGM'de kendisine işkence yapıldığını açıklayınca, DGM başkanı 'Sana da mı işkence yapıldı?' diye sormuştur.

Özal Hükümetinin işkence ve kötü muameleye karşı uluslararası sözleşmelere imza attığı halde bu alandaki çağdaş uygulamalarını sürdürüyor. Geçtiğimiz günlerde pankart astıkları iddiasıyla gözaltına alınan Dicle Üniversitesinde 25 öğrenci işkence görürken, bunlardan 5 Kürt genç kıızı da kızlık muayenesinden geçirilmiştir. Diyarbakır valisi bu uygulamayı normal bir uygulama olarak nitelerken, Emniyet müdürlüğünden yapılan açıklama ise ürktücüdür. Öğrenci kızlar karakolda tecavüze uğradıklarını ileri sürebilirler. Bu iddiayı ortadan kaldırmak için önlem alınıyor. Türkiye Kürdistanında yapılan insanlık dışı uygulamalara daha önce üzerinde durulduğu için durmayacağım.

Muhalefet partilerinin tümü işkencenin bir devlet politikası olduğu ve sistemli bir şekilde uygulandığı görüşünde birleşmekte. Özellikle SHP sol kanad milletvekilleri işkence konusunun üzerine ağırlıklı gidiyorlar. Ve işkencecilerden hesap sorulması ve işkenceyi suç sayan bir anlayışın ulusal politika haline getirilmesi konusu üzerinde duruyorlar.

→ Ek 6/a

İşkenceler konusunu Turgut Kazan'ın yazdıklarıyla bağlamak istiyorum: "Yıllar yılı insan haklarını konuşuyoruz. Hep daha sağlıklı bir demokrasiye geçmek için uğraşıyoruz. Bunlar yararlı da oluyor. Ama işkence tartışmaları tam tersi sonuçlar veriyor. Bir toplum bu kadar yoğun biçimde işkenceyi konuşursa, demokrasiyi kurabilme şansı

Yetkililer sürekli olarak işkence olaylarının üzerine gittiklerini işkencecilerin mahkeme önüne çıkarıldıklarını iddia ettiler. Oysa işkence olaylarının yüzde biri ~~bx~~ hakkında bile dava açılmadı. Çünkü savcının dava açması için delil gerekir. Emniyet binasında, kapalı ve gizli yerlerde yapılan bu tür işkencelerin ~~deli~~ delillendirilmesi olanaksız denecek kadar güçtür. Ve pekçok işkenceci polis hakkında dava bile açılmadığı gibi, pekçoğu da delil yetersizliğinden serbest bırakıldı, ~~cezasız kalan~~ cezalandırılanlar ise en fazla 4 yıl hapis cezasına çarptırıldılar. Son olarak Mustafa Hayrullahoğlu'nu işkence ile öldüren Kadıköy emniyet amiri Ümit Bağbek ve 4 polis memurunun kanıt yetersizliğinden beraat etmesi, bugünkü hükümetin işkencecilerin üzerine gitmediğinin bir kanıtıdır.

TÜRKİYE SOSYAL TÜSTAV
TARİH ARİSTİM

azalır. Çünkü zamanla korku ağır basmaya başlar. Ve korkunun egemen olduğu bir yerde demokrasiyi savunacak güçlerin kolu kanadı kırılır. Bu bakımdan işkenceyi konuşup bırakmak olmaz. Böyle bir durum işkencecinin cesaretini artırır. Önce işkencecinin cezalandırılacağını ortaya koymalı ve inandırıcı olmalıyız. Bir kez ceza gerçekten ceza olmalıdır ve mutlaka uygulanmalıdır."

Cezaevleri: İşkenceler yalnızca karakollarda, emniyet müdürlüklerinde değil, cezaevlerinde de çeşitli baskı biçimleriyle sürdü. Adalet Bakanlığı'nın 1984 yılında "Mahkumların kaçışını önlemek amacıyla getirdiği tek tip elbise uygulaması tutukluların yoğun tepkisine yol açtı. Bir tutuklu ~~mâ~~ bu uygulamaya karşı sürdürdükleri direnişi şöyle değerlendiriyordu: "Tek tip elbiseye karşı koyuş, siyasi tutukluların en zor cezaevi koşullarına ~~mağ~~ baş eğme işlerinin bir sembolü, yalnızca bir ~~mağ~~ elbise giymek üzere sürdürülen bir inadin değil, tek tip insan yaratmaya, tek tip beyinler üretmeye yönelik bir çabaya karşı duruşun sembolü".

Tek tip elbise uygulamasıyla birlikte cezaevlerinde başlayan direniş özellikle 1987 yılında, ve ~~hâ~~ hep birlikte izlediğimiz kadar şu ana kadar da yoğun bir şekilde sürüyor. Ancak tek tip elbiseye karşı cezaevi dışında sürdürülen protestolarda yüzlerce kişi gözaltına alındı, bunlardan 19'u tutuklanarak DGM'de yargılandı, 74'ü hakkında DGM'de dava açıldı, 31 sanık üçte biri hücrede olmak üzere 122 ay hapis cezasına çarptırıldı. Tek tip elbiseyi protesto etmek için Ankara'da meclisin önünde polisin tartaklaması sonucu İHD kurucusu Didar Şensoy öldü.

Şimdiye kadar cezaevlerinde gerçekleştirilen direnişlerin en başarılısı Diyarbakır askeri cezaevinde gerçekleşti dersek ~~yanlış~~ yanılmış sayılmayız. Şubat ayında gerçekleştirilen başarılı direniş sonucunda tutuklu ve hükümlüler haklarının hemen tümünü elde ettiler ve asıl önemlisi bütün cezaevlerindeki tutukluların tepkisine neden olan tek tip elbise uygulamasının kaldırılmasıydı.

Ancak İHD'nden de yapılan açıklamada belirtildiği gibi Diyarbakır cezaevindeki açlık grevinden sonra hükümetin sadece bu cezaevine yönelik tek tip elbise uygulamasını kaldırması, sanki tek tip elbise Türkiye'deki tüm cezaevlerinden kaldırılmış gibi gösterildi. Gerçekte de bugün tek tip uygulaması cezaevlerinde yine çiban başı olmaya devam ediyor. Ve açlık grevlerinin bir nedeni cezaevi yönetimlerinin koyfi tutumlarına karşılıysa da, bir diğer nedeni de tek tip elbise uygulamasının hale kaldırılmamasıydı.

Geçtiğimiz aylarda Diyarbakır, Sinop, Çanakkale, Amasya, Konya ve daha birçok cezaevinde açlık grevleri arka arkaya bağlandı. Tutukluların gerçekleştirdikleri açlık grevleri İHD, DAYAD ve x SHP'li bazı milletvekilleri tarafından geniş destek bulurken, tutuklu ve hükümlü aileleri bu eylemlere k bizzat kendileri de açlık grevi yaparak katıldılar.

Cezaevleri hakkında bilgi: Türkiye'de sıkıyönetim askeri ceza ve tutukevlerinin sayısı 5, 17 Şubat 1988 tarihi itibarıyla sivil cezaevlerinin sayısı da 639. Buradaki hükümlülerin 15 bini 19-30 yaş grubu arasındaki gençlerden oluşuyor. Adıyaman, Siirt, Ağrı, Hakkari ve Çorum illerinde cezaevi sayısı lise sayısına eşit.

Altında TC hükümetinin de imzası bulunan BM'in "Cezaevlerindeki tutuklulara ve hükümlülere karşı uygulanması gereken asgari standart kurallardan kimileri şöyle : "İrk, renk, dil, din, politik ya da diğer sosyal statüler bakımından herhangi bir ayrıcalık gözetilmeyecektir. 2-Pencelere doğal ışığı alabilecek şekilde yapılmalı. Banyo ve duş olanağı en az haftada bir olacak şekilde sağlanmalıdır. 3-Tutuklulara kendi elbisesini giyme izni verilmiyorsa, iklim ve sağlık koşullarına uygun elbiseler verilmeli ve bu elbiseler hiçbir şekilde küçültücü olmamalıdır. 4-Her tutukluya günde en az bir saat spor yapma olanağı sağlanmalıdır. Her cezaevinde en az bir sağlık görevlisi bulunmalı. 6-Hiçbir tutukluya yasal hükümler dışında disiplin cezası

verilemez ve hiçbir zaman aynı suç için ikinci kez disiplin cezası uygulanamaz. 7. Bedensel cezalandırma, karanlık bir hücreye k hapsederek cezalandırma ve bütün bu zalimce, insanlık dışı onur kırıcı cezalar yasaklanmalıdır.

İnsan haklarının başlıcalarından biri de düşünce ve örgütlenme özgürlüğüdür. Bu özgürlükler ne yazık ki ülkemizde öteden beri engellenmiştir. Bu engelleme emekten yana düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü ortadan kaldırıncak 141, 142. maddeler yoluyla yapılmıştır. Türkiye görünüşe ve söylenenlere bakılırsa demokrasiyi vazgeçilmez bir rejim olarak benimsemiştir. Resmi ağızlar böyle konuşmaktadır. 32 Anayasası'nın 2. maddesinde demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olduğumuz yazılı. Avrupa konseyine üye olduğumuz için resmen Batı demokrasisini kabul etmiş sayılıyoruz. AT'ye bu yolda başvurduk. Ne varki, yaşanan gerçekler henüz demokrasiden uzak olduğumuzu kanıtlamaktadır. Halen yüzlerce insanımız düşüncelerini açıkladıkları, yazdıkları için cezaevlerindedir. Türkiye'de KP'nin kurulmasına izin verilmediği gibi, kuruluş başvurusunda bulunan Sosyalist Parti için Yargıtay'ın başvuru kapatılması için anayasa mahkemesinde dava açmıştır. Onbinlerce politik tutuklunun bulunduğu, yurttaşların özgür düşünce ve inançlarını korkusuzca açıklama hakkına sahip olmadığı, 1 Mayıs yasak olduğu, örgütlenme özgürlüğünün olmadığı, sendikal hakların serbestçe kullanılmadığı ve daha pekçok konuda insan hak ve özgürlüklerine ters düşen uygulamaların bulunduğu ülkemizde demokrasinin olduğunu söylemek çok güçtür. Sıkıyönetim mahkemelerinde açılan davaların yüzde 30'ine yakın bölümü, 141. 142 ve bunları izleyen maddelere aykırı davranıldığı suçlama suçlamalarıyla açılmıştır.

Basın Özgürlüğü: 12 Eylül'den sonrabasın özgürlüğü hiçbir dönemde olmadığı kadar kısıtlanmıştır. Bu dönemde gazeteler kapatıldı, köşe yazarları tutuklandı, gazeteciler hakkında davalar açıldı. Tonlarca kitap toplatıldı, imha edildi. Bugün durum o günlere göre farklı olmakla birlikte Özal iktidarının basın üzerindeki antidemokratik uygulamaları sürüyor.

Özal, Uluslararası Basın enstitüsünün 37. Genel kurul toplantısında yaptığı konuşmada, "Basını hür olmayan bir demokrasinin düşünemeyeceğini söyledi. Milli Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel de yeni yayın politikalarını açıklarken, yılda 400 bin aydın ve sanatçının kitabının basılıp dağıtılacağını, fikirlerin cendereye alınmasına karşı olduklarını ve herhangi bir düşünceye ayırım yapmadan bütün aydınlarımızın ~~eser~~ eserlerini basmak istediklerini açıkladı. Ancak Özal hükümetinin sözü ile yaptığı iş arasında bir uyumun olmadığını görüyoruz yapılanlarla.

ne olduğunu

Aslında Özal hükümetinin kültür politikasının/Mustafa Tınaz Titiz'in sözlerinden daha iyi görüyoruz. Titiz, ANA iktidarının genel bakış açısını, mümkün olduğu kadar her türlü kısıtlamayı kaldırmak şeklinde açıklarken bu politikanın kültür alanında da sürdürüleceğini açıklıyor. Ama her konuda olduğu gibi bu konuda da yasak meselesini Türkiye'nin sürekli olarak tehdit altında yaşamış ve bundan sonra da yaşayacak bir ülke olduğu gözönüne alınarak, hiçbir tehdit altında olmayan ülkelerin serbestlik anlayışı ile aramızda fark olacağını görüşünü dile getiriyor.

Özal hükümetinin ~~iş~~ sözü işe işi arasında bir uyum olmadığını şu veriler de açıkça gösteriyor. Örneğin 1980-83 döneminde sıkıyönetim mahkemelerinin uygulamaları dışında, yalnızca sivil mahkemelerde açılan 632 davada 796 gazeteci yargılanırken, 1983'ten sonra 4 yılda, gazeteciler ve yayın organları hakkında 1426 dava açıldı, bu davalarda 2127 gazeteci yargılandı.

Öte yandan hükümet basın yasasında, medeni kanunda, cema yasa-
sında yapmayı düşündüğü değişikliklerle, yalan haber yasası gibi
girişimlerle basına yeni kısıtlamalar getirmeyi planlamaktadır.
Kağıda zam üstüne zam yapılması, kitaptan KDV alınması, evlerden
dükkanlardan gelişigüzel kitap toplatılması hükümetin basın özgürlü-
ğünü tanımak istememesinin de bazı göstergeleridir.

Bilim ve Sosyalizm yayınlarının yargı kararıyla aklanmış kitap-
larının sıkıyönetim komutanı tarafından Ankara'da sıkıyönetim kaldırıl-
acağı tarihin kararlaştırılmasından 2 gün önce yakılarak imha
edildiği belgelerıyla saptanmıştır. 19 yıl önce yayınlanan Yagadım
diyebilmek için ve Partizan kitapları Üzal iktidarı tarafından top-
latılmıştır.

3 yıl önce yayınlanan Henry Müller'in Oğlak dönencesi kitabı
bunca yıl sonra müstehcenlik nedeniyle toplatılmış, imha kararı
alınmıştır. 39 yayınevi tarafından yeniden basılan kitap hakkında
yeniden toplatılma kararı alınmıştır. Kadının adı yok kitabı 40 baskı
yaptıktan, 1,5 yıl sonra yasaklanmıştır.

Ancak toplumsal yaşamın her alanını kapsayan baskı, müdahale
ve yasaklar zincirine, kültür ve sanat yaşamında da artan bir tepkinin
olduğunu görebiliyoruz.

İdam cezaları: Geçtiğimiz dönemde idam cezaları konusu da
gündemden inmeyen bir konuydu. Öncelikle uluslararası sözleşmelerdeki
idam cezası konusuna değinmek istiyorum: BM'in İnsan Hakları Evrensel
Bildirgesinin 3. maddesiyle herkesin yaşama hakkını tanımakla birlikte
ölüm cezasının kaldırılmasına değinmemiştir. Ancak bildirgeyi tamam-
layan ve 1976'da yürürlüğe giren, Kişisel ve siyasi haklar
uluslararası sözleşmesinin 6. maddesi ile her insanın doğuştan gelen
yaşama hakkının olduğunu ve bu hakkın yasayla korunacağını ve kimse-
nin keyfi olarak yaşamından yoksun bırakılamayacağını hükme bağlamış-

tır. Ne var ki aynı madde ölüm cezasının kesin kaldırılması konusunda bir yaptırım getirmemiş ve bir takım tanımlamalarla, ölüm cezasına yineolanak tanınmıştır.

Avrupa konseyi çerçevesinde hazırlanan ve 1953'te yürürlüğe konan ~~x~~ İnsan Haklarına ve temel özgürlükleri koruma sözleşmesi de ölüm cezasına ~~xx~~ sınırlayıcı hükümler koymuş ancak engelleyici olamamıştır. 1985 yılında yürürlüğe giren ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin 6 nolu protokol, uluslararası hukuk alanında ölüm cezasının kaldırılması, sözleşmeciler taraflar için bir yasal yükümlülük sağlayan ilk belgedir. Protokolün 1. maddesine göre de ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse bu tür bir cezaya çarptırılarak idam edilemez denmiş ve yaşama hakkını hukuksal güvenceye bağlamıştır.

12 Eylül'den sonra ülkemizde 28 politik tutuklu idam edildi. ANAP iktidara geldikten sonra 6 Kasım parlamentosu sol görüşlü hükümlüler Hıdır Aslan ile İlyas HAS'ın idam cezalarının yerine getirilmesine ilişkin başbakanlık tezkerelerini ANAP'lıların oylarıyla onaylamak ve iki hükümlü asılmıştı. Daha sonra ise sağ eylemci Mehmet Onur Kuman'ın asılmasına ANAP çoğunluğu engel olmuştun. 1984 yılından bu yana hiçbir idam cezası yerine getirilmedi. Ancak şu anda mecliste bekleyen idam dosyalarıyla ilgili olarak, ANAP'lı milletvekilleri Alpaslan Pehlivanlı ile Mustafa Taşar'ın hazırladığı, "Mecliste bekleyen ölüm cezalarının ömür boyu hapis cezasına dönüştürülmesi, bundan sonra gelecek cezaların ise bir yıl beklemelemleri halinde ömür boyu hapis cezasına çevrilmesi konusundaki yasa önerisi gündemde. Ayrıca ölüm cezalarının kaldırılması konusunda SHP tarafından hazırlanan bir yasa önerisi de TBMM Adalet Komisyonunda bekliyor.

İdam cezaları konusunda Üzal'ın "Bir formül bulup, şimdiye kadar mecliste bekleyen dosyaları afedip, bundan sonra gelecekler arasında seçim yapalım ve birkaç tanesini infaz edelim" sözleri büyük tepkilere yolaçtı.

İdam cezalarının kaldırılması konusunda SHP, DYP ve ANAP'lı milletvekilleri bazılarının görüş birliği içindeler. Karşı çıkanların birçoğu idam cezasının caydırıcılığı nedeniyle bir müddet daha uygulanmasında yasalar içinde yer almasından yana olduklarını açıklarlarken, bazıları da şartlı kaldırılabilceğini söylüyorlar. Hukukçuların ortak görüşü ise cezadaki amacın suçluyu topluma kazandırmak olduğunu belirterek, idam cezasına karşı çıkıyorlar.

İster ANAP'lı, ister SHP'li, ister DYP'li olsun, parlamenterlerin büyük çoğunluğu idama karşı çıkıyorlar, ancak ceza ~~xx~~ yasasına yepyeni bir maddenin fiilen ~~xx~~ eklendiği hep gözardı ediliyor. O da idamdan daha da ağır bir cezanın, hü idamını bekleyenlere düşünülmeksizin verildiği: Ertesi gün asılma korkusuyla, yıllarca beklemek.

Kasım seçimleriyle

Güvenlik soruşturması: 29 (Başlayan dönemde dikkat çeken olumlu bir gelişme söz konusu. BM ve Avrupa Konseyi'nin işkenceye ve kötü muameleye karşı sözleşmelerin imzalanması ve mecliste onaylanmasının yanı sıra, 24 yıldır sürdürülen güvenlik soruşturması da 17 Mart gününden itibaren kaldırıldı. İşe girmekten ~~xxx~~ yurtdışına çıkmaya kadar çeşitli nedenlerle güvenlik soruşturmasından geçen ve çoğu kez de mağdur olan 1 milyon 700 bin yurttaşa ek olarak, devletin çeşitli nedenlerle bugüne kadar fişlediği yurttaşların sayısı 4,5 milyon olarak basında yer aldı. Avukat Emin Değer, güvenlik soruşturması ile 12 Eylül dönemi koşullarının ilgisini 12 Mart dönemi ve ^{kadar} ~~da~~ devamı Truman doktrininin kabulüne/ inen bir ilişkiyle bağdaştırıyordu. Türkiye'de yurttaşlarla ilgili bu tür kuşkuların NATO'ya girişimizle başladığını belirtiyor ve NATO ile ilişkili görevlerde NATO standartına göre güvenli sayılacak kişilerin çalıştırılmasının uygun görüldüğünü söylüyordu.

Daha 1986 yılında ABC ~~dergisi~~ dergisinde yer alan bir yazıda ise Güvenlik soruşturmasının Türkiye'de kamu yönetimi literatürüne ~~21~~ 12 Temmuz 1947 tarihli ABD-TC ikili anlaşması ile girdiği belirtilti-

liyordu. Milyonlarca insanı mağdur durumda bırakan bu böyle bir sonucuyla kaldırıldı. Ancak pekçok hukuku değişen bir şey olmadı. İhmal, ifilemenin arşiv araştırması adı altında sürdürüldüğünü açıkladı.

Öte yandan Özal'ın 1402 sayılı sıkıyönetim yasası uyarınca işlerine son verilen öğretim üyelerinden 2 bin kadarının görevlerine geri döndüklerini açıklamasına karşın, Prof. Dr. Rona Aybay, sıkıyönetimin kalktığı gün görevlerine dönebilmek için başvuruda bulunmalarına rağmen, açtıkları davalara rağmen üniversitelere dönemediklerini söylüyordu.

1402'liklerden bir öğretim üyesi de bireysel başvuru hakkını kullanarak Avrupa insan hakları komisyonuna başvurdu geçtiğimiz dönemde. 1402'likler ^{in büyük bir bölümü} bütünüç hukuk yollarının tıkanması üzerine bireysel başvuru haklarını kullanmayı düşünüyorlar.

Pasaport yasasında değişiklik: Hükümetin pasaport yasasında yapılacak değişiklikle ilgili ortaya sunduğu gerekçesi şöylediğ: Ülkemizde demokrasinin tüm kurum ve kuralları ile işlenmesini sağlamak amacıyla, sürdürülen liberalleşme çalışmaları içerisinde temel hak ve hürriyetlerden biri olan seyahat hürriyeti ile ilgili pasaport kanununda iyileştirme, geliştirme ve yineleştirmeler yapılması...

Pasaport yasasında yumuşama sağlamak amacıyla yapılması düşünülen, değişiklikler aslında ANAP iktidarının çağdaş tutumunu, hukukun ve insan haklarının evrensel ilkelerine sırt çevirmesini göstermesi yönünden dikkate değerdir. Dünyanın her ülkesinde suç olarak kabul edilen, rüşvet hırsızlık, dolandırıcılık, beyaz kadın ticareti ile silah ve uyuşturucu ticareti yapanlara kolaylıklar kx getirilmektedir.

Geçtiğimiz günlerde kabul edilen son şekline ise, 'Her ne suretle olursa olsun TC vatandaşlığını kaybedenler cümlesi eklenerek kabul edildi. Vatandaşlıktan atılmış olanların yurda izinli dönmek istemeleri "eğer birsakınca görölmezse ve işleri bakanlığı da izin

verirse mümkün olabilecek.

Yurda dönüş ve vatandaşlıktan çıkarma: Bu konuda Üzal hükümetinin görüşünü defolarca açıkladı. Yurtdışında herhangi bir sebeple vatandaşlıktan çıkarılmışların tekrar Türk vatandaşlığına girmesi mümkündür. Yurda dönmek isteyenlerin dönmelerinde bir mahzur yoktur. Mahkemeleri varsa, biz mahkemelere müdahale etmeyiz, o mahkemelerin bileceği bir iştir. Mahkemelerin neticisinde herhangi bir şekilde tutuklama olur, olmaz o bize ait olan bir hadise değil. Dönüş konusunda Üzal hükümetinin görüşü özetle böyle.

12 Eylül'den bu yana vatandaşlıktan çıkarılanların sayısı 13 bini aşmaktadır. Kutlu ve Sargın yoldaşların ülkeye dönüşlerinden sonra yurttaşlıktan atılanlar ve yurda dönüş konusu basında ağırlıkla yer aldı. Özellikle köşe yazarları yazılarında ağırlıkla bu konuya yer verdiler. Dünya kamuoyunda iki genç .. sekretere yapılan işkenceler ve hazırlanan iddianame tepkilerle karşılaştı. 2000'e doğru Dergisinin Dursun Akçamla yaptığı söyleşi de de Akçamın belirttiği gibi, isteyerek ülkelerine dönen ve kendi ayakları ile teslim olan insanlara dünyanın gözüönünde işkence etmek, bırakalım demokrasiyi, insan haklarını, ne mertliğe yakışır, ne geleneklerimize sığan ve ne de devlet olmanın onuru ile bağdaşır. Düşman cepheden teslim alınan savaş esirlerine bile böylesine ilkelce saldırmaz. Türkiye'ye dönüş hazırlığı yapanlara en .. başta İHD'nin sahip çıktığını görüyoruz. İHD Türkiye'ye dönmek isteyen yurtdışındaki siyasi göçmen ve sığınanların sorunları başlığını taşıyıp basın toplantısında yapılan konuşmada dönecek olanların Türkiye'ye güvenli bir biçimde dönüşlerinin sağlanması isteniyordu. Aynı toplantıda ayrıca dönmek isteyen insanların durumlarını incelemek üzere bir komite oluşturuluyordu.

Yurda dönmek isteyenlerin ülkeye dönüşlerinin güvenliği için ülkeden ayrılmalarına yol açan nedenlerin ortadan kaldırılması, Türkiye'de demokratikleşme sürecine ciddi katkılar sağlayacaktır.

Dönüşler konusunda alınacak tavır demokratlığın da bir ölçüs olacaktır.

GENEL AF: Bu sorun Özal hükümetinin ağzından düşürmediği, ancak bir türlü de yaşama geçmeyen bir sorun. Genel konusu daha hükümet programında "Hükümetimiz, yaraların sarılması için üstüne düşeni yapmaya kararlıdır. Bu gayenin tahakkunda affın taşıdığı önemin idraki içindeyiz şeklinde yer alıyordu.

Daha sonra gerek Özal ve gerek bakanları iktidara geldikten sonra bir yıl boyunca sürekli olarak ha bugün ha yarın genel af çıkacak diye, hem tutukluları ve hem de yakınlarını oyaladılar, umutlandırıdılar. Ama genel affın ardından çıka çıka, insanları muhbirliğe zorlayan pişmanlık yasası çıktı. Bu yasa iki yıl uygulandıktan sonra yine iki yıllık bir süre için sonradan geçtiğimiz günlerde/yeniden gündeme geldi. Ancak bu kez kapsamına 141, 142, 146, 163, 171, 313 maddelerde eklendi.

Pişmanlık yasasının ilkyuğulduğu dönemde Özal hükümeti başarılı olamamış, pişmanlık yasasından yararlanmak için sadece 439 kişi başvurmuş ve bunlardan da sadece 25'inin başvuruları kabul edilmiştir. Pişmanlık yasasından yararlanmak için başvuruları kabul edilenler de tahliye olduktan sonra devletin kendilerine verdiği vaadleri yerine getirmediğini açıklamışlardı.

Onbinlerce politik tutuklu ve hükümlünün genel politik af istemini yekotmek amacıyla çıkarılan pişmanlık yasası raçbet görmediği gibi, genel politik af istemini de yokedememiştir. İHD Derneği tarafından başlatılan "Ölüm cezaları. kaldırılınsın, genel af : kampanyası" geniş destek görmüş 130 bin imzalı dilekçe de TBMM'ne iletilmiştir. Geçtiğimiz günlerde de 15.510 imzalı genel af ve ölüm cezalarının kaldırılması için bir başka dilekçede TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut'a verilmiştir.

Genel af toplumun ihtiyacı haline gelmiştir. 2000'e doğru dergisinde Hasan Yalçın'ın da yazdığı gibi, bugün içinde bulunan insanlar

aşağı yukarı onbeşer yıllık ceza yatmışlardır. Sorgudaki işkencesiyle, hapisteki dayağıyla, zulmüyle düşünürseniz, bu insanların çektikleri yıllarla ölçülemez. Bunun için bir genel affa zorunludur. Üstelik ceza evlerinde bulunanların büyük çoğunluğu düşünce suçlularıdır.

Sonuç olarak, 1983 yılından beri Uluslararası Af örgütü tarafından yayınlanmakta olan "İnsan Hakları rehberinde" Türkiye'nin durumu çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmaktadır. 40 adet temel hak ve özgürlüğün çeşitli ülkelere göre tasnifinin yapıldığı bu çalışmada Türkiye sonuncu olmaktadır. Düşünce, örgütlenme, düşüncesini yayma gibi en temel hakların yokolduğu tek Avrupa ülkesi Türkiye'dir. İnsan hakları karnesinde ise Türkiye'nin durumu daha da çarpıcıdır. Danimarka 98 puan, Hollanda 97 puan, Yunanistan 92 puan, Türkiye ise 41 puan almıştır. Ülkemizde temel hak ve özgürlükleri yüzde 41 vardır. Ve bu sonuç büyük ölçüde 12 Eylül'ün yarattığı bir sonuçtur.

Bugün gelinen noktada Türkiye toplumunda olağanüstü bir dönemin izlerinin silinebilmesi konusunda atılan olumlu adımların hızlandığını ve bazı demokratik kazanımlar elde edildiğini söyleyebiliriz. Olumlu adımlar arasında işkenceye karşı gerek BM, gerekse Avrupa Konseyi sözleşmesinin imzalanması, infaz yasası, sürgün cezasının kaldırılması, Avrupa insan hakları komisyonuna bireysel başvuru hakkının tanınmasını sayabiliriz. Ama öte yandan TCK'nunda yapılması düşünülen değişiklikler, polislerin yetkisini geliştiren yasanın varlığı, Olağanüstü hal yasası, DSH yasası, Pıçmanlık yasası, sıkıyönetim mahkemelerinin varlığını hala koruyor olması, tüm bu antidemokratik uygulamaların varlığını korumaktadır.